

364
COMPENDIUM
THEOLOGICÆ

Jon^a CHRISTIANÆ, Jackson
Accuratâ methodo sic adornatum,

Ut sit

Jackson
Ad SS. Scripturas legendas,
Ad Locos Communes digerendos,
Ad Controversias intelligendas

MANUDUCTIO.

1575 *120*
AUCTORE
JOANNE WOLLEBIO SS. Th. D.

& in Acad. Basil. Profess. Ord.

*E*ditio novissima, Prioribus omnibus emaculatio:
*I*n qua quædam omiſſa reſtituntur; quàm-plu-
rima SS. Scripturæ Testimonia, (quæ in ſu-
perioribus Editionibus falſè) diligenter exa-
minatis locis, rectè citantur; & quædam Ty-
pographica, aliique, quæ Operarum incuriâ
irreperant, emendantur; totius denique Sy-
ſtematis Analyſis in XI. Tabellas tribuitur.

Ex Officina R. Danielis, Almæ Academiæ
Cantabrigienſis Typographi.

MDCXLVIII.

SALUTIS CATENA.

DEUS *ordinavit,*

VERBUM *promittit,*

CHRISTUS *meruit,*

SACRAMENTA *obsignant,*

FIDES *recipit,*

OS *fatetur,*

OPERA *testantur.*

Edward Jackson

Prefatio ad Lectorem.

Paulus B. Apostolus ad Timotheum suum (2. Epist. 1. 13.) scribit, 'Τησι-
νουν εἰς οἰκονομίαν λόγων, ἧς ἐν
ἐμοὶ ἔνευεν ἐκ πίστεως & ἀγάπης, τῇ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ. Digna utique commonestatio,
quæ cum omnibus Christianis tum iis imprimis
inculcetur, qui se totos Theologico studio manci-
pârunt. Ut enim cuiusque hominis Christiani in-
terest, minimum præcipua capita catechetica tene-
re, quorum ductu Verbum Dei fructuosius audiat
& legat; ita sacrarum quoque Literarum studio-
sos, ante omnia corporis Theologici anatomen
memoriæ suæ imprimere convenit, ut Locos
Communes, Definitiones & Distributiones rerum
Divinarum, in numero habeant. Atque hoc in
genere, viri longè uberiore Spiritûs sancti unctio-
ne instructi, talia studiosæ Juventuti ministrâ-
runt adminicula, ut, qui alia iis superaddere sata-
git, multis lucernam in meridie accendere, aut si-
dera cœlo addere velle, non immeritò videatur.
Verùm enimverò cum conscientiae & vocationis
ratio ab unoquoque Dei servo efflagitet, ut, quæ
ad publicam utilitatem faciunt, ipse quoque sedulo
promoveat; Professionem Veteris Testamenti,
mihi, prius ad Pastoratûs præcipui officium voca-
to, demandatam, Divini auxilii fiduciâ fretus, ve-
nerandi Collegii Theol. jussu & arbitrio sic au-
spicatus sum, ut præter textuales prælectiones,
Auditorio nostro istiusmodi ὡς οὐκ ἔστιν sano-

Ad Lectorem.

rum sermonum, ex multorum aliorum lucubrationibus depromptam, & in compendium redactam, proposuerim. Et si autem hoc meum institutum quamplurimis gratissimum fuisse animadverterim, testor tamen me nihil minus quam ejus divulgationem in animum induxisse. Quod igitur nunc demum septennis hic partus in lucem prodeat, nec scribendi pruritus sed crebris sollicitationibus, quibus mihi extortus est, id imputet amicus Lector, obnixè rogo; Deum precatus, ut pia docentium & discipulorum agmina, per ejus miserationes (quæ novæ sunt singulis matutinis, quibusque hoc unicè debemus, quod non omnes sumus absuanti) residua clementer conservet; dispersa verò gratiosè

recolligat & instauret, propter Filium
suum unigenitum, Dominum
nostrum Jesum Christum,
Amen.

IN

In SS. Theologiæ Epitomen
à Reverendiss. & Clariss. Viro
DD. JOAN. WOLLEBIO,
Antistite & Professore dignissimo
bono publico editam:

INSTITUIT multos discentes atque docentes
CALVINUS, laudem hanc ut ferat ille Liber:
Præter Apostolicas post Christi tempora chartas
Huic peperere Libro sæcula nulla parem;
POLANUS *methodo* illustrat STINTAGMA cœ-
Mortuus ut vivens agmina nostra docet. (Liber:
Quicquid uterq; docet, docta hic brevitate docebit
WOLLEBIUS, paucis dicere multa potis.
Tu, qui Pastores, Doctores, atque Prophetas
Largiris, cœtum pascere perge tuum.

JOAN. GROSSIUS
Basil. Pastor. Eccles.
Leonard.

Aurea felices didis Compendia in auras,
Et vera Musos instruis Eusebia.
Orthodoxa tuo solida comprehensa libello
Doctrina, egregiis serviet ingeniis.
Ihova tibi vitam virēsque aternet, & usque
Te jubeat longa dexteritate frui.
Sentiat optatam dispersa Ecclesia pacem,
Et repetant miseri pascua lata greges.

JOAN. JAC. GRASSERUS.

Ecc. Minister.

PRÆ-

PRÆCOGNITA CHRISTIANÆ THEOLOGIÆ.

Theologia Christiana, est doctrina de Deo ad ipsius gloriam & salutem nostram cognoscendo & colendo.

CANONES.

I. Vox Theologiæ cūm πολυσημία sit, hoc loco, de ea Dei cognitione intelligitur, quam homo Christianus in hac vita, ex Dei verbo, assequi potest.

Theologia vox γαλῶν ἡ θεολογία, etiam de Gentilium Theologia usurpatur, quæ triplex erat: Poëtica, μυθική seu fabulosa: Philosophica, φυσική seu naturalis: & Sacerdotalis, πολιτική dicta, ed potissimum faciens, ut qualicūq; religionis exercitio, populus in officio contineretur. Verè autem dicta Theologia, *Archetypa* est, aut *Ectypa*. *Archetypa* est cognitio

quā Deus cognoscit se ipsum, quæ re ipsā non differt à Dei essentia. *Ectypa* est *Archetypa* quedam effigies, primariò quidem in Christo θεοῦ γενέσις, secundariò verò in mēbris Christi. Cūm verò membrorum Christi pars in cœlis triumphet, pars in terris militet; triumphantium Theologia, nominatur Theologia Beatorū; militantium verò, Theologia Viatorum.

II. Theologia, hoc loco, non ut habitus in intellectu residens, sed ut præceptorum systema, consideratur, idèoque per doctrinam definitur.

Differt enim Theologia præceptis comprehensa, à Theologiæ habitu, ut causa efficiens ab effectu. Queritur autem, si Theologia, ut habitus intellectus consideretur, quod ei

genus ex habitibus intellectus assignandum foret? Sanè nullum est quod solum ac seorsim sanctum, definito non sic angustius. Cūm enim *Intelligentia* principia apprehendens,

Scientia conclusiones ex principiis demonstrans, & *Sapientia* ex Intelligentia & Scientia emergens, habitus merè contemplativus; *Prudentia* verò habitus activus, mentem in actionibus dirigens. & *Ars* habitus cum recta ratione effectivus fit: *Theologia* partim in contemplatione,

partim in actione consistit. Ideo *Theologia* *Sapientia* est & *Prudentia*; *Sapientia* quatenus per intelligentiam divinitus illuminatam principia apprehendit, & per Scientiam conclusiones exinde demonstrat; *Prudentia* verò, quatenus animum hominis in actionibus suis dirigit.

III. *Principium Theologiæ, essendi quidem Deus est; cognoscendi verò, Verbum Dei.*

IV. *Verbum Dei initio æternum ante Mosis tempora; æternum autem est, ex quo Deus illud sapientissimo suo consilio, inde à Mose, per Prophetas & Apostolos consignari voluit.*

Pontificii, ut pro verbo Dei scripto, suas obtendant traditiones, fortuitis tantum occasionebus illud scriptum esse dicunt. Verum recte nant tot mandata scribendi Prophetis & Apostolis data, Ex. 17, 14. & 34, 27. Deut. 31, 19. Esaiæ 8, 1. & 30, 8. Jerem. 39, 2. Habac. 2, 2. Apoc. 1, 11, 19. & 14, 13. & 19, 9. & 21, 9. Reclamant testimonia Apostolorum, qui nihil humano consilio dictum aut scriptum esse pronunciant. Joan. 20, 31. *Hæc autem scripta sunt, ut credatis, &c.* Rom. 15, 4. *Quæ autem scripta sunt, ad no-*

stram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spiritum habeamus. 1. Cor. 10, 11. *Hæc scripta sunt ad nostri admonitionem.* 2. Tim. 3, 6. *Tota Scriptura divinitus inspirata est.* & 2. Pet. 1, 20, 21. *Si illud primum novimus, nullam prophetiam esse propria explanationis. Non enim libidine hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto locuti sunt sancti Dei homines.* Reclamant denique præcepta, quibus ad verbum scriptum in rebus salutis ablegamur. Esa. 8, 8, 20. *Ad legem & testimonium.* Joan. 5, 39. *Scrutamini Scripturas.*

V. *Nullum igitur aliud Theologiæ principium,*

pium quàm Verbum Dei scriptum agnoscimus.

VI. *Sacram Scripturam* divinæ originis & autoritatis esse, principium est inter omnes Christianos, extra controversiæ aleam positum.

VII. *Quæstio igitur, An Scripturæ seu Sacra Biblia sint Dei Verbum?* homine Christiano indigna est.

Ut enim in Scholis contra negantē principia non disputatur: ita indignum judicare debemus qui auditur, si quis Christianæ Religionis principium neget.

VIII. *Quæstio verò hæc, Quo testimonio Sacrarum Scripturarum divinitas nobis innotescat?* docendi & non seducendi aut cavillandi studio mota, inter Christianos locum habet.

IX. *Testimonium autem hoc duplex est: principale & ministeriale.* Principale est testimonium Spiritus sancti, foris, in ipsa scriptura; intus verò in corde ac mente hominis fidelis ab ipso illuminati, loquentis, eiq; Scripturæ divinitatem persuadentis. Ministeriale verò testimonium est testimonium Ecclesiæ

Foris in Scripturis ipsis, de divina Verbi origine & autoritate, Spiritus sanctus passim talibus formulis testatur Verbum Domini. Sic ait Jehovah. Dixi Jesus. Tota Scriptura divinitus inspirata est. 2. Tim. 3. 16. A Spiritu sancto affl. loquuntur. Et Dei homines. 2. Pet. 1. 21. Intus verò, cordibus fidelium Scripturæ divinitatem persuadet: quatenus homini Scripturæ prævia ejus invocatione legenti, oculos

aperit, mentemq; ejus si illuminat, ut mirabilia Deo cernat, & vocem Spiritus Dei in Scripturis sonantem agnoscat.

Pontificii solius Ecclesiæ testimonium urgent, tantiq; illud faciunt, ut omnem Scripturæ autoritatem ab Ecclesia pendere contendant, & ob hanc solam causam pro Verbo Dei habendam clamitent, quod Ecclesia hoc testetur. Quod sane non tantum est, de

Scripturæ divinitate testari, sed eam demum divinam facere. Nos verò solus Spiritus sancti testimonium, divinitatem Scripturæ, firmiter nobis persuadere, his argumentis probamus. 1. Cujus inspiratione Scripturæ sunt exarata, ejus testimonium de Scriptura firmissimum est; suam enim magnam ac proprium stylum quisque optime agnoscit. Atque inspiratione Spiritus sancti exarata sunt, 2. Tim. 3, 16. 2. Pet. 1, 20, 21. Ergo, &c. 1. Qui fidelibus una cum Scripturis individo nexu promittitur, ejus de Scriptura testimonium firmissimum est. Atque Spiritus sanctus fidelibus individo nexu cum Scriptura promittitur, Esa. 59, 21. *Spiritus meus qui in te est, & verba mea, que posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo.* 111. Sine cujus illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt, ejus solius testimonium de Scripturæ autoritate firmum est. Atque sine Spiritus sancti illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt, Pl. 119. 18. *Rege oculos meos. ut intuear mirabilia ex lege tua.* Ergo, &c. 14. Cujus officium est nos in omnem veritatem ducere, ejus testimonio quoque hæc veri-

tas innotescit, quod Scriptura sit Dei Verbum. Atque Spiritus sancti officium est, *nos in omnem veritatem ducere.* Joā. 16. 13. Ergo &c. Jam ad Ecclesiæ testimonium quod attinet, tametsi illud tanquam à Dei Ministra, acceptandum sit, falsò tamen statuitur, Scripturæ autoritatem ab illo dependere; quid enim absurdius, quam Patris familias verba à famulo, liceras parentum à Tabellario, mandata Magistratûs à Typographo, autoritatem suam habere, regulamque à regulato dependere? Scimus, Ecclesiæ credita esse Dei eloquia, Roman. 3, 2. *etiamque columnam & stabilimentum veritatis esse,* 1. Timoth. 3. 15. Verum ut ineptè diceretur candelam, lucem à candelabro habere, licet ei insistat: ita stultè quoque Scripturæ autoritas Ecclesiæ transcribitur. Testimonium Ecclesiæ valet apud eos, qui Scripturæ adhuc sunt ignari, & nondum acceperunt *lac illius sermonis sincerum, nec per illud adoleverunt,* 1. Pet. 2, 2. Scripturæ verò ac Spiritus sancti testimonium firmum est ac efficax in illis, qui suavitatem divinatorum oraculorum ipsi gustarunt. Ut enim longe certius novit mellis dul-

dulcedinem, qui mel ipse gustat, quam qui alii de ta loquenti & testanti credit; ita multo certius novit Sacras literas Dei Verbum esse, qui suavitatem illarum ipse degustat, quam is, qui Ecclesiam solum hoc dicenti credit. Samaritani primum mulieri de Christo testanti credunt; sed ex quo Christum ipsi audiverunt, mulieri dicunt, *Non amplius propter suos sermones credimus, ipsi enim audivimus & scimus hunc esse Servatorem illum mundi, Christum*, Joan. 4. 42. Sic qui Spiritus sancti auxilio impetrato Scripturas legit & relegit, tandem pronunciat, Jam non amplius propter Ecclesiae testimonium credo Sacras literas esse divinas, sed quia ipsemet legi, & legendo hunc syllogismum menti meae impressi;

Quae Scriptura 1. passim Deum ipsum loquentem introducens: 2. Ab iis hominibus exarata, qui prophetae ac miraculorum donis divinitus & extraordinarie instructi, ea fide cuncta referunt, ut in peccatis ac vitiis memoranda, nec sibi, nec suis parcant: 3. Res non solum veras & recta rationi consentaneas, sed divinas

quoque & rationem omnem transcendentes: 4. Divino modo & miranda circumstantiarum, in iisdem, a variis recensitis, narratio: 5. Ad unius Dei gloriam & nostram salutem: 6. Admirabili cum efficacia, in cordibus movendi, & adversus exquisitissima supplicia corroborandi: 7. Accedente miraculo a ejus contra Dialecticam & Tyrannorum furorē conservatione gradui; illa sine dubio divina & origina & autoritatis existit.

Atqui ratio est Scriptura sacra.

Ergo divina est originis & autoritatis.

Ueigitur rem in summam contraham, Ecclesiae testimonium prius est tempore; Spiritus sancti vero prius est natura & efficacia. Ecclesiae credimus, sed non propter Ecclesiam; Spiritui autem sancto creditur, propter se ipsum. Ecclesiae testimonium non demonstrat; Spiritus sancti vero testimonium non solum demonstrat. Ecclesia suadet; Spiritus sanctus persuadet. Ecclesiae testimonium opinionem; Scripturae vero testimonium scientiam ac fidem firmam parit.

x. Libri Scripturae Canonici Veteris Testamenti,

stamenti sunt, aut Novi. Ad Vetus Testamentum pertinent, Pentateuchus Moïsis, Josue, Judicum, Ruth, singuli : Samuelis, Regum, Chronicorum, bini : Esræ, Nehemiæ, Estheræ, Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, Prophetarum quatuor majorum & duodecim minorum, singuli. Novi verò Testamenti sunt, Quatuor Evangelia; Acta Apostolorum; Epistolæ Pauli, ad Romanos unica, ad Corinthios duæ, ad Galatas, Ephesios, Philipenses, & Colossenses, singula, ad Thessalonicenses & Timotheum, bina, ad Titum, Philemonem & Hebræos, singula. Epistolæ item, Petri duæ, Joannis tres, Jacobi & Judæ singula, & Apocalypsis.

xx. Libri verò Tobix, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Esræ 3, 4 Maccabæorum 1, 2, 3. Baruci 1 Oratio Manassis, Epistola Jeremiæ, Adjectiones ad Danielelem, & Estheram, cisi utiliter legi possint, non tamen eandem cum Canonicis auctoritatem in probandis fidei articulis obtinent, ideoq; Apocryphi, hoc est Absconditi, nominantur.

Rationes sunt. 1. Quia non à Prophetis, sed post Malachiam. Prophetarum ultimum, maximam partem scripti sunt. 2. Quia non prophetico stylo, Hebraico nimirum, exarati

sunt. 3. Quia in Novo Testamento nusquam citantur. 4. Quia illos legenti multa Canonicis contraria, & obæra, fabulosa, fidei & pietati repugnancia, occurrunt.

xiii. S. Scriptura ad salutem perfecta est.

2. Tim. 3, 16, 17. Tota Scriptura divinitus est inspirata & utilis ad doctrinam, ad reprimendam, ad corre-

ptionem, ad institutionem que est in iustitia: perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum perfecte instructus.

XIII. Ut igitur Ecclesiæ sanctiones, ad externorum rituum *ἑταρῶν* facientes; quo par est loco habendæ sunt; ita nulla traditio præter Scripturam, tanquam ad salutem necessaria, admit-
tenda est.

Pontificii pro traditio-
nibus Papanis non solum
pugnant, sed easdem Scri-
pturis æquiparant, imò
præferunt. Nos verò Dei
præcepto acquiescimus;
qui Verbo suo nec addi, nec
detrahi permittit, Deut. 4.
2. & 5, 33. & 12, 32. Apoc.
22, 18.

XIV. S. Scripturæ scrutatio omnibus Christianis
incumbit.

Joan. 5, 39. Scrutamini
Scripturas. Coloss. 3, 16,
Sermo Christi inhabitet in
vobis copiosè. Nec obstat
Sacrarum literarum, quam
Pontificii prætendunt, ob-
scuritas; et si enim quibusdam locis obscurior
sit, aliis tamen se explicat,
& primarios Religionis ar-
ticulos perspicue tradit.

XV. Translatio igitur ejus in linguam cuique gen-
ti vernaculam necessaria est.

XVI. Nulla tamen translatio authentica est, nisi
quatenus cum Hebræis & Græcis fontibus congruit.

XVII. Etsi Scripturæ interpretatio Ecclesiæ de-
mandata, summus tamen Judex interpretationis ne-
mo alius est, quam spiritus sanctus in illa loquens

Esaiæ 59. 21. Spiritus
meus, qui est in te, & verba
mea, quæ posui in ore tuo,
non recedent à te. 2. Petr. 1
20, 21. Si illud primum no-
veritis, nullam prophetiam
esse, propiè explicavimus.
Non enim libidine hominis
allata est olim prophetia sed
acti à Spiritu sancto loquuti
sunt sancti Dei homines. Sa-
cilege igitur Pontificii hoc
supremi Judicis jus Ecce-
siaz Romanz, hoc est, Con-
ciliabulis suis, aut etiam
soli Pontifici arroganti.

CHRIST. THEOLOGIE

XVIII. Sensus cujusque Scriptura non nisi unus est : in Veteris tamen Testamenti Vaticiniis sæpe est compositus ex historia & typo.

Exempli gratiâ ; Hoseæ cap. 11. v. 1. in his verbis, *Quia puer Israel est & diligo eum ; idcirco ex Aegypto vocavi Filium meum*, sensus est compositus ; literaliter enim ac historicè de liberatione populi Israelitici ex Aegypto ; typicè verò seu mysticè de vocatione Christi ex Aegypto sunt intelligenda. Matthæi 2. 15.

XIX. Media verum Scripturæ sensum investigandi sunt, frequens oratio ; linguarum cognitio ; fontium inspectio ; argumenti & scopi consideratio ; verborum propriorum & figuratorum distinctio : causarum, circumstantiarum, antecedentium & consequentium notatio ac Logica analysis, obscuriorum cum illustrioribus, similium cum similibus, dissimilium cum dissimilibus comparatio ; fidei denique analogia.

XX. Ut Deus proprium & primarium obiectum, ita primarius quoque ac summus Theologiæ finis est.

XXI. Cum igitur summus finis & summum bonum idem sint, manifestum est, solam Theologiam Christianam nos rectè de summo bono docere.

XXII. Subordinatus SS. Theologiæ finis, est salus nostra ; quæ in Dei communione & fruitione consistit.

Partes Theologiæ duæ sint : prior, de Deo cognoscendo : posterior, de eodem colendo. Prior fidem seu *πίστις* : posterior opera *τὰ ἔργα* complectitur.

LIBER

9
LIBER PRIMUS

agens

DE DEO COGNOSCENDO.

CAPUT I.

In quo

De Essentia Dei.

Deus est Spiritus, à se ipso ab æterno existens;
Unus essentia, Trinus personis, Pater, Filius,
& Spiritus sanctus.

Cognoscitur Deus in se & in operibus suis.

In se cognoscitur, absolute in Essentia; relat-
verò in Personis.

Essentia Dei, cum ex nominibus ejus, tum ex
proprietatibus intelligitur.

Nomina Dei aut ab essendo petita sunt, ut Je-
hova, Jah, Eheje, cui in Novo Testamento ferè
nomen Κυ̅̅ς respondet; aut à potentia, ut El,
Elohim; aut ab *ad rapnelq*, ut Schaddai; aut ab
excelsitate, ut Helion.

CANONES.

I. Nomen Jehova præcipuum & maximè pro-
prium Dei nomen est.

Deductum enim est à
radice *Hajah*, *fui*, sicque
symbolum est summi illius
Entis, quod erat, est, & erit
ab æterno, in æternum. A-
poc. 1. 4. 6. quod idem sem-
per manet, Psal. 102. 28.
quodque essendi causa est,

aliis omnibus, Act. 17. 28.
Hinc proprium Deo est, E-
sa. 42. 8. Nec creaturis nisi
per metonymiam, quatenus
symbola sūt præsentia Dei;
tribuitur: ut Altari, Exod.
17. 15. Arcæ, Psal. 47. 6. &
Hierosolymæ, Eze. 48. 35.

11. Idem

II. Idem nomen in promissionibus & comminationibus divinis maximam vim habet.

Hinc formulæ illæ, Sic | Deus est & sibi similis ma-
nit Jehova: *Distum Je-* | net, tam certum quoque
hova, &c. Quàm verè enim | est Verbum ejus.

III. Nomen Elohim etsi plurale sit, non tamen personale, sed essenziale est, & idiotismo Hebraico de uno Deo & de singulis personis pradicatur, Unde non tres Elohim, sive Dii sunt, sed unus tantum.

Sicut in symbolo Atha- | nnipotens: sic, quia Elo-
nashi rectè dicitur, *Omnipo-* | him Deus à potentia dici-
tens Pater, *Omnipotens Fi-* | tur non tres sunt Elohim,
lius, & *Omnipotens Spiritus* | sed unus, Psalm. 7. *Elohim*
sans | *Zaddik, Deus justus.*
tus, non tam n. n. n. |
Omnipotentes, sed unus O-

Proprietates divinæ sunt attributa Dei, quibus se nobis infirmis cognoscendum præbet, & a creaturis distinguit.

CANONES.

I. Proprietates in Deo, non sunt qualitates, aut accidentia, aut res ab essentia, aut à se invicem diversæ.

Patebit hoc infra, ex simplicitate Dei.

II. Proprietates divinæ, nec ab essentia nec à se invicem separabiles sunt.

Hic canon evertit dog- | naturam: Si enim illi tri-
ma Lutherani, de trans- | buitur ubiquitas, omnisci-
fusione proprietatum divi- | entia, omnipotentia, quid-
narum in humanam Christi | ni quoque æternitas.

Suntq; proprietates hæ, creaturis prorsus incommunicabiles aut communicabiles, in effectis analogis.

Prioris

Prioris ordinis sunt, tum simplicitas, tum infinitas.

Accensentur his immutabilitas & perfectio; sed *propterea*, simplicitatem & infinitatem consequentia. *hæ nihil aliud sunt quàm*

Simplicitas est, quâ Deus ens verè unum, omnisque compositionis expers intelligitur.

Infinitas est, quâ Deus ens infinitè verum ac bonum, omnisque mensuræ aut termini expers cognoscitur.

CANONES.

I. *Deus est ens verè & simplicissimè unum.*

Nempe, nec ex partibus; nec ex accidentibus; nec ex genere & differentia; nec ex substantia & essentia compositum.

II. *Nihil ergò in Deo est, quod non sit ipse Deus.*

III. *Dei essentia nobis incomprehensibilis est.*

Finiti enim ad infinitum, vasis angusti ad mare, nulla est proportio.

IV. *Deus ὅλος ὅλος est, seu totaliter totum: totus in se; totus in omnibus; totus in singulis; totus extra omnia.*

V. *Deus nec loco circumscribitur, nec loco definitur, nec loco includitur, nec loco excluditur.*

VI. *Deus æternus est, sine principio, sine fine, & sine mutatione.*

Posterioris ordinis proprietates sunt, Vita, quæ Deo in essendo; Intellectus qui ei in cognoscendo; Voluntas, quæ ei in imperando; Potentia, quæ ei in exsequendo tribuitur.

CANONES.

I. *Proprietates posterioris ordinis, Deo, secundum priores, hoc est, simplicissime & infinite tribuuntur.*

II. *Hinc non in concreto tantum, sed in abstracto quoque de Deo prædicantur.*

Nec enim tantum vivens, ipsa vita, sapientia, boni-sapiens, bonus, justus; sed itas, & justitia esse dicitur.

III. *Cum vita Dei simplicissima & infinita sit; Igitur,*

1. *Vita Dei & vivere ejus, idem sunt.*

2. *Vivendi causam aliam non habens, vivendi tamen causa est aliis omnibus viventibus, sicut ejus respectu mutuatitiam & precariam vitam obtineant.*

3. *Vita Dei immutabilis perfectissima & beatissima est.*

IV. *Cum intellectus Dei simplicissimus & infinitus sit; Igitur,*

1. *Seipsum primario, tanquam infinitum objectum, cognoscit.*

2. *Omnia ut creaturis abscondita, exquisitissime novit.*

3. *Cuncta cognoscit per se ipsum.*

4. *Idque uno & simplicissimo actu, nec enim revelatione, nec discursu noetico, aut dianoetico, à notiori ad ignotius, epius habet.*

5. *Præterita & futura æquè ei nota sunt ac præsentia.*

6. *Scientia Dei infinita est.*

7. *Immunis ab omni ignorantia aut oblivione.*

V. *Cum*

v. *Cum Voluntas Dei simplicissima sit ; Igitur,*

1. *Nec duæ, nec plures, nec contrariæ sunt Dei voluntates.*

Varie quidem sunt vo-
luntatis distinctiones, ut
infra doctrina de deere-
tis divinis ostendet: sed
nominalis potius, quam rei
sunt.

2. *Primarium voluntatis divina objectum est ipse Deus.*

3. *Voluntas Dei liberrima est.*

4. *Nihil fit nolente seu invito Deo.*

5. *Voluntas Dei, pro vario objecto, alia atque alia sortitur nomina ; nimirum Sanctitatis, Bonitatis, Amoris, Gratiæ, Misericordiæ, Iræ, Justitiæ, & similia.*

VI. *Cum potentia Dei simplicissima & infinita sit ; Igitur,*

1. *Potentia Dei unica est.*

2. *Verè omnipotens est Deus, & non solum potest quicquid vult, sed plura, quàm vult.*

3. *Ex potentia Dei actus seu rō ōis rei non concluditur, nisi cum potentia conjuncta sit voluntas.*

4. *Objectum omnipotentia Dei est, quicquid ejus naturæ non est adversum, & contradictionem non implicat, adeoque non adversari potius est quàm suadere.*

Mentiri itaque, factum
infectum reddere, corpus
humanum facere infini-
tum, & similia, Deo tri-
bui nequeunt ; hæc enim
impotentia potius, quàm
potentiæ forent.

5. *Potentia Dei planè irresistibilis est.*

CAPUT II.

In quo

De Personis Deitatis.

Personæ Deitatis sunt subsistentiæ, quarum quælibet essentiam Dei totam habet, proprietatibus interim incommunicabilibus differentes.

CANONES.

I. Personæ, Triadis, & Ὁμοούσιος vocabula, etsi totidem syllabis in Scripturis non reperiuntur, Scripturis tamen consentanea sunt, & utiliter in Ecclesia usurpantur.

II. Vox ὁμοούσιος & ὁμοῦσιον latior est quam vox Personæ.

Ὁμοούσιος & ὁμοῦσιον, etate incommunicabili ab est qualibet substantia singularis: Persona. verò est substantia singularis completa, rationalis, & propri-

etate incommunicabili ab alia differens. Apostolus tamen Hebr. 1.3. vocabulo ὁμοούσιος pro Persona μετακλητικῶς utitur.

III. Persona divina nec Dei seu Deitatis species est, nec pars ejus, nec res à Deitate alia, nec nuda relatio, nec ἡ ὅτι & tantum τὸς ὑπάρχεις: sed essentia Dei, cum certo τὸς ὑπάρχεις ἡ ὅτι.

IV. Nec tamen Persona compositum quid est ex ente & ente; nec essentia Dei & ἡ ὅτι & τὸς ὑπάρχεις sunt res & res, sed res seu ens & modus entis.

Personæ Deitatis tres sunt: Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Pater

Pater est prima Deitatis persona, à seipso existens, Filium ab æterno gignens, & cum eodem Spiritum s. producens.

Filius est secunda persona, à Patre ab æterno genita, cum Patre Spiritum sanctum producens.

Spiritus sanctus est tertia Deitatis persona à Patre & Filio ab æterno procedens.

CANONES.

I. Trinitas non numerus numerans est, sed numeratus.

II. Trinitatis dogma, non est Ecclesia traditio tantum; sed doctrina in Sacris literis expressa.

Contra Pontificios, qui turæ evincendam, contra ad imperfectionem Scripturam asserere non verentur.

III. Etsi Veteris Testamenti tempore doctrina SS. Trinitatis obscurior fuerit, non tamen plane ignota fuit.

Gen. 1, 1. In principio creavit Deus, cælum & terram, & v. 2. Spiritus Dei incubabat (superficie) aquarum & v. 26. Faciamus hominem, Psal. 33. 6. Verba Fehova cæli facti sunt, & Spiritus oris ejus totus exercitus eorum, 2. Sam. 23, 2. Spiritus Fehova locutus est in me, & sermo ejus per linguam meam, Esaia 6, 3. Sanctus

Sanctus, Sanctus est Fehova exercituum, Esaia. 63. v. 9. Angelus faciei ejus (Dæi Patris scilicet) servavit eos, & vers. 10. Ipsi rebellantibus & dolere afficientibus Spiritum sanctum ejus. Quæ testimonia tamen si pernicies Judæi eludere satagant, Christianæ tamen menti satisfaciunt.

IV. Clariora autem testimonia sunt in Novo Testamento.

Matth.

Matth. 3, 16. Et aperti sunt ei (Domino Jesu) cæli, & vidit Spiritum Dei descendem quasi columbam, & venientem super illum. Et v. 17. Et ecce vox à cælis adfuit, dicens, Hic est Filius ille meus dilectus ille, in quo acquiesco. Pater sc. (ut Palerè Aug.) auditur in voce: Filius manifestatur in homine: Spiritus S. dignoscitur in columba. Quod eleganter alius expressit: vox Pater; clarus corpore; Flamen ave.

Matth. 28, 19. Baptizate eos in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti. Joan. 14, 16. Ego rogabo Patrem, & alius Consolatorum dabit vobis. & 15, 26. Cum venerit Consolator ille, quem ego mittam vobis à Patre. 2. Cor. 13, 13. Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicio Spiritus sancti sit cum vobis omnibus. 1. Joan. 5, 7. Tres sunt, qui testificantur in cælis, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.

v. Accedunt his, probationes divinitatis Filii & Spiritus S. 1. à nominibus, 2. à proprietatibus. 3. ab operibus. 4. ab honoribus divinis. Ergo
1. Filii Deitatem probant,

1. Nomina divina.

In Veteri Testamento, Angelus ille fœderis, Malach. 3, 1, qui patribus frequenter apparuit, in præludii incarnationis Dei Filius fuit, & passim appellatur Jehova & Deus Gen. 16, 13, & 18, 1, & 32, 1, (qui locus conferatur cum Hoseæ 12, 6.) Exod. 3, 15. Jos. 6, 2. Zach. 2, 12, & 3, 1, 3.

Novi verò Testamenti testimonia clarissima sunt Joan. 1, 1 Et semper Deus,

& 17, 3. Hac autem est vita æterna, ut se cognoscant illum solum verum Deum & quem missi Jesum Christum. Joan. 20, 31. Hac autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum. Filium Dei. Act. 20, 28. Ecclesiam Deus proprio sanguine acquisivit. Rom. 9, 5. Deus benedictus in secula. Tit. 2, 13. Magnus ille Deus. Talia in Apoc. frequentissima sunt.

11. Proprietates divine.

1. Æternitas.

Joan. 8, 58. Priusquam Abraham esset ego sum. Apoc. 1, 8. Ego sum α & ω, id est, principium & finis, dicit dominus id est, Qui est, Qui erat, & Qui venturus est, ille inquam, omnipotens.

2. Omni-

2. Omniscientia.

Joan. 2. 24, 25. Noverat omnes : nec opus erat, ut quisquam ei restaretur de homine : ipse enim sciebat quid esset in homine.

3. Omnipræsentia.

Matth. 28, 20. Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.

4. Omnipotentia.

Joan. 5, 19. Quæcumque Pater facit, hæc Filius pariter facit, Heb. 1, 3. Sustinet omnia Verbo illo suo potencie.

III. Opera divina.

Joan. 14, 11. Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me esse : si minus, propter ipsa opera saltem credite.

IV. Honor divinus.

In ipsum credendum, Joan. 3. 16. In ejus nomen baptizandum, Matth. 28, 19. Ad ejus nomen flectendum omne genu, Phil. 2, 10.

II. Spiritus S. Deitatem probant.

I. Nomen, Deus.

Act. 5, 3. Dixit autem Petrus, Amanias, cur implevis Satanæ cor tuum, ut mentireris in Spiritum sanctum &c.
v. 4. Non es membris hominibus, sed Deus.

II. Proprietates.

1. Æternitas.

Gen. 1, 2. Spiritus incubabat superficiem aquarum.

2. Omnipræsentia.

Psal. 139, 7. Quò irem à Spiritu tuo? aut quò à facie tua fugerem?

3. Omniscientia.

1. Cor. 2, 10. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

4. Omnipotentia.

Hæc

Hæc ex operibus ejus manifesta est.

III. Opera divina.

1. Creatio omnium.

Gen. 1, 2. Psal. 33, 6. Job. 26, 13. & 33, 4.

2. Conservatio omnium.

Gen. 1, 2. Incubabat aquis : simile à Gallinis pullis insidentibus, còlique foventibus,

3. Missio & unctio Christi.

Esa. 61, 1. Spiritus Domini super me, quoniam unxit me.

4. Dona linguarum & miraculorum.

1. Cor. 12, 4. Distinctiones donorum sunt, sed idem Spiritus.

IV. Honores divini.

1. In eum credendum 13, 13. Apoc. 1, 4. ubi septē juxta Symbolum. 2. In ejus nomen baptizandum, Matth. 28, 19. Ad eundem preces dirigendæ, 1. Cor. 12, 13. Iste enim Spiritus loquitur in ecclesiis, ut per nos in omni ecclesia glorificetur.

v. Differentia Personarum cernitur in ordine, proprietatibus, & modo operandi. Ordine differunt; quia Pater est prima, Filius secunda, & Spiritus sanctus tertia persona. Proprietatibus; quia Pater non essentia tantum, sed & persone ratione est à seipso, Filius à Patre, Spiritus s. à Patre & Filio. Modo operandi; quia Pater à se, Filius à Patre; Spiritus s. ab utroque agit.

vi. Trinitas personarum non tollit Unitatem essentia: tres sunt Personæ, sed unus est Deus.

Deut. 6, 4. Audi Israel, & unus Dominus. Iesus Fehova Deus noster, Fehova unus est, 1. Cor. 8, 6. Nobis Deus unus est, Pater ille, à quo omnia & nos in ipso: Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Ephes. 4, 6. Unus Deus & Pater, omnium. 1. Tim. 2, 5. Unus est

est Deus, & unus Mediator Iesus Christus, 1. Joan. 5. 7.
Dei & hominum, homo factus. Et hi tres unum sunt.

VII. Hinc vox Deus, nunc ὁμοῦς de tota
SS. Trinitate, nunc ὁμοῦς de certa ejus per-
sona usurpatur.

Act. 20. 28. Deus Ecclesiæ | Hic nomen Dei
proprio sanguine acquisivit. | nō de Filio intelligitur.

VIII. Unitas trium personarum SS. Trinitatis
consistit in ὁμοῦς, ἰότης, & Περὶ ὁμοῦς.

IX. ὁμοῦς seu ἑνότης est, quā tres personæ
coessentialiales seu ejusdem essentia existunt.

Non enim sunt ὁμοῦς | id est, diversæ essentia;
ei, id est, similis essentia; | nec ταυτέας, hoc est, e-
nec ἀνόμοις, id est, dissimi- | jusdem essentia specifica.
lis essentia; nec ἑνότης,

X. ἰότης est, quā tres personæ Deitatis aqua-
les sunt, essentia, proprietatibus, actionibus essen-
tialibus, gloria, & honore. Unde Filius & Spi-
ritus sanctus non minus quā Pater, est αὐτόθεος,
αὐτόζων, & αὐτοδιγενήτων.

XI. Περὶ ὁμοῦς est, quā personæ artissime
unitæ sunt, ut maneat alia in alia, & cum alia.

Joan. 14. 11. Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me
esse.

CAPUT III.

In quo

De operibus Dei, & de decretis divinis
in genere.

SIC Deus in se consideratur. Nunc consideran-
dus quoque in operibus.

Sunt autem opera Dei essentialia, aut persona-

Ha.

B

Es.

Essentialia sunt, quæ toti SS. Trinitati sunt communia.

Personalia sunt, quæ singulis personis sunt propria.

Utraque tum essentialia, tum personalia, sunt opera ad intra, aut ad extra.

Opus Dei ad intra est, quod non ad terminum extra Deum refertur :

Velut Intellectio, quæ I Generatio Filii, Productio Deus intelligit seipsum; I Spiritus sancti.

Opus Dei ad extra est, quod ad terminum extra SS. Trinitatem refertur.

Talia sunt Prædestinatio, I aturas, tanquam terminum Creatio, & similia, quæ cre- I extra Deum respiciunt.

CANONES.

I. *Unum idemque opus ad extra, diverso respectu, personale est aut essentiale.*

Sic incarnatio Christi, inchoativè, essentialè opus est toti SS. Trinitati commune; terminativè verò opus est personale solius Filii. Etsi enim Pater quoque & Spiritus S. sit causa incarnationis Christi; solus tamen Filius incarnatus est. Sic tamen Creatio, Redemptio & Sanctificatio, essentialia sunt opera totius SS. Trinitatis; alio ta-

men respectu personalia dicuntur. Pater enim Creator appellatur; quia fons est ut SS. Trinitatis, sic operationis, & Filius ac Spiritus sanctus agunt à Patre: Filius Redemptor nominatur; quia assumptâ humanâ naturâ redemptionis opus peregit. Spiritus S. verò Sanctificator dicitur; quia ut Consolator, & Sanctificator à Christo mittitur.

II. *Opera ad extra sunt indivisa, seu omnibus personis communia.*

Hoc axioma ex priori consequitur; ut enim essentia communis est om-

nibus personis, ita opera quoque essentialia.

III. Unumquodque tamen opus unum manet, principio essentiali, actu efficiendi & effectui ipso.

Opera Dei ad extra sunt ἐμμενῶς, immanentia seu interna; vel μεταβαίνοντα, transcuntia seu externa.

Immanentia seu interna opera sunt, quæ intra Dei essentiam fiunt: atq; huc pertinent Dei decreta.

CANONES.

I. Non omne opus ad extra statim est opus externum.

Decretum Dei est opus ad extra, quatenus ad creaturas seu rem extra Deum refertur; est tamē opus internum, quatenus in ipsa Dei essentia permanet.

II. Immanentia seu interna Dei opera, non sunt res ab essentia Dei diversæ.

Quicquid enim in Deo est, Deus est, ut suprā ex simplicitate divinæ essentiae collegimus: & ut in Deo Essentia & Esse non differunt, ita in ipso Voluntas & Velle non realiter differunt.

Decretum Dei, est interna voluntatis divinæ actio. quā de iis, quæ in tempore fieri debebant, ab æterno liberrimē & certissimē statuit.

CANONES.

I. Appellatur (a) αἰσιμαρόν βελή, definitum consilium; (b) ἡ χεὶρ καὶ ἡ βελὴ τοῦ Θεοῦ, manus & consilium Dei; (c) εὐδοκία τοῦ Θεοῦ, beneplacitum Dei, & æterna Dei providentia.

(a) Act. 2, 23. (b) Act. 4, 28. (c) Eph. 1, 9. tur ab actuali Providentia, quæ nihil aliud est, quàm decretorum Dei executio.

II. Nominatur quinetiam Voluntas Dei, & quidem Voluntas beneplaciti.

Decretum revera est ipsissima Dei voluntas, docenditamen causa, Voluntas, ut causa efficiens. Decretum vero, ut effectum consideratur. Ceterum cum varie *Voluntatis* vocabulum accipiatur, variis quoque modis à Theologis distinguitur: in Voluntatem beneplaciti & signi in antecedentem & consequentem; in absolutam & conditionalem; in occultam & revelatam. Verum hæ non sunt reales Voluntatis divinæ distributiones aut partitiones, sed tantum nominis distinctiones. Proprie loquendo, Voluntas Dei non nisi unica est, quæ *beneplaciti voluntas* dicitur; quia hæc pro liberissimo suo beneplacito, quid fieri debeat, decrevit: *voluntas item antecedens*, quia prius quam res ulla creata existeret, & ab æterno apud Deum rata fuit: *absoluta quinetiam*, quia solo Dei beneplacito nititur, nec ab iis, quæ in tempore fiunt, pendet: *occulta denique*, quia à priori nemini

Angelorum aut hominum innotescit. Improprie vero voluntatis divinæ nomine intelliguntur, quæ vulgate comprehenduntur versiculo,

Præcipit & prohibet, permissit, consulit, implet. Ut enim Magistratus mandata Voluntas ejus appellantur; ita Voluntatis nomen tribuitur præceptis, prohibitionibus, promissis, onibus, nec non ipsis factis & eventis. Atque hæc *Voluntas signi* dicitur, quia significat quid Deo gratum sit, quid velit à nobis fieri; *Voluntas quinetiam consequens*, quia æternam illam antecedentem sequitur: *conditioalis* item, quia Dei præcepta, prohibitiones, comminationes, & promissiones adjunctam habent conditionem obedientiæ & inobedientiæ: *revelata* denique, quia hæc Verbo Dei quotidie exponitur. Hæc distinctio Voluntatis probe observanda est, ne in Deo aut realiter diversæ aut contrariæ voluntates statuantur.

III. Præter voluntatem Dei non fiunt etiam quæ contra ejus voluntatem fiunt,

Possunt

Posſunt enim multa fi-
eri contra voluntatem ſi-
gni, quæ tamen conformia
ſunt voluntati beneplaci-
ti. Voluntate ſigni Deus
lapſum hominis noluit,

imò ſeveriſſi nè prohibu-
it; voluit tamen ac decre-
vit eundem, voluntate be-
neplaciti; quatenus medi-
um erat patefaciende glo-
riæ ſuz.

IV. Decreto igitur & voluntate Dei ſiunt bona
& mala; illa efficiente, hac permittente.

V. Decretum tamen ſeu voluntas Dei nullius
mali aut peccati cauſa eſt: & ſi quicquid decrevit
Deus neceſſario eveniat.

Cùm enim mala decreta
ſint, voluntate non effi-
ciente ſed permittente, De-
cretum Dei non eſt cauſa
mali. Nec ided mali
cauſa eſt Dei voluntas,

quod decreta Dei à ma-
litiis, & inevitabilia
ſint; non enim eveniunt
neceſſitate coactionis, ſed
neceſſitate tantùm immu-
tabilitatis.

VI. Neceſſitas decretorum Dei non tollit liber-
tatem in creaturis rationalibus.

Ratio; Quia non eſt ne-
ceſſitas coactionis, ſed im-
mutabilitatis. Lapſus A-
dam i decreto divini reſpe-
ctu neceſſario evenit; in

terea tamen liberè pecca-
vit Adam, nec juſſus, nec
coactus, nec impuſus à
Deo; imò ſ. veriſſimè, nè
peccaret, admonitus.

VII. Nec tollit contingentiam in cauſis ſe-
cundis.

Multa enim cauſarum
ſecundarum reſpectu con-
tingentia ſunt, quæ confi-

li Dei reſpectu neceſſario
eveniunt.

VIII. Decreti divini, præter liberrimam Dei
voluntatem & beneplacitum, cauſa impulſiva nul-
la dari poteſt.

IX. Finis decreti divini ſummus eſt Dei gloria.

X. Decretum Dei in ſe unicum & ſimpliciſſi-
mum

num est, nec in eo datur prius aut posterius.

xi. Rerum verò decretarum respectu sic distinguitur, ut, quo ordine eveniunt, eo ut evenirent, Deus decrevisse dicatur.

Inepre sunt hæ quæstiones, An Deus prius hoc aut illud decreverit? An prius de fine, an de medijs statuerit? cùm enim Dei decretum in se actio una & simplicissima sit, non datur in illo prius & posterius, sed rerum tantum decre-

tarum respectu distinguitur. Hæc ratione dicimus, decrevisse Deum, 1. Creare hominem, 2. Donare eum imagine suâ, sed amissibili. 3. Permittere lapsum ejus. 4. Ex lapsis alios sibi ipsi relinquere; alios erigere & ad vitam æternam servare.

CAPUT IV.

In quo

De Prædestinatione.

Decretum Dei creaturarum respectu generale est aut speciale.

Generale Decretum est, quo in universis creandis & conservandis gloriam potentia, sapientia, & bonitatis suæ declarare constituit.

Speciale Decretum *Prædestinatio* dictum est, quo in creaturis rationalibus eligendis aut reprobandis gloriam gratia, misericordia, & iustitia patefacere decrevit.

CANONES.

1. *Etsi Prædestinatio in mente Dei unus & simplicissimus actus sit, pro nostri tamen intellectus infirmitate, in Prædestinationem ad finem & ad media distinguitur.*

fi. Prædestinatus ad finem, prædestinatus quoque est ad media.

Præ-

Prædestinatio est Angelorum aut hominum.

Angelorum Prædestinatio est, quâ Deus Angelorum alios quidem, in felicitate primævæ, in Christo capite, æternum servare; alios verò sibi bi ipsis relinquere, & stationem suam sponte deserentes, æternum punire constituit, ad patefaciendum gloriam gratiæ & justitiæ suæ.

Hominum Prædestinatio est, quâ Deus ex humano genere ad imaginem suam creato, sed suâ sponte in peccatum prolapsuro, alios quidem per Christum æternum servare; alios verò sibi in miseria sua relictos, æternum damnare constituit, ad patefaciendum gloriam misericordiæ & justitiæ suæ.

Partes igitur hujus Decreti duæ sunt; Electio & Reprobatio.

CANONES,

I. Prædestinatio est decretum absolutum, & non est

II. Absolutum est respectu causæ efficientis impulsivæ, quæ nec in eligendis, est fides; nec in reprobandis, peccatum; sed liberrima Dei voluntas.

Fides sanè, aut prævisa sanctitas, causa electionis non est; non enim idèd eligitur homo, quia crediturus, sed idèd credit, quia electus est, Act. 13, 48. Et crediderunt quoque omnes ordinati erant ad vitam æternam. Nec electi sumus, quia sancti futuri eramus, sed ut sancti essemus & inculpati coram eo per charitatem, Ephes. 1, 4. Nec

peccatum prævisum causa est reprobationis, alioquin enim omnes essemus reprobat. Pro liberrimo autem suo beneplacito Deum egiss., manifestum est ex illo, Luc. 12. 32. Placuit Patri vobis tradere Regnum. Et Rom. 9, 15. Miserebor cuius misertus fuero. & vers. 18. Ita quæcunque vult miseretur, quem autem vult, inducat.

III. Non absolutum autem est, respectu materiae seu objecti & mediorum, quibus decretum hoc exsequitur,

IV. Materia enim seu objectum electionis & Reprobationis non est homo absolute consideratus, sed sua sponte in peccatum lapsurus.

Rationes evidentissimae sunt: 1. Quia decretum de patefacienda misericordia & ira seu iustitia, peccatum praesupponit: misericordia enim nulla est, nisi erga miserum, & iustitia seu ira

iusta nulla est, nisi erga peccatorem. 2. Quia reprobati non possunt, nisi quod est reprobabile: Atqui homo non qualis à Deo creatus, sed qualiter à Satana deformatus, reprobabilis est

V. Peccatum itaque non est reprobationis causa impulsiva: sed materiae seu objecti conditio necessaria. Licet autem non causa sit reprobationis, est tamen causa reprobabilitatis.

Differunt enim repro- | peccatū reprobabiles eiāt
bilitas & reprobatio, ut | omnes homines, sed non
potentia & actus. Propter | idē omnes sunt reprobatī

VI. Praesupponit itaque Praedestinatio Decretum, 1. De homine creando. 2. De donanda homini creando imagine Dei, sed amissibili. 3. De lapsu ejus permittendo.

VII. Media verò exsecutionis sic comparata sunt, ut licet pro liberrimo suo beneplacito Deus agat, tamen nec electi gloriandi, nec reprobi conquerendi causam justam habeant. Illis enim indebita gratia confertur; his verò debita poena infertur.

VIII. Diversae quaestiones sunt, 1. Quo jure Deus hominem, creaturam suam, reprobat? 2. Cur non omnes, sed quosdam elegerit, quosdam verò

verò reprobârit? III. Cur hunc, e. g. Petrum, elegerit; alium verò e. g. Judam, reprobarit? ad primam respondetur ex causa materiali; quia homo, quâ lapsurus, reprobabilis erat. Ad secundam, ex fine, quia Deus gloriam misericordiae & justitiæ patefacere voluit. Ad tertiam denique, ex causa impulsiva, quia sic ei placuit.

Simile. Si quærat, cur ex hac massa particula urceolum, ex alia matulam efficiat? respondetur ex fine, ad diversos in œconomia usus. Rursus si quærat, cur ex hac massa particula

la urceolum, ex alia matulam efficiat? respondetur ex causa impulsiva, quia sic figulo placuit.

IX. Christus, aut ut Deus, aut ut Θεὸς υἱός, & Mediator noster consideratur: priore modo, cum Patre & Spiritu S. causa efficiens est Electionis nostræ: posteriore modo est Electionis exsequenda medium.

Dicimur itaque electi in Christo, Ephes. I. 4. nempe per ipsum ad salutem deducendi. Decretum de nobis servandis, est præ-

destinatio ad finem: decretum verò de Christo, tanquam Capite nobis dando, est prædestinatio ad media.

X. Voces hæ, προέδοται, προέγνωται, & προέβλεψεν, etsi quandoque pro iisdem accipiuntur; docendi causâ tamen sic distinguere possunt, ut προέδοται ipsum servandi propositum; προέγνωται, gratuitam illam benevolentiam, quâ nos pro suis agnoscit; προέβλεψεν verò prædestinationem ad Christum aliâque salutis media indigitet.

Roman. 8. vers. 28. 29. *Novimus autem, iis qui diligunt Deum omnia simul conferre ad bonum, iis videlicet qui* (ἐκ δεξιῶν)

ex proposito vocati sunt. Nam (ἐκ δεξιῶν) *quos praeferunt, (ἐκ δεξιῶν) & prae-destinavit, ut conformes fi-*
ant imaginī Filii sui, &c.

XI. *Insulsi planè sunt, qui Electionem sic agnoscunt ut negent Reprobationem.*

Quia reprobationem non minùs quàm electionem esse, docet Scriptura, Eia. 41. 9. Eligo te, non reprobo. Malach. 1, 3. Jaco-
bum dilexi, Esavum odio habui. Roman. 9. 18. Cujus vultus creetur, quem autem vult, induat. Rom. 11, 7.

Electi assequuti sunt, reliqui occalluerunt. 1. Thes. 5, 9. Non constituit Deus nos ad iram, sed ad salutem. 2. Tim. 2. 20. Vasa ad decus & ad dedecus. Judæ vers. 4. Surreperunt quidam homines, prius jam olim descripti ad hanc damnationem.

XII. *Ut Christus causa est non Electionis, sed salutis: ita infidelitas causa est non Reprobationis, sed damnationis.*

Differt damnatio à reprobatione ut medium executionis à decreto.

XIII. *Damnatio non est finis reprobationis; sed patefactio gloriæ justitiæ Dei.*

Non igitur rectè dicitur homo creatus ut damnaretur; damnatio enim non finis est, sed medium

executionis, cujus homo reprobus se spontaneâ malitiâ reum facit.

XIV. *Reprobationis, docendi causâ, duo actus statuuntur: indebitæ gratiæ negatio, quæ præteritio; & debitæ pœnæ destinatio, quæ præ-damnatio dicitur.*

XV. *In exploranda Electione nostra, methodo analyticâ, progrediendum à mediis executionis ad decretum, facto initio à Sanctificatione nostra.*

Tali

Tali Syllogismo, Quicumque in se sentit donum Sanctificationis, quâ peccato morimur & vivimus iustitiæ, is iustificatus, vo-

catus, seu verâ fide donatus & electus est. Atqui per Dei gratiam hoc sentio. Ergo iustificatus, vocatus, & electus sum.

XVI. *Diabolicum verò hoc argumentum est, Si electus sum, bonis operibus non opus est: Si reprobis, bona opera frustranea sunt.*

Primum enim non est Christiani hominis dicere, Aut electus sum, aut reprobis; sed potius fidem tuam tanquam electionis medium explorare, 2. Cor. 13. 5. 6. *Vos ipsos tentate, an sitis in fide, vos ipsos probare. Annon agnoscitis vsmet ipsos, Jesum Christum videlicet in vobis esse, nisi reprobi sitis. At* (per 70

fore, ut cognoscatis nos non reprobos esse. Secundò, hic syllogismus subordinatidijungit & ἀσύνετα conjungit; subordinata enim minimeque ab electione divellenda sunt bona opera, quæ sunt ejus exsequendæ & nobis certificandæ media. Ἀσύνετα verò sunt, reprobum esse & bona opera prestare.

CAPUT. V.

In quo

De Creatione.

Tantum de internis Dei operibus. Externa sunt, quæ extra Dei essentiam fiunt.

Suntque tum Creatio, tum Creaturarum Gubernatio, seu Actualis Dei Providentia.

Creatio est, quâ Deus mundum, & quæ in eo sunt, partim ex nihilo, partim ex materia naturaliter inhabili, produxit, ad patefaciendum Potentiæ, Sapientiæ, & Bonitatis suæ gloriam.

Historia Creationis exstat Gen. 1. & 2.

CAP.

CANONES.

I. Creare non tantum est ex nihilo aliquid facere, sed etiam ex materia inhabili supra naturam vires aliquid producere.

II. Creationis opus & honor nulli Creaturae, ne Angelis quidem, sed soli deo tribui debet.

III. Creatio non Creatoris, sed creaturae est à potentia ad actum transitio.

IV. Potentia illa non est privativa, sed negativa.

Quia materia creationis naturam suam inhabilis est ad id, quod ex ea creatur: e.g. in pulvere nulla habilitas aut dispositio erat ad corpus humanum exinde tam artificiosè ac miraculosè extruendum.

V. Creatione Mundi Deo nulla perfectio accessit: nec Mundum fecit ut inde boni quid ad ipsum perficiendum rediret, sed ut bonitatem suam cum creaturis communicaret.

VI. Creatio aut est speciei cum omnibus individuis, sicut Angeli, Stellae, & Elementa simul creata sunt; aut est speciei cum quibusdam individuis, vi propagationis insita donatis.

VII. Specialiorem creaturarum cognitionem Physicis relinquimus: suffecerit hoc loco easdem secundum dies creationis singulis perpendere.

VIII. Primus dies creationis tribus operibus illustris est.

I. Angelorum cum caelo supremo (caelo beatorum dicto) creatione.

Nusquam melius refertur Angelorum creatio, quia cum terram fundasset Deus, jam ab ipsis erat celebratus, Job. 38. 7.

2. Mate-

2. *Materiae Mundi hujus aspectabilis productione, quæ non omni formâ prorsus caruit, sed perfectione, separatione, ac ornatu, quem deinde paulatim accepit, destituta erat.*

3. *Lucis primigeniæ immissione: quæ quidem lux nec ignis elementaris fuit, nec nubes lucida, nec aliud quodpiam corpus, sed qualitas à Deo (qui est lux inaccessa) aëri immissa, postmodum vero quarto die stellis indita.*

IX. *Secundo die constitutum est expansum, aër seu cælum aëreum dictum, quod inferiori sui parte inter aquas superiores, hoc est nubes; & inferiores, mare videlicet, distinguit.*

X. *Tertio die Deus,*

1. *Aquas inferiores terræ adhuc circumfusas separavit, & certis alveis, ut reliqua terra (arida dicta) homini & animalibus commodum exhiberet domicilium, cohibuit.*

2. *Terræ nullo adhuc semine, nullo Sole existente, vim herbescentem producendis plantis & stirpibus indidit.*

XI. *Quarto die sidera & luminaria in cælo collocata sunt: quorum motus non ab anima aut intelligentia assistente, ut Philosophi fabulantur, sed à vi divinitus indita existit: non secus ac terra insitâ virtute suâ immota stat.*

XII. *Usus stellarum triplex est. 1. Distinctio diei & noctis. 2. Notatio vicium & tempestatum anni. 3. Communicatio virium in rebus inferioribus.*

XIII. *Quinto die aves, pisces, & reptilia creata sunt.*

XIV *Sex-*

XIV. Sexto die animantibus quoque terra productis, sicque toto hoc mundo, velut amplissima domo omnigenâ suppellectile instructâ, hominem quoque fecit.

Ex his Creaturis cum primis Theologia Angelos & homines considerat, utpote quibus Deus imaginem suam contulit.

CANONES.

I. Etsi totus Mundus divinæ potentia, sapientiæ, ac bonitatis sit speculum, propriè tamen Dei imago solis Angelis & Hominibus tribuitur.

II. Imago Dei, partim in naturalibus donis consistit, Angelorum nimirum, & animæ humanæ simplici & invisibili substantiâ, vitâ, intellectu, voluntate & immortalitate; partim in supernaturalibus, beatitudine scilicet primævâ, intellectûs & voluntatis rectitudine, majestâtēque & dominio in reliquas creaturas.

Angeli sunt Spiritus intelligentes, à corpore liberi.

CANONES.

I. Angeli non accidentia, neque qualitates, sed vera & propria substantia sunt.

II. Angeli corporeæ motis & interitûs sunt expertes.

III. Corpora quibus Angeli apparuerunt, non erant mera participata, neque tamen illis hypostaticè unita, sed certi ministerii causâ libere assumpta.

IV. Angeli in loco sunt non circumscriptivè, sed definitivè.

V. An-

V. *Angeli in pluribus locis simul esse nequeunt.*

VI. *Angeli rēverā de loco in locum moventur.*

Homo est creatura, corpore ex terra primitus formato, deinceps verò seminis traduce propagato; animā verò rationali divinitus inditā constans.

Non improbamus hīc Philosophorum definitionem, quā hominem, animal rationale esse dicunt. Interim ad institutum nostrum, in schola Theologica, rectius hoc pacto hominem describimus.

CANONES.

I. *Triplex miraculosa corporis humani productio in Scripturis traditur. Prima, ex pulvere terræ sine patre & matre. Secunda, ex costā Adami sine matre. Tertia, ex Virginis beatæ sanguine sine patre.*

II. *Anima humana non ex seminis traduce propagatur, sed immediatē à Deo creata corpori inditur.*

De hominis creatione, Moses sic scribit. Gen. 2. v. 7. *Insufflavit Jehova in naves ipsius halitum vitæ, sic factus est homo anima vivens.* Quo loco tria memorantur. Primò, immediata animæ creatio; dicitur enim *halitus Dei*. Secundò, inspiratio ejus; inquit enim *& insufflavit in naves ejus*. Tertiò, unio corporis & animæ hypostatica; & factus est *anima vivens, perfectus*. i. e. animatum vivens. Cæterum, hodièq;

animam à Deo è nihilo creatam homini inspirari, probant sequentes rationes. I. *Quia aliunde esset nostra anima quàm anima Adami; nostra scilicet ex præexistente materia, Adami verò è nulla.* Nec objici hīc potest, aliam generationis, aliam creationis rationem esse; nihil enim ex materia generatur nisi quod initio quoque ex materia fuit creatum. II. *Quia anima Christi, non est ex traduce semi-*

nis; nec enim viri ministerio, sed Spiritus S. operatione ex sanguine B. Virginis, conceptus est. III. Quia Scriptura de animarum nostrarum ortu, tanquam de opere creationis, non naturæ, loquitur, Job. 33. 4. *Spiritus Dei fortis fecit me, & afflatus omnipotentis v. tam indidit mihi.* Zach. 12. 1. *Jehovah extendit celos, fundat terram, formavit que spiritum hominis in eo, ubi manifestè creationis operibus accensetur.* IV. Quia talis est ejusque genesis, qualis analysis. At hominis hæc est analysis, ut corpus in pulverem, spiritus v. rō ad Deum redeat, Eccl. 12. 9. Cū igitur in analysi hominis spiritus immediatè ad Deum redeat, immedi-

atè haud dubiè ab ipso factus est. V. Quia Scriptura inter partes corporum & spirituum apertè distinguit, Hebr. 4. 12. VI. Quia anima est *ἀψύχου*, ideòque non nisi ex nihilo producitur. VII. Quia si ex traduce generetur, aut ex anima generaretur, aut ex corpore, aut ex corpore & anima simul. At non generatur ex anima; quia ex incorruptibili nihil generatur. Non ex corpore; quia corporea non est. Non ex corpore & anima simul; quia partim corporea, partim incorporea esset. Quod si igitur ex nihilo producitur, à solo Deo producitur, ejus scilicet est ex nihilo aliquid facere.

III. *Axiomata Physica* simile generat simile & homo hominem, nihilominus hoc in negotio vera mentes; tum quia homo hominem, persona personam generat; tum quia parentum ministerio generatur corpus, velut animæ subjectum, illudque cum anima à Deo indita unitur, & tandem partu totus homo in lucem editur.

Non obstat, quòd homo quidem causa efficiens sit hominis, sed non secundum omnes partes. Ut enim hominem occidere dicitur, qui tantum

corpus interimit; ita homo hominem generare dicitur, etsi animam non generet.

Nec homo aliis viventibus, hac in parte, est ignobilior;

ignobilior; cum potius quoddam Dei operatio immem-
cam ob causam hominis diata cum naturæ operati-
generatio perstantior sit, one concurrat.

IV. *Anima humana immortalis est, non a-*
ωλῶς, & quoddam à Deo in nihilum redigi nequeat;
sed Dei ordinatione, & quoddam à causis secundis
destrui non possit.

V. *Facultates animæ ab anima realiter dif-*
ferunt, ut qualitas seu proprium accidens à sub-
jecto.

Ratio ex eventu peri- | cultatibus animæ, integra
tur; quia labefactatis fa- | mansit ejus essentia.

VI. *Facultates ejus aut merè organicæ sunt,*
ut facultas vegetativa & sensitiva; aut ex
parte tantum & ad tempus tales sunt, ut in-
tellectus & voluntas. Illæ corrupto corpore se
non exercent, v. & absque corporis ministerio
se se exercere possunt, & corpore destructo se se ex-
serunt.

VII. *Libertas à coactione, essentialis voluntatis*
proprietas exsistit.

Secus enim voluntas esset noluntas.

CAPUT VI.

In quo

De actuali Dei Providentia.

Actualis Dei Providentia est, quâ Deus non
solum creaturas suas conservat, sed pro im-
mensa sapientia, bonitate, potentia, justitia &
misericordia, omnia gubernat.

C A N O-

CANONES.

I. Providentiam hanc negare, est Deum ipsum negare.

II. Providentia actualis ab æterna differt, in executione à decreto.

III. Ut in æterna Providentia voluntas Beneplaciti, ita in hac voluntas Signi cumprimis elucet.

IV. Providentia non tantum in scientia, sed & in gubernatione omnium, maximorum & minimorum, consistit.

V. Providentia Dei causas secundas non tollit, sed ponit.

VI. Providentiæ Dei respectu, quæ causarum secundarum ratione contingentia sunt, necessaria sunt. Necessitate tamen immutabilitatis, non coactionis.

VII. Providentia Dei longè abest à Fato Stoicorum.

Stoicum enim Fatum causarum secundarum connexioni Deum alligat: Christianum verò Fatum, causas secundas Dei liber	rimæ voluntati subordinat; quippe quibus non necessariò sed liberrimè, non ex indigentia sed ex indulgentia utitur.
---	---

VIII. Providentiâ Dei bona & mala reguntur.

IX. Bona reguntur efficaci actione, ad quam pertinet virtutis divinæ præcursor, concursus, & succursus.

X. Mala reguntur actuosâ permissione, adeoque permittendo, determinando, & dirigendo.

XI. Providentia Dei etiam circa inordinata & peccata manet ordinata & incontaminata.

Duo enim in malis actionibus spectanda sunt; actio ipsa & *divina* actionis; actio ipsa, tanquam motus naturalis, fit efficiendi Dei operatione: *divina* verò seu malitia fit actio-
sa Dei permissione. Regitur enim peccatum 1. Permittendo. 2. Determinando & intra limites continendo. 3. Ad bonum eventum dirigenda. Jam verò Deus nullo istorum modorum peccati autor dici potest. Non efficiendo *ad* materiale, seu actionem naturalem; ut enim in equo alia causa est motus, alia claudicationis: ita aliud est, esse causam actionis, aliud verò, esse causam adherentis mali-

tiae. Non permittendo pravam actionem; quia peccatum impedire nullâ lege cogitur. Non determinando; ut enim, qui incendium restinguit, ne latius grassetur, non causa est incendii: ita qui terminos figit peccato, non causa est peccati. Non dirigendo ad bonum finem; ut enim summum artificium est ex venenatis animalibus salubrem parare medicinam; ita Deo gloriosum est etiam ex tenebris lucem, ex malis boni quid elicere. Patet igitur, quàm frivolum sit illorum commentum, qui ut Deum à peccati labe vindicent, ad nudam & otiosam tantum permissionem confugiunt.

XIII. *Et si Scriptura eandem actionem seu idem opus sæpè Deo, Diabolo, & impiis adscribat; Deo tamen peccatum imputari minimè potest.*

Neque in hoc casu ad nudam permissionem recurrendum, sed ex scopo & fine de his actionibus judicandum. Aliud enim in una eademque actione Dei, aliud Satanæ, aliud Impiorum consilium est. Jobi afflictio Deo ascribitur: *Deus dedit*, inquit Job, *Deus abstulit*: ascribitur quoque Satanæ & Sabæis ac Chaldæis, ve-

rum ex fine de singulis judicandum. Satanæ propositum erat Jobum ad desperationem redigere; Sabæis & Chaldæis decretum erat furto ac spoliis sancti viri ditari; Deus verò constituit servi sui fidem probare & patefacere. Sic in crucifixione Christi, Pilato propositum fuit in gratia Judæorum & Cæsaris manere; Judæis propositum, erat

erat odio & vindictæ cupiditati satisfacere; Dei verò finis erat humanum genus redimere. Hinc ni-

hil fecisse dicuntur, quàm quod Dei manus & consilium de rebus, A&. 4 28.

XIV. Induratio impiorum Deo ut iustissimum iudicium adscribitur, sic, ut neque culpa Deo imputari, nec impii excusari possint.

Impii inexcusabiles hac in parte sunt, quia Deus eos solū indurat, qui seipsos indurant, nec ex mollibus duos, sed ex induratis iusto iudicio induratiore facit. Indurant autem seipsos, abusu eorum, quibus maxime emolliri debebant, nempe, I. Longanimitatis Dei. Rom. 2. v. 4, 5. An divitiarum benignitatis ejus & tolerantia

converxi. Hac ratione, quia seipsos indurant, iustissimè indurantur à Deo, qui toties de Pharaone dixit, Tenebo cor ejus, obfirmabo, indurabo cor ejus. Non autem permittendo solū indurat, sed I. Frænum, quo cupiditates impiorum inhibuit, laxando, Rom. 1. 24. Tradidit eos cupiditatibus cordium ipso: & v. 28. Tradidit eos

ita ac tradidit ad iram conternis, ignorans te benignitate Dei ad respiciendam deducis. Sed pro duritia tua & corde, quod respicere nescis, thesaurizas tibi ipsi iram in die ira, &c. II. Verbi Dei, 2. Cor. 2. 15. Nam Christi bona fragrantia sumus Deo, in eis qui servantur, & in eis qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem, illis verò odor vitæ ad vitam III. Castigationis seu ferulæ Dei, quæ incudis instar duriores redduntur. Jer. 5. 3. Percutis eos, sed non dolent; consumis eos, sed renuntiant accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatorem per vim, renuntiant

Deus in mentem omnis iudicis ex parte. II. Satanæ, tanquam carnifici ipsos tradendo. 1. Reg. 22. v. 21 22. Tandem prodii quidam spiritus, qui confitens erat Jehovæ dixit, Ego pellicia eum. (Ahabus putat) Dicente verò Jehovæ, qui pastor dicitur, Egressus ero spiritus mendacium in ore omnium prophetarum ejus. Tum dicit, pellicies, etiamque prevalebis, &c. & fac iram. Ut igitur Magistratus facinorosi carnifici plectendum tradens, nec facinorosi causa est: ira Deo impios Satanæ tradenti, nec indurationis nec exitii illorum culpa imputanda est.

CAPUT

CAPUT VII.

In quo

De Gubernatione Angelorum.

Providentia Dei actualis cum primis elucet in Angelorum, & Hominum gubernatione. Gubernatio Angelorum bonorum est, aut malorum. Bonorum Angelorum gubernatio est, quâ Deus illos in primæva rectitudine & felicitate, in filio suo tanquam Capite ipsorum, ad laudem gloriæ suæ gratiæ, confirmavit.

CANONES.

I. *Boni Angeli suâ naturâ æquè labiles erant ac mali Angeli.*

II. *Confirmationem igitur sui in bono, non sibi, sed gratiæ Dei Patris, & Filio tanquam Capiti suo, acceptam ferre debent.*

III. *Filius Dei Caput Angelorum est, non Redemptionis sed Creationis, & gratiosæ cum Deo unionis jure.*

Nec enim Dei imagine donari, nec in filios adoptari poterant, nisi in Filio

Dei, Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis creaturæ, Col. 1. 15.

IV. *Angelus ille, qui Patribus in forma humana, in Incarnationis præludium, tam frequenter apparuit, non erat creatus angelus, sed ipse Dei Filius.*

Gen. 18. 13, Dixit Jehova Abrahamo, quid ista visit Sara? Gen. 32. 28. Ut Principem te, inquit Angelus ad Jacobum) geris apud Angelos: quod ita explicatur Hoseæ 12. 4. Prin-

cipem se gessit cum angelo. Josue, 6. v. 2. Dixit (vir ille quem vidit Josue,) ego sum princeps militiae Jehovæ, & v. 5. Deinde dixit Jehova Jehoshua vide Zach. cap. 1. 2, & 3.

v. Etsi

V. *Etsi nulla inter Angelos sit à τὰξία, antemēn is ordo ipsis intercedat, ut Principem seu Caput aliud quàm Filium Dei habeant, ex Scripturis non liquet. Rectius sanè per Michaelē Archangelum Filius Dei intelligitur.*

Opponitur enim Diaboli tanquam capiti malorū Angelorum. Apocal. 12, 7. Michael & Angeli ejus præliati sunt cum Dracone. & v. 10. Nunc facta est salus & virtus & Regnum Dei nostri & potestas Christi ejus.

VI. *Boni Angeli voluntatis divinæ præmissimi sunt exsequirentes: in primis in Deo laudando & piis custodiendis.*

VII. *An verò certi Angeli certis hominibus aut provinciis præsent, anxie non inquirendum.*

Nunc enim unius, tunc | uti ex Scripturis manifestum ministerio Deum | strissimum est.

Malorum Angelorum gubernatio est, quā Deus illos à primæva integritate deficientes, & hostes Regni Christi factos, cœlo ejectos, in infernale deturbavit exitium.

CANONES.

I. *Mali Angeli tales sunt non ex creatione sed ex propria defectione.*

II. *Præcipuum illorum peccatum an fuerit superbia, Scriptura non exprimit: certum tamen est non sine superbia admissum fuisse.*

Superbia enim, cum | ἀπερίωγτος commissio, est quolibet peccato, in αἰόλῳ conjuncta.

III. *Tutius cum Juda Apostolo v. 6. defectionem à prima origine, & desertionem domicilii proprii, illud appellamus.*

IV. *Mali*

IV. Mali Angeli Principem habent, quem Scriptura Diabolum καὶ ὁ ὄχιον, Veterem item Serpentem, Satanam & Draconem nominat.

Vide Apoc. 12, 9.

V. De tempore defectionis, & numero malorum Angelorum, cum Scriptura nihil habeat, nobis quoque tacendum.

VI. Pœna ipsorum partim in memoria amissæ ac irrecuperabilis felicitatis, partim in sempiterno malorum sensu & cruciatu consistit.

VII. Mansit in malis Angelis simplex, invisibilis, & immortalis substantia.

VIII. Mansit quoque in ipsis non exigua scientia, & in scrutandis etiam futuris sagacitas. Cujus adminicula sunt, 1, Naturalis cognitio. 2, Cognitio ἐμπειρία ex diuturna experientia. 3, Astrologia. 4, Scripturæ notitia, imprimis Prophetarum. 5, Revelatio extraordinaria, quoties Deus ipsorum, tanquam carnificum, ministerio usus est.

IX. Ut autem hæc ipsorum scientia à charitate aliena est, ita ob omni quoque solatio vacua existit, nihilque quàm terrorem ipsis incutit.

Matth 8, 29. Quid nobis prodest? Jac. 2, 19. Tu credis Deum tecum, Jesu Fili Dei venisti? unum esse, recte facis: & dabo tibi signum: sed tu torqueres nos anxietate: & monia credunt sed horrescunt.

X. Mansit quoque in ipsis magna potentia, quam exerunt in corporibus vastissimis loco movendis, in tempestatibus ciendis, in adibus & montibus convellendis, in aere & corporibus venenato habitu insciscendis, in hominibus occupandis & obfidendis, in sensibus internis & externis, organi-

aut

aut objecti variatione & mutatione, fascinandis.

XI. In corpora tamen cœlestia seu stellas nihil juris ac potestatis obtinent.

Quia tantum ipsis cōcessa est ἐξουσία τῷ ἀίῳ. Eph. 2. 21

XII. Omnis quinetiam ipsorum in inferiora potestas, Dei Providentiâ sic limitata est, ut sine ejus permissu ne minimum quid possint.

Matth. 8. 31. Dæmones te nobis abire in gregem
verò precabantur eum, dicens, Si ejicis nos, permit
porcorum illorum.

XIII. Mali Angeli mira faciunt, sed miracula facere nequeunt.

Miracula enim sunt eorum potentiam superan-
pera omnem creatura-
tia.

CAPUT VIII.

In quo

De gubernatione hominis in statu
innocentiæ.

Talis est Angelorum gubernatio. Homini Gubernatio, tum in statu innocentie & miserie, tum in statu gratie & glorie elucescit.

Gubernatio hominis in statu innocentie est, quâ Deus cum homine fœdus operum init, ei que sub obedientie conditione felicitatis perpetuitatem promissit, inobedienti verò mortem munus est.

CANONES.

1. Duplex est fœdus Dei cum homine pactum, fœdus operum, & fœdus gratie: illud ante lapsum, hoc post lapsum.

11. Fœ

II. Fœdus operum duplici Sacramento confirmatum fuit, *Arbore Vita*, & *Arbore scientiæ* boni & mali; utraque in medio Paradisi collocata.

III. Usus illarum duplex erat: 1. ut illius usu, hujus verò abstinentiâ, hominis probaretur obedientia. 2. ut illa felicitatis perennitatem obfigureret obedientibus, hæc verò in obedientibus summi boni amissionem & summi mali amissionem significaret.

IV. *Arbor igitur Vita*, non ab insita vivificandi facultate, sed è sacramentali significatione sic dicta est.

V. Similiter *arbor scientiæ boni & mali*, nomen hoc habet à significatione summi mali & boni, ac eventus.

Re ipsa enim homo ex illa amiserit, & quantum malum perierit quantum bonum illi sibi attulerit.

VI. Felicitas hominis adhuc integri, imprimis consistebat in Dei imagine.

VII. Imaginis divinæ subjectum primum est anima; secundarium, corpus, quatenus animæ operationes se in eo exerunt.

VIII. Imaginis Dei dona partim naturalia, partim supernaturalia erant.

IX. Naturalia erant, anima simplex ac invisibilis substantia, ejusque facultates, intellectus nimirum & voluntas.

X. Supernaturalia erant, intellectus claritas, voluntatis libertas & rectitudo, appetituum seu affectuum conformitas, totius hominis immortalitas, & dominium in inferiores creaturas.

C

XI. In

XI. Intellectus in primo homine ea fuit claritas, ut naturalia omnia, quæ in primis principiis per se notis potestate existunt, noverit.

Cujus rei specimen illustre edidit Adamus, cum cuilibet animantium no-	men, naturis ipsorum congruens, indidisset. Gen. 2, 20.
--	---

XII. Voluntas libera erat, ad bonum & malum inclinans, ut homo in integritate perseverare potuisset, & voluisset: accepit posse, si vellet, non autem velle, ut posset.

Libertum arbitrium pro quadruplici hominis statu quadruplex est. In primo homine liberum erat ad bonum & malum. In homine lapsa liberum tantum est ad malum. In homine regenito seu statu gratiæ liberum est à malo & ad bonum per Dei gratiam, sed	imperfectè. In statu gloriæ verò liberum erit à malo, & ad bonum perfectè. In statu integritatis potuisset non peccare. In statu miseriæ nihil potest quàm peccare. In statu gratiæ nō potest peccatum in homine regnare. In statu gloriæ planè non poterit peccare
---	---

XIII. Inferiores appetitus omnesque affectus cum ratione congruebant.

XIV. Homo primus etiam corporis respectu immortalis erat, non à se ipso tamen, quasi corpus ex elementis compositum in principia sua resolvi non potuisset, sed ex fœderis divini pacto; non quòd non potuerit mori, sed quòd potuerit non mori.

XV. Imperium hominis in creaturas inferiores non solum utriusque integrum, sed & xñs mite fuit & placidum.

XVI. Labor ille, quo paradysum custodire & colere debuit Adamus non cum molestia conjunctus, sed jucundissimus erat.

CAPUT IX.

In quo

De lapsu primorum Parentum tanquam miseria humana principio.

Tantum de Gubernatione hominis in statu innocentiae. Gubernatio hominis in statu miseriae est, quā Deus hominem in peccatum sponte prolapsum variis miseriis, iusto iudicio subiecit.

Consistit igitur hic status in peccato, & miseriis peccatum consequentibus.

Peccatum est *avouia*, seu quicquid legi divinae repugnat.

I. Joh. 3, 4. *Legis nomine hoc loco tum praecipra & interdicta homini primitus proposita, tum lex naturae cordi ejus*

inseculpta intelligitur. De Legis autem post lapsum instauratione ac ampliatione infra agetur in loco.

CANONES.

I. Peccati nomine aut concretè subjectum *avouia*; cum ipsa *avouia*, aut abstractè sola *avouia* indigitatur.

II. Nimis stricta est definitio peccati, per cogitatum, dictum aut factum.

Taliter à Pontificiis definitur; verum, ut infra patebit, definitio hæc in peccatum originale non cōpetit.

III. Deus peccati autor citra blasphemiam statui nequit.

IV. Nihil obstat, quin unum idemque, diverso tamen respectu, sit peccatum & poena peccati.

Peccatum primum est, aut ex primo ortum.

Primum peccatum est, inobedientia primorum parentum, quâ Dei interdictum de arbore scientiæ boni & mali sunt transgressi.

CANONES.

I. *Causa transgressionis Adam & Eve nec Deus est, nec decretum Dei, nec denegatio specialis gratiæ, nec lapsus permissio, nec motus naturalis excitatio, nec denique lapsus illius gubernatio.*

Non Deus: quia arboris illius fructu homini severissime interdixit. Non decretum ejus; quia illud tantum immutabilitatis, non evagationis necessitatem infert, nec ad peccandum quemquam impellit. Non denegatio specialioris gratiæ, quâ homo integer maneret; quia ne quidem eam gra-

tiam homini debuit, quam ipsi dedit; accepit enim posse, si vellet, et non accepit velle ut posset. Non motus naturalis excitatio; quia motus per se non est peccatum. Non lapsus illius gubernatio; quia malum in bonum convertere, est boni potius quàm mali autorem esse.

II. *Peccatum primum Deus noluit & voluit.*

Noluit, quatenus peccatum est; voluit & decrevit illud, quatenus est

medium patefaciendæ gloriæ misericordiæ & iustitiæ.

III. *Causa ejus negatæ rationis fuit, anti-qui illius serpentis, Satanae instinctus & persuasio.*

IV. *Causa negatæ rationis erat, voluntas hominis, per se quidem ad bonum & malum indifferens, sed Satanae persuasionem ad malum inflexa.*

V. *Certi sunt lapsus istius gradus, quibus*

non simul, sed paulatim homo à Deo defecit; nempe, 1. IncoGITAMIA & paulatim cum Eva, cum serpente, absente marito, consensit. 2. Incredulitas, quâ paulatim Satana, Dei in hominem benevolentiam in dubium vocavit, mendaciis assentiri ac Deo diffidere cepit. 3. Fructus prohibiti & gloria divina affectatio. 4. Factum ipsum. 1. Seductio Adami & animæ & affectus in ipso quoque excitatus.

VI. Partes hujus lapsus si spectes, rectè totius legis naturalis transgressionem dixeris.

Peccavit enim homo incredulitate, diffidentia, dyabolica, idololatria, quâ à Deo defecit, & ex se ipso idolum facere coepit. Verbi Dei contemptu, rebellionem, homicidia, intemperantiam, furto, reliquis aliis, inconsulto Domi-

no, contumacitate, falsi testimonii assensu, ambitiosa denique altioris dignitate, imò gloria soli Deo competente affectatione. Unde nimis stricte peccatum hoc per intemperantiam, ambitionem aut superbiam definitur.

VII. Rectè igitur cum B. Apostolo Peccatum hoc *παράβασις*, *παράνομια*, & *παράνομον*, h. e. transgressionem, offensam, & inobedientiam nominamus.

Rom. 1. vers. 14. 18. 19.

VIII. Adamus, hoc in negotio, non ut privata, sed ut publica persona, adeoque ut totius humani generis Parens, Caput & Radix considerandus est.

IX. Quicquid igitur accepit & perdidit, sibi & omnibus posteris accepit & perdidit.

Ut capat sibi & mem-
bris rationem tenet : ut
nobis sibi & posteris seu-
dum amittit aut servat :
ita Adamus felicitatem
illam sibi & posteris per-

didit. Ut ex venenata
radice nihil salubre nasci-
tur, ita quotquot natura-
liter ex Adamo descen-
dunt, peccati illius primi
rei nascuntur.

*x. Peccatum igitur illud primum non perso-
nale tantum est, sed naturale quoque, quippe quo
tota natura depravata est, cujus etiam posteri A-
dami rei tenentur, quotquot nimirum naturaliter
ex Adamo descendunt.*

Excipitur igitur ab hoc
reatu Christus, ex Adamo
quidem natus, sed non per

Adamum : non naturali
generatione, sed per vir-
tutem Spiritus sancti.

xi. Ut igitur persona

*naturam infecit : ita
deinceps natura personas.*

*xii. Primos parentes à Deo in gratiam re-
ceptos esse, pie credimus.*

CAPUT X.

In quo

De Peccato Originali & Libero Arbitrio.

Peccatum ex primo ortum Originale est aut
Aequale.

Originale peccatum est nativa illa vitiositas
omni & toti homini naturaliter ex Adamo de-
scendenti, propter reatum primi peccati immissa,
quâ, libertate ad bonum penitus amissâ, tantum
ad malum proclivis existit.

CANONES.

*i. Peccatum hoc in Scripturis nominatur pec-
atum ἡ ῥ' ἰξολω', & corpus peccati, (a) pec-
catum*

catum peccans, (b) peccatum inhabitans, (c) lex membrorum, (d) vetus homo, (e) & caro. (f)
 (a) Rom. 6. 6. (b) Rom. 7. 17, 23. (c) Rom. 6. 6. (d) Ro-
 13. (e) Rom. 7. 17. (d) Rom. 1 an. 3. 6. Gal. 5. 17.

II. Appellatur etiam concupiscentia.

Rom. 7. v. 7. Concupi- | Lex dixisset, Non concu-
 piscientiam non nōssent, nisi | p isces.

III. Falsò igitur illam Pontificiū peccatorum numero eximunt, & operibus Dei accensent.

Concupiscentia enim no- | aut vitiositas facultati il-
 mine aut naturalis con- | li. adhærens, quatenus
 cupiscendi facultas intel- | ei actu primo inest, quæve
 ligitur, quæ homini eti- | tantum ad malum incli-
 am ante lapsum inerat | nar.

IV. Peccati originalis causa proxima est reatus peccati primi, cujus respectu est iustissima Dei pœna; pars nimirum mortis, quam Deus homini minatus est.

V. Etsi anima homini immediate à Deo inspiraretur, unita tamen cum corpore, protinus rea est primi peccati, toti homini imputati, ideòque & illa labe originali inficitur.

VI. Nec ideò peccatum originale peccatum esse definit, quòd nec voluntariè, nec scienter à nobis sit commissum; sufficit enim adesse naturæ nostræ tò ἀνομιαν ut maxime absit tò ἐνέ-
 σπον.

VII. A peccato hoc originali (excepto solo Christo) nemo hominum immunis est, nè quidem Beata Virgo Maria: nec solum illud infantibus, sed etiam homini vixdum concepto & nondum nato inest: & ut rapacitas

in catulis luperum sc magis magisque exserit.

Psal. 51. 7. En in iniquitate conceptus sum, & in peccato fo vit me mater mea. 2. Cor 5. 21. Fecit, ut qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum esset.

VIII. Peccatum originale non tantum in a' do-
vauia & ineptitudine ad bonum, sed & in pro-
clivitate ad malum consistit: nec boni tantum
primitus accepti est amissio, sed contrarii mali
immisio.

IX. Peccato originali, naturalia bona sunt cor-
rupta, supernaturalia vero penitus sunt sublata.

X. Mansit igitur intellectus, sed obtenebratus:
mansit voluntas, sed depravata: mansit appetitus
inferior, sed totaliter vitiatus.

XI. Hinc etiam in actionibus naturalibus &
civilibus nihil boni agere potest homo irrogenitus,
sine speciali Dei gratia.

XII. Sine hac speciali Dei gratia nihil pra-
clari a Gentilibus actum fuit.

XIII. Quicquid tamen illud fuit, multiplici-
cum vanitate conjunctum fuit, ut etiam preci-
pua illorum virtutes coram Deo splendida sint pec-
cata.

XIV. Bona enim opera non statim sunt, quae in
sc bona sunt, sed quae bene quoque fiunt.

Bonum opus univocè
dicitur aut aequivoce. Il-
lud bonum est simpliciter
& omnium circumstanti-
arum respectu: istud in se
quidem bonum est, sed aut
objecti, aut subiecti, aut

modi, aut finis respectu
vitiosum est. Sanè si sibi
actionis Gentilium specta-
mus, parebit, propriae ma-
gis quam divinae plurae
ipsos rationem habuisse in
actionibus suis.

XV. Etsi reproborum quoque affectus a Deo
velut

velut fræho inhibeantur, non tamen sanantur.

XVI. Supernaturalia verò dona penitus amissa sunt; intellectus viminum claritas, voluntatis rectitudo, & appetitus cum ratione conformitas.

XVII. Hinc in spiritualibus aut cognoscendis aut agendis, homo, nec quoad actum, nec quoad potentiam, ullum principium in se habet.

XVIII. Adificium igitur in cineribus quarunt, qui homini irrogenito liberum arbitrium seu reliquas vires tribuunt, quibus aut bone agat, aut ad conversionem & Dei gratiam accipiendam se præparet.

Qui error est Pelagianorum & Semipelagianorum.

XIX. Mansit quidem arbitrium hominis liberum à coactione, sed non ad bonum & malum.

XX. Imò liberum factum est tantum ad malum, adeoque Servum potius quam Liberum dici meretur.

Intellectum quod accipit, animalis homo non est capax eorum, quæ sunt Spiritus Dei. I. Cor. 2. 14. Voluntatem si spectes, signum cordis hominis malum

est à pueritia ejus. Gen. 8. 21. Totum denique hominem, vitam spirituali amittit, in peccato mortuum jacere, Scriptura clamat, Eph. 2. 1. Coloss. 2. 13.

XXI. Et si peccatum hoc remissum sit pijs parentibus, nihilominus tamen per generationem in posterum transfunditur.

Ratio; quia remissione inhabitans vitium non penitus tollitur, etsi reatus, auferatur. Et ut fidei donum non est ex generatione, sed ex regeneratio-

ne; ita homo non quæ re generatus, sed quæ homo, generat hominem. Sicut semina ab aëribus, pestis & filiquis purgata, cum iisdem resurgunt.

In quo

De Actuali Peccato.

HÆc de peccato Originali. Actuale peccatum est, quo in cogitationibus, cupiditatibus, dictis, aut factis lex Dei violatur.

CANONES.

I. Ex circumstantiarum varietate, varium quoque existit peccatum.

II. Ex causa efficiente, est personæ publicæ aut privatæ, majori aut minori *et po xū* donatæ.

III. Ex materia, est cogitatum, concupitum, dictum, aut factum.

IV. Ex forma, est omissionis aut commissionis.

V. Ex fine, est inconsideratum aut affectatum seu contra conscientiam, idque magis ex malitia quam ex infirmitate, aut contra magis ex infirmitate quam ex malitia.

VI. Ex subjecto, est animæ imprimis, aut corporis, aut utriusque.

VII. Ex objecto, commissum est in Deum aut in proximum.

VIII. In Deum commissum est, aut ex fracta aut ex pleua voluntate: atque hoc posterius peccatum Scriptura peccatum in Spiritum sanctum & ad mortem vocat.

Math. 12. 31. I. Joan. 5. 16.

IX. Est autem peccatum in Spiritum sanctum
scilicet,

seu ad mortem, cum quis Spiritus sancti testimonio intra conscientiam suam convictus, eidem tamen hostiliter, petulanter, & elatâ quasi manu, adversatur.

X. Peccatum in homines lædit superiores, inferiores, aut æquales, pluribus aut paucioribus vinculis sanguinis, affinitatis, &c. unitos.

XI. Ex adjunctis, peccatum tale est per se aut per accidens.

Qualia sunt scandala in rebus alioquin indifferen-

tibus. Vide Roman. 14.

XII. Nullum peccatum suâ naturâ veniale est, seu tam leve ut damnationem non mereatur.

Damnatûr hoc axioma: error Pontificiorum; statuendum quædam peccata ex se venialia esse.

& effectu; nullum enim peccatum est, quod non cum offensa divinæ ac infinitæ majestatis Dei sit conjunctum.

XIII. Eventus tamen, meriti Christi, & gratiæ Dei respectu omnia sunt remissibilia, exceptâ infidelitate finali, & peccato in Spiritum sanctum.

Non quodd gratiâ & merito Christi sint majora, sed quodd gratiæ & Christi

merito repugnent, ac conjuncta sint cum utriusque contemptu.

XIV. De reliquorum peccatorum gradibus ex circumstantiis judicandum; quarum consideratione exaggerantur aut extenuantur.

Gravius est e. g. peccatum admissum à digniore, quàm ab inferiore. Tanti (enim) conspectus in se criminis habet, quantum qui pec-

cat, major habet. Gravius est peccatum appetitu, quàm nudâ cogitatione; gravius item dicto & facto, quàm appetitu aut cogitatione

commisum. Gravius est peccatum affectatum, quam in affectatum. Gravius peccatum commissionis, quam omissionis, in eodem genere. Gravius est peccatum in Deum, quam peccatum in proximum. Gravius est peccatum in eum commis-

sum, in quo plura nos avocare à peccando debeant, quam in alium. e.g. peccatum in parentes gravius est, in eodem genere, quam peccatum in fratrem. Gravius est scandalum datum pusillo, quam datum adultiori.

CAPUT XII.

In quo

De Miseriis Peccatum consequentibus.

HAtenus de peccato : Nunc de miseria peccatum consequente.

Miseria hæc temporalis aut æterna est.

Utraque corporalis est vel spiritualis.

CANONES.

I. Totam hominis miseriam complexus est Deus mortis vocabulo.

Genes. 2. 17. Quo die co- (arboris sciætiæ boni & mali) moriendo moriturus es.

II. Mortis illius quatuor gradus sunt.

III. Primus gradus est mors Spiritualis, quæ est privatio vitæ spiritualis, quæ destitutus homo, vivit tantum peccato.

Apoc. 3. 1. Novi opera tua, nampe quod dicaris

vivere, sed mortuus sis.

IV. Secundus gradus est mors Afflictionum, quæ est privatio felicitatis primævæ & immissio omnis generis calamitatum.

Exod. 10. 17. Supplex à me mortem istam. aræ. Fehoram, ut amovesset

V. Tertius

V. *Textius gradus est mors Corporalis, quæ est privatio hujus vitæ, & corporis in terram resolutio, spiritusque ad Deum reversio.*

Eccl. 12. 9. Redemur in ipso pulvere (i.e. humano corpore) ut Ge. 3. 19) in terram quem admodum fuerat spiritus animæ rediunt ad Deum, qui dederat eum. Rediit anima ad Deum, aut tanquam ad

Patrem, aut tanquam ad iustum Iudicem. Et si autem mors Christi beneficio, in transitum ex hac vita ad eternam conversa sit, hoc tamen loco consideranda est, qualis in se est.

VI. *Quartus gradus est mors æterna, seu status damnatorum, qui mortis corporalis respectu, mors Secunda nominatur.*

Apoc. 20. 8.

VII. *De statu damnatorum, nihil extra Scripturam fingendum est.*

VIII. *Consistit autem hic status, in privatione summi boni, & immisione summi mali.*

IX. *Summi boni privatio est, quæ in æternum exclusi erunt Dei & beatorum communione.*

Matth. 25. 41. Exsecrandi abire à me.

X. *Summum contra malum erit, æterna communio cum Diabolo & Angelis ejus.*

Matth. 25. 41. In ignem vatum Diabolo & Angelis illum æternum, illum patris ejus.

XI. *Locus damnatis destinatus infernus est.*

XII. *Ubi verò infernus sit, nec experiri nec scrutari expedit.*

XIII. *Satis est, in Scripturis nominari gehennam, (a) fornacem ignis, (b) locum tormenti, (c) carcerem, (d) abyssum, (e) & stagnum ignis, (f) ardentem igne & sulphure. (g)*

a Matth.

(a) Matth. 5. 22. (b) (e) Apoc. 9. 1. (f) Apoc. Matth. 13. 42. (c) Luc. 20. 15. (g) Apocal. 16. 28. (d) 1 Pet. 3. 19. 21. 8.

XIV. Pœnarum considerata est multiplicitas, gravitas, & æternitas.

XV. Multiplicitas inde pater, quia cruciatus erunt spirituales, & corporales.

XVI. Spirituum præcipui sunt, vermes conscientia non moriens, (a) eumque consequens extrema & ineffabilis compressio & angustia. (b)

(a) Efa. 66. 24. (b) Roman. 2. 9.

XVII. Corporales Ignis inexstinguibilis nomine indigitantur; igne autem in hac vita non est exquisitior cruciatus.

Marc. 9. 43, 44. Apoc. 20, vers. 15.

XVIII. Gravitas ejulatu & stridore dentium indicatur.

Sunt enim hæc sympto- | doloris. Vide Matth. mata summi cruciatus & | 12, 13.

XIX. Miseria autem hæc æterna est, quâ reprobis nulla expectanda liberatio.

Luc 16, 26. Inter nos & | neque isthinc huc transire vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc | Apoc. 14, 11. Fumus cruciatus ipsorum ascendet in secula seculorum.

XX. Insulsa, nec multa refutatione digna sunt Papistarum, ex Poetarum Ethnicorum somniis poëtica, de Limbo Infantum, Patrum, & Purgatorio deliria.

CAPUT XIII.

In quo

De Lege Morali.

HAtenus de statu Innocentiae & Misericordiae: Sequitur status Gratiae & Gloriarum.

Partes doctrinae de statu Gratiae duae sunt: prior de Redemptore, tanquam causa hujus status efficiente; posterior de vocatione nostri ad hunc statum.

Redemptor ex Lege & Evangelio cognoscitur: ex Lege quidem Redemptionis necessitas, ex Evangelio vero Redemptionis veritas.

Lex est doctrina, quae Deus, quid à nobis fieri velit, sub comminatione mortis aeternae & promissione vitae aeternae ostendit, ut *ad suum* illi satisfaciendi in nobis sentientes, ad Christum querendum compellamur.

CANONES.

I. Lex divina per Moysen tradita, à lege naturali, primo homini indita, cujus reliquiae etiamnum in gentilibus quoque cernuntur, non re, sed ratione tantum differi.

Rom. 2, 14, 15. *Gentes, quae legem non habent, naturam suam legem faciunt: isti legem non habentes sibi ipsi* *sum legem. Ibi qui ostendunt o-* *pus Legis scriptum in cordi-* *bui suis.*

II. Nemo hominum est, praeter Christum, qui Legem perfecte servavit aut servare possit.

III. Quinimò transgressionis ac violationis, totius Legis, omnes sumus rei.

Rom. 3, 2. *Omnes peccatores, ac deficiuntur gloria Dei.*

IV. Du-

IV. Duplex igitur est nostra miseria : quod vita aeterna promissione non tantum exciderimus ; sed & mortis aeternae rei sumus.

Lex. 18. *Qui fecerit haec, Maledictus qui non prestiterit vivere per ea.* Deut. 27. 26. *verba Legis huius facientes*

V. Duplicem proinde satisfactionem requirit à vobis, si servari velimus. Obligat enim nos ad penam, & ad obedientiam ; illum commixtio, hanc promissio Legis requirit.

Falso itaque haec disjunctivè pronuntiatur : aut ad obedientiam, aut ad penam nos obligari. Obligat nos lex ad utrumq; nulla enim via alia est ad vitam aeternam perveniendi, quam Legis impletio,

de qua Christus inquit, *Ecce haec de vitis,* Luc. 20. 18. *si maxime igitur à peccato ac poena transgressionis liberaremur, vitam tamen aeternam, sine Legis impletione, impetrare non possemus.*

VI. Neutram satisfactionem cum nos prestare possimus, utramque quærere nos jubet in Christo.

VII. Atque hoc sine Lex post lapsum à Deo, postimminet quasi jure, repetitur.

Primo enim homini data & indita est, ut propriâ obedientia, si vellent, aeternam felicitatem consequeretur ; homini vero lapsos proponitur, ut omni

Legem implendi facultate destitutus, eam impleat per Christum, Roman. 10. 4. *Fini Legis est Christus, ad iustitiam, cuius credenti.*

VIII. Promulgatio igitur Legis in monte Sinai Israelitis facta, summum erat beneficium.

IX. Legem nec tanquam imperfectam Christus correxit, nec velut alter Moyses novam sanctionem, sed à Phariseorum corruptelis illam vindicavit.

Pha

Pharisæi præcepta Dei tantummodo interpretati sunt, & externam solum obedientiam urserunt, ut ex illorum refutatione patet, Matth. 5. Falluntur igitur Samosatreniani & illorum similes, Le-

gem imperfectionis arguentes; etsi enim nostri respectu imperfecta sit, quod nostro vicio ad vitam non sufficiat, perfecta tamen est in se, perfecta quinciam idea justitiæ Regni cælorum existit.

x. Falsò quoque Pontificii astruunt, Legi perfectionem magis in consiliis, quam in præceptis consistere.

Partes Legis tres sunt: moralis, cerimonialis, & forensis.

Lex moralis est, quam Deus decem præceptis complexus est.

Regulæ Decalogum rectè intelligendi & explicandi sequentes sunt.

CANONES.

I. Cujusque præcepti interpretatio, ex proximo ejus sine petenda est.

II. Præcepta cum brevissima sint, synecdochica quoque sunt. Ex negativis ergò affirmativa & contraria; ex præceptis prohibita, & contraria; ex specie genus, & contraria; ex cultu externo internus, & contraria; ex factis & dictis, cupiditates quoque consilia & actiones; ex relictis denique correlata sunt intelligenda.

III. Unum idemque ad aliud atque aliud præceptum diverso respectu potest reduci.

IV. Lex generalis cedit specialii.

V. Major est emphasis præcepti negativi, quam affirmativi.

Negativum

Negativum enim multo
latius patet; cum affirma-
tiva circumstantias inclu-
dant. Affirmativum obligat
semper, sed non adsemper;
negativum verò obligat
semper & ad semper. Ex E-
pli gratiâ: ad beneficien-
dum proximo semper ob-
ligati sumus, sed non ad
semper; nec enim semper
datur benefaciendi occa-
sio. E contrario proximum
ledere nunquam licet.

VI. Hinc plura præcepta sunt negativa, quàm
affirmativa.

VII. Peccata quævis ejus nomen gerunt, quod
nominatim prohibetur.

Falsum hoc ideo, ut pec-
catorum scditatem meli-
us cognosceremus. Sic
Christus libidinosum mu-
lieris aspectum *Adulteri-
um*, & Joannes odium
Homicidium appellat, Mat.
5, 28. 1. Joan. 3, 15.

VIII. Promissiones terrena cælestium rerum
sunt symbola.

Falsè igitur Servetani &
Arabapristæ somniant,
promissiones illas tantum
terrenas esse. Terrenæ cæ-
lestes includunt: sic enim
Deo se populo rudi & sub
pædagogo agenti, accom-
modare visum est.

Partes Decalogi duæ sunt: Præfatio, & Præ-
cepta.

Præfatio duplex est: una Mosis, altera Dei.

Mosis præfatio hæc est: Tum eloquutus est
Jehova omnia hæc verba.

Dei præfatio verò sic sonat: Ego sum Jehova
Deus tuus, qui eduxi te è terra *Ægypti*.

Quibus verbis autorita-
tè *autoritatis*, & ple-
num præcipiendi imperiū
demonstrationibus pe-
titis, 1. Ab essentia sua divi-
na, cujus symbola sunt no-
mina, *Jehova, Elahim*, 1. 1. A
sedere gratiæ, cujus nota
est vox cõplexa, *Deus tu-
us*, 1. 1. A redẽctionis bene-
ficio, cujus typus est libe-
ratio Israelitarū ex *Ægypto*.

Præ-

Præceptorum duæ sunt tabulæ: prior de officio nostro erga Deum; posterior de nostro officio erga proximum.

Prioris tabulæ summa est, *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis.*

Requirunt hæc verba sit mentio: perfectionem, cum sinceritatem, cum quia *toto corde, tota anima, perfectionem dilectionis: & totis viribus Deum diligere jubemur.*
anima & omnium virium

Ad hanc tabulam quatuor præcepta pertinent. Primum indicat, Quis pro vero Deo sit colendus.

Secundum, Quo ritu coli velit.

Tertium, Quæ reverentia nomini Dei, in tota vita exhiberi debeat.

Quartum, Quibus temporibus legitimus Dei cultus publicè sit testificandus.

Posterioris tabulæ summa est, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Mandatam hoc priori simile dicitur; quia ut illud summa est quatuor primorum præceptorum, ita hoc summa est sex ultimorum præceptorum de charitate erga proximum.

Huc igitur referrur,

1, Præceptum quintum, De conservanda dignitate proximi.

2, Sextum, De vita ejus.

3, Septimum, De pudicitia ejus.

4, Octavum, De facultatibus ejus.

5, Nonum, De fama ejus.

6. Decimum

6. Decimum, De cohibendis quoque vitiis in proximum affectibus.

Atque hæc de Lege na opera ad unumquodque morali ad necessitatem præceptum pertineant, se Redemptionis evincendam cundo libro docebitur, sufficiant; quæ enim bo-

CAPUT XIV.

In quo

De Lege Cerimoniali, & Forensi.

LEgi morali ancillatur cerimonialis, & forensis: illa priori, hæc posteriori cumprimis tabulæ.

Lex cerimonialis est, quâ Deus certas ceremonias & ritus externos, velut typos Christi olim exhibendi, præcipit.

CANONES.

1. Lex cerimonialis pedagogsus est ad Christum.

Gal. 3, 24.

II. Lex cerimonialis cedit morali.

Primo, quia legis moralis est ratio charitatis, quam finis quodammodo est æque ceremonialium. Hinc illa, secundo, quia non iud Hofm, 6, 6. M. f. perpetua esse debuit. Tercio, quia studiis volo, non sacrificiis, quia major habenda cibus.

III. Lex cerimonialis erat velut Chirographum, & testimonium reatus, quo constructi tenentur omnes homines.

Coloss. 2, 14. Ac deletis, quæ, et nob. sub coarct. quod adversus nos erat, illud, ipsum, et nos affecit, unum chirographo, quod, in, suffulcit, et m. d. e.

IV. Lex

IV. Lex igitur ceremonialis sublata est per Christi mortem.

V. Usus ejus ante Christi mortem salubris; post mortem ejus, usque ad Evangelii promulgationem indifferens fuit; sed post Evangelii promulgationem, insalubris non tantum ceremoniarum observatio, sed & mortifera existit.

Hinc Paulus inicio Titum circumcidi noluit, motheum, propter infirmitatem Judaeorum, circumcidi curavit, Act. 16, 3. Verum ex quo plenius Evangelium patefactum est, Titum circumcidi noluit, Galat. 2, 3. Et sane ceremonialium Judaicarum observatio nihil habet de se, quam adventus & mortis Christi negatio.

VI. Ut igitur damnable est Extravagantium & aliorum veterum haereticorum sententia, quae cibos quosdam, tanquam per se impuros prohibuerunt; itaaversandus Papistarum error, ceremonias partim Ethnicas, partim Judaicas, Ecclesiae obervantium.

Præcepta legis ceremonialis, aut de personis sacris sunt, aut de rebus sacris.

Personae sacrae erant, in genere, omnes circumcissione initiati, quâ ad reliquos quoque ritus servandos obligabantur, & de sanctificatione per Christum admonebantur. In specie vero, personae sacrae erant Ministri, ordinarii & extraordinarii.

Ordinarii, Sacerdotes & Levitæ.

Sacerdotes erant, qui Legem interpretando, sacrificando, intercedendo & benedicendo, quæ apud Deum & homines peragenda erant, administrarunt.

CANO-

CANONES.

I. Summus Sacerdos typus fuit Christi summi Sacerdotis.

II. Splendidus ejus amictus & ornatus, ad regalem propemodum dignitatem accedens, typus erat dignitatis Christi, ac imprimis perfectissima justitia.

Vide Zach. 3, 5.

III. Præcipuum ornamentum erat amiculum, & pectorale, amiculo sustentatum: in amiculo erant nomina duodecim tribuum, gemmis inserta; in pectorali latebat Urim & Thummim; ex quibus responsa dabantur Ecclesiae. Amiculum itaque Ecclesiam representavit; Urim & Thummim. b. e. lumina & perfectiones, Christum designabant, Verbum & Interpretem Patris, Lucem & Perfectionem nostram. Amiculum ostendebat Christum tunc propter nos & propter Deum peragere.

Levitæ erant, qui primogenitorum loco adhibiti, Sacerdotibus præstare erant, tabernaculumque cum ejus instrumentis custodiebant & deporabant.

Extraordinarii Ministri erant tum Prophetæ, tum Nazaræi.

Prophetæ erant, qui divino instinctu Sacerdotes & populum docendo ac in ordinem redigendo typi fuerunt Christi, magni illius Prophetæ.

Nazaræi erant, qui peculiari voto à vino abstinentes, Deoque se consecrantes, typi erant sanctimonie Christi.

Cultus

Cultus sacri tum instrumenta, tum modus spectandus.

Instrumenta erant Tabernaculum & quæ in Tabernaculo servabantur, nempe arca, altaria, mensa, & labrum æneum.

CANONES.

I. Tabernaculum typus erat Deitatis in Christo *ὡς κατοικοῦν*; habitatura.

Joan. 1, 14. *Ἐν ἡμῖν* Ios. 2, 9. In ea inhabitat *ἐν ἡμῖν*, habitavit inter nos, *omnis plenitudo* Deitatis velut in Tabernaculo. Co-*corporealis*.

II. Tabernaculi artificiosa coagmentatio figura erat coagmnetationis Ecclesiæ, super Christum fundanda.

Ephes. 2, 20, 21.

III. Tabernaculi deportatio figurabat peregrinationem Ecclesiæ Christianæ in hac terra.

IV. Unitas templi significabat unitatem Christi & Ecclesiæ.

V. Partes ejus tres erant; Atrium, Sanctum, & Sanctum Sanctorum.

VI. Atrium, in quo populus conveniebat, figura erat Ecclesiæ visibilis, in qua boni & mali.

VII. Sanctum, erat atrium Sacerdotum, typus verorum Ecclesiæ membrorum, generis illius electi & regalis Sacerdotii.

I. Petr. 2, 9.

VIII. Sanctum Sanctorum, in quod nemo nisi summus Sacerdos & quotannis quidem semel tantum ingressus est, adumbrabat Sanctuarium cæleste, in quod nostro bono ingressurus erat Christus.

IX. Ve-

IX. Velum templi Cherubinīs refertum, carnem Christi, divinam naturam quodammodò operientem, denotabat.

X. In atrio erat tum altare holocausti, ære obductum, carnem Christi cum divina natura unitam, adeoque virtutem qualibet pro nobis perfrendi, significans; tum altare sufficiens, Christi pro nobis intercessionem indigens.

XI. Ibidem erat labrum æneum, purificationibus destinatum, quod significabat, Christi sanguine non purgari, ut grata Deo offeramus sacrificia.

XII. In Sancto, seu Sacerdotum atrio, erat mensa, etque impositi panes propositionis & lychnuchus aureus, quibus docebatur, Christum suis cibum, potum, & lucem ad vitam eternam esse.

XIII. Ibidem erant vasa aurea, ad aspersiōem & suffitum parata, tam sacrificium, quàm intercessionem Christi representantia.

XIV. In Sancto Sanctorum erat Thuribulum aureum, summo Sacerdoti proprium, & Arca fœderis.

XV. Arca ex ligno cedrino facta, & auro obiecta, duarum Christi naturarum erat figura.

XVI. Impositæ arcae tabulæ fœderis, manna & virga Aaronis, docebant, Christum suos docere, alere, & regere.

XVII. Operculum arcae, Propitiatorium dictum, undè cum Cherubinīs, undè Deus se Moyses alloquanturam promisit, typus erat Christi, regentis peccata nostra, defendentis nos per Angelos suos, & Verbum Patris nobis exponentis.

Modus

Modus cultus Levitici partim in rebus Deo offerendis, partim in temporibus sacris consistit.

Res Deo offerendae erant sacrificia, non autem seu expiationis, sive Eucharistiae.

Expientium sacrificium (*Peace-offering*) erat, cum animalium maceratione & oblatione testati sunt fideles, se moris suis esse, & duciam in sanguinem Christi, tantum sibi illius immaculati, aliam pro peccatis non habere, di collocare.

Sacrificium Eucharisticum (oblatione muneribus) aut pro certis peccatis.

Sacrificium pro omnibus peccatis (*Burnt-offering*) dictum, totius vitulae combustionem peragebatur.

Sacrificium pro certis peccatis, *reparationis* dictum, pro peccato erat, aut peccatum.

Sacrificium pro peccato (*Sin-offering*) erat, quo expiatur erat peccatum, errore aut ignorantia commissum.

Vide Levitic. 1. 3.

Sacrificium pro reatu (*Trespass-offering*) erat, quo expiatur peccatum, scilicet quidem, sed ex infirmitate commissum.

Levit. 1. 3.

Eucharistica sacrificia (*Offerings of Thanksgiving*) erant, quae gratitudinis reificatione nomine oblata erant.

Haecque peragebantur aut muneribus variis, aut etiam animalibus adhibitis.

(Sacrificium muneribus peractum, *Oblatione* D *Meat*.)

(*Meat-offering*) dictum erat, in quo cibus, potus, oleum, sal, thus, &c. offerebantur.

Sacrificium adhibitis animalibus peractum, aut pinguedinis tantum victimarum sacrificium, aut animalium quoque mactatione cum libatione expediebatur: illud *hostia pacificorum*, istud *sacrificium laudis* dicebatur.

Tempora sacra erant dierum & annorum.

Tempora sacra dierum erant, 1, Cujusque diei tempus matutinum, & duæ vespere, quibus juxta sacrificium offerebatur. 2, Dies septimi seu Sabbati, quod sanctificationis & requiei per Christum perinde figura erat. 3, Calendarum seu Nomencliarum.

Tempora annorum anniversaria erant, aut post plures annos recurrentia.

Anniversaria solennitates majores aut minores erant.

Majores erant, Festum Paschatis, Pentecostes, & Tabernaculorum.

Paschatis festum, decimo quinto die mensis primi celebratum, erat ut *παρωστως* liberationis ex Ægypto, & ut typus futuræ liberationis per Christum.

Pentecostes festum, quinquagesimo, à Paschate, die celebratum, erat ut *πενήσως* Legis in monte Sinai latæ, & typus ejus, per Spiritum sanctum olim mittendum, in corda nostra inscribendæ. Oblatæ etiam sunt hoc festo frugum primitiæ, unde *festum primitiarum* dictum fuit.

Tabernaculorum festum, decimo quinto die
septi-

septimi mensis celebratum; erat ut *passio* & *crux* gratiosæ consecrationis Israelitarum in deserto, sub tabernaculo, & ut typus Incarnationis Christi. Gratias agimus & sunt Deo hoc festo, pro frugibus & *sesternis*, unde *sesternis collectionis* quoque dictum est.

Minores solennitates erant, festum clangoris seu tubarum, prima die mensis septimi (quo annus civilis inchoabatur) celebratum, & festum expiationis in diem decimum ejusdem mensis incidens: illud clangoris Evangelii, hoc expiationis per Christum figura fuit.

Solennitates post plures annos erant, annus Sabbaticus & annus Jubilæus.

Annus Sabbaticus seu hebdomadarius erat septimus quisque annus, quo terra cultus & debitorum exactio intermissa erat.

Annus Jubilæus erat quinquagesimus quisque, quo possessiones ad dominos suos redibant, & servi Hebræi manumittebantur, in typum manumissionis ex servitute peccati & diaboli per Christum.

Tantum de Lege Cerimoniali. Forensis est quæ ad politicæ Judaicæ constitutionem pertinet.

CANONES.

I. *Illi Lex Cerimonialis Deum, ita forensis proximum respicit.*

II. *Lex Forensis in illis, quæ Legi Morali consentanea & juris communis sunt, nos quoque obligat.*

III. *Quæ verò peculiaris erant juris, &*

pro terra promissa ac politica Judaica conditione
præcepta sunt, ad illa non magis obligamur, quam
ad aliarum rerum publicarum iura municipalia.

CAPIT. XV.

In quo

De Evangelio, quibusnam Lex conveni-
entia & ab illa differentia.

HActenas Redemptionis necessitatem ex Lex
vidimus: nunc eius veritas in Evangelio spe-
cianda est.

Evangelium est latum nuncium, seu doctrina
de Deo facta in hunc mundum missa, ut, assumpta
humana natura, Legis maledictionem, nostro
loco, subiret, & eidem perfectissime obediendo,
vitam nobis eternam promereretur.

CANONES.

I. Conveniunt Lex & Evangelium causâ effici-
ente principe, Deo; & instrumentali, Verbo scrip-
to. Differunt autem causis instrumentalibus ex-
ternis: tum quod Lex per Moysen, Evangelium per
Christum plene traditum sit; tum quod Lex natu-
raliter quoque homini nota sit; Evangelium vero
non nisi ex gratioso Dei revelatione.

II. Conveniunt materia communi; quod utrinque
urgetur obedientia, additis promissionibus, &
comminationibus. Differunt autem materia pro-
pria: Lex enim primario faciendâ; Evangelium
vero primario credendâ docet.

III. Conveniunt formâ communi; quod utrinque

inque perfecta obedientia exhibeatur specu-
lum. Differunt autem forma propria. Lex enim
docet, quæ sit perfecta illa de Deo placens iusti-
tia; Evangelium vero docet, ubi seu in qua-
nam repetenda perfecta illam iustitiam. Lex
illam à nobis exigat; Evangelium illam in
Christo demonstrat.

IV. Conveniuntque finibus, Dei gloriâ, etq;
proximo subordinata, saluta nostra, quæ utriusq;
spectatur. Differunt verb finibus propriis. Lex
enim educta est, ut ad Christum quærendum
impelleret; Evangelium vero ut Christum exhi-
beret.

V. Conveniunt objecto communi, utriusq; salu-
tis scilicet. Differunt autem objecto proprio. Lex
enim objectum proprium est, ut homo consideraretur
& humiliaretur; Evangelium vero, ut homo consideretur
& humiliatus.

VI. Conveniunt etiam virtutibus communi, sanctitate,
bonitate & perfectione, quam Lex iuxta &
Evangelium se considerat, habent. Differunt
autem, quod ex accidenti & propter nostram in-
firmitatem, Lex sine Evangelio ad salutem sit
insufficiens.

VII. Apparet ex hac collatione, quo pacto Lex
& Evangelium in Scripturis sit subordinata, aut
in opposita proponantur.

VIII. Opposita sunt, respectu hominis irrego-
ni & regenti, subordinata vero sunt, in bo-
nitate regente.

IX. Quia dicitur pro Rom. 7. 12. Non in-
ponitur ad Apostolum, qui ait, & ego sum peccator.

Hic statum hominis ante & post regenerationem n. dignat. Sub lege esse d. citur homo infidelis. 1. Quia est sub maledictione legis.

2. Quia est sub legis rigore, quo iustitiam ac obedientiam perfectam requirit.

3. Quia ex lege peccandi occasi nem capiat, juxta illud, *Nunquam in veterem semper, cupiditasque*

arguta. Vide Rom. 7. 5.

4. Quia gratis v. desse dicitur homo fidelis. 1. Quia liberatus est a maledictione legis.

2. Quia liberatus est a legis rigore & perfectae iustitiae exactione, quae per quam Christus prestavit.

3. Quia liberatus est a peccato regnante, sic, ut non

amplius ex lege peccandi occasione capeat, sed per Spiritum & legi, gratitudinis obsequio causa, parere incipiat.

Tantum subordinata v. d. arguitur, cum h. a. f. Christus esse dicitur, Rom. 10. 4.

Cum per legem ad Christum nominatur, Galat. 3. 24.

Cumq; lex ei, qui Spiritus eius opera facit, non adversari dicitur, Gal. 3. 12.

21. Quam enim iustitiam lex requirit, eam homo

fidelis Evangelium in Christo exhibet. Et tamen

plene in hac vita legi satisfacere nequeamus, re-

nat tamen ei per sanctificationis donum parere in-

ciunt.

CAPUT XVI.

In quo

De Persona Christi Consideratur.

Partes doctrinae Evangelicae de Christo Redemptore duae sunt: prior de Persona, posterior de Officio eius.

Personae ratione Redemptor *Dei & Spiritus Sancti* est, h. e. Dei aeternus Filius, in tempore incarnatus, seu homo factus.

Joan. 1. 14. *Et Verbum illud caro factum est, & habitavit inter nos.* Gal. 4. 4. *At postquam v. v. plenius illi d. tempus, missus Deus Es-*

sum suum, facti es in carne. Tim. 3. 16. *Et ut in corpore fessus est, Magnitudo est in gloriam portatus, Deus cognoscitur factus est in carne.*

CANON

CANONES.

I. Incarnatio Christi inchoative opus totius SS. Trinitatis est, terminative vero solius Filii.

Solus enim Filius natus, Spiritum sanctum ex sub-
toram humanam assumpsit, Maria Beata Virgine for-
quam Pater in Filio per mare.

II. Persona Christi aut *αὐτὸς* consideratur, ut Sermo ille ac eternus Dei Filius; aut *quod* *αὐτὸς*, tanquam *θεογενής*. Prior consideratio *ἐκ* *θεολογίας*, posterior *κατ'* *ἐκκοινωνίας* seu gratiosam dispensationem fieri dicitur.

III. Similiter natura divina aut *αὐτὸς* *θεός* ac simpliciter, aut relata, quatenus est in persona *τῷ* *λόγῳ* *κατ'* *ἐκκοινωνίας* spectatur.

IV. Esi igitur verum sit, Christum Deum hominem factum esse, non tamen sequitur, Deitatem incarnatam esse, aut Filio incarnato, Patrem quoque *καὶ* Spiritum sanctum esse incarnationem.

Materia ex qua, Incarnationis, est semen mulieris, seu B. Virginis.

Gen 3, 15.

VI. Forma ejus, in personali unione consistit, quā *ὁ* *λόγος* *οὐκ* *ἐγένετο* *ἐκ* *ουδενος*. Christusque mansit quod erat, *καὶ* factus est quod non erat.

VII. Finis ejusdem, est Dei gloria *καὶ* salus nostra.

VIII. Necessitatem incarnationis, Christi cum Veritas Dei evincit, tum Salus nostra.

IX. Dei Veritas, quia in Veteri Testamento Veticiniis compluribus prænunciata, *καὶ* variis typis adumbrata fuit.

Vaticinia illustra sunt,
Genes. 3. 15. Inimicus
ponam inter te & mulierem
hanc; & inter seminem tuum
& seminem huius; hoc con-
trivit tibi caput, tu autem
mordabis ei calcaneum. Ge-
nes. 42. 18. In semine tuo be-
nedicentur omnes gentes
terre. Esa. 7. 14. Ecce virgo
concipiet, & pariet Filium;
& vocabitur nomen eius Iso-
mmanuel. Esa. 9. 6. 7. Quia
natus nobis, Filius datus
nobil, &c. Jer. 31. 5. Ecce
dies venturi tui, quibus
excitabo David germen ju-

stum, qui regnabit Rex, se-
cundaturusque ac exerci-
tusque, & militum in ter-
ra: diciturque servabitur
Judah, & Israel habitabit
securus; atque hoc nomen e-
jus est, qui vocabit eum Is-
rael, O & domus iustitia, no-
stra. Typi vero ejus erant
Tabernaculum, Arca fo-
deri, & Simila, de qui-
bus supra. Imprimis Mel-
chisedecus & m. p. &
m. p. Hebr. 7. 3. &
specie humana, qua Pa-
tribus olim frequenter ap-
paret.

x. Salus vero nostra idem Incarnationis necessi-
tatem evincit, quia servari non poteramus nisi per
talem Redemptorem, qui Deus & Homo in una per-
sona, adeoque *Qui & Deus*, esset.

xi. Deus ut esset, parium requirabat conditio-
nem Dei Majestatis; hinc nostra egestas & magni-
tudo mali tollendi, & boni restituendi.

Majestas Dei tanta est,
ut nemo, nisi qui cum Pa-
tre unum est, se interpo-
nere possit. Ne quidem
Angeli id facere auli su-
issent, quia Mediatore
Christo ipsi quoque opus
habent. Co. off. 1. 16. 17.
qui ne quidem ipsi ad
Deum collati puritati-
us responderent. Jobi 15.
15. ideoque co. am Deo
faciem suam obvelant,
Esa. 6. 2. Quanto minus

igitur hominum quispiam,
cum ne unicus quidem
justus fuerit? Rom. 3. 10.
Malum tollendum, cum
peccatum & consequentia
peccatum: Ita Dei, Po-
restas Satanae, Morsque
temporalis & aeterna. Jam
vero, cujus quales passi-
ones, hanc Majestatem
offensa expleri poterat,
nisi eum, qui ipse quoque
infirmus est? Cujus in-
tercessione Ira Dei placari
poterat.

poscerat nisi ejus, qui est
Filius ille Dei. Quis illi
mus? Cuius virtutes sa-
tan cum tota reproborum
potestate vince poveris,
nisi ejus, qui omnibus di-
abolus est potentior? Quis
denique mortem superare
potuisset, nisi qui ipso-
us etiam potestatem ha-
bet? Hebr. 2, 13. Bona
verò restituenda erant,
perfecta iustitia, et tota
Dei imago, Spiritus, et do-
na, Vita æterna, et sum-

ma Jan. 16. Quid iusti-
tiam illam non habuerat
posset, nisi qui est ipse sa-
lutaris. Quid mortis domi-
lus Dei facere poterat
naturalis ille Dei Filius? Quis
in imaginem Dei nos re-
diderat? Quis dedit, qui
ipse est donator? Deus in ius-
ticia, qui carnis sedem
S. conferret nobis, quam is,
a qua procedit. Quid de-
more? Videri debet eter-
nam vitam, nisi qui est Vi-
ta ipse? Joan. 1, 9.

XII. Homo ut esset, Dei postulabat iustitia, quæ
ut peccatum impunitum non relinqueret, sed non
punit nisi in ea natura quæ peccaverat.

Prius huius canonis lem-
ma, cum ex iustitia, cum ex
veritate Dei manifestum
est. Ex iustitia, quia hoc
Deus peccatum non ran-
tūm adversatur, sed punit
quoque Psal. 5, 5, 6, 7. Non es,
O Deus fortis, qui delictis
impunitus: non est com-
municatum apud te malum.
Non consistunt infans et ver-
gine de aliorum tuorum, odis-
si omnes qui operam dant
iniquitati. Per idcirco et le-
gimus monitionem, et vultum
sanctuarium de delictum a-
bominabilem. Fecit. Hæ ve-
ritate verò; quia com-

minatio, aut læsum data,
iustitia esse non potest. Ius-
titiæ igitur est socium deum
quod ut meritam Christi o-
vertat? Iustitiam Dei ex-
tem singit, que non neces-
sario aut mortem eternam
inferat, aut satisfactionem
requirit, queque hæc in
parte de iure suo reatit-
re queat. Quod si punien-
da fuerint peccata, in no-
stra utique natura punien-
da erant, homini enim lex
data est, homini Deus
mortem minatus est. Ho-
mini igitur poena quoque
lucenda incumbit.

XIII. Quod spiritus vero, h. e. Deus et Homo in
una Persona esse debuit, ut mediator inter Deum
et nos agere posset.

D. 5

Me-

Medius itaq; inter Deum & Homines, h. e. Deus & Homo, simul fuit, ut, quæ apud Deum & homines peragenda erant, expedi-

ret; Hebr. 5, 1. Efflagitant utramque naturam in eadem persona opera singula, de quibus in sequenti capite fuit.

Partes Incarnationis Christi duæ sunt: Conceptio, & Nativitas.

In conceptione tria docendi causa spectantur, naturæ humanæ formatio, assumptio, & personalis unio.

Formatio naturæ humanæ Christi est, quâ illa, sine virili operatione, è sanguine Mariæ Virginis, à Spiritu sancto est producta.

CANONES

I. Spiritus sanctus non materialis sed efficiens causa est conceptionis Christi: conceptus est non de substantia, sed de potentia ejus, non generatione, sed jussione & benedictione. Aug.

II. Materia proxima est sanguis B. Virginis.

III. Forma conceptionis Christi consistit in sanguine B. Virginis per Spiritus S. virtutem præparatione & sanctificatione, in corporis formatione, quæ simul & semel, non successive, ut aliorum hominum corpora, perfectum fuit, & in anima rationalis inspiratione.

Cum in ordinaria generatione formationis tempus quadraginta dierum statueretur, corpus Christi

momento absolutum fuit. Alioquin conceptus esset non Christus homo, sed embryo.

IV. Finis miraculosa conceptionis Christi est, ut immanis esset à peccato originali. Hoc quippe omnibus

omnibus ex Adamo, & per Adamum, b. c. naturaliter descendens adhæret. Christum verò sine peccato nasci oportuit, ut sanctum haberemus Sacerdotem;

Hebr. 7. 17.

Assumptio humanæ naturæ est, quâ Christus verè corpus & animam humanam, cum proprietatibus & infirmitatibus, citra peccatum tamen, assumpsit.

CANONICÆ

I. Christus non hominem, sed humanitatem, non personam, sed naturam assumpsit.

Secus enim non Deus esset, & una persona esset, sed duæ personæ, duo Christi forent. Scriptura ipsum *Immanuel* nominat, quia idem ille, qui nobiscum, hoc est, homo est, Deus existit. *Isaie. 7. 14.* Idem ille sermo æternus, caro factus dicitur, *Joan. 1. 14.* Et idem Davidis Filius & Dominus appellatur, *Matth. 22. 42.*

II. Nec tantum verum corpus humanum, una dimensione constans, & veram animam, sed & proprietates essentielles.

III. Imò & infirmitates, non tamen damnales illas, sed inculpabiles & miserabiles.

Infirmitates illæ corporis aut animæ sunt. Corporis infirmitates, neminem ab extrinsecis causis sunt, ut calamitates & cruciatus ab hostibus. Animæ vero infirmitates sunt, tristitia, timor, ignorantia, &c.

IV. Sic affectus quoque nostros in sese suscepit.

pit, sed ab omni & reſia aut praſentate in multum
immutat.

Personalis unio eſt, quâ persona Filii Dei
ſua humanæ naturæ communicavit, il-
lâque ſibi & cum natura ſua divina ſe univit, ut
ſervatis utriuſque naturæ proprietatibus, in una
persona ſit. *Quæſt. 3. c. 1.*

CANON.
1. Humana Chriſti natura non habet peculia-
rem aut aliam quam ſe ſolâ, i. e. Filii Dei ſan-
ctæ ſeu ſubſiſtentiâ.

Differt igitur hæc in parte Chriſtus ab omni-
bus aliis hominibus, quod
quivis homo præter eſſen-
tiam, animâ & corpore
conſtans, habeat pecu-
liarem ſeu modum ſubſiſtendi, quo ab
omnibus aliis perſonis diffe-
rat; humana vero Chriſti
natura propriâ ſubſiſtentiâ
carent, aſſumpta ſit in
conſortio ſanctæ per-
ſonæ divinæ. Neque hinc
concluditur, humanam
naturam hæc in parte, in
Chriſto inferiorem eſſe,
quàm in aliis hominibus;
tandem enim in Chriſto
preſtantior eſt, quantò
ſanctæ Filii Dei creatu-
ris antecellit.

II. Expedit, docendi cauſâ, indicari, quomodo
humana natura Filio dei unita ſit & non ſit.

III. Non unita eſt ei ſeu ſanctæ, ut perſonæ
divinæ ſunt unitæ. Non ſanctæ tantum, & ſan-
ctæ, eſſentiæ & virtute, ut eſſentia Chriſti o-
mnibus præſens eſt. Non magis unita, ſeu præſen-
tis gratia tantum. Non ſanctæ, ut forma & ma-
teria uniantur. Non ſanctæ ut amicus amico. Non
pocmô tantum, ut Chriſtus habitat in fidelibus.
Non ſacramentaliter, ut eſt in S. Coena, ſed ſan-
ctæ, perſonaliter, b. e. ad Eſtychianam &

Ne-

Nestorianam haresin effugiendam, plenius nos explicemus:

1. 'Αρτέριος, sine personae divinae mutatione.
2. 'Ασάκτορ, sine naturarum divulsione, contra Nestorianos.
3. 'Ασυχνός, sine eandem confusione, contra Eutychianos.
4. 'Αχωριστός, sine separatione.

IV. Unionis personalis tria sunt effectus: Communicatio idiomatum; Excellentia naturae humanae; & utriusque naturae in operibus Theandricis cooperatio.

V. Communicatio idiomatum, est modus loquendi, quo de Christi Persona, quocunque modo appelletur, predicatur, quod est alterius naturae.

Directius hoc fit, cum praedicantur de persona a divina natura denominata quae naturae divinae; & ab humana denominata, quae humanae sunt naturae. Ut Joan. 1, 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Verbum erat Deus, &c. Luc. 18 32. Filius hominis tradetur Gentibus, & illudetur, & contumelias af-

feretur, & crucietur. Indirectius vero eadem, hoc fit, quoties de Christo homine, quae divinitatis, & de Christo Deo, quae humanitatis sunt, communiter. Ut Joan. 1, 12. Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit, ut homo Filius hominis, qui est in caelo, sedem 18. Ecclesiam Deus propter suo sanguine acquisivit.

VI. Communicatio haec verbalis est, & realis. Verbalis ratione modi loquendi, realis vero ratione fundamenti, personalis nimirum unionis.

Ut enim verè utraque natura in persona Filii Dei subsistit, ita propria

res utriusque naturae communes sunt.

VII. Discer-

pi, sed ab omni irascia aut proteritate in malum
inveniens.

Personalis unio est, quâ persona Filii Dei
sua humanæ naturæ communicavit, il-
lâque sibi & cum natura sua divina sic univit, ut
servatis utriusque naturæ proprietatibus, in una
persona sit. *Quæ hæc.*

INDEX.
I. Humana Christi natura non habet peculia-
rem aut aliam quam ex *Abôy*, i. e. Filii Dei *con-*
sentientiam.

Differt igitur hæc in
parte Christus ab omni-
bus aliis hominibus, quod
quivis homo præter essen-
tiam, animâ & corpore
constantem, habeat pecu-
liarem *hypostasin* seu mo-
dum subsistendi, quo ab
omnibus aliis personis diffe-
ret; humana verd Christi
natura propriâ subsistentiâ

carente, assumpta sit in
confortiū *hypostasis* per-
sonæ divinæ. Neque hinc
concluditur, humanam
naturam hæc in parte, in
Christo inferiorem esse,
quàm in aliis hominibus;
taped enim in Christo
præstantior est, quantò
hypostasis Filii Dei creatu-
ris antecellit.

II. Expediit, docendi causâ, indicari, quomodo
humana natura Filio dei unita sit & non sit.

III. Non unita est ei *essentia*, ut personæ
divinæ sunt unitæ. Non *essentia* tantum, & *spa-*
ritus, essentia & virtute, ut essentia Christi o-
mnibus præfuit. Non *magis* nunc, sed præsen-
tis gratiæ tantum. Non *potius*, ut forma & ma-
teria uniantur. Non *per modum* ut amicus amico. Non
potius tantum, ut Christus habitat in fidelibus.
Non sacramentaliter, ut est in S. Coenâ, sed *con-*
substantia, personaliter, b. e. ad Eucharistiam &
Ne-

Nestorianam hæresim effugiendam, plenius nos explicemus:

1. Ἀγρίωσι, sine personæ divinæ mutatione.
2. Ἀσάετοι, sine naturarum divulsione, contra Nestorianos.
3. Ἀσύνωτοι, sine eandem confusione, contra Eutychanos.
4. Ἀνωίστοι, sine separatione.

IV. Unionis personalis tria sunt effecta: Communicatio idiomatum; Excellentia naturæ humanæ; & utriusque naturæ in operibus concordans cooperatio.

V. Communicatio idiomatum, est modus loquendi, quo de Christi Personæ, quæcumque modo appelletur, predicatur, quod est alterius naturæ.

Directius hoc fit, cum prædicantur de personâ à divina natura denominata quæ naturæ divinæ; & ab humana denominata, quæ humanæ sunt naturæ. Ut Joan. 1, 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Verbum erat Deus. Et Luc. 18, 31. Filius hominis traditur Gentibus, & illudetur, & crucifigetur.

Indirectius, & impotenter. Indirectius, verè tamen, hoc fit quoties de Christo hominibus, quæ divinitatis, & de Christo Deo, quæ humanitatis sunt, enunciatur. Ut Joan. 1, 14. Nemo ascendit in celum, nisi qui descendit, utique Filius hominis qui est in celo. Psal. 110, 1. Ecclesium Deus præcepit suo sanguine acquiescere.

VI. Communicatio hæc verbalis est & realis. Verbalis ratione modi loquendi, realis vero ratione fundamenti, personarum nimirum unitatis.

Ut enim verè utraque natura in personâ Filii Dei subsistat, ita propria

res utriusque naturæ ei communicæ sunt.

VIII. Discer-

VII. *Discernenda autem hic sunt vocabula concreta ab abstractis. illa personae sunt, haec alterius naturae.*

Rectè proin dico, Deus est homo, & homo est Deus, sed non item, Deitas est humanitas, aut humanitas est Deitas. Etiam in naturalibus haec differendū valet; multa enim in abstracto sunt opposita, quae in concreto sunt diversa seu

subordinata. Rectè dicitur, animatum est corpus, & quoddam corpus est animatum: sed non item, anima est corpus, aut corpus est anima. Sic totus Christus ubique est, sed non totum Christi, id est, utraque natura.

VIII. *Excellentia humanae naturae Christi partim in donis, quae ex unionis gratia promanant, partim in honore adorationis consistit.*

IX. *Ex donis imprimis consideranda Scientia & Potentia ejus.*

X. *Etsi scientia illi aeterna, quae proprietas divinae naturae essentialis est, in humanam naturam transfusa non sit; triplicem tamen scientiam humana quoque natura obijnet, Donativam; Infusam, & Experimentalem.*

XI. *Donativa, scientia beatorum dicta, est, quā humana natura divinae essentiae artiffimè nutrita, eandem videt, tamen eam non comprehendit.*

Infinitum enim à finito Deum *ὅλον, ἅμ' ὅλον* comprehendere nequit, videt

XII. *Scientia Infusa est, quā Christus à Spiritu sancto unctus, novit quicquid ad res caelestes pertinet, & alias non nisi per gratia lumen videre potest.*

XIII.

XIII. Scientia Experimentalis est, per quam cognoscit Christus, quæ lumine natura cognoscuntur; ex causis effecta, ex effectis causas, ex contrariis contraria, &c. intelligendo.

XIV. Esi autem tum donativa tum infusa scientia Angelos non minus quam homines sciret, alia tamen est à scientia æterna, seu omniscientia.

XV. Scientia verò experimentalis opponitur ignorantia, quæ Christo tribuitur; in hoc enim scientiæ genere Luca 2, 52. profecisse dicitur.

XVI. Potentia humana natura ea data est, ut illa quoque Angelis & hominibus superior sit; virtutem enim instrumentalem accepit edendi universalia, principali tamen potentia seu omnipotentia reservatâ τὸ Ἀόϋον, qui humanam naturam in instrumento utitur.

XVII. Honor, qui ex unionis personali consequitur, est humana natura adoratio: non tamen carnis, quæ caro est; nec creatura, sed Dei in carne creatâ.

XVIII. Tertium consequens unionis hypostaticæ, est concursus utriusque nature in operibus, quæ διαρρήσιμα, Dei vitilia, & ἀνθρωπώματα nuncupantur, in quibus hæc quatuor consideranda: 1. τὸ ἐκτελέειν, agens persona, seu Christus ipso. 2. τὸ ἐκτελέειν, principium secundum quod, nempe duæ nature Christi. 3. τὸ ἐκτελέειν, duplex actio secundum duplicem naturam. 4. τὸ ἐκτελέειν, opus externum, ad quod actiones illæ communionem habent.

Faci.

Fecit hoc facile plerumque
igniti, in quo occurrunt
1. Unitas gladii. 2. Duo
agendi principia, ferrum

& ignis. 3. Duo actiones,
secutio & effusio. 4. Unum
pus, secutum & ustum.

Tantum de Conceptione Christi. Nativitas est,
qui Christus tempore ordinario a B. Virgine in
utero gestatus, tandem genitus & in hanc lucem
editus est,

Luc. 2, 6, 7. Partum est parvulum peperit prout Fi-
lius, cum esset vir, ut dicitur suum primogenitum.

CANONES.

1. Nativitatem Christi adversus Judaeos fir-
miter credimus.

Confirmatio duplex est.
Prior, ex Prophetis, quia &
loca quibus nasci, educari,
docere & pati debuit,
vastata sunt; & tempus,
quo secundum Prophetarum
vaticinia venire de-
buit, praeterlit. Bethlehe-
ma quippe nasci, Mich.
5, 2. Nazareth educari,
Esa. 7, 1. Hierosolymam
stante secundo Templo
ingredi debuit, Zachar. 9,
9. Chagg. 2, 9, 9. sique a
bominibus quartae Monarchiae,
Daniel. 2, 44. Sceptro item
a Judaeis nondum penitus
ablato, Gen. 49, 10. At

Bethlehem, Nazareth, Je-
rusalem, & Templum se-
cundum jamdudum vasta-
ta sunt. Quarta illa Mo-
narchia sublata est, &
Sceptrum a Judaeis penitus
sublatum. Necessarium est igitur
Messiam venisse. Po-
sterior, ex congruentia hi-
storiae. Iacob Evangelistae
de natiuitate Christi, cum
varianis Propheticiis de
tempore adventus Messiae,
Gen. 49, 10, de familia,
Joa. 3, 3. de Virgine ma-
tre, Esa. 7, 14, de patre,
Mich. 5, 2, de statu domus
ejus, Esa. 55, 2.

11. Nativitas proprie loquendo, non est huma-
nitatis, sed Christi humanitatis; non naturae, sed per-
sonae.

III. Dna

III. Dux sunt Filii generationes : altera una, quâ genitus est Pater, temporalis altera, quâ natus est ex Virgine : duæ quinciam filiationes, quarum altera Patris, altera Mariæ Filiorum coexistit.

IV. Falsò tamen duplex Filius aut duo Filii statuuntur. Non enim est in ipso *ad. 3. 9. 10. 11.*, sed *ad. 2. 10. 11. 12.*

V. Proinde Maria non tantum *Repon. 101.*, (ut Nestoriani voluerunt) sed & *Oron. 101.* appellanda est.

VI. Christi nativitas naturalis & supernaturalis est. Naturalis quatenus ordinario tempore & aperto utero : supernaturalis verò, quatenus ex virgine genitus est.

Pontificii sub Virginitatis Mariæ eucende pre-textu statuunt, Christum ex Maria, utero clauso, & sine ejus dolore, natum : etsi autem posterius, quod de partus *2. 10. 11. 12.* *diviz* affirmant Verites, in medio relinquimus ; porro tamen, per Christum uterum Christum

convicta, ubi dicitur ipsi applicasse linc, quoniam, *ad. 1. 10. 11. 12.* *sanctus* sit *De. 1. 10. 11. 12.* *Luc. 1. 23.* Nec Virginitas Mariæ in hoc consistit, quòd uterus ejus in partu non apertus sit, sed quòd à viro non cognitus sit.

VII. Mariam post partum quoque Virginem mansisse credimus ; non enim conjugium ejus cum Josepho in prolis generatione, sed in ejus educatione & sancta vitæ conjunctione consistebat.

VIII. Etsi Christum alii fratres subsequenti non sint, tunc tamen Mariæ Primogenitus appellatur.

Quatuor

Quatuor modis Christus in Scriptura Primogenitus dicitur. 1. Ratione generationis æternæ, quæ prius genitus est, quam esset ulla creatura, Coloss. 1. 15. 2. Ratione electionis & dignitatis, quæ primogenitus est inter fratres, Roman. 8. 29. 3. Ratione resurrectionis, quæ primogenitus est ex mortuis, Coloss. 1. 18. 4. Ratio-

ne nativitatis ex Virgine, Luc. 2. 7. Primogenitus autem non tantum is est, quem alii fratres sequuntur, sed is quoque, qui primus nascitur, ut maximè unigenitus sit, aut nulli alii fratres eum sequantur. Unde talis etiam prius quàm fratres haberent, Deo consecrati sunt, tanquam primogeniti, Num. 18. 16.

II. Fructus nativitatis cum oratione, tum cantico Angelorum indicatur.

Oratio est, Luc. 2. 10. 11. Tum dicit Angelus in (pateribus) *Ne timeatis, ecce enim evangetizabo vobis gaudium magnum, quod erat tibi populo: Natus est vobis hodie*

Servatorem, qui est Christus Dominus in vobis David's, Canticum verd est, Gloria Deo in altissimis, & in terra pax, & in hominibus bonæ voluntatis, Ibid. 9. 14.

CAPUT XVII.

In quo

De officio Christi Mediatorio.

HÆCENUS consideravimus Personam Christi Redemptoris. Officium ejus Mediatorium est, ut tanquam *Mediator* illa quæ salutis nostræ causâ inter Deum & nos peragenda erant expediret.

CANONES.

1. Officium Christi Mediatorium pulchrè nomine Jesu, Messiz, Christi, & Domini, indigitatur.

II. Alia

II. *Alia ratione Christus Mediator Angelorum quàm Hominum dicitur. Illorum Mediator est, respectu gravioris cum Deo Unionis, horum verò respectu Reconciliationis ac Redemptionis.*

III. *Causa efficiens hujus officii est una SS. Trinitas, sed Pater & Filius.*

Isa 42, 1. *Ecce servus meus, quem suavi iungo: electus meus, quem benigne accipiet anima mea.* Et 49, 1. *Jehova inde ab initio vocavit me.* Psal. 138, 4. *Furavi Jehova & non*

perjuravi eum, Tu esis Servus meus, &c. Heb. 3, 5. *Christus non ipse habet gloriam sibi tribuere, ne foret Ego ipse, sed is qui dicitur ei, Pater meus, ego habeo te genui.*

IV. *Subiectum ejus non solum est totus Christus, sed & totum Christi, estque Mediator secundum utramque naturam.*

Negant hoc Samosateni & Pœtici, docentes Christum secundum humanam tantum naturam Mediatorem esse. Verum nititur hic canon ratione firmissima. Si enim Mediatoria opera sunt *ἡμεῖς ὁμοῦ*, in quibus non tantum humana, sed & divina actione opus est, cum officium hoc Christo tribuitur etiam secundum divinam naturam Atque prius est. Bred & posterius. Assumptum probatur exemplis. Sine Deitatis operatione nec occultam illam Dei sapientiam proferre, nec mentes nostras illuminare posset. Sine Deita-

tis efficacia nec satisfactio meriti locum apud Deum habere, nec intercessio efficax esse potuisset. Sine Deitate nec onus illud ire divine infinitum sustinere, nec merces ante Diabolum superare & aboleri potuisset. Sine Deitatis virtute nec Ecclesiam conservare, nec hostes coercere potuisset. Nec obstat, quid unus Mediator Dei & hominum *homo Jesus Christus* dicatur. 1. Tim. 2, 5. Non enim vox hominis natura est, sed personae, & cum Dei & hominum Mediatore dicitur, mediatio divinitus, quia Deus & homo est

et supponitur. Multa
interim collimonia sunt,
quibus Delectis operatio
supremis dicitur. Act. 19.
20. *Deus Ecclesiam unctis*
et prop. in sanguine. Hebr.
9. 14. Per Spiritum eter-
nium superabundantia. In-
an. 1. 7. Sanguis Jesu
Christi Fili ejus purificavit
et multos peccatis. Est verò
Filius per essentia sit, ni-
hil tamen obstat, quin
Mediatoris agat apud se-
ipsum. At enim proprie
justitia dicitur respectu al-

terius, analogice verò re-
spectu nostri: sed medi-
cio proprie est respectu
aliorum, analogice verò
respectu ipsius Mediatoris.
Est quidem Christus Abba-
luc consideratus pars of-
fensa; idem tamen Me-
diator est, quatenus per
gratiam *et prop. et*, In-
tercessoris officium in se
suscepit non fecit ac Re-
gis cuiuspiam Filius. Qui
nam cum Patre essent, ad
perduelles transiit, eoique
Patri reconciliat.

v. Objectionem officii Christi est, Deus offensus
& Homo offensa reus.

vi. *Modus, quo ad offensionem hoc vocatur est, in*
ubera dei Christi unctioe consistit, quia Spiritus
sacri Charisma, nostri respectu, sine mensura
recipit.

Plam 45. 8. *Uxori 12*
Dei Deus tuus, obo para-
tu. ora in fortibus tuis.
Jes. 41. 7. Sanguis Domini
Spiritus.

vii. *Filius ejus est, in per quem Deus v-*
omnia condiderat, per eundem sibi omnia reconc-
liat.

Colos. 1. 10.

viii. Christus Mediator est, merito & ef-
fectu. Merito, quia plenissime pro nobis satis-
fecit. Efficacia, quia mentium nobis effectus
operatur. *Hinc*

Hinc iterum apparet non tantum secundum humanam, sed & secundum divinam naturam, officium hoc ab illo adcomitum, quippe sine qua nec infiniti valoris esse meritum.

ore nobis applicaretur, deest enim & nobis nos peccata remittit, & peccet exaudit, secundum humanam naturam, secundum divinam naturam, & ratione efficacia.

17. *Christus solus est unus Mediator est.*

Ag. 4. 12. Non est, in alio quoquam solus, nec enim aliud nomen est, sub celo datum, quod sit inter homi-

nis, per quod nos propitius servat. 1. Tim. 2. 5. Unus est Mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus.

Officium hoc Christi triplex est: Propheticum, Sacerdotale, & Regium.

Propheticum officium est, ut in veritate consilii electos instruat.

Partes ejus sunt, externa consilii divini promulgatio, & interna mentis illuminatio.

Sacerdotale officium est, ut cum satisfactione coram Deo plenissima nostro loco compareat, & pro nobis intercedat.

Partes ejus sunt, Satisfactio & Intercessio.

Regium officium est, ut Ecclesiam gubernet & conservet.

Partes ejus sunt, Ecclesie gubernatio, & hostium debellatio.

CAPIT. XVIII.

In quo

De Christi Mediatoris executione.

Tantum de Persona & officio Mediatoris Christi. Status ejusdem, est conditio, qua Christus tanquam *Genitor* & *Genitrix*, officium suum Mediatorum exsequutus est.

estque

Est quærum Exinanitionis, tum Exaltationis. Status Exinanitionis seu Humilitatis est, quod cum in forma Dei esset, formam servi assumpsit, Patris pro nobis obediuit; mortuus & sepultus est, atque ad inferos descendit.

Officio igitur suo Prophetico, Sacerdotali, & Regio in functus est in honesta, ut Deitatis formam ac gloriam se quodammodo abdicavit.

Non excedendo se Deitatem, in miraculis præsertim, ut, sed occultando eam in se exsternuerit, parum tamen assumpta servi formæ. Et hoc fuit, si conferatur cum vera Deitatis Christi in clara ejus, in exaltatione, humiliationis quoque sua patefactione.

Prophetico officio, in statu Exinanitionis, functus est; non mediare tantum, præmisso Joanne Baptista Præcuratore, & vocatis Apostolis, sed immediate quoque, perditis ovibus, Israelis imprimis, veritatem coelestem, magna cum constantia tolerantia & efficacia, tum doctrinæ, tum miraculorum, prædicando.

Sacerdotale verò officium administravit in honesta, plenissime pro nobis satisfaciendo, humiliterque pro nobis intercedendo.

Satisfactio Christi est, quæ Legi nostro loco subiectam, maledictionem peccatis nostris debitam subeundo, & obedientiam à nobis requisitam Legi perfectissime præstando, nos à maledictione liberavit, & vitam nobis æternam restituit.

Hæc igitur in prænarum persolutione & iustitia perfecta consistit: in illa præcipue obedientia passiva; in hac activa imprimis elucet.

Studio

- Studio hanc restrictionem addo, ne existimemus obedientiam passivam & activam sic differre, ut poena perfolutio in sola passiva, & iustitia perfecta in sola activa obedientia consistat. Nec enim tempore differunt, cum utraq; a primordio incarnationis usq; ad mortem extendatur. Nec subiecto differunt, quia eadem obedientia diverso respectu activa & passiva est, adeoque obedientia Christi actio passiva & passio activa existit; quatenus enim passio poenae est receptio, passiva obedientia dicitur; quatenus verò summa dilectionis est testificatio,

activa nominari potest. Nec obedientia in activam & passivam divisa, est divisio in partes, sed tantum distinctio à fine poenae, duplii nempe satisfactione pro poena & pro vicia veterina. Priorem Communitatis Maledictionis transgressionibus, Deut. 27, 26. facta; posteriorem Promissionis Vitae sub perfecta obedientia & iustitia conditione. Lev. 18, 5. requirit. Analogice igitur dicimus, unice perfectissimamque Christi satisfactionem, se à poena liberari, quia poenae pro nobis milit; & iura vitae aeternae donari, quia Legem pro nobis implevit.

Perfolutio poenarum est, quā poenas nobis debitas in se suscepit, seque ultro pro nobis victimam sanctam Deo obtulit.

Hæc cum in perpassionibus magnam & extremam Passionem antecedentibus, tum in hac præcipue consistit.

CANONES.

I. Nulla Passionis Christi particula à satisfactione Christi excludenda est.

Ratio, quia nihil pro se, sed omnia nostro loco passus est.

II. Non igitur removenda à Christi ad nos perpassiones innumerae, quas Christus ad extremam

namque profectum Hierosolymitanam sustinuit. *Passio* Christi extremam antecedens ejus, et ordinari debet, reuera tamen pars passionis integralis existit.

Sicut negari non possit, idem integralem, quam
etiam dicitur esse, qui
etiam dicitur esse, qui
etiam dicitur esse, qui

III. Scriptura tamen Synachdothec & in
eiusdem extremam illam passionem, tanquam Redemtionis Adversus, mortemque Christi ac ejusdem
in a cruce oblationem, velut hostiam, victimam
& sacrificium expiatorium describit.

IV. Causa hujus Passionis efficiens princeps, est
S. Petrus, ministra sunt, hostes Christi &
Judei & Gentilis.

V. Persona, qui pro nobis passa est, non est Pater,
neque Spiritus sanctus, sed Filius Dei.

VI. Filius autem Dei recte passus esse dicitur,
divinitus tamen non est passus. Passus est Deus in
carne, sed non cum carne.

VII. Tempellantes Christum, varias, postulit,
quarum tres sunt classes: Antecedentes Mortem,
Mors ipsa, & Mortem consequentes.

VIII. Antecedentes mortem internae sunt &
externae.

IX. Interna sunt, Tristitia, Angores & Cruciatu ex atrocitate Ira divina & conflictu cum
temptatione abjectionis ac desertionis orti, qui &
sanguinem, et sudorem, & miserabilem illum
vocem, Eli, Eli, lama sabachthani, Dama mi,
Deus

ED
lu
ca
m
qu
ri
ba
cu
bu
lon
ac
di
cre
str
et
ora
lis
ab
qui
jul
sep
rum
dis
fui
be

Deus mi, cui me deseruisti? expresserunt.

x. Esi autem cum abjectionis tentatione luctatus sit, nec tamen desperavit, nec tentationi succubuit, sed eam fiducia firma in Deum superavit.

Cujus victoriae argumentum indubium est, quod in summo illo angore Deum, Deum suum nominare non desit.

xi. Externae perpeffiones sunt cruciatus corporis, quos singulis propemodum membris & sensibus sustinuit: capite spinis lacerato & calamis percusso; facie sputis sordata & alapis contusa; auribus disteriis & convitiis lancinatis; oculis Discipulorum & Matris luctu adfectis, linguam sibi perustam ac aceto & felle infectam; corpore nudato & flagris discisso, eodemque perfossis manibus & pedibus cruci affixo, ac inter latrones suspeso, nervis districtis, & latere lanceam confosso.

xii. Mortis non vulgare genus, sed maledictum, delectum fuit; crux nimirum, jam olim Dei oraculo execrabilis.

Maledictus qui pendet in ligno. Deut. 21. 23.

xiii. In morte Christi non soluta est personarum unio: separata est anima à corpore, sed neutrum ab invicem Filii Dei.

xiv. Perpeffiones mortem consequentes, nullo quidem cum dolore, attamen cum ignominia conjunctae, sunt sepultura Christi, & triduanarum eius in sepulcro detentio.

xv. Sepultura est pars persolationis poenarum, quam corpus Christi, non secus ac quodvis humanum cadaver, in sepulcrum coniectum fuit.

E

xvi. Tri-

XVI. *Triduana ejus in sepulcro detentio, est ultimas humiliationis gradus, quo, animâ in paradisum translata, corpus Christi sub doloribus & vinculis Mortis, acsi ab ea planè superatus & absorptus esset, per triduum adhuc in sepulcro, triumphantibus hostibus de ipso tanquam exciso, detentum fuit*

Act. 2. 24. *Quem Deus suscitavit solutus doloribus mortis.*

XVII. *Quæritur hic, cum in quarto Symboli articulo Christus ad inferos descendisse dicatur, de quamam Passionis Christi parte id intelligendum sit?*

Fabulosa planè & ridicula est Pontificiorum narratio de locali Christi in limbum Patrum descensu, & eorundem liberatione: cui non multum dissimilis est illorum sententia, qui Christum in infernum ingrossum esse fingunt, ut illic tanquam Victor triumpharet. Repugnat utraq; opinio Evangelicæ historiæ; cum enim Christus Deitate sua aliquam sit ubique, anima verò ab ipso, in cruce pendente, in manus Patris commendata & corpus in sepulcrum reconditum sit, falsum est, Christum localiter ad inferos descendisse. Ad hæc, cum Deus se Deum Patrum, etiam post obitum illorum, profiteatur, Exod. 3. 6. nihil absurdius est,

quàm Patrum animas in limbo fuisse detentas. Testatur Petrus, 1. Ep. 3. 19. Christum prædicasse ipiritibus olim immorigeris: verum id de ea prædicatione intelligitur, quæ facta est ante diluvium, per Noachum, ad hoc, à Christo Spiritu suo instructum. Nec quicquam fundamenti habet si mentum de triumpho Christi apud inferos, quia non triumphavit ante resurrectionem, quia in cælis potius quàm apud inferos triumphandum fuisset. Ceterum, cum vox *Schol* aliàs sepulcrum, aliàs infernum seu damnatorum locum notet, in Scripturis varias significationes habet hæc phrasis, *ad inferos descendere*. Aut enim idem est quod

quod sepultum esse, Psal. 16, 10. *Non derelicturus es animam meam apud inferos, [vel in sepulcro.]* Aut idem est, quod in summos cruciatus & angores incidere, 1. Sam 2 6. *Fehova demittit ad inferos [vel in sepulcrum] & educit.* Psal. 8, 6. *Dolores inferni [sepulcri] circumdederunt me.* Aut statum eorum designa, qui à morte oppressi & absorpti sunt. Psal. 49, 15. *Tantum pecudes in inferno [sepulcro] dispositos, mors depascet eos.* Vide Bf. 14, 11. & seqq. Prima expositio in quarto Symboli articulo locum non habet; non enim verisimile est, in tam brevi fidei compendio & *ταυτολογίαν* committi, & planius per obscurius declarari. In secunda tantum *μυστηρίων* incommodum ob stare videtur, quòd demum post mortem summa illa Christi tristitia & animi angores memorentur. Sed rem planam facit Calvinus, ostendens, non temporis, sed rerum ordinem observari: sic, ut articuli illius duo sint mem-

bra, prius de corporis, posterius de internis animæ cruciatibus. Tertiam expositionem qui tenent, ordinem cum primis urgent, tum quod detentio Christi in sepulcro, ultimus sit humiliationis gradus; tum, quia hac ratione perpeffionibus Christi latè respondeant exaltationis gradus, nempe, Morti Resurrectio, Sepulcræ Ascensio in cælum, & Descensui ad inferos, Sessio ad dextram Patris. Ut autem hæc sententia non improbatur, ita prior non temere rejicienda est. Imprimis non contentiosè hac de re disputandum videtur, cum particula, De descensu Christi ad inferos, non semper quarto articulo fureit adjecta, ut testatur Symbolum Nicænum & alia quamplurima. Modò hoc firmum maneat, nec spirituales illas animæ passionibus, nec triduanam illam detentionem Christi in sepulcro, à Christi perpeffionibus separari debere.

XVIII. Formam seu modum Passionis Christi quod attinet, passus est, 1. Verè. 2. Sanctè & innocenter. 3. Voluntariè

Probè hæc tria tenenda | esset, pro peccatis nostris sunt; nisi enim verè passus | non satisfactum esset. Nisi

sanctē & innocentē passus esset, non perfectum haberemus Pontificem, Heb. 7, 26. Nisi denique voluntariē se maledictio-

ni subiecisset, coactum fuisset ejus sacrificium. Hinc ait, Hebr. 10. 7. *Ecce assum, ut faciam Deum voluntatem tuam.*

XIX. *Finis passionis Christi generalis, est Dei Gloria, & imprimis Patefactio Ira Dei adversus peccata, Justitiæ item & Misericordiæ. Nec non Demonstratio divina & humanæ naturæ. Specialis verò & proprius, est Satisfactio pro peccatis nostris.*

XX. *In fine & usu cujusque specialis per passionis ratio habenda est analogia, quæ expiam cum peccato, & passio cum poena: alioquin nobis persolvenda compareretur.*

Exempli gratiā: Gravissimos dolores in anima, & in corpore sustinuit, tum ut peccata animæ & corporis expiarentur, tum ut a doloribus spiritualibus & corporalibus, eternum alioquin nobis sustinendis, nos liberaret. Mo tuus est genere mortis execrabili, crucis nimirum, partim ut expiaret peccata, quibus ex-terationem promeriti eramus, partim ut ex-teratione illa ac damnatione

nos sublevaret. Sepulchrum est, ut testaretur, peccata nostra secum sepulta esse, & ut sepulchra, quibus velut carceribus ad judicii horrendi diem includendi eramus, sanctificaret in resurrectione. Triduana in sepulchro detentio docet, promeritos esse nos peccatis nostris ut eternum mori nobis dominaretur, nulli ignominiosa ejus detentio pro hac quoque poena satisfecisset.

XXI. *Annihilant Passionis Christi finem & fructum qui ideo tantum passum esse dicunt, ut nobis exemplo præiret.*

Verum quidem est, Christi patientia nobis ex-

emplum reliquisset prius tamen passionis finem

Aus, est satisfactio pro
 peccatis nostris. Sociniani
 Christum hactenus tan-
 tum Servatorem agno-
 scunt: 1. Quod veritatem
 coelestem annunciet. 2.
 Quod eandem confirmet.
 3. Quod Passionis & Re-
 surrectionis exemplo prae-
 car. 4. Quod vitam eter-
 nam eandem conferat. U-
 bi urgentur Scripturae di-
 cta, quae testantur, Chri-
 stum pro nobis mortuum
 esse, eludere illa conan-
 tur, explicando particu-
 lam *pro* per *proprium*, ut
 sensus sit, mortuum esse
 pro nobis, h. e. propter
 nos, nostro bono, non au-
 tem nostro loco. Verum
 pestilentissimam hanc ha-
 resin sequentia argumen-
 ta refellunt. 1. Quia sic
 pro nobis mortuus est, ut
 animam suam dederit λύ-
 τρον ἀντὶ πολλῶν, *precium*
Redemptionis pro multis,
 Matth. 20, 28. Ut se ipsum
 dederit ἀντὶ λύτρωσιν ἡμῶν,
 πᾶντων, 1. Tim. 2. 6. Ut
 sanguine suo precioso nos
 redemisset, 1. Pet. 1.
 18, 19. Ἐλευσάντων, in-
 quit, *redemi estis*. Jam
 verò, quis ignorat, aliud
 esse, exemplo ad salutem
 seu liberationem praeire;
 aliud verò, λύτρον pro ali-
 quo solvere? Qui enim
 non pro mancipio & ejus

loco satisfaciatur, qui λύτρον
 illum redimit? 2. Quia
 sic pro nobis mortuus est,
 ut peccatum pro nobis sa-
 tis sit, 2. Cor. 5. 21.
 Ut peccata nostra in se
 suscepit, & poenas pec-
 catis nostris debitas ipse
 tulerit, Esa. 53. 4. An
 verò alterius delictum in
 se suscipere, & poenam ab
 ipso promeritam ferre,
 est tantum exemplo prae-
 ire, & non loco ejus pu-
 niri ac satisfacere? 3. Si
 sacrificia Veteris Testa-
 menti à Sacerdotibus pe-
 puli loco oblata sunt; tum
 Christi quoque sacrifici-
 um nostro loco prae-
 stitum est. Prius verum est.
 Ergò & posterius. Affe-
 runt audacter, non dari
 exemplum in Scripturis,
 ubi particula *pro* sit idem
 quod loco alterius. At quis
 non videt hoc in sequen-
 tibus? Joao 10, 11. Be-
 nus Pastor animam suam
 deponit pro ovibus suis; uti-
 que ad mortem usq; loco
 ovium pugnando. Rom.
 5, 7. Vix pro justo quis-
 quam moriatur. Rom. 8,
 26. Spiritus intercedit pro
 nobis. & vers. 31. Si De-
 us pro nobis; quis contra
 nos? & 9, vers. 3. Οὐκ ἔστι
 ego ipse ἀνάθημα ἵνα ἵσταμαι
 ὑπὲρ τοῦ σώματος τοῦ
 ἁγίου, *pro fratribus meis*,
 &c. Neque verò idem non

ciens *ἀνθρώπου* est Christi passio, quodd pœna peccatis nostris debita sit æterna, passio verò Christi non sit æterna. Etsi enim tempore non æterna sit, æquivalens tamen est pœnæ æternæ; tum propter infiniti-

tam majestatem & dignitatem personæ Christi; tum propter infinitū pondus & magnitudinem passionis, & oneris iræ divinæ, cui totus Mundus omnesque creaturæ ferendo impares fuissent.

XXII. *Evertunt eandem Christi satisfactionem Papani, alios Sacerdotes constituentes, & Missam idololatricam pro sacrificio obtrudentes.*

Refelluntur firmissimis rationibus. I, Quia *unus Mediator* est. 1. Tim. 2. 5. II, Quia de uno tantum Sacerdote Paulus loquitur, Heb. 7. 26. *Talis nos docebas Pontifex.* III Quia una oblatio facta esse dicitur, Heb. 7. 27. *Id enim fecit semel.* & 9. 27. *Non ut saepe seipsum offeras.* & 10. 10. *Per oblationem semel factam.* & v. 14. *Unica oblatione consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur.* v. 18. *Ubi peccatorum remissio, non est amplius oblatio pro peccatis.* IV, Si ided abrogatum fuit sacerdotium Veteris Testamenti, quia Sacerdotes pristini *ἱερεὶς καὶ θυγάτηρ* fuerunt; tum nemo nisi Filius Dei in N. T. Sacerdos idoneus existit, Heb. 7. 28. *Lex homines Pontifices constituit, at Sermo jurandi Filium.* Excipiunt, Christum primum Sacerdotē esse, ipsos secundarios & hac

in parte Christi instrumenta. Verū aut illud ipsum Sacrificium offerunt, quod Christus in cruce, aut aliud. Si aliud offerunt, ex superioribus rationibus non est idoneum: si idem, sequuntur hæc absurda. 1, Christum ipsum pro se ipso offerre, quia & illi pro se ipsis offerunt. Idē enim faciet primarius Sacerdos & secundarius, quamvis alio modo. 2, Ipsos se carnificibus, qui Christum cruci affixerunt, accensere. 3, Cū idem sit Sacerdos & victima hujus sacrificii; ipsi, minimum secundario, erunt victimæ. Non majoris momenti est distinctio sacrificii cruenti & incruenti. Sic enim contra superiora testimonia, non unicum esset sacrificium, & sacrificio incruento remissio peccatorum impetraretur, quod apertē negat Apostolus, ad Heb. 9. 12. XXIII.

XXIII. *Ut autem prædictis erroribus plurimum Passioni Christi detrahatur, ita latius quam par est extendunt ejus objectum, qui Christum pro omnibus & singulis hominibus mortuum esse docent.*

Enimverò si meriti & magnitudinem & dignitatem spectemus, tantam esse fateamur, ut decem mundis redimendis sufficeret: si verò ad Dei consilium ac Christi intentionem respiciamus, falsum est Christum pro omnibus & singulis mortuum esse. Hinc ab aliis, pro omnibus mortuus esse dicitur sufficiens, sed non efficax: i. e. sufficiens esse meritum Christi pro omnibus, ratione dignitatis suæ, sed non efficax in omnibus ratione applicationis, cum non eâ intentione mortuus sit Christus, ut mors ejus omnibus applicaretur. Quid enim pro iis moreretur, pro quibus non oravit? Atqui testatur, se

pro Mundo non orare, Joan. 17, 9. Urgent Adversarii loca quibus Mundi etiam totius, omnium item hominum fit mentio. 1. Tim. 2, 4. & 1. Joan. 2, 2. Quibus item generaliter omnes vocantur. Ve. ùm, 1. Joan. 2, 2. totius Mundi nomine, metonymicè *Electi in toto Mundo dispersi*, & 1. Timoth. 2, 4. per omnes homines, ut sequentia verba docent, quivis hominis, seu Ethnici, seu Judæi, seu Reges, seu privati illi sint, adeoque non singula generum, sed genera singulorum, intelliguntur. Quo sensu vox *omnis* sumitur, Gen. 6, 19. Joel. 2, 28.

Perfecta justitia altera satisfactionis Christi pars est, quam conformitate suâ cum Lege, & perfectâ obedientiâ eidem præstita, nobis acquilivit ut hæredes essemus vitæ æternæ.

Estque hæc justitia partim originalis, partim actualis.

Originalis est conformitas Christi cum Lege, in qua conceptus & natus est.

CANONES

I. *Originalis justitia peccato originali opponitur.*

II. *Hæcque non tantum innocentia seu immunitas est à peccato, sed & aptitudo ac inclinatio ad bonum.*

Sicut peccatum originale justitiæ, sed ad male non tantum est prius, sed etiam inclinatio.

III. *Originalis Christi justitia pars quoque est satisfactio is pro nobis præstita.*

Ratio I, Quia Lex non tantum actualem obedientiam, sed & omnimodam cum Lege conformitatem requirit; secus enim lues originalis pec-

catum non esset. II, Quia Christus totus noster est, & quicquid factus est, fecit & fuit, id nostro loco factus est, fecit & fuit.

Actualis justitia, est obedientia, quâ Christus Legem actu ipso perfectissimè implevit. Atque hæc activa in Scholis obedientia nominatur.

CANONES.

I. *Sicut Passio Christi necessaria est ad peccatorum expiationem, ita activa quoque ejus obedientia & justitia ad vitam æternam impetrandam.*

Ratio I, Quia Lex nos & ad poenam & ad obedientiam obligat. Ad poenam; quia maledictum pronunciat, Qui non omnia verba Legis præstiterit, Deut. 27, 26. Ad obedientiam; quia Vitam ipsam tantum promittit, qui fecerint omnia. Lev. 18, 5.

Qui fecerint ea, vivet in eis, & Luc. 10, 28. Pas hæc, & vires. Nec obstat distinctio justitiæ, in Legalem & Evangelicam: siquidem eandem justitiam, quam Lex efflagitat, Evangelium in Christo exhibet. II. Quia duplex hæc satisfactio, duplici miseria nostra

stra responder: rea tui videlicet peccati ac damnationis, & defectui iustitiæ, Rom. 3. 23. *Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloria Dei.* III. Quia verò ac propriè dicta iustitia in actuali obedientia consistit. Deut. 6, 25. *Iustitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehovah.* IV. Quia actuale illam obedientiam aut pro se præstitit, aut nostro loco. Atqui non pro se. Ergò nostro loco. Assumptum manifestum ex relatione Christi ad nos. Quicquid enim in toto obedientiæ cursu fuit & egit, id nostro loco fuit & egit. Excipiunt hæc, qui Passivam tantum obedientiam pro satisfactione & merito agnoscunt, activam obedientiam facere quidem ad nostri Redemptionem & Salutem, sed tantum ut necessarium requisitum & causam sine qua non; duabus enim de causis requiri à Christo. Primum creationis jure: secundò, ut gratum esset

Deo sacrificium ejus, & ut sanctus esset Sacerdos. Verum prius istius sententiæ membrum falsum est; quia Christus hac in parte, cum aliis hominibus comparari nequit; ut enim Filius Dei non pro se, sed pro nobis, homo & creatura factus; ita non pro se, sed pro nobis Legi subiectus est. Posterius membrum confundit sanctitatem seu innocentiam cum obedientia seu actuali iustitia; quæ non minus quam privatio & habitus differunt. Innocentia quidem est sacrificii Christi requisitum: sed actualis obedientia non tantum requisitum Christi Sacerdotis est, sed & pars satisfactionis & meriti. Si enim actualis inobedientia Adami causa est meritoria damnationis, quidni obedientia actualis alterius Adami causa erit meritoria salutis? Nisi potius dicere velimus Adamum priorem ad damnandum, quam posteriorem ad servandum.

II. *Mendatum Patris, cui obedivit Christus, speciale & generale fuit. Speciale, respectu finis, ut non pro se, sed pro nobis obediret. Generale verò, respectu objecti; eidem enim*

Legi subjectus fuit, quæ nobis præscripta est, & in omnibus, ad quæ Lex nos obstrinxit.

Qui volunt passivam tantum obedientiam Christi meriti rationem habere, prætendunt Christi obedientiam tantum speciali Patris mandato præstitam esse, ut pro nobis moreretur. At verò hoc non speci-

ale, sed parziale tantum foret mandatum; quàm latè enim se Lex extendit, tam latè quoq; Christi obedientia. Cùm igitur Lex & ad pœnam & ad obedientiam nos obliget, utriq; ejus requisito satisfecit.

III. *Vita æterna aut in se consideratur, quatenus est plenissima gaudiorum cœlestium participatio: aut oppositè ad damnationem, quatenus est liberatio à damnatione. In priori sensu, vitæ æternæ causa est perfecta Christi justitia: in posteriori verò, vitæ æternæ causa est pœnarum per-solutio.*

Aliud est, vitam æternam privativè tantum; aliud, positivè describere. Propriè loquendo, vitæ æternæ causa nulla alia est, quàm perfecta justitia, juxta Legem, *Fac hæc, & vivet*. Mors tamen Christi vitæ æternæ causa dicitur, quatenus illa est ab omni malo liberatio. Neque liberatio à damnatione, & gaudium cœleste, partes sunt vitæ sed diversæ tantum relationes. Apparet hinc, quo sensu Christus promittat se carnem suam daturum pro *Mundi* vita, Joan. 6 51. Duo hæc

objiciuntur: I, Si Christi activa obedientia causa sit vitæ æternæ, tum frustra passum esse. II, Si Christus obediverit pro nobis, tum nobis non fore obediendum. At in primo argumento nulla est consequentia; alius est enim finis utrique satisfactionis parti communis, nempe Salus nostra; alius cuique proprius: Passionis enim finis est liberatio à pœna; Justitiæ verò finis est acquisitio juris vitæ æternæ. Posterius argumentum contra activæ obedientiæ meritum, tale est, quale

quale Socinus format contra meritum obedientiae passivæ. *S: Christus inquit, nostro loco mortuus est, cum nobis non foret moriendum.* At utrobique nulla est consequentia. Alia Christi, alia piorum mors est: illa cum execratione conjuncta; hæc cum benedictione. Illam subiit Christus tanquam stipendium nostro-

rum peccatorum; hanc subimus, ut transitum ex hæc vita in cœlestem. Sic alia Christi, alia nostra est obedientia: illa perfecta justitia est, quam nostro loco, & vitæ promerendæ causâ præstitit; hæc verò imperfecta est, & gratitudinis pro redemptione restituendæ causâ præstat.

IV. *Justitia Christi activa in Veteri Testamento summi Sacerdotis ornatu, propemodum Regio, tanquam typo adumbrata fuit.*

Querunt, qui activæ obedientiæ meritum negant, quo typo illa adumbrata fuerit? Si enim, inquit, pars est officii sacerdotalis, qua in re summus Sacerdos ejus typum gessit: At quorsum splendidissimus ille Sacerdotis ornatu, quo coram Deo com-

paruit, nisi ut vestis justitiæ Christi esset umbra? Hinc legimus, Sacerdoti Jehosue non tantum vestes sordidas in signum peccatorum translatorum detractas, sed novas insuper ei datas, ac Cidarim velut coronam impositam fuisse, Zach. 3, v. 4, 5.

Tantum de satisfactione Christi. Intercessio ejus in statu humiliationis est, quâ Christus deprecationes & supplicationes non sine gemitibus & lacrymis apud Patrem pro nobis obtulit.

Exemplis plena est historia Evangelica, quæ Christum etiam integras noctes precando transgisse testatur. Imprimis autem munere hoc sanctus est Passionis suæ tempore.

Joan. 17. & Hebr. 5, 7. *Qui in diebus carnis suæ deprecationes & supplicationes apud eum, qui ipsam servare poterat à morte, cum clamore valido & lacrymis obtulit.*

CANONES.

Christi intercessionem annihilant, qui alios præter ipsum Mediatores intercessionis, ut vocant, quærunt.

Pontificii distinguunt inter Mediatorem Redemptionis & Mediatores Intercessionis. Atque posterius hoc officium Sanctis de mortuis tribuunt. Verum non minore sacrilegio intercessionem cum secundariis intercessoribus, quam sacrificium ejus cum secundariis Sacerdotibus communicant. Et cum non

tantum intercessione, sed etiam meritis, Sanctos nobis prodesse fingant, corrumpit ipsorum distinctio; siquidem redemptionis quoque gloriam inter Christum & Sanctos dividuat; dum ipsorum meritis velut succedaneâ ope nostrorum peccatorum sordes purgari, defectumque suppleri fingunt.

Hactenus de Sacerdotali officio. Regium officium in humiliationis statu administravit, Ecclesiam Verbo & Spiritu sic congregando & conservando, ut nihil externæ Regiæ Magistratus in ipsa apparuerit.

CANON.

Falsò Judæi corporale & terrenum Messia Regnum somniant.

Isa. 42, 2. Non vociferabitur, neque attoller se, neque faciet ut audiat foris vox sua. & 53, 2, 3. Assurgit ut tenera planta coram illo, & ut inquam radix ex terra solitaria: non est forma ei, neque decor; & quando intuemur eum, non est aspectus cui desideremus eum. Conspicimus

& abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut homo abscondens faciem à nobis contemtus nã, ut non assequamur illum. Zac. 9, 9. Ecce Rex tuus adveniet tibi iustus & salute præditus est; pauper & insidens asino, &c.

CAP.

CAPUT XIX.

In quo

De Christi Mediatoris Exaltatione.

Sic actum de Exinanitionis statu. Exaltationis status est, quo Christus è mortuis suscitatus, in coelum sublatus, ad dextram Dei Patris exaltatus, & ad summam gloriam evectus est.

CANONES.

I. *Causa exaltationis hujus efficiens, est tota SS. Trinitas.*

II. *Filius tamen Dei, καὶ ὁμογενὴς consideratus, ejus est objectum.*

III. *Competit autem exaltatio personæ Christi Θεοῦ καὶ ἁνθρώπου secundum utramque naturam.*

IV. *Secundum humanam naturam exaltatus est, depositione infirmitatum, quas assumerat, & impetratione donorum, quæ prius non habuerat; corporis enim & animæ tantam perfectionem assequutus est, quantam creatura, capere potest, maximam.*

V. *Secundum divinam naturam exaltatus est, non dignitatis alicujus ad eam καὶ ἰσχυρῶς consideratam accessione, sed Majestatis ejus, quæ prius sub servi forma occultata erat, patefactione.*

VI. *Exaltationem hanc Christus consequutus est obedientiâ suâ, non tanquam merito, sed tanquam viâ & medio.*

VII. *Finis ejus est testificatio, quod munere à Patre injuncto, in exinanitionis statu probè defunctus sit : & patefactio potentie divi-*

na.

ne, quâ meritum nobis efficaciter applicat.

Partes seu gradus ejus tres sunt: Resurrectio, Ascensio in cœlum, & Sessio ad dextram Dei Patris.

Resurrectio, est primus exaltationis gradus, quo Christus, mortis imperio superato, tertio die in ea ipsa carne quam deposuerat, suscitatus est, ut Deo vivat æternum.

CANONES:

I. Christus non objectum tantum, sed causa efficiens est Resurrectionis suæ.

Rom. 1. 4. Declarato Filio | Etione ex mortuis 1. Pet. 3. 8
Dei potenter, secundum Spi- | Mor te quidē affectus carne,
ritu Sanctuatis, per Resurre- | vivificatus autem Spiritu.

II. Materia Resuscitationis, est idem corpus, quod crucifixum erat; qualitatibus tamen novis donatum & glorificatum.

III. Nec tamen, ita mutatum est, ut quantitatem ac trinam dimensionem habere desierit.

Secus nec corpus esset, stationem homo mansisset. Christus post exal-

IV. Forma in nova & indivisibili unione corporis & animæ consistit.

V. Etsi miraculosa planè sit Christi Resurrectio, falsò tamen, corpore suo saxum sepulchro obditum, aut post Resurrectionem clausas januas penetrasse dicitur.

Match. 28. 2. Angelus | next door, clausi januis,
Domini devolvit lapidem, | non, per clausas januas.
Joan. 20. 19. Tunc quæritur

VI. Finis Resurrectionis præter generalem
supra

suprà dictum, est certitudo nostræ quoque Resurrectionis cum à morte peccati, tum à morte corporali.

Rom. 6, 1, 2, 3, &c. 1, Cor. 15, 12, &c.

Ascensio in cœlum, est secundus Exaltationis gradus, quo Christus quadraginta diebus à Resurrectione, in terra versatus, in cœlum ascendit.

CANONES.

I. Ascendit Christus secundum divinam & humanam naturam: secundum humanam, tanquam objectum: secundum divinam, tanquam causam efficientem.

II. Forma in reali & locali translatione Christi ex hoc mundo, in supremum usq; cœlum translatione consistit.

III. De penetratione corporum hac in parte non anxie laborandum; tum, quia cœlum non solidum, spissum, aut chalybeum corpus est, ut finxerunt Philosophi; tum quia corpus corpori, imò Creatura Creatori facile cedere potuit.

IV. Doctrina de corporali Christi in terra præsentia, Ascensionem Christi penitus evertit.

V. Finis Ascensionis Christi specialis, est certificatio nostræ quoque ascensionis triplicis. Prima fidei est & pietatis in hac vita. Secunda anima in morte. Tertia corporis & animæ in die novissimo.

Sessio Christi ad dextram Dei patris, est summus ille exaltationis gradus, quo in cœlum collocatus, supra omnem potestatem erectus est.

Eph.

Eph. 1, 20, 21, 22. Collocavit eum ad dextram suam in coelis, longè supra omne imperium ac auctoritatem, & potestatem, & dominatum, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc secu-

lo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit pedibus, eumque constituit caput super omnia ipse Ecclesia, quæ est corpus ipsius & complementum ejus, qui omnia implet in omnibus.

CANONES.

I. Ad dextram Dei sedere, est proximam post Deum potestatem habere.

Ex Regum more, qui eos, quibus præcipuum post se honorem tribui volunt, ad dextram suam collocant. Psalm. 45, 10. Collocata est conjux ad dextram tuam. 1. Reg. 3, 19. Itaque cum venisset Bathseba ad Regem Solomonem, ut loqueretur ei pro Ado-

nij: Assurgens Rex obviam ei, inclinavit se, & sedens in solio suo, apponi jussit solum matri Regis, quæ sedet ad dextram ejus. Matth. 20, 21. Dic, ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dextram meam, & alter ad sinistram, in Regno tuo.

II. Christus ut Θεοῦ ὁμοιωτός, hoc est, secundum utramque naturam, sedet ad dextram Dei.

III. Sic tamen natura humana est exaltata, ut divinæ non sit exequata. Gloriam accepit omnibus creaturis majorem, sed gloriæ essentiali, quam cum Patre & Spiritu sancto communem habet, minimè æqualem.

In hoc summo exaltationis gradu, officio suo fungi Christus non desit.

Prophético quidem; Ministros donis, olim extraordinariè, per Spiritus sancti effusionem, nunc verò ordinariis mediis instruendo, Evangeliumque per totum terrarum orbem, augustissimo cum successu, propagando.

Eph. 4, 11. Dedit aliis quidem, Apostolos, &c.

Sacerdotali

Sacerdotali verò; non se ipsum iterum offerendo, aut cum suspiriis & lacrymis ad Patris genua se provolvendo: sed cum satisfactionis plenissimæ meritis, coram Patre pro nobis comparando, càmque nobis efficaciter applicando.

Psalm. 110. 4. Furavit Iehova, non penitebit eum: tu Sacerdos es in æternum, secundum ordinem Melchisedec. Heb 9, 24. Non in manus

Et cum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero sacrarii respondens; sed in ipsum celum ut cõpareat nunc apud faciem Dei pro nobis

Regio deniq; non solum triumphanti Ecclesiæ præsidendo, sed militantem quoq; congregando, conservando, protegendo, hostesq; debellando.

Psalm. 110, 1. Dixit Iehova Domino meo, sede ad dextram meam, donec disposuero ini-

micos tuos in scabellum pedum tuorum.

CANONES.

I. Regnum hoc Christi, non est essentiale illud, quod ab æterno cum Patre & Spiritu sancto obtinet; sed personale, donativum & œcumenicum, quod tanquam Caput nostrum & Mediator à Patre accepit.

II. Regnum tamen hoc œcumenicum in æternum administrabit.

2. Sam. 7, 16. Solum in æternum erit stabile usque in sæculum. Daniel. 7, 14. Cuius dominatus dominatus est perpetuus, qui non præterit. Lucæ, 13, 33. Regni eius non erit finis. His dictis non obstant Patris ad Christum verba, Donec disposuero inimicos tuos. &c. Non enim sensus est, Chri-

stum post ultimum adventum, non amplius regnaturum: sed hoc saltem indicat, futurum, ut omnes hostes suos vincat. Particula enim illa, donec, usque dum, & similes, non sunt exclusivæ temporis futuri, sed de illo quoque negant & affirmant, sæpèque idem significant quod

quod nunquam, non aut nunquam, e. g. Gen. 28, 15. Non deferam te, usque dum perfecerò quæ eliquurus sum tibi. 2. Sam. 6, 23. Mihi non fuit proles in diem usque mortis sue. Matth. 2, 25. Non cognovit eam, donec peperisset primogenitum suum. Matth. 28, 20. Ece ego vobiscum usque ad consummationem seculi. Nec officit, quod Regnum Patri traditurus, seque Patri subiecturus dicitur, ut Deus sit omnia in omnibus, 1. Cor. 15, 24, 28. Regni enim traditio Apostolo non est officii Regi abdicatio: sed per Regem illic intelligitur, phrasi Scripturæ familiarissimâ, Ecclesia. Tradet igitur Patri Regnum, quando ipsi totam Ecclesiam sisset. Subiectio verò illa non tollet Regnum, Christi; cum enim Christus quâ Mediator, etiam in gloria Patri subordinatus sit, sic erit & manebit

Christus Rex noster, ut tamen unâ nobiscum, Patri se sit subiecturus. At verò, dices, jam antea Patri subiectus est. Verum id quidem, sed non simpliciter; nunc enim caput cum Ecclesia, sed non tota subicitur, cum autem unâ cum omnibus Ecclesiæ membris, adeoque totus Christus mysticus Patri subicitur. Quod denique Deus omnia in omnibus futurus dicitur, non ita accipendum, ac si non hodièque omnia in omnibus esset, aut tum demum regnaturus esset: sed dicitur hoc more Scripturæ, quo sæpe fieri aliquid pronuntiatur, cum declaratur esse: sententia igitur est, Cum hoc in Mundo Regnum Dei ab hostibus infestetur, ac obscuretur, devictis tandem hostibus, manifestissimum futurum, quod Regnum in solidum sit Dei & Christi ejus.

CAPUT XX.

In quo

De communi ad statum gratiæ vocatione.

HActenus de Redemptore Christo, qui causa efficiens est status gratiæ. Vocatio ad eundem sequitur.

Est autem hæc communis electis & reprobis, aut propria solis electis.

Com-

Communis Vocatio est, quā ad statum gratiæ seu participationem Christi Mediatoris quivis homines invitantur.

Appellatur etiam Electio totius populi alienius. *Es Jehova Deo tuus, te selegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris, &c.* Deut. 7, 6. Populus sanctus

CANONES.

I. Ut electio, ita vocatio, alia est ad officium, alia verò ad salutem: atque posterior hujus est considerationis.

Electiois & vocationis exemplū est in Saule. 1. Sam. 10. 24. Vide. *isne, quem elegit Jehova?*

II. Causa efficiens hujus vocationis, communiter est tota SS. Trinitas: singulariter verò Christus Dominus, qui ut diebus Ministerii sui in his terris peccatores immediatè quoque, ita nunc medi-antibus Ministris vocat.

Matth. 22 2, 3. Simile est Regnum celorum eidem Regi, qui fecit nuptias filio suo: & misit servos suos qui vocarent vocatis ad nuptias, &c. Mar. 1. 14, 15. Venit Iesus in Galilaam, predicans Evangelium Regni Dei, & dicens: Expletum est tempus & adpropinquavit Regnum Dei: respicite & credite Evangelio. 2. Corinth. 5. 20, Itaque nomine Christi legatione fungimur, &c.

III. Materia vocationis hujus nec omnes homines; nec electi tantum sunt, sed quivis ex toto genere humano.

Non omnes vocari, testatur tota Veteris Testamenti historia; ejus enim tempore Deus, præteritis aliis Gentibus, populum Israeliticum vocavit. Sed & Novi Testamenti tem-

pore, non omnes & singuli vocantur; siquidem permulti de Christo Domino nihil unquam audiverunt. Non electos tantum vocari, testatur luculenter Christi parabola, quā boni & mali

mali invitati, multi item vocati, pauci vero electi dicuntur, Matth. 12, vers. 10, & 14. Vocantur autem

quavis homines, id est cu-
juscunque status, conditi-
onis, ætatis, &c.

IV. Forma vocationis hujus partim in oblatione beneficii Redemptionis, partim in præcepto de ejus acceptione consistit.

2. Cor. 5, 20. Itaque no-
mini Christi legatione fun-
gimur, & velut Deo vos
precante per nos, rogamus
Christi nomine, reconcilia-
mini Deo. Fecit enim ut
qui peccatum non noverat,
pro nobis peccatum esset, ut
nos efficeremur justitia Dei
in eo.

V. Finis ejus, est Dei gloria & electorum salus. Afferitur autem tum gloria misericordiae, in electis vocationi obtemperantibus, tum gloria justitiæ in reprobis inobedientibus.

VI. Vocatio igitur communis primario propter electos fit; secundario propter reprobos.

VII. Utroq; tamen sermō & αὐτοματῶς vocat.

De electis dubium nul-
lum est. Reprobos quod
attinet, etsi non vocentur
gratiam deo servandi
proposito, sermō tamen vo-
cantur, sermō salus ipsis
promittitur sub conditio-
ne fidei. Nec ideo illis il-
luditur, quod gratia ere-
dendi destituantur, sed
quia gratia primæva sua
sponte exciderunt, &
spontaneā quoque mali-

tiā salutis mediā asper-
nantur. Deus fidem nihil
ominus ab ipsis exigendi
jus habet, eodēque non
minus quā alii credito-
res justē utitur, ut os ipsis
obturetur, inexcusabiles
reddantur, Deique justiti-
a afferatur. Non igitur
ideo eos vocat, ut illis il-
ludat, sed ut justitiā suā
am declaret ac patefaciat.

VIII. Ex vocatione itaque communi non statim electio concluditur: tum quia reprobis & electis contingit, tum quia fit sub conditione fidei.

Etsi

Est etiam integra gens Judaicus electus dicitur, electa dicatur, non tamen cum tamen plerumque Judaei fuerint reprobi. idem omnes in illa gente sunt electi. Sicut populus

ix. Nec ideo omnes sunt electi, quia jubentur credere, se esse electos; non enim id absolute jubentur credere, sed cum exploratione fidei.

2. Cor. 13, 5. Vos ipsos Christum in vobis esse; nisi intra e, an suis in fide, vos rejectanei sitis. At spero fore, ut cognoscatis, vos non esse rejectaneos.

CAPUT XXI.

In quo

De Fœdere Gratiae.

Vocationis fructus & beneficium, est externatum fœderis gratiae, tum Ecclesiae communio.

Externa fœderis gratiae communio est, quâ Vocati pro fœderatis & Dei populo censentur.

Analogicè tamen, sicut alii Dei populus sunt in rei veritate, alii externâ tantum professione.

Fœderis gratiae tum oblatio, tum obsignatio spectanda.

Oblatio fœderis gratiae est, quâ Deus Vocatis promittit, se ipsis in Christo Patrem fore, si filialem præstiterint obedientiam.

CANONES.

1. Fœderis nomine non generale illud intelligitur, quod pepigit Deus cum universis creaturis; nec fœdus operum cum primis nostris parentibus initum; sed quod post lapsum, Deus

ex

ex mera sua misericordia nobiscum percussit.

II. Ideo Fædus gratiæ, & Testamentum, Διαθήκη, Dispositio nominatur; quia hac Deus filiis suis cœlestem hæreditatem destinat, morte Jesu Christi Filii sui interveniente, consequendam.

Hebr. 8, 10. Ὅτι ἄνθρωποι ἐν διαθήκῃ, ἢ διαθήκῃ, Quamobrem hoc est fædus, quod paciscar, &c. &c. 9, 15, 16. Itaque ob id novi fæderis Mediator est, ut morte ad redemptionem earum transgressionum intercedente que fuerant sub priore pacto qui vocati erant promissam æternam hæreditatem acciperent. Nam ubi Testamentum est, mors intercedat, necesse est, testatoris.

III. Causa ejus efficiens communiter est tota SS. Trinitas, singulariter verò Christus Θεὸς υἱός, Angelus ille fæderis.

Malac. 3, 1. Ecce ego missurus sum Angelum meum, (Joan. Bapt.) qui expedit viam meam ante me: & repente veniet in Templum suum Dominus, quem vos queritis, & Angelus fæderis, quo vos delectamini.

IV. Materia fæderis gratiæ, sunt pacta utriusque partis, Dei & hominis. Deus promittit se Deum nostrum fore in Christo Domino: Homo repromittit obedientiam fidei & vitæ.

V. Forma in mutua obligatione consistit. Sic tamen, ut sint relata disquiparantia; Dei enim promissio & obligatio est gratuita; hominis verò debita & juris existit.

VI. Finis oblatis fæderis idem est, qui Vocationis communis, Dei gloria & Electorum salus.

VII. Subjectum seu objectum fæderis oblatis, sunt omnes Vocati, propriè tamen soli Electi.

Omibus quidem vocatis hoc fædus offertur, verum soli Electi fæderis promissionibus fruuntur.

VIII. Ex-

VIII. Ex Adjunctis spectanda est fœderis gratia administratio.

IX. Administratio hæc temporis respectu distinguitur, in Vetus, & Novum Fœdus seu Testamentum.

X. Vetus Testamentum, est fœdus gratiæ, administratum tempore Christi exhibendi.

XI. Hujus administrationis triplex forma fuit. Prima ab Adamo ad Abrahamum. Secunda ab Abrahamo ad Moysen. Tertia à Mose ad Christum.

XII. Inter primam & secundam administrationis formam hoc interest: 1, Quod illa facta sit verbis promissionis, brevissimis illis quidem, sed luculentissimis; ista non promissionem tantum sed expressam quoque obsequii conditionem habet. 2, Illa sacrificiorum tantum; ista etiam circumcisionis ritum habet. 3, Illa toti humano generi proposita fuit; hæc ad Abrahami posteritatem restricta est.

XIII. Inter tertiam verò & duas priores administrationis formas hoc est discriminis, quod tertia perfectior sit ac vrè testamentaria, quippe von Paschatis tantum, sed quamplurimis aliis mortis Christi typis aucta.

XIV. Novum Testamentum, est fœdus gratiæ, quod administratur Christo jam exhibito.

XV. Conveniunt Novum & Vetus Testamentum substantiâ; utrobique enim idem Testator Christus est: utrobique eadem permissio gratiæ in Christo: utrobique idem requisitum obedienciæ fidei & vitæ.

XVI. Er-

XVI. Errant igitur, qui parallelas statuunt distinctiones Veteris & Novi Testamenti; Fæderis operum & Fæderis gratiæ; Legis & Evangelii; utrumque enim Testamentum seu Fædus est gratiæ fædus. Utrunque Lex & Evangelium urgetur.

XVII. Differt autem Veteris & Novi Testamenti administratio; 1. Tempore, quia Vetus Testamentum ante Christum exhibitum; Novum verò Christo jam exhibito administratur: illud ad Christum usque, istud semper durat. 2. Loco seu amplitudine; quia illud tantum populo Israelitico oblatum fuit; istud per totum terrarum orbem se extendit. 3. Claritate; quia promissiones gratiæ de Christo clariùs in Novo Testamento predicantur & obsequantur; sublati typorum & ceremoniarum umbris. 4. Facilitate; quia administratio in Veteri Testamento longè fuit operosior, quàm in Novo Testamento. 5. Spauitate; in Veteri enim Testamento frequentius urgetur perfectæ Legis obedientia; non quidem exclusis promissionibus Evangelicis; eo tamen fine, ut rigorosa illa obedientiæ ex actione tanquam pedagogo ad Christum querendum compellerentur. In Novo verò Testamento frequentiores sunt Evangelicæ promissiones; non tamen exclusâ Lege, ad novam obedientiam ex regenerationis gratia præstandum, impellente.

XVIII. Patet igitur hinc, quo sensu Novum fædus apud Jeremiam Veteri opponatur.

Jer. 31. 31, 32. Ecce Jehova, quibus parvam
dies venturi sunt, dictum cum domo Israël & cum
domo

dano Zabuda fides no-
vum. Non secundum illud
fides, quia populus cum
injustis erat. De. 2. v.
33. Hoc est fides mea
indam legem meam menti
eorum, & corda eorum in-
scribam. & ver. 34. Non
docebitur amplius quisque
amicum suum, &c. & ite-
rum, Cognoscite me & mi-

seris eduxerunt. In his
verbis ad tertiam de quin-
tam differentiam respici-
tur. Et ad hanc quidem,
dum Legis ac mentis ca-
bulis olim lapideis inscri-
bitur, deinceps vero cor-
dibus inscribenda: ad
illam vero, dum etiam
sem cognitionem promit-
tit.

CAPUT XXII.

In quo

De Sigillis, seu de Sacramento fidei
gratiz in genere.

Oblationem fidei sequitur ejus obligatio,
facta Sacramento, inquam Fidei Gra-
tiz sigillis.

Sacramentum est veris fieri divinum institu-
ta, in qua gratia per Christum fidei gratia promit-
titur. Deo visibilibus signis obligatur, atque in
visibilem in ipsius obsequium adigitur.

CANONES.

I. Sacramenti vox, olim de juramento militari,
vel de pecunia a litigantibus pignoris loco deposita,
intellecta, non incommode in Ecclesia gratia signis
applicatur.

Sacramentis enim patet
juxta jurando, ad pacta fe-
dere. Idcirco obligantur.

mur; eademque nobis pi-
gnora sunt gratia in fe-
dere promissa.

II. Appellatur quoque mysterium, quate-
nus hoc rem arcantem & divinam signis seu typis

F

pro

propositam significat. Latior tamen est vox mystici quam Sacramenti, cum nunc quidem Sacramentum sit mysterium, sed non omne mysterium sit Sacramentum.

III. Sacramentum propriè loquendo, pro integra actione tam signum quam signatum comprehendente; Synecdochicè verò pro signo tantum sumitur.

IV. Priore modo sicutum jam definitum est. Posteriore modo intellectum, definitur, Viscum signum invisibile gratiæ.

V. Causa efficiens princeps est communiter in SS. Trinitas, singulariter verò Christus, Angelus ille Foderis.

VI. Instrumenta quibus Sacramenta administrantur, sunt Ministri legitime vocati.

VII. Instrumentum, quo Sacramenta efficiuntur, seu, quo signa consecrantur, est Verbum institutionis, duabus præcipuis constans partibus, præcepto de legitima Sacramenti administratione & perceptione, & promissione de ejus fructu & efficacia.

VIII. Verbum Institutionis non substantiam aut qualitatem elementorum, sed usum tantum mutat; idque non Arcanè quadam vi ipsis verbis inherente, in fingunt Pontifici, sed Dei ordinatione.

Ute lapis Magistratus ordinatione mutatur in limitem, manente ejus substantia & qualitatibus ita accedente Verbo (ut inquit

Aug.) ad elementum est Sacramentum manente elementum substantia & qualitate. mutatio continet communis in Sacram.

IX. Falso quoque docent, intentionem

stri tam praeceptum requirit, id nisi hoc adsit, nullum
fit aut fiat Sacramentum.

Nisi enim à Dei potestate
institutione Sacramentum
quàm à Ministri executione
ne, pendeat, omnia conso-

latio eripietur, nisi enim
scientia, quibus, quomodo
Ministri, rem sacra à Mini-
strantia, cognoscant.

X. Ineptè quoque opponunt Verbum conciniale
& Institutionis; non enim realiter, sed rationem
tantum differunt, cum ratio nihil aliud sit, quàm
Verbi explicatio, Verbum igitur institutionis ad
Sacramenti essentiam, Verbum verò conciniale ad
modum administrandi pertinet.

XI. Materia Sacramenti externa & externa,
est visibile signum seu elementum.

XII. Materia interna & interna, est rei sig-
nificata, Christus nimirum cum omnibus ben-
ficiis.

XIII. Forma externa in legitima tum admini-
stratione, tum participatione Sacramenti juxta Dei
mandatum, consistit.

XIV. Forma interna posita est in analogia signi
& rei signatae.

XV. Unio itaque signi & signati, non est quor-
undam, seu localis, sed quæritur, quatenus signum rem
signatam repræsentat, & exhibitio signo à Ministro,
res quoque signata datur fidelibus à Christo.

XVI. Nec tamen præsentiam Christi, ejusque cor-
poris & sanguinis in actione sacramentali nega-
mus; præterquam enim quod præsentia sit divina
sua personæ & Spiritui suo & præsentia quoque est
corpore & sanguine suo, non localiter, sed sacra-
mentaliter. Vide infra pag. 233.

Præter localem præsentiam triplex alia datur :
 I. *Symbolica*; quando res mentali humanæ repræsentatur symbolo aliquo : ut res verbo seu voce; hæc imagine. II. *Præsentia spiritualis*; quando res spiritualis, non præsentatur, sed nobis repræsentatur; qualiter Abrahamus sibi præsentem fecit, & vidit diem Christi, Joan. 8. 56. III. *Præsentia virtualis* quando quod locis distat, præsens est efficacia; ut Sol. Tres hi modi præsentie in Sacramento concurrunt. Præsens enim nobis est corpus & sanguis Christi 1. *Sym-*

bolicæ; quatenus repræsentatur externo symbolo. 2. *Spiritualis*; quatenus habet corpus & sanguinem Christi, cum ejus merito, nobis applicamus. 3. *Virtualis* quatenus fidem ejus per fidem & cordibus nostris percipimus. Primus gradus sacramentalis præsentie etiam infidelibus comperitur, secundus & tertius non nisi fidelibus. Erit igitur corpus Christi, locali præsentia, tam longè distat a symbolo, quam cælum a terra, manet tamen præsentie sacramentalis. Præsentia non opponitur absentiæ, sed absentiæ.

XVII. *Nec idem Sacramenta unum signum sunt, quod symbolum & res significans localiter non sunt unita; manent enim, nihilominus, 1. Signa significantis. 2. Exhibentia. 3. Applicantia. 4. Obligantia.*

Quæstio. hæc species signorum probè sunt observanda, contra eos qui clamitant, non vacare in Sacramento signa habere. Signa igitur aut significantis erantur sunt, ut imago pictæ humanæ significat; aut exhibentia quoque, ut sceptrum, claves, & similia, quibus exhibitis, potestas Regia,

aut facultas ingrediendi domum confertur; aut applicantia insuper, sunt promissio Dei de conservandis 144000, cap. ab Angelo, signo in fronte notato, apoc. 7. 3. aut obligantia denique, quælibet sunt archæ, sigilla & similia. Jam verò si quatuor gradus in Sacramen-

Marcum, Luc. & 1. Cor. 11. Sic 1. Cor. 10. 4. Petra vero illa erat Christus, Eph. 5. 26. Ita Ecclesiam sanctificat, purgans eam lavacro aquæ per verbum. Col. 2. 11. conse- cravit eam per Baptismum. Heb. 9. 13. Nam si sanguis carnium & circumcisio & cer- tas substantie aspergentur in- quiescentem, sanctificat ad exte-

rius puritatem, &c. Imò id ipsum in aliis quoq; quibus Sacramentalibus signis vi- detur: ut Gen. 41, 29. Septem vacca sunt septem anni: id est, typi & figu- ra septem annorum. Job. 17, 9. Septem capiti sunt septem montes, &c. Psal. 12. Decem cornua sunt de- cem Reges.

11x. Loquendi hæc ratio, Metonymia sacra- mentalis, rei signum pro signo, nominatur. In attributo vero, cum in copula tropus esse dicatur, non minus interest, nisi enim tropus statuatur in attributo, causa tamen seu fundamentum tro- pi est in copula.

Subiectum & attribu- tum materialis causa sunt simplicis enunciationis: copula vero affirmativa vel negativa formalis ejus. Tropus est per quem una res ali- quatenus aliæ figurat ex- plicet, quodcumque enim dispo- nitur per copulam conjun- gentem & affirmativam, sal- tem enunciatio, aut tro- pus. Sed significat tropus est in predicato, sed causa ejus est in copula. Cum igitur copula est in hac in- tentione, Hoc est cor- pus factum, figurata con- jungit, tamen a mirum se corpus Christi, necesse est falsa statuatur enunciatio (quod citra blasphemiam

dicti neque) aut tropus. Plana igitur est talium enunciationum interpre- tatio: Haec est corpus Christi, i. e. sacramentum corporis Christi. Quia- modo est fœdus De- i, signum seu sacramentum fœderis. Septem boves sunt septem anni, hoc est, figura septem annorum. Sic aqua lavacro purga- diemur sacramentaliter, quatenus Baptismus in lavacrum est sacramen- tum purificationis. Sic sa- cramentaliter sacrificia ma- joris Testamenti exponi dicebantur, quæ typi futu- ræ expiationis per Christum.

XX. Finitis Sacramentorum est fœderis gratia obfignatio.

XXI. Effecta Sacramentorum, non sunt Justificatio aut Sanctificatio, tanquam ex opere operato, sed utriusque beneficii confirmatio & obfignatio.

Res manifesta est exemplo Abrahami, qui patris quam circumcisus esset, iustificatus erat. Rom. 4. xi. Falso igitur Pontificii asserunt Sacramenta infusa quasi vi ex opere operato remissionem pec-

catorum & illa beneficia conferre. Loca autem Scripturæ, quibus de Sacramentis talia prædicantur, ut supra ostensum est, per sacramentalem metonymiam sunt exponenda.

XXII. Sacramenta communia sunt omnibus fœderatis, quoad signa; propria verò electis, quoad rem signatam.

XXIII. Sacramenta ad salutem necessaria sunt, non simpliciter & absolute, tanquam prima salutis causa; sed ex hypotesi, quatenus media sunt salutis ordinata. Christum præcepta usurpanda.

Hæc Bernardi regula: Non privata, sed communis damnatur.

XXIV. Verbum & Sacramenta communia substantiâ; idem enim sigilla obfignant, quod Testamento promittitur. Differunt autem: 1. Quod Verbum auditu, Sacramenta visu percipiuntur, adeoque Sacramentum sit Verbum visibile. 2. Quod Verbum Evangelii generale sit. Sacramenta verò promissionis Evangelicæ tantumque fidelium applicentur. 3. Quod Verbo ordinatio sita existat; Sacramentis confirmatio.

Sacramenta Veteris aut Novi Testamenti sunt.

Veteris Testamenti primaria & ordinaria duo erant, Circumcisio & Agnus Paschalis.

Dehinc doctrina de Lege Cerimoniali actum est. Novi Testamenti duo sunt, Baptismus, & Cœna Domini.

CANONES.

1. Sacramenta Veteris & Novi Testamenti conveniunt in significatâ quoad substantiam. Christum videlicet cum beneficiis, qui omnium Sacramentorum nucleus est.

Hebr. 10, 10. Jesus Christus hœc, hodie idem est, & in seculi. Apoc. 13, 8. Agnus immolatus à jactis mundi

fundamentum, nempe Sacramentaliter, sub sacrificio & Agno Paschali.

11. Respondet quinetiam analogicè Baptismus Circumcisioni, & Cœna Domini Agno Paschali. Ut enim Circumcisio sacramentum fuit initiationis seu insertionis in fœdus, & regenerationis (scilicet spiritualis circumcissionis); ita Baptismus. Et ut Agnus Paschalis sacramentum fuit spiritualis nutritionis; ita sacra quoque Cœna: Hæc sacra Cœna aliis Paschalis celebrationi successit.

12. Differentia Sacramentorum Veteris & Novi Testamenti consistit, 1. In signis externis. 2. In modo significanti; illa enim significabant Christum exhibendum, hic exhibendum. 3. In numero; præter Circumcisionem enim & Agni Paschalis alia quæque habuerant; ut præter Baptismum & sacram Cœnam nullam.

4, In amplitudine; prout fœdus quoque novum non ad unum tantum populum se extendit. 5, In duratione; illa enim tantum ad primum Christi adventum; hæc ad finem mundi durant. 6, In claritate.

17. Falsa autem est differentia, quam Penitentiæ fingunt. 1, Quod Sacramenta Veteris Testamenti fuerint typi Sacramentorum Novi Testamenti. 2, Quod Sacramenta Veteris Testamenti gratiam justificantem tantum admodum, nostra vero ipsum corpus spirituum bonorum in se realiter habeant.

Primum differentiam quod attinet, aliud est esse typum Christi, aliud, Sacramentorum Novi Testamenti. Circumcisionem et Aquam Paschalem typos fuisse Christi, non ostensum est: typos Sacramentorum veterum Sacramentorum fuisse pernegamus; absurdissimum enim est, aliud tantum instituta esse, 2, 17.

Intestres significantes. Altera differentia inter hæc sacramenta est, quod Sacramenta Veteris Testamenti est in ordine. Potius inter Sacramenta veteris Testamenti et Christi sunt hæc differentia est, quod illa bonorum tantum aliam ministrant, nostra corpus spirituum bonorum in se realiter habeant, Col. 2, 17.

v. Nec illud Sacramenta Novi Testamenti aliqui non sunt præstantia, quod gratiam justificantem, non ex opere operato conferant; manifestum enim prærogativa illorum scripto canone expressa, imprimis secunda et sexta.

Obijcere hæc solent, clariora hæc Sacramenta Veteris Testamenti, nisi hæc differentiam (ad ipsum Christum) agnoscimus; quod nonnulli hoc claritas

meritum Christi representant, quod in pace Eucharistia.

Verum sciendum ante omnia, quod in re claritas sacramenti consistit; utique non in eodem tantum

externis, sed in verbo sacramentali. Jam nonne clarissima sunt hæc verba, *Hæc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hæc est sanguis meus, qui pro vobis funditur.* Nihil tam aperte de Christi morte in agni institutione. Deinde, falsum quæque est, agni institutionem clarum signum

vi. *Quibus Novi Testamenti Sacramentis perperam accensent Pontificii, Confirmationem, Penitentiam, Extremam unctionem, Ordinationem, Ministrum, & Matrimonium.*

Ad Sacramentum tria requiruntur: 1. Ut sub facili gradu deitatis sit institutum. 2. Ut habeat sacramenti symbolum. 3. Ut ordinetur. 1. Ut cumque deique ei sit promissio gratiæ. Jam vero hæc tria tantum in Baptismo & Sacram. Cænam, in nullum vero reliquorum competant. Confirmatio Pupillis tantum est, que Episcopus, seu Sacerdos baptizato de Religionis ac capitibus illius præcipue interrogato, christum illius, impositæ hæc, non ante terram drem, a rebus, amovendo, sicut in rei memoriam albam intelligi, ut capite ei supponitur Spiritus S. contra Diaboli tentat.

esse, tum quia longe plura & obscuriores ceremonie agni macerationi adjectæ sunt; tum, quia fractio panis, fusio vini, & utriusque percipio, fractionem corporis Christi & fusionem sanguinis, nec non utriusque participationem, clarissime repræsentat.

Verum nil in Sacram. istius Sacramenti ceremoniarum institutio tibi promissio? Verum hoc Sacram. excommunicatum Sacramentum dicitur, & characterem dicitur, quo bestis suorum fructus, Apoc. 13. 16. ut ex eo manifestum est, quod Sacramentum Baptismi præterea aperte enim docent, Confirmationem Baptismum perferri, & in ea uberiorem esse Spiritus S. donationem, quam in baptismo, tumque Baptismum quod Pater aut Presbyter, imitator quoque aut alius administrare queat, confirmationem a solo Episcopo, vel Suffraganeo perferri de sacra. Pontificis

Sacramentum ipsis est, quo lapsi post exploratam respiscerant, a Sacerdote seu Ministro absoluntur. Et verò agnoscimus, & poenitentiam lapsis preceptam esse, & potestatem absolutionis Ministris datam; quamvis illi longe aliam poenitentiam & absolutionem fingant, ut infra patebit; interea tamen nullum externum symbolum divinitus est ordinatum, quod promissionem habeat. Nec, ut ineptè fingit Bellarminus, hæc verba, *Abbas*, & *Symbolum* esse possunt. Unctio extrema ipsa sacramenta est, quo Sacerdos hominem de vita desperantem, peccata confessum & absolutum, relictis prius litaniis, in corporis partibus, quæ sedes sunt quædam sensuum, oleo olivæ benedictio ungit, ut convalescat, si ad salutem ejus expediat, & abstergantur peccata, post alia sacramenta accepta, residua. Promisit quidem Christus Discipulis, si ægrois manus imponerint, futurum ut melius habeant, Marc. 16. 18. Præcipit etiam Jacobus, ut ægroti accersantur Senioribus ecclesiasticis manibus & prece suo curantur, negatur. Verum hæc ceremonia

non fuerunt sacramenta, sed ritus miraculis, libere tamen, adhibiti, qui una cum miraculorum donis expirarunt. Nihil legitur similitudinis cum unctione illa; habes extrema unctione; ut enim de magico exorcismo, quo oleum conficitur, nihil dicam, certum est, Apostolorum tempore non solum magistros (ut sic in Papam) sed quosvis ægros unctos fuisse. Ordinatio ipsis Sacramentum est, quo solus Episcopus vel subdeaconus, Ministro manus imponit, eique solenniter verbis Ite, Pax, & benedictionem patrum, &c. adhibet, eam unctionem & salutem committit, tradit, & characterem indelibilem imprimat, ad conferendum gradum sacerdotii, quæ potestatem clavium rectè exerceat. Hæc autem ordinatio Ministrorum impositionibus & adhibitis precibus, Apostolorum exemplo, fieri potest ad alia sacramenta est manus impositio. Cerimonie verò Papistarum pariter Judæice sunt, ut unctione partem Ethnicæ ritualis præstitit, &c. Levit. 16. 27. Conjugium grauid fecit, &c. Sacramentum non est,

piscinum Pontius. (c) An Math. 20. 22. Baptis-
 cor. 1. 5. Vos baptizabi- baptizante, quo ego baptizor,
 mini Spiritum sancto. (d) baptizari

III. Causa efficiens princeps, est Christus Do-
 minus; Instrumentalis vero est Minister legibus
 vocatus.

IV. Baptismum igitur à privato aut à muli-
 ere administratum (ut fit in Turcia) rectum non
 habemus.

Si enim in terrena re- cit: quanta multa curam
 publica nullo loco habe- pro tali Christo placeat
 tur, quod privatus quali in Ecclesia sua?

V. Materia ejus externa, est aqua: Oleum
 vero, sal, spiritum, & c. cum ista sunt elementa
 à Pontifice adiunguntur, ad consecrationem
 potius, quam ad administrationem baptismi fa-
 ciunt.

VI. Materia interna, est Christus, cum
 mortis sepultura & resurrectione, atque be-
 neficiis.

VII. Forma ejus externa, partim in actionibus,
 partim in verbis consistit.

VIII. Actio est aspersio aquae, qua loco con-
 fionis usurpatur.

Immersio & emersio il- ita frigidioribus locis as-
 lustre symbolum fuit se- persorem adhibemus, quod
 pulcra & resurrectionis in familiaribus quoque domesti-
 Christi: tenere autem ac- cis baptizandis Apostolus
 tis infantium ratione habet. ubi esse creditur est.

IX. Trias aspersione, an una, res perage-
 tur, non magni interest: modo absque superstitione,
 & non guttatim aut digito saltem, sed tri res
 peragatur.

peragatur, aut symbolum aspersioni aut ablutioni respondeat.

x. Verbum, quo Baptismus administrandus est, institutum Christi, imprimis autem formalibus illis, Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, comprehenditur.

xi. Repugnat Baptismi forma, cum lingua peregrina seu Latina in Baptismi administratione usu, tam aqua superfluitosa consecratio & exorcismus.

xii. Forma interna, in analogia aspersiois & remissionis peccatorum, nec non regenerationis seu sanctificationis consistit.

Baptismus hac in parte etiam a sordibus ablucens, & planctus humorem suppeditans regenerationis rationem adumbrat, qui peccato mortui, vivimus iustitiam. Vide Rom. 6, 1, &c.

xiii. Finis Baptismi, præter ceteros ei cum Sacramentis communis, est receptionis, seu infusionis in familiam Dei, & regenerationis obsequio.

xiv. Baptismi subiectum sunt omnes fœderati, etiam infantes illorum qui fœderatorum numero censentur.

Nunc hæc regula, 1. Mandato Christi. Matth. 19, 14. *Accipe pueros, & no prohibet eis adire me.* Quos Christus ibi adducit, eos à baptismo arce-remus, deest baptizati sunt in hoc loco, & Luc. 18, 15. *Evocabat*

pueros & c., utque infantes designant. 2. Ratione à Christo adducta, Matth. 19, 14. *Tantum est Regnum Cælorum.* Ad quod pertinet Regnum Cælorum & fœderis, ut quoque debetur Signum fœderis. Atque ad infantes

quoque

quoque pertinet hoc se-
dus. Gen. 17, 7. *Ero Deus
tuus, & semini tui.* Act. 13,
2, 39. *Vobis facta est promissio
& liberati estis.* 3.
Analogia circumcissionis,
quo Sacramento initiat
quoque sunt infantes. 4.
Exemplo Apostolorum,
qui integram familiam ba-
ptizabant. Act. 16, 33.

XV. Infantes, si dem non secus ac rationem habent,
etsi non in fructu, tamen in semine. Et radicem
non alio secundo, tamen actu primo, efficiunt operis
externa demonstratione, tamen Spiritus Sancti
virtute.

XVI. Alia vera infans, qui non habet
ratio est, qui na quidem ex alio patre
nascuntur: ut prius baptizandi non sunt, quam
ad annos discretionis pervenerint & sciam
fieri sint.

XVII. Baptismus campanarum horrenda est
Baptismi profanatio, cum abominabili idolatria
conjuncta.

XVIII. Ut natura ordine prior est nasci quam
pasci: ita prior est Baptismus quam Domini.

XIX. Baptismus semel susceptus, si essentialis
Baptismi servata sunt, non iterandus est.

Hic de causa loci, qui admissum
notat Baptismum in Pa- sed quod infans in nomine
pato administratum, re- 33. Trinitate baptizatus
tum habet. Non abusus est.

XX. Necessarius est Baptismus non absolutus,
sed ex Christi precepto: nec salus singulis potest ne-
cessitas,

cessitas, propter quam infantes aut ab alio, quam a Ministro baptizari, aut si sine Baptismo decedant, licet non numero excludi debeant.

XXI. Baptismus Christi & Joannis reipsa idem est.

Potestatem Joannis Baptismi a Deo instituta non est, quia scriptura non habet, *Matth. 3. 11.* *Luc. 3. 3. & 16.* *Joan. 1. 11.* Nec oporiet, quod Joannes inter sanctos & Christi Baptismus distingatur, *Matth. 3. 11.* Illi enim non opponitur Baptismus Baptismo, sed comparatio videtur: unde patet Ministri in Baptismo administrandi & Christi, illius enim est dare formam, hisque vero, dare

rem signatam. Dicunt, eos qui a Joanne baptizati sunt, rebaptizatos esse, *Act. 19. 3.* *1. & seqq.* Si rebaptizati sunt ab Apostolo, certum est ab eodem quodam Joanne non regni baptizatos fuisse. Nec comen ex tunc illos rebaptizatos esse colligitur: verba enim illa v. 3 non sunt. Ecce de Paulo, sed Pauli de Joanne & de Cephaliceum. Nil illi idcirco faveat hic locus vel Papistis vel Anabaptistis.

CAPIT. XXIV.

In quo

De Sacra Cena.

Sacra Cena est alterum Novi Testamenti Sacramentum, in quo Christianis adultis, panis & vini uso a Christo mandato, formalis participatio corporis & sanguinis Christi obligatur.

CANONES.

1. *Sacra Cena metonymice Eucharistia, Synaxis, Mensa Domini, Novum Testamentum, & synechdochice Fractio panis appellatur.*

11. *Can-*

II. Causa ejus efficientes eadem sunt quæ Baptismi.

III. Materia ejus externa seu signa, sunt Panis & Vinum seu Poculum Domini.

IV. Minus igitur Cæna est, ubi non utriusque symbolo locus est: nec calix laicis sine sacrilegio eripi potest.

March. 26. 27. Bibite ex calice. 1. Cor. 10. 26. Poculum benedictionis, cui benediximus, non est sanguis Christi nisi in eo.

11. 26. Quo idcirco etiam panem non benediximus, sed tantum Domini inmanum datur, utque quo venimus.

V. Materia interna, est Christus cum satisfactione & merito suo.

VI. Ut æquum panis non sine fidei actione usurpatur, ut æquum vini panis perstitutionis sint reliquia.

VII. Forma ejus externa in actionibus & verbis consistit.

VIII. Actiones sunt, Panis fractus, & Vinum fuso, utriusque signi distributio, & perceptio manu & ore facta.

IX. Verbum est, cum tota institutio, largitio, & mandatum, & promissionem complectens, non imprimis promissio.

X. Implet igitur statuitur, quatuor verborum, Hoc est corpus meum (quibus tamen quatuor, enim, inferunt) submissa denunciatione, ratione spiritus & sacerdotis intentione, facti, panem in corpus Domini converteri, manentibus actione externa accidentibus panis.

XI. Forma interna in analogia signi & significationis: quæ panis & vini, corpus & sanguis Christi.

Christi, velut cibus & potus spiritualis; fralli-
one vero panis & fusione vini, corporis ipsius fra-
ctio & crucifixio ac sanguinis effusio; utriusque
denique distributione & perceptione, mortis Christi
applicatio significatur.

XII. *Fractio panis non est res adiaphora.*

Hac quippe Christus ip-
se usus est: Hanc usur-
pationem commendavit, di-
cens, Hoc facite; hanc
habetis. Hanc etiam
Hoc est corpus meum, quod
pro vobis frangitur. Ab

hac S. Cœna nomen ha-
bet. Hac denique Ecce-
fit uno designatur. 1. Cor.
10. 17. Hanc panis, vinum
super, verba panis, non
omnes. Quia panis sunt
participes.

XIII. *Verba, Hoc est corpus meum, neque de
transubstantiatione, neque de consubstantiatione
intelligi possunt: sed sensus est, Hoc (panis nimi-
rum) est sacramentum corporis mei.*

Pandicta hæc verba sic
interpretantur: Quid hæc
verba panis continentur,
est corpus meum. Labe-
rant, in, non sub hoc est
corpus meum. Nostra in-
terpretationis ratio supe-
rior caput explicata est.
Absurdum esse dicunt, in
Testamento veteri tro-
picas, quippe obscuras,
usurpari. At 1. Panis est
hyperbolicè ipsorum, quod
tamen patet hæc statim
obicitur quæque hæc, sepe
eum tropis ad illustran-
dum utitur. 2. Bonè sal-
tem est, in Testamento

tropis non esse locum.
Contrarium totum docent
Testamenta Jacobi Gen.
22. 14. 15. Deuter. 32.
David 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
4. Marci 14. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

XIV. *Aliud est dicere, Christum in pane præ-
sentem*

fontem esse : aliud praesentiam ejus in S. Cena n^{on} ferre. Praesens est Christus Deitas & Spiritu suo. Praesens etiam est corpore & sanguine sua praesentia sacramentali, quae est. 1, Symboli non quod praesens sit in pane, sed quod panis tanquam symbolo representetur. 2, Fidei, quae Christum cum ejus meritis nobis applicamus. 3, Virtutis & fructus. Vide supra, pag. 118.

XV. Fides S. Cena, praeeter alios, proprius est, obsignare spirituales nutritionem seu consummationem ad vitam aeternam, per meritum mortis & obedientiae Christi. Ex qua dependet unitio fidei cum Christo & inter se.

XVI. Intolerabilis igitur abusus est, cum adhibetur ad probationem innocentiae in foro aeterni, ad opera humana firmanda : ad cupis & proposita sustinenda, &c.

XVII. Sacra Cena usus sapientia repetenda est.

Quamvis, idem tenentur, &c. 1. Cap. 11. §. 1.

XVIII. Sacra Cena a Baptismo non tantum externis Symbolis differt, sed & sine propriis, quia Baptismus spiritalis regenerationis, sacra Cena vero nutritionis signum est : ab ipso item seu subjecto : Baptismus enim infantibus quoque, sacra Cena tantum adultis & probatis debetur : nec tantum, quia Baptismus semel suscipitur, sacra Cena vero saepius iteratur.

XIX. S. Cena & diametro repugnat Missa Papistica.

1. Sacra Cena a Christo instituta est, ut inquit, in memoriae ejus institutum sit. Missa a Papa instituta in memoriae Sacrificii Christi. 2, Sacra Cena sacra est, ut dicitur, per illam, ut dicitur, verum

verò Papæ est sacrifici-
um, quotidie peragen-
dum. Nominatur quidem
veseres quoque S. Cenam
sacrificium, verum non
exlarorum pro peccatis,
sed Eucharisticum, & tale,
quod conjunctum cum pre-
dicatione & caritatis ope-
ribus, que grata sunt Deo
sacrificia. 3. Christus se
non in S. C. cenæ, sed in
cruce obdedit: 4. in Missa
sua Christum offerri vo-
luit. 5. Christus S. Ce-
nam pro vivis instituit:
Missa etiam pro mortuis
celebratur. 6. In S. C. ena
cibus Christi, jam sunt
fracti & triti: 7. vinum,
non ex pane, sed ex san-
guine. 8. Vincitur in Missa
corpus Christi domum ar-

atur à Sacerdote, quinque
verborum demurmura-
ne, & quidem ex pane. 9.
In S. C. ena verum panis &
verum vinum fuit & man-
sit, nomenque hoc etiam
post consecrationem ob-
tinuit: in Missa, si credere
fas est, externa tantum ele-
mentis succedit & accidenti-
a mutantur. 7. In S. C. ena
Christi mandata & precepta
bibunt omnes: in Missa
separatim fideles. 8. In S. Ce-
næ fractio panis facta est in
seguum corporis pro nobis
fracti: in Missa prius
frangitur hostia major in
tres partes, priorem pro
Ecclesia triumphante, se-
cundam pro Ecclesia in
Purgatorio, tertiam pro
Ecclesia in his terris.

CAPIT. XXV.

In quo

De Ecclesia visibili tractatur.

HActenus de externa communionem fœderis
gratiæ: sequitur externa Ecclesie visibilis
societas, quæ omnes vocat pro Ecclesie membris
habentur.

Consideratur autem Ecclesia hæc in se, aut op-
portet respectu falsæ Ecclesie, & *hæc* *hæc* *hæc*
hæc dicitur.

Ecclesie in se consideratur respectu naturæ suæ
& externæ administrationis.

Est igitur Ecclesia visibilis cœtus hominum Verbo & Sacramento ad gratiæ statum vocatorum.

CANONES.

I. Ecclesiæ & Synagagæ nomen, idem est cum Hebræis *Kahal* & *Edah*, sed usitatus Christianorum cœtus Ecclesia nominatur.

II. Accurate autem vocis distinctio hic observanda est, ut constet quæ de Ecclesia hic agatur.

III. Cum enim in triumphantem & militantem distinguitur, illa ad doctrinam de gloriâ statum pertinet; hæc præsentis est consideratio.

IV. Sed & militans Ecclesia in invisibilem & visibilem distinguitur.

V. Invisibilis Ecclesia est cœtus sanctorum electorum.

Invisibilis autem nominatur: non quod homines qui ad eam pertinentes non videantur, quia homines; sed quod non videntur quia sancti & iusti sunt. Idcirco novis, qui sunt in Timotheo, 2, 12.

VI. Hæc ad vocationis specialis doctrinam pertinet; ex ejus enim propriis effectibus, scilicet charitate & similibus, electi, qui sunt Ecclesiæ invisibilis, cognoscuntur.

VII. Visibilis vero Ecclesia, est cœtus cunctarum vocatorum tum electorum, tum reproborum.

VIII. Nec vero visibilis Ecclesia nomen ambiguitate sua caret. Proprie enim de catholica seu universali Ecclesia per totam terrarum orbem diffunditur; stricte de quavis Ecclesia particulari, velut Gallicana, Anglicana, Belgica, Helvetica; strictissime

strictissime verò de Ecclesia representativa, seu Pastorem & Seniorum collegio intelligitur.

IX. Causa ejus efficiens communiter, est tota

et Trinitas; singulariter, Christus.

X. Materia Ecclesia, sum tunc communiter vocati & in fœdus gratiæ recepti, cum quoque infantes in Ecclesia nati.

XI. Nec ergo infantes nondum baptizati, ne catechumeni, nec excommunicati, membrorum Ecclesia numerò excludendi sunt.

Priora duo hominum in Ecclesia efficiunt, non tamen ad Ecclesiam pertinent, nec simpliciter efficiunt Ecclesiam Catholicam. Contra Pontificios, prædictos excludentes.

XII. Forma Ecclesia in duplici communione consistit: prior est Ecclesia cum Christo tanquam capite; posterior est membrorum Ecclesia inter se.

XIII. Prior unio in hoc posita est, quod in Ecclesia non solum Christus tanquam caput emineat, sed non secus ac caput membris vires suas communicet.

Ephef. 1, 22, 23. Christus est caput ecclesie, ut de Christus constitutus super omnia, est caput Ecclesia, quæ est corpus ejus & complementum ejus, qui implet omnia in omni ecclesia, ut cap. 5, 23. Quoniam un-

est caput ecclesie, ut de Christus est caput Ecclesia, & est, qui salutem dat corpori, &c. Coloss. 1, 18. Et qui caput corporis Ecclesia.

XIV. Ex Ecclesia igitur monstrum faciunt, qui aliud præter Christum, Ecclesia viribile universale caput statuant.

Ut non *dispar* est *clasis* membra soli electi
Ecclesie, sic nec *membra* sunt. Ac si igitur visibilis
est. Unus corporis u- sit ratione exterioris admi-
nistratio- nis: invisibilis ra-
tione est ratione electorum,
et unusquis illorum cum
Christo.

XV. Posterior unio membrorum aut particulari-
um quoque Ecclesiarum inter se, in unitate profes-
sionis, fidei, & charitatis consistit.

Ephes. 4, 4, 5, 6. Unum
est corpus & unus Spiritus,
sicut & vocati estis in unum
speciem vocationis vestrae, scilicet
Domini, una fides, unum
Baptisma. Unus Dominus &
Pater unumque, &c.

XVI. Finis Ecclesie summus, est Dei gloria:
huic proximus, salus nostra.

XVII. Ex adjunctis, tum tituli, tum nota ejus
spectanda sunt.

XVIII. Titulos quod attinet, Una, Catholica
& Sancta dicitur.

XIX. Unica est Ecclesia Christi, ratione forma
jam explicata.

XX. Catholica autem dicitur, temporis loci et
personarum unione.

Catholica Ecclesie tri-
plex significatio habet: 1. Generalissima,
de eorum omnium, tam
Angelorum quam homi-
num, 2. Specialiorem, de
eorum omnium electorum
hominum, 3. Specialissi-
mam, de Ecclesia militan-
te visibili.

XXI. Temporis respectu Catholica est, quia
inde à mundi principio nunquam penitus de-
fecti, quin esset aliqua visibilis Ecclesia in hac
terra.

Sic

Ment hanc laudem de-
cretis, in hac enim
in nihilum non rediguntur
ita quodammodo Ecclesia
itaque non potest esse
Ecclesia, nisi sit laus, et perfectio est allegata.

XXIV. Laus est perfectio ratione Catholica
est, quia sic laus, ut perfectio est allegata.

Mat. 23. 34. 35. Prædicat
inquit Evangelium in
universis, et ubi erit
in 14. 35. Evangelium, ibi
erit et opus ad iudicium.

XXV. Sancta est Ecclesia, communiter, una-
nimis, et fidei ratione. Singulariter vero, et Pe-
trus, et sancti in Christo ipsius
populi, et ecclesia.

De sanctitate vocantur,
inquit Deus apud Moysen,
Deus 7. d. Populus sanctus
et fidei Dei ratio. De san-
ctitate vocantur et omnes
et Paul. 1. Cor. 6. 21. Sed
etiam est, sed sanctificatio
et 1. sed in vobis est, et
omnes sancti. 1. Cor. 6. 21
Spiritus Dei vobis.

XXVI. Sanctitas imbecitas Ecclesia in hac vita
non est perfecta, ut Corin. 13. 9. qui perfecti-
one sua quam perfectionem tegit, et per se
perfectior.

Mat. 5. 25. 26. 27. gloriosam Ecclesiam, non
Christus dicitur Ecclesiam, habentem maculam aut ru-
cam, aut quicquam eius-
modi, sed per se sancta et im-
maculata.

XXVII. Non igitur ab omni errore Ecclesia im-
mune est, ut voluit Papam. Etsi enim Catholica
Ecclesia in fidei fundamenta non ita erret, ut
penitus deficiat, non tamen ea extra omnem er-

[Faint, illegible vertical text]

32

win
Hi
1975

127

im
olic
t, 1
ct
1977

e
i
c
g
q
r
c
p
L
m
c
e
d
f
v
in
ta
qu
in
a
fi
M
do
g
d
co
er
la
pu

erroris aleam posita; quippe cujus nullum membrum in hac vita perfectum est. Particularis verò Ecclesia non tantum errare, sed & in meretricem degenerare potest.

Hinc Ecclesia Romana, quæ Apostolorum tempore mulieri Sole amictæ, & coronam in capite ac sub pedibus Lunam habenti

similis fuit, adeo degenerasse legitur, ut assimiletur meretrici, Bestiæ insidenti, Apoc. 12, vers. 1. & 17. 1, &c.

XXVI. Notæ Ecclesiæ visibiles sunt, pura Verbi Dei prædicatio, & legitima Sacramentorum administratio.

De notis invisibilis Ecclesiæ supra dictum est, eas ex vocationis effectis pendere; eadem enim notæ sunt Electorum specialiter vocatorum, & Ecclesiæ invisibilis. Hæc verò ex tantum notæ spectantur, quibus Ecclesiæ visibilis indubiè ostenditur. Patet autem, has notas Ecclesiæ esse ex his testimoniis. Matth. 28, 19, 20. *Profecti docere omnes gentes, bap-*

tantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. docentes eos observare omnia quæ mandavi vobis. Act. 2, 42. *Perseverabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & orationibus.* Adjungunt nonnulli disciplinam Ecclesiasticam; verum hæc sub duabus prioribus comprehenditur; nam disciplina Ecclesiastica utriusq; est requisitum.

XXVII. Notæ istæ, quoad fundamentum Religionis, omnibus Ecclesiis æqualiter; quoad accidentalialia verò, alii Ecclesiæ magis, alii minus competunt.

XXVIII. Non statim igitur propter quemvis errorem aut abusum, de veritate Ecclesiæ particularis dubitandum.

Non enim ea requiritur puritas, quæ ne quidem in

unico articulo erretur, aut nihil planè abusus in Sa-

cramentorum administrationem in repat. Dummodo à cardine salutis, velut Legis utraque tabula & fide in Christum non recedatur. 1. Cor. 3. 11, 12. Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Quod si quis superedificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, la-

pides preciosos, ligna, fenum, stipulam: cuiusque opus manifestum fiet, aut enim id declarabit; nam per ignem retereitur; & cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superedificaverit, mercedem accipiet. Sic cuius opus exustum fuerit, damnū faciet: ipse verò servabitur, ita tamen, ut per ignem.

XXIX. Quindecim Ecclesiae notarum à Bellarmino recensitarum quaedam verae sunt, nostrisque congruunt, à quibus tamen longè abest Ecclesia Romana; aliae verò aut ab Ecclesia visibili alienae, aut falsae potiùs quàm verae Ecclesiae notae, aut cum Ecclesia non reciprocae sunt, quippe nec soli, nec semper ei competentes.

I. Prima nota ipsi est, Nomen Ecclesiae & Christianorum. Verùm saepe nomina de facto, non de jure tribuantur; unde nullum firmum argumentum deducitur à nomine, nisi res à respondeat. Apoc. 3. 1. *is vivere, sed mortuus*

II. Secunda est, Antiquitas; quae nec soli Ecclesiae, nec semper competit. Non soli; quia Mundus, Caelum & Elementa, quae, nec tamen Ecclesiae sunt. Non semper; quia Ecclesia non semper antiqua, sed quondam recens, quae fuit. Vera antiqui-

tas, est primum rei principium: quod ut primum, ita verissimum est. In genere igitur Ecclesiae antiquitas inde à Paradiso, in specie verò, antiquitas Ecclesiae Apostolicae, à Christi & Apostolorum praedicatione aestimanda est. Jam verò Ecclesia Romana, qualis hodie est, longè post Apostolorum tempora exorta est. III. Tertia est, Duratio diuturna, nec interrupta: quae quidem proprietas est Ecclesiae Catholicae visibilis, verùm ex promissione Dei, fidei potest, quàm sensui innotescit;

scit: Et ut vera antiquitas non est, quæ non à primo principio dependet: ita duratio nulla est, quæ non ab eodem sumit initium. IV. Quarta est, *Amplitudo & credentium multitudo*: quæ non semper Ecclesiæ competit, ut testatur exemplum Ecclesiæ, tempore primorum parentum, Noachi, Abrahami, &c. Imò à natura Ecclesiæ aliena est, cum major semper sit numerus impiorum Matth. 7, 13. *Introite per angustam portam: & Luc. 12, 32. Ne time, pusille grex.* V. Quinta est, *Successio Episcoporum*, quæ ipsa quoque nec semper, nec soli Ecclesiæ tribuitur. Non semper; ut enim in primordiis Ecclesiæ non fuit, ita in fine earum est defutura. Non soli; quia etiam in falsa Ecclesia successio Episcoporum reperitur, Unde successio potius doctrinæ quàm personarum spectanda, & ex doctrina personæ, non ex personis doctrina judicanda est. *Non habent hereditatem Petri*, inquit Ambrosius, *qui fidem Petri non tenent.* VI. Sexta est, *Conspiratio in doctrina cum Ecclesiâ antiqua*; quæ quidem vera nota est, sed eadem cum nostris, Verbi videlicet &

Sacramentorum puritas, prout fuit tempore Ecclesiæ Apostolicæ, à qua deficit Romana. VII. Septima est, *Unio membrorum cum capite* (Papâ nimirum) & inter se. Prius lemma falsum, & non Apostolicæ, sed Apostolicæ Ecclesiæ nota est, quæ adorat Bestiam, Apoc. 13, 2. Posterius non soli Ecclesiæ tribui potest, cum etiam Unio Diabolis intercedat, Matth. 12, 3. VIII. Octava est, *Sanctitas doctrinæ*, eadem cum sexta. IX. Nona est, *Efficacia doctrinæ*, idem sextæ, adeo quæ nostris notis respondens: minimè autem conveniens Romane Ecclesiæ. X. Decima est *Sanctitas vitæ*, autorum seu primorum Patrum Religionis. Hæc verò sanctitas aut interna est, aut externa. Si interna, non visibilis Ecclesiæ nota est. *Verus Judæus in occulto est*, Rom. 2, 29. *Novit Dominus eos qui sunt sui.* 2. Tim. 2, 19. Si externa, fallax est; cum etiam Diabolus se in angelis luciferi transformat, 2. Cor. 11, 14. Unde ex doctrina, nō ex vitæ doctorum judicanda est Ecclesia, Mat. 23, 3. *Omnia quæ dixerint vobis ut observatis observate & facite, sed secundo opera eorum nō facite.*

cramentorum administrationem irrepāt. Dummodo à cardine salutis, velut Legis utraq; tabula & fide in Christum non recedatur. I. Cor. 3. 11, 12. Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Quod si quis superadificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, la-

pides preciosos, ligna, fenum, stipulam: cuiusque opus manifestum fiet, dies enim id declarabit; nam per ignem retegitur; & cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superadificaverit, mercedem accipiet. Sic cuius opus exustum fuerit, damnus faciet: ipse vero servabitur, ita tamen, ut per ignem.

XXIX. Quindecim Ecclesie notarum à Bellarmino recensitarum quædam veræ sunt, nostrisque congruunt, à quibus tamen longè abest Ecclesia Romana; aliæ verò aut ab Ecclesia visibili alienæ, aut falsæ potius quàm veræ Ecclesie notæ, aut cum Ecclesia non reciprocæ sunt, quippe nec soli, nec semper ei competentes.

I. Prima nota ipsi est, Nomen Ecclesia & Christianorum. Verùm sæpe nomina de facto, non de jure tribuuntur; unde nullum firmum argumentum deducitur à nomine, nisi res ipsa respondeat. Apoc. 3, 1. *Dicis vivere, sed moriurus es.* II. Secunda est, Antiquitas; quæ nec soli Ecclesie, nec semper competit. Non soli; quia Mundus, Cælum & Elementa, antiqua, nec tamen Ecclesia sunt. Non semper; quia Ecclesia non semper antiqua, sed quondam recens quoque fuit. Vera antiqui-

tas, est primum rei principium: quod ut primum, ita verissimum est. In genere igitur Ecclesie antiquitas inde à Paradiso, in specie verò, antiquitas Ecclesie Apostolicæ, à Christi & Apostolorum predicatione æstimanda est. Jam verò Ecclesia Romana, qualis hodie est, longè post Apostolorum tempora exorta est. III. Tertia est, Duratio diuturna, nec interrupta: quæ quidem proprietas est Ecclesie Catholice visibilis, verùm ex promissione Dei, fidei potius, quàm sensui innotescit;

scit: Et ut vera antiquitas non est, quæ non à primo principio dependet: ita duratio nulla est, quæ non ab eodem sumit initium.

IV. Quarta est, *Amplitudo & credentium multitudo*:

quæ non semper Ecclesiæ competit, ut testatur exemplum Ecclesiæ, tempore primorum parentum, Noachi, Abrahami, &c. Imò à natura Ecclesiæ aliena est, cum major semper sit numerus impiorum. Matth. 7, 13. *Introite per angustam portam*: & Luc. 12, 32. *Ne time, pusille grex*.

V. Quinta est, *Successio Episcoporum*, quæ ipsa quoque

nec semper, nec soli Ecclesiæ tribuitur. Non semper; ut enim in primordiis Ecclesiæ non fuit, ita in fine earum est defutura. Non soli; quia etiam in falsa Ecclesiæ successio Episcoporum reperitur. Unde successio potius doctrinæ

quàm personarum spectanda, & ex doctrina personæ, non ex personis doctrina iudicanda est. *Nam habent hereditatem Petri*, inquit Ambrosius, *qui fidem Petri non tenent*.

VI. Sexta est, *Conspiratio in doctrina cum Ecclesiâ antiqua*; quæ quidem vera nota est, sed eadem cum nostris, Verbi videlicet &

Sacramentorum puritas; prout fuit tempore Ecclesiæ Apostolicæ, à qua deficit Romana. VII. Septima est, *Unio membrorum cum capite* (Papâ nimirum) & inter se. Prius lemma falsum, & non Apostolicæ, sed Apostaticæ Ecclesiæ nota est, quæ adorat Bestiam, Apoc. 13, 12. Posterius non soli Ecclesiæ tribui potest, cum etiam unio Diabolis intercedat, Matth. 12, 8.

VIII. Octava est, *Sanctitas doctrinæ*, eadem cum sexta. IX. Nona est, *Efficacia doctrinæ*, itidem sextæ, adeoque nostris notis respondens: minimè autem conveniens Romanz Ecclesiæ.

X. Decima est *Sanctitas vitæ*, autorum seu primorum Patrum Religionis. Hæc verò sanctitas aut interna est, aut externa. Si interna, non visibilis Ecclesiæ nota est. *Verus Judeus in occulto est*, Rom. 2, 29. *Novit Dominus eos qui sunt sui*. 2. Tim. 2, 19. Si externa, fallax est; cum etiam *Diabolus se in angelum lucis transformat*, 2. Cor. 11, 14. Unde ex doctrina, nō ex vitæ doctorum iudicanda est Ecclesiæ, Mat. 23, 3. *Omnia quæ dixerint vobis ut observatis, observate & facite, sed secundum opera eorum nō facite*.

XI. Un-

Undecima est, *Gloria miraculorum*. XII. Duodecima, *Lumen Propheticum*. Atqui miraculorum & Prophetiae dona extraordinaria fuerunt, data ad Evangelii confirmationem, quo propagato ac praedicato inter Gentes, evanuerunt. Unde Apostoli nec miracula alia, nec prophetiam promittunt, sed potius prophetiae & miraculorum gloriationem Antichristianae Ecclesiae notam faciunt, 2. Thess. 2. 9. Apoc. 13, 13. Et Christus ipse, tales se agnitorum negat, Matth. 7, 22. XIII. Decima tertia nota est, *Confessio Adversariorum*, Ethnicorum, Judaeorum, &c. At talium testi-

moniorum tanta auctoritas est, quanta ipsorum Adversariorum, quorum accessione nihil additur, decessione nihil detrahitur. XIV. Decima quarta est, *Infelix exitus Ecclesiam oppugnantium*. XV. Decima quinta, est *Felicitas Ecclesiam defendentium*. Hæc verò tam incerta nota est, ut nè quidem nomen notæ mereatur. Nescit enim homo ex talibus amorem aut odium, Eccl. 9, 3. Quin imò falsè potius Ecclesiae nota existit, certum enim est, Ecclesiae statum ut plurimum in hac vita infelicem ac tristem esse. Joan 16, 20. *Amen, amen dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundus autem gaudet*

CAPUT XXVI.

In quo

De Externa Ecclesiae Administratione.

DE Ecclesiae natura hætenus actum est. Sequitur ejus administratio.

Hæc ordinaria est, aut extraordinaria.

Ordinaria publica est, aut privata.

Publica, est Ecclesiastica, vel Politica.

Ecclesiastica est, quæ res spirituales tractat.

Estque propria personis in Ecclesia publicis, vel integro cœtui communis.

Propria est, quæ à quolibet Ecclesiae Ministro pro vocationis suæ ratione peragitur.

Minis

Ministri Ecclesiæ sunt, quos Deus plebi Ecclesiasticæ præfecit.

CANONES.

I. Nemo Ecclesiæ præfici potest, nisi legitimè vocatus.

II. Nemo ad Ministerium Ecclesiasticum cogendus est.

III. Ministris conjugio non est interdiciendum.

I. Cor. 9, 5. Annon habemus potestatem, sororem uxorem circumducere, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? I. Tim. 3, 2. Oportet Episcopum in-

reprehensibilem esse, unius uxoris virum: & vers. 4. Qui domui suæ bene præsit, qui liberos contineat in subiectione, cum omni honestate.

Ministri extraordinarii sunt, aut ordinarii.

Extraordinarii sunt, quos Deus extra ordinem suscitatur, vel ad novum regimen Ecclesiæ instituendum, vel ad vetus collapsum instaurandum.

Tales sub Veteri Testamento erant Prophetæ. Novi verò Testamenti tempore Joann. Baptista; Christus; Apostoli; Prophetæ, h. e. dono Scriptu-

ras interpretandi instituti; Evangelistæ, Apostolorum comites & succenturiati; Pastores Ecclesiis, & Doctores Scholis præfati, Eph. 4, 11.

CANONES.

I. Notæ Ministri extraordinarii fuerunt dona extraordinaria.

II. Talia erant donum Prophetiæ, Linguarum, & Miraculorum.

III. Dona illa extraordinaria tamdiu viguerunt, quamdiu Dei voluntas & Ecclesiæ necessitas ferebat, itaque sublati successit Ministerium ordinarium.

Ordinarii Ministri sunt, qui ordinariis mediis instruuntur & vocantur.

Suntque tum Pastores & Doctores, tum Presbyteri & Diaconi.

Pastores sunt, qui certo gregi præsumt docendo, Sacramenta administrando, & invigilando.

CANONES.

I. *Pastoribus omnibus nomen Episcopi competit*
1. Tim. 3, 1.

II. *Et si autem in Ecclesiis hic mos invaluerit ut qui diæcesi particularium Ecclesiarum præfectus erat, Episcopus nominaretur, nemini tamen universalis Episcopi nomen debetur.*

Doctores sunt, qui in Scholis in hoc incumbunt, ut veritas doctrinæ juventuti instilletur, & in Ecclesiis quoque obtineat.

CANON.

Inter Pastores & Doctores hoc interest, quod illi Ecclesiæ, hi Scholis præsent; illi movendis, hi docendis præcipuè Auditoribus intenti sint.

Presbyteri sunt viri pii & graves, Pastoribus adjuncti, ut illis in iis, quæ ad Ecclesiæ utilitatem pertinent, in visitandis ægrotis, in observandis inordinate viventibus, & aliis similibus præstò sint.

Diaconi & Diaconissæ olim erant, quibus bona ecclesiastica colligenda & distribuenda concredita erant.

Act. 6, 1, &c. 1. Tim. 3, 8, &c.

CANONES.

I. *Bonorum Ecclesiasticorum collectio & usus est juris divini.*

Apparet hoc ex Veteris Testamenti œconomia; Dei enim mandata, decimæ pro Sacerdotibus & Levitis & pauperibus collectæ erant. In Novo Testamento Christus quoque pecunias à piis & locupletibus subministratas, non aspernatus est, Luc. 8, 3.

Ex quibus non familiares tantum suos, sed pauperes quoque sustentavit, Joan. 13, 29. Apostolorum verò tempore Diaconi bonis Ecclesiasticis administrandis præfecti sunt, Act. 6, 1, &c.

II. *Ut verò improbanda est Ecclesiæ Romanæ in illis colligendis præcipua horrenda superstitione & idololatria suffulta, & nefario eorundem in luxum & pompam profusio: ita graviter in Deum & Ecclesiam inter Evangelicos quoque peccant si qui eadem malâ fide administrent.*

Et hæc de propria administratione. Communis in Vocatione Ministrorum, in ordinanda Ecclesiæ οὐραγία, in judicanda doctrina & controversiis & in clavium usu consistit.

Vocatio Ministrorum est, quâ Ecclesiæ idoneos homines, exploratâ eorum vitâ & eruditione, ad Ministerium eligit, & solenni ritu in muneri possessionem intromittit.

CANONES.

I. *Causa Vocationis hujus efficiens princeps, est Deus, qui intrinsecus Ministros vocat, donisque suis eos instituit. Ministerialis verò, est Ecclesia tota, aut minimum Ecclesia repræsentativa,*

tiva, ex Pastoribus & Presbyteris aut etiam plebe Ecclesiastica. Non autem solus Episcopus aut Pastor

Eligendi enim jus nē i vendicârunt, Act. 1. 23. & quidem Apostoli sibi solis 1. 6, 5. & 14, 23.

II. Ad vocationem legitimam tria pertinent, Exploratio, Electio, & Confirmatio.

III. Exploratio est tum vitæ, tum doctrina. Prius autem vita exploranda est quàm doctrina; cujus enim mores tolerabiles non sunt; is ad examen doctrinae non est admittendus.

IV. Electionis hîc processus est, ut precibus ad Deum ardentibus fuis, nominatis personis, e quorum numero quispiam eligendus, unus aliquis omnium aut majoris partis suffragiis, voce seu *χρησθῆναι* indicatis, eligatur.

V. Confirmatio, est personæ electæ introductio, in qua publicis precibus præmissis, Ecclesiæ commendatur, etque vocatio impositis manibus confirmatur.

VI. Falsò statuunt Pontificii vocationem non legitimam esse, si à Presbyteris, non ab Episcopis facta sit.

Nec enim jure divino i auctoritatem habent Epi majorem potestatem & i scopi.

VII. Vocationem eorum qui Patrum nostrorum ævo Ecclesiam reformârunt, Ecclesia reformata ratam habuit, non quatenus à Papismo tanquam strumâ Ecclesiæ profecta est, sed quatenus *κλεισθῆναι* à Deo vocati & donis instructi fuerunt.

Obiiciunt, Tales quidem vocationem ipsorum ex-vocatos fuisse sub Papatu, spirasse. Respondemus autem, falsò ipsos accusari. dese.

defectionis; non enim defecerunt ab Evangelio, ad quod prædicandum etiam in papatu vocati sunt, sed à corruptione Evangelii. Nec est cur clamitent, illos vocatos fuisse ad prædicandum doctrinam Ecclesiæ Romanæ: cum enim doctrinam suam sub titulo E-

vangelii comprehendant, Minister, qui animadvertit, eam in rei veritate ab Evangelio alienam esse, eidem jure vocationis suæ contradicere potuit. Etsi igitur ab Ecclesia Romana defecerint, à vocatione sua tamen non defecerunt.

VIII. *Nec quicquam proferre possunt, quo vocationem Ministrorum apud nos, secundum superiores regulas factam, infringant.*

Primum enim ipsis interrogantibus, Quo jure doceamus idem respondemus, quod Christus id ipsum quærentibus, Matth. 21, 24. *Baptismus Joannis unde est, è celo, an ex hominibus?* Pari ratione & nos dicimus, doctrina Antecessorum nostrorum, quæ hodieq; apud nos sonat, unde est: repugnâtne illa Verbo Christi & Apostolorum, an

consonat? Si repugnet, ostendant, in quibus articulis: si consonat, vocationem nostrorū improbare nequeunt. Ubi enim vera doctrina locū habet, ibi legitima quoque vocatio. Adhæc, quæ vocatio respondet exemplo Apostolorum & Ecclesiæ primitivæ, illa legitima est. Talem autem esse nostram vocationem, manifestum est.

Judicandæ doctrinæ *ἐξουσία* est, quâ Ecclesia in doctrinam inquirat, ac controversias Ecclesiam turbantes dirimit.

CANONES.

I. *Doctrina à singulis etiam idiotis judicari potest & debet, si tunc Scripturæ consentanea.*

Act. 17. 11. *Beroenses quorundam è examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.* 1. Cor. 10. 15. *Ut prudentibus*

loquor judicare vos quod ait 1. Joan. 4. 1. Diligite ne cuius Spiritui credue, sed probare Spiritus an sint ex Deo.

II. Graviore autem controversiâ exortâ, à publico quoque conventu seu Presbyterio id fieri debet.

III. Ut autem Spiritus sanctus summus controversiarum Judex est: itâ Scriptura, tanquam vox Spiritûs sancti, norma & regula est, quâ curvum à recto dignoscendum.

Potestas circa Ecclesiæ ἐκταξίαν est, quâ statuit de iis, quæ decenter in Ecclesia fieri debent.

CANONES.

I. Objectum hujus potestatis, sunt externæ circumstantiæ cultûs divini, tempus, locus, & alia similia per se adiaphora.

II. In his siquid incommodi deprehendatur, Ecclesia jus habet vetera abrogandi, & commodiora substituendi.

III. Nec tamen canones & consuetudines Ecclesiæ Scripturæ canonis sunt exæquandæ.

Potestas clavium est, quâ Ecclesia ad disciplinæ conservationem utitur.

Partes ejus duæ sunt: Ligatio & Solutio.

Ligatio est, quâ peccatori ira divina denunciatur, ni resipiscat.

Solutio est, quâ peccatori resipiscentiam testato, peccatorum annuntiatur remissio.

Utraque certos gradus habet.

Ligationis gradus sunt I, Severa adhortatio & comminatio, antegressis, frustraneis tamen, privatis monitis, à Presbyterio facta (a)

2, Abstentio à sacra Cœna. (b) 3, Excommunicatio

LIB. I. CAP. XXVI.

nicatio major, quā peccator extra Ecclesiam rejicitur, non tamen sine spe veniæ ac reditūs, si respiscat. (c) 4, Anathema & Syro vocabulo Maran-atha, cum omni spe abjecta ejicitur. (d)

(a) Matth. 18, 15, 16, 17. Si peccaverit in te frater tuus, veni & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin vero te non audierit, accipe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testimonium stabile sit omne verbum. Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesie, &c. (b) Matth. 7, 6. Ne datis quod sanctum

est canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis. (c) 1, Cor. 5, 5. Ejusmodi homo tradatur Satana; ad interitum carnis, ut Spiritus saluus sit die illo Domini Jesu. (d) 1, Cor. 16, 22. Si quis Dominum Jesum Christum non amat, sit anathema Maran-atha. 1, Jo. 2, 5, 16. Est peccatum ad mortem, non pro illo, dico, ut roget.

In solutione iisdem gradibus observatis, peccator in gratiam ab Ecclesia recipitur.

Sic Apostoli moniti, tus in gratiam receptus est. Corinthius excommunicatus, 2, Cor. 2, 7, 8.

CANONES.

I. Autor ac fundator hujus potestatis, est Christus.

Ex testimoniis suprā citatis.

II. Clavium hæc potestas non est penes solum Episcopum aut Pastorem, sed penes totum Presbyterium.

Falsò sibi potestatem hanc arrogat Papa. Ut enim, quo jure Petri sibi jus vendicet nihil dicam, certum est, non soli Petro claves traditas, Matth. 16, 18.

sed idem jus reliquis quoque concessum fuisse. Mat. 18, 18. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, &c. & Joan. 20, 23. Quibus & misimus, &c.

III. Objectum ligationis istius, est peccator, qui aut privata admonitione non emendatus est, aut tale scandalum dedit, quod privata adhortatione tolli non potuerit.

IV. Forma in decenti graduum observatione consistit; ubi enim primus aut secundus gradus cum fructu tentatus est, non deveniendum ad tertium. Ad quartum verò rarissimè.

V. Alienæ planè à vera clavium potestate sunt Indulgentiæ Papistarum, commentitium thesaurum jactantium, quem Papa ex Christi, Beatæ Virginis, & Sanctorum meritis constituit; quippe quos majora passos esse perhibet, quàm peccata ipsorum requisiverint.

Sufficiat nobis sanguinis Jesu Christi thesaurus, qui purgat nos ab omni peccato, 1, Joa 1, 7.

VI. Nec minùs repugnant Solutioni satisfacti-
ones, quas peccatoribus injungunt.

Satisfactio hîc non ea intelligitur, quæ Ecclesiæ sit, restitutione seriatim, etiam publica, siquando res id postulet: sed quæ pro pœna satisfi-
at. Cæterùm, sententia illorum falsa nititur hypothesis, remissa culpâ pœnam reservari, qua de re in doctrina de Justificatione infra agetur. pag.

VII. Finis istius potestatis est ut Ecclesiæ nitor & decus conservetur, impiique ad respicientiam adigantur.

VIII. Inter potestatem Magistratûs & Ecclesiæ hæc differentia est: 1, Illius objectum est quisvis homo: hujus tantùm Ecclesiæ membra, etiam summis personis non exceptis. 2, Illius objectum est corpus & facultates externæ: hujus

hujus verò anima. 3, Illa etiam resipiscenſibus pœnam irrogat: hæc resipiscenſes in gratiam recipit.

IX. Miniſtri & Presbyteri facinus aliquod occultum ſibi ab homine, conſcientiæ anguſtia preſſo, revelatum, niſi publicæ tranquillitatis & ſalutis ratio id requirat, non evulgare debent, ne conſolationis Eccleſiæ occaſio aliis præcidatur.

Hæc verò eſt Eccleſiaſtica gubernatio. Politica nunc ſequitur, quâ Eccleſia à Magiſtratu quoque regitur.

CANONES.

I. Magiſtratus Eccleſiæ ſunt nutritii, quatenus utramque Legis tabulam cuſtodiunt, Eccleſias & Scholas conſervant, veritatẽque propugnant.

II. A ſubjectione Magiſtratui debita Miniſtri & Clerici, quos vocant, nequaquam immunes ſunt.

Roman. 13. I. *Omnis anima poſteſtatibus ſupere.* | Chriſti cenſum dantis,
mineptibus ſubjecta eſto. | Matth. 17, 27. & Pauli
 Teſtantur id, exempla | ad Cæſarem provocantis.
 Act. 25, 11.

III. Imò etiam infideli Magiſtratui obediendum eſt, in iis quæ ſalvâ conſcientia præſtari poſſunt.

IV. Pro Magiſtrato etiam infideli Deus orandus eſt.

1. Timoth. 2, 1, &c.

Sic

Sic fuit publica administratio. Privata est quæ singula Ecclesiæ membra charitatis vinculo inter se coagmentantur, ad totius corporis mystici ædificationem.

Vide Roman. 12, 6. &c. | Ephes. 2, 20, &c. & 4, 1. Corinth. 12, 12. &c. 1. &c.

Hæcque omnia hætenus de ordinaria Ecclesiæ gubernatione. Extraordinaria est cum necessitate sic requirente Concilium convocatur.

Concilium est conventus à politico Magistratu, vel de communi consensu Ecclesiæ indictus, in quo viri Spiritus sancti donis ornatī, legitimèque ad hoc delegati, causam Ecclesiæ cognoscunt, & ex Verbo Dei definiunt.

Estque vel Oecumenicum seu Universale, vel Particulare.

Particulare iterum est, nationale aut provinciale.

CANONES.

I. Concilium convocandum est à Magistratu, si fidelis sit : si infidelis sit, aut libello supplicis impetrandum ; aut si Concilii apertus hostis sit, communi Ecclesiarum consensu necessitate sic efflagitante, celebrandum est.

II. Personæ, quæ Concilio interesse debent, sunt Præses Politicus & Ecclesiasticus, totidémque Scribæ, & viri idonei ad hoc delegati. Nec planè excludendi sunt privati quoque, qui doctrinæ tractationi interesse possunt, scandalorum (quæ charitas tegit) cognitioni non item.

III. Materia in Concilio seu Synodo tractanda, est causa Ecclesiastica, gravis & consideranda digna ac necessaria.

IV. Forma

IV. Forma Concilii in religiosa & ordinata veritatis disquisitione posita est.

V. Religiosa erit, si ardentibus ad Deum precibus præmissis, ad sacram Scripturam omnia, tanquam infallibilem normam & regulam, examinata fuerint.

VI. Ordinata erit, si unusquisque sui officii memor fuerit.

VII. Politici Præsidis est, Concilium cogere, coactum tueri, vim omnem & a-ta-gia prohibere, decreta legitime facta auctoritate sua promulgare, reluctantes coercere.

VIII. Ecclesiastici Præsidis est, quæstionem proponere, Disputationem ex Assessorum consilio moderari, sententiam rogare, decreta per Notarios in acta referre.

IX. Reliquorum delegatorum est sententiam suam placidè & rotundè proponere, aut alteri præeunti & rectè sentienti adstipulari.

X. Longè abest ab hac Concilii forma Præsidium, quod sibi Pontifex arrogat, qui nec Scripturam consulit, nec Assessorum sententiam rogat, sed placita sua Concilio confirmanda obtrudit.

XI. Alia fuit ratio Concilii Hierosolymitani, in quo cuique sententiam dicere fas erat; nec minùs Paulus & Barnabas, quàm Petrus, auditi sunt, & ponderatis ultro citroque sententiis, tandem Jacobus conclusit.

Act. 15. vers. 6, 19.

XII. Finis Conciliorum, est veritas & tranquillitas Ecclesiæ.

XIII. Con-

XIII. *Conciliorum tanta autoritas est, quanta illorum cum Scriptura conformitas existit. Nec magis quàm Ecclesia ipsa extra errandi aleam posita sunt.*

<p>Quid enim Conciliis imprimis Papisticis, tribuendum sit, cum ex Antiquis Conciliis, tum ex decretis palam impiis facile liquet. Concilium constantiense & Basiliense Episcoporum Romanum Synodo subesse & parere volunt.</p>	<p>Tridentinum contra Papam super omnia Concilia effert. Concilium Nicænum II Secundum præceptum Decalogi, & Constantiense præceptum Christi de S. Cæna integre percipienda, impudenter proculcat.</p>
---	--

CAPUT. XXVII.

In quo

De Falsa Ecclesia.

Sic duobus capitibus actum est de Ecclesia in se considerata. Eidem nunc falsa Ecclesia hostium opponitur.

Hostes Ecclesiæ sunt aperti & dissimulati.

Appellantur, Apoc. 20, 8 | *ſci & reſcſi.*
Gog & Magog, id est, te-

Aperti sunt Ethnici, Judæi, & Mahometani.

Ethnici sunt, qui falsos & commentitios deos fingunt, pingunt & colunt.

Judæi sunt, qui SS. Trinitatem & Messię exhibitionem negant, quæque de spiritali Christi Regno à Prophetis prædicuntur, de carnali interpretantur.

Mahometani sunt, qui Mahometem suum Christo, & Alcoranum à Mahomete impostore, adjuvantibus illum Nestoriano Monacho & Ariano.

Ariano quodam, ex Ethnicismi, Judaismi, Manichæismi, Arianismi, aliârumque hæresium cloacis, conflatum, S. Scripturæ anteferunt.

Diffimulati hostes sunt Pseudochristi, vel Antichristi.

Pseudochristi sunt, qui se pro Christo venditant.

Ut Simon Magus, Bar-I sis, David Georgius, & cohab, Moses Greten- I similes.

Antichristi communiter omnes hæretici dicuntur: singulariter verò & καὶ ἑξοχῶς Antichristus ille magnus.

1. Joan. 2. 18. Pueruli, ultimum tempus ad- est, & feci audiri- lis An- richristum venturum, & iam nunc Antichristi multi ex- perunt esse. & 1. epist. cap. 4. 3. Quicumque spiri- us

non confitetur, Jesum Chri- stum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille spiritus Antichristi, de quo audivistis, cum venturum, & jam nunc in mundo esse.

Hæretici sunt, qui dogma aliquod funda- mentum fidei Christianæ directè, aut per neces- sariam consequentiam convellens, pertinaciter, adversus demonstratam veritatis lucem, pro- pugnans.

CANONES.

I. Non quilibet error facit hæreticum.

Aut enim erratur in fun- damento: ut sit ab Arianis & Marcionitis, quorum illi Deitatem, hi verò huma- nitatem Christi negant: aut circa fundamentum, qualiter errant, Pontificii,

docentes transubstantiati- onem, quâ naturæ humanæ Christi veritas tollitur: aut præter fundamentum, quales errores à Paulo scœ- no, ligno, &c. assimilantur, 1. Corinth. 3, 13.

II. Hære-

II. *Hæreticum facit, 1, Error in fundamento, aut circa fundamentum. 2, Convictio. 3, Contumacia.*

III. *Non omnis schismaticus est hæreticus.*

Schismaticus est, qui | lanter & ambitionis studio
salvo fidei fundamento, à | discedit.
ritu aliquo Ecclesiæ pecu-

Antichristus ille magnus est, qui sub Vicarii Christi nomine summus ejus hostis existit.

CANONES.

I. *Antichristi vox non unius tantum personæ, sed status est seu ordinis hominum in eodem quasi Regno sibi succedentium.*

Perinde ut vox summi personæ, ratione substan-
Sacerdotis. Non opponitur | tiæ; sed opponitur ei respo-
ndetur Christo at persona | suæ qualitatis seu officii.

II. *Papæ Antichristus est homo singularis, numero unicus, ex Judæis & quidem tribu Dan oriundus, Judæorum Messiam & Religionis ipsorum se Instauratorem venditaturus, Hierosolyma tribus annis & sex mensibus regnaturus, cum E-lia & Enocho pugnaturus, ascensionem in cælum in Oliveti monte paraturus, sed à Christo interficiendus.*

III. *Nos verò, ex Scripturæ sententia, describimus Antichristum hoc pacto, quod sit, 1, Homo uno quidem tempore unicus, successu verò temporis, hominum in eodem statu sibi succedentium ordo. 2, A Satana excitatus. 3, Nominatenus Christianus. 4, Re ipsa Christi adversarius. 5, Sedens in templo Dei ut Deus. 6, Reg-*

nans in civitate magna, dominium exercente in Reges terræ. 7, Miraculis mendacibus terræ incolas seducens. 8, Characterem suis imprimens. 9, Plenus idololatria, ambitione, avaritia, crudelitate & impuritate. 10, Revelatus ultimis temporibus. 11, Conficiendus spiritu oris Christi, destruendus à propriis amasis, & penitus abolendus in illustri Christi adventu.

His probatis facilè in sumum abibit Pontificio-
rum descriptio. 1, Non unica singularis persona est, sed series sibi ordine succedentium, ut manifestè patet ex tempore Antichristo desinito, quod inde à tempore Pauli & Joannis, quo mysterium hoc se jam exseruit, 2, Thess. 2. 7. 1. Joan. 4. 3. usque ad Christi adventu sese extendit, 2, Thess. 2. 8. Unde & figmentum de tribus annis dimidio corrui-
t, A Satana excitatus est. 2, Thessal. 2. 9. *Adventus ejus cum efficacia Satanae* Apoc. 13. 4. *Draco ei potestatem dedit: cum aliis Magistratus divinitus excitentur*, Roman. 13. 2. 4. *Nomine tenus Christianus*, 2 Thessal. 2. 4. *Sedet in Templo Dei*, 4, Christi adversarius. 1. Joan. 4. 3. *Negat Christum in carnem venisse*, nempe per consequentiam dogmatum suorum. Apocal. 13. 11.

Corruit similia agni habet, quod Christi est sibi arrogando. Apocal. 17. 14. *Militat contra Agnum*. & 19. 19. & 20. 8. 5, *Sedet in templo Dei*, 2. Thess. 2. 4. Non utique Hierosolymitano, sine spe restitutionis vastato, Dan 9. 26. 27. Sed in Ecclesia, *que Dei templum est*. 2. Corinth. 6. 16. *Sedet autem, i. e. regnat*. Apoc. 18. 7. *Sedeo Regina. Sedet ut Deus & offerat se super omne, quod Deus aut Numen dicitur*, 2. Thessal. 2. 4. 6. *Regnat in civitate magna*, cujus typus est Bestia septem capita & decem cornua habens, sedens super aquas multas. Ubi septem capita, septem montes & septem Reges, seu formas regnandi, per metonymiam, decem cornua. decem Reges, & aque, populos multos & nationes significant, Apoc. 17. 1, &c. 7, *Miracula prædicantur*, 2. Thess. 2. 9. *Prodigia mendacia*. Apoc. 13. 13,

13, 14. Edit signa magna, adeo ut etiam ignem faciat de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et secundu incolas terra, &c. & ver. 15. Datum est ei, ut animaret imaginem Bestia, ut etiam loquatur, &c. 16. Facit ut omnes parvi & magni, &c. accipiant characterem in manu sui dextra aut in frontibus suis. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen Bestia, aut numerum nominis ejus, &c. Et numerus ejus sexcenta sexaginta sex, Apoc. 13. 16, 17, 18. 9. Idololatria, more Scripturæ familiarissimo, meretrice adumbratur, Apoc. 17, 1. Ambitio, ex loco ad Thess. patet. Avaritia mercuaria quaestiuosa notatur, Apoc. 18, 11. Crudelitas bestia ebria sanguine martyrum, Apoc. 17. 6. Impuritas peccatis accumulatis usque ad calum pertingentibus, Apoc. 18. 5. Imò hæc in universum, mystico nomine Sodoma

& Egypti, Babylonis & Hierosolyma (in qua Christus, mysticus scilicet, id est, Christus in membris crucifixus est) nomine perstringitur, Apoc. 11, 8. & 14, 8. 10. Revelatio ultimis temporibus fieri debuit, sublato eo, qui obstabat, 2. Thess. 2, 7, 8 hoc est, Imperatore Romano, quamdiu enim Romæ fuit, obsticuit ille, quod minus manifestaretur Antichristus. 11. Destructionis duo sunt gradus: primum conficietur Spiritus Christi, 2. Thess. 2, 8. hoc est, gladio verbi ex ore ejus prominente, Apoc. 19, 21. cujus hic erit effectus, ut animadversa Antichristi fraude, meretricis amasii, eam persequamur, deseramus, denudent, circum ejus decorent & ipsam igne exurant, Apocalyp. 17, 16. Secundò, abolebitur illustri Christi adventu, 2. Thessal. 2, 8. in quo conjicietur in stagnum ignis ardentis sulphure, Apocal. 19, 20.

IV. Hæc descriptio non tantum quid, sed & quis sit magnus ille Antichristus, ostendit. Cui enim competit definitio, ei quoque definitum. Atqui Papæ competit definitio. Ergo & definitum ipsum.

Minor inductione seu membrorum probatur applicatione singulorum. Primum membrum extra con-

controversiam est; nemo enim ignorat, Pontificum alium alii succedere. 2. Secundum membrum cum ex effectis ejus, tum ex illorum exemplo imprimis manifestum est, qui malis artibus ad sedem illam pertigerunt, ut Alexander VI, Sylvester II, Benedictus IX, de quibus videatur Platina & alii Pontificii Scriptores. 3. Professione, Papa utique se Christianum esse non negabit. 4. Adversarium Christi esse & cornua sibi, Agni cornibus similia, fabricare, manifestum est: quia sibi officium ejus Propheticum, Sacerdotale & Regium, unà cum titulis summi Pontificis, Principis Pastorum, Capitis & Sponsi Ecclesie, &c. arrogat; imò Verbum ejus, ut non necessarium, obscurum, cereo naso simile, explodendo, eique suas traditiones æquando & anteferendo, Propheticum; Sanctorum menta, Mariæ & Sanctorum intercessionem ac meritum urgendo, Sacerdotale; & potestatem quidvis in Ecclesia pro lubitu agendi, jactando, Regium Christi Officium planè convellit. Quod si viram Papæ cum vita Christi, illius factum cum hujus

humilitate, illius doctrinam cum hujus doctrina de Libero Arbitrio, de Justificatione, de Sacramentis, & aliis similibus articulis, conferas, patebit, non ignem aquæ magis contrarium esse. 5. Quod in Templo, hoc est, Ecclesia Dei, quæ Templum Dei est, ut suprâ demonstratum, sedear, res ipsa loquitur. Nec verò Romana Ecclesia, quatenus Papana, Ecclesia seu Templum dicitur: sed I, Quatenus vera Christi Ecclesia, Joannis tempore adhuc fuit. Et hac ratione olim Templum Hierosolymitanum, Templum Dei dictum est, quantumvis in latronum speluncam esset conversum, Jerem. 7. vers. 11. II. Quatenus Deus etiamnum illie suos electos habet. Natus est in Ecclesia, & sedet in illa, non ut germanus Ecclesie filius, sed ut monstrum, ut tuber, struma, & cancer corpori inherens. Porro, quodd illic ut Deus sedear, tituli, quos ei assentatores tribuunt, satis evincunt. Hominem esse negant, ideoque (titulo Christi, Esaiæ, 9, vers. 7.) admirabilem nominant. Gloss. de Elect. cap. fundament. Item; *Dominum Deum suum.*
De

De concess. præb. c. proposuisti. Leoni X, in Concilio Lateranensi acclamatum est: *Tibi data est omnis potestas in cælo & terra.* Sed & supra Deum se effert, non solum Magistratibus, qui dii nominantur, & imprimis Imperatori tanquam Lunæ, se tanquā Solem anteposendo, sed & sua placita Dei verbo, sicque seipsum Deo præferendo. 6. Eam urbem occupat, quæ septicolis est, & septem Reges habuit. Romam septicollem esse, totus Mundus novit. Septem Reges verò, sunt metonymicè septem regnandi formæ quas Roma ante Papatum habuit, Regnum putà, Consulatus, Dictatura, Tribunatus plebis, Decemviratus, Tribunatus militum, & Imperium. Ex quibus ait Angelus cap. 17. v. 10. *quinq; jam ceciderunt*, nempe Regnum, Dictatura, Tribunatus plebis, Decemviratus & Tribunatus militum. *Unus*, inquit, est, nempe imperator cum Consulibus, qui etiam sub Imperio manserunt: unde ait, quinque, non sex, cecidisse. *Et alius nondum venerat*, ibid vers. 10, nempe Papa. *Et is ex septem & octavus est*, ibid vers. 11. Octavus, respectu septem

antecedentiū Ex septem; quia omnium septem regnorum potestas, tyrannus, idololatria, &c. in Papatum tanquam sentinam confluxit. *Erat*, inquit Angelus ad Joan. vers. 8. *non est, & tamen est.* *Erat*, bestia seu Roma: nempe sedes septem Regum. *Non est*; sedes Antichristi, tum nondum patefacti *Et tamen est*; sedes nimirum Imperatoris, Joannis tempore regnantis. Hæc tam appositè Romæ accommodantur, ut etiam Jesuitarum nonnulli fateantur, Romam esse Bestiam illam. 7. Miracula quod attinet, nihil in Papatu frequentius, quàm gloriatio de miraculis. At qualia Mendacia sunt. *Ignem à cælo descendere facit*, hoc est, fulminibus excommunicationum, ignem iræ divinæ à cælo arcessit, inque ejus rei signum Reges & Principes excommunicaturus, candelas ardentes, de Capitolio dejecit. Quod si quis literalem spectet interpretationem, Hildebrandus ignem ac scintillas ex manica excussit, & sæpius ignem Sanctorum precibus, de cælo impetratum fuisse, in Legendis suis memorant. Sed imaginem quoq; Bestia animat, ut loquatur.

I quatuor. Imaginis nomine, Idololatria intelligitur, cuius introductione, Gentium idololatria quasi ex inferis suscitata, animata & instaurata fuit. Sed & literalis sensus locum habet; notissimum enim est, Papanos idolis suis risum, fletum, & sermonem tribuere. In Legenda Thomæ legitur, quod cum tertiam partem Theologiæ suæ, Christi imagini proponens, quævisset recte ne, scripserit: Bene de me scripsisti, Thomæ. 8. Characterem suis imprimit. Christum simiæ instar imitatus, qui suos in fronte signat, Apoc. cap. 7. v. 5, &c. Cæterum Character, Nomen & Numerus Bestiæ idem sunt, nomen videlicet numerum 666 in se complectens. Nomen illud Irenæo, Polycarpi (qui Joannem Preceptorem habuit) discipulo, est *Αανι-νθ*, cujus literæ numerum 666 exactè exprimunt.

Α	—	30
α	—	1
τ	—	300
ε	—	5
ι	—	10
ν	—	50
ο	—	70
Ϟ	—	200
<hr/>		666

Accommodatissimum sancti nomen: siquidem in Italia dominatur, in qua olim Latinorum erat Regnum. Latina Biblia fontibus præfert. Latine Ministri ejus cultum sacrum administrant. Latine Bullas suas scribunt, &c. Imprimi autem characterem suis generaliter in frontibus & dextra manu, quatenus aperta professione (cujus symbolum *frons* est) & actionibus (quarum figura *dextra* est) testari coguntur, se ad Ecclesiam Latinam & Romanam pertinere. Specialiter autem characterem suis imprimit, non tantum in Baptismo, cruce eos signando, sed & in confirmatione, chrisma frontibus illinendo, & in Ministrorum ordinatione, caput & digitos illorum ungendo. 9. De idololatria & reliquis vitiis legatur Paparum historia; plura enim memorare, hujus instituti ratio non permittit. 10. Revelatio facta est circiter annum Christi sexcentessimum. Ex quo enim Imperator Constantinus Magnus Constantinopolim migravit, Sylvester Palatium occupavit, à quo tempore adeò invaluit Episcoporum Romanorum insolentia

ta, ut circiter annum Christi 595, inter Gregorium Magnum & Joannem Constantinopolitanum acerbissima de primatu viguerit contentio. Tandem Bonifacius III ab Imperatore Phoca parricida & tyranno obtinuit, ut Ecclesia Romana omnium

aliarum caput esset, ipseque Episcopus universalis salutaretur. II. Destructionem ejus quod attinet; quantum Evangelii verbo ejus potestati detractum sit, & quot Reges ab eo alienati, testatur eventus. Cetera patienter expectanda sunt.

V. *Rex locustarum, cum illorum examine, ex puteo abyssi excitato, Antichristi, & Clericorum, Monachorum & similium ordinum figura est.* Apoc. 9. I. II.

VI. *Duplex Bestia, Apocal. 13. unus ejusdemque Antichristi figura est. Prior septiceps e mari ascendens, &c. truculenta, eum depingit, qualis in rei veritate est. Posterior, Agno similis, eum adumbrat, qualis apparet per imposturam.*

VII. *Draco, Bestia, & Pseudopropheta (idem enim his nominibus indigitatur) tres impuros spiritus, ranis similes emittens, spiritus demoniorum dictos, signa edcentes & totum Mundum ad praelium inflammantes, Apoc. 16, 13, 14. cujus rei figura sit, adeo clarè eventus ipse docet, ut cæcus sit, qui id non videat.*

VIII. *Bestia cap. 17, vers. 1. & seqq. sedem Antichristi; Meretrix ei insidens, Ecclesiam Antichristianam notat.*

Hæc idèd fusiùs tracta | paucis proposita sunt, ad
vi, quia ut Christum, ita | intelligendum librum A-
Antichristum cognovisse, | pocalypseos non parum
magni refert. Et quæ faciunt.

eqs
la-
tio-
et ;
rbo
um
co
us.
pe-

ex
um,
est.

ngs
ari
alis
um

tem
uros
nio-
ad
ijus
ca-

lem
in-

ad
A-
um

ut

CAPUT XXVIII.

In quo

De Vocatione speciali.

Sic fuit Vocatio electis & reprobis communis. Nunc specialis sequitur, quæ solis Electis contingit.

Est autem hæc Vocatio, quæ Deus electos, in se adhuc miseros & corruptos, extrinsecus Verbo Evangelii, intrinsecus autem mentis illuminatione & cordis mutatione vocat, ad participandam salutis gratiam.

CANONES.

1. Appellatur in Scripturis Nova Creatio, (a) Regeneratio, (b) Tractio, (c) Institutio divina, (d) & Resuscitatio. (e)

(a) Ezech. 36, 16. Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, indam vobis cor carneum. 3. Cor. 4, 6. Quia dixi, ut de tenebris luce splendesceretis, est qui splenduit in cordibus nostris, ad prabendam lumen cognitionis gloria Dei in facie Jesu Christi. (b) Joan. 3, 3. Nisi quis fuerit renatus denuo, non potest videre re-

grum Dei. (c) Joan. 6, 44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum. (d) Joan. 9, 43. Scriptum est in Prophetis: Erunt omnes filii Dei. Quisquis ergo crediderit à Patre, & dixerit, venit ad me. (e) Joan. 5, 25. Amen, amen dico vobis, Veniet tempus, & nunc est, cum mortui audiant vocem Filii Dei, & qui audiverint, vivant.

II. In Scholis nominatur Electio actualis, Vocatio efficax, & Vocatio interna.

Electio actualis nominari | erum electionis exequi
potest, quia hac Deus de- | tur. Quos enim predesti-
navit

navit, eos vocavit, Rom. 8, 30. Sic Joan. 15, 19. Elegi vos ex mundo. Efficax autem vocatio dicitur, respectu vocationis reproborum, quæ ipsorum vitiis ad salutem inefficax existit. Sic interna nominatur,

quia reproborum vocatio, aut tantum extrinsecus verbo fit; aut, si maxime intrinsecus quoque aliquo modo illuminentur, aut afficiantur, mutatio tantum temporaria existit.

III. Causa efficiens princeps vocationis est Deus; impulsiva, gratuita ejus Misericordia; instrumentalis, Verbi Ministerium.

1. Tim. 1, 9. Qui servavit nos, & vocavit, vocatione sancta; non ex operibus nostris, sed ex proposito & gratia

quæ data est nobis in Christo Jesu, ante tempora seculi. 2. Thes. 2, 14. Qui vocavit vos per Evangelium nostrum.

IV. Materia seu objectum Vocationis, est homo electus, sed in se adhuc miser, animalis, carnalis, peccator, alienatus à vita Dei, imò mortuus in peccato.

Eph. 2, 1. Et vos unà vivificavit cum effectis mortui in offensis & peccatis. Col. 2, 21. Vosque mortuos in peccatis vestris, cum eo vivificavit. Tit. 3, 3. Eramus quon-

dam, & nos am-nici, non obedientes sermone, seducti, servientes cupiditatibus, & voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi alii aliorum odio prosequentes.

V. Errant igitur Semipelagiani, homini seu preparationem, seu propensionem ad Vocationem acceptandam tribuentes.

Ratio ex dictis supra citatis apparet: quàm enim nihil homo mortuus ad sui suscitationem con-

ferre potest; tam nihil quoque homini in Vocatione sua tribuendum.

VI. Nec tamen homo se ad Vocationem ut truncus habet; est enim idoneum Vocationis subjectum, cum non leo, non canis, sed creatura rati-

ratione prædita sit. Interim tamen ratio hominis, priusquam illuminetur, nihil ad Vocationem iuvât.

VII. Absurdè hæc Vocationis gratia ad omnes homines extenditur: cum nè quidem communis Vocatio, de qua supra, omnibus hominibus contingat; ut tota Veteris Testamenti historia docet; quippe quo Gentibus relictis tantum Judæi vocati sunt.

VIII. Forma, in gratiosa hominis, imprimis autem mentis & cordis, immutatione consistit, quâ non solum mens illuminatur, sed & cordis nostra lapidea, carnea redduntur, seu ad obedientiam flectuntur.

Apparet hoc luculenter cum primis Ezechiel. 36. ter ex superioribus dictis, I

IX. Falsè igitur novatores Arminiani docent, intellectum quidem cognitione imbui, & affectum irresistibiliter excitari, voluntati verò liberum relinqui, ut credat, aut non credat: potentiam credendi dari gratiâ irrefistibili; sed actum credendi non item.

Cui errori manifestè repugnant, quæ de cordis immutatione Deus pronunciat, Ezech. 36. 26. Sic Christus quoque non tantum electos à Deo

discere & audire, sed quosquot didicerunt, ad se venire testatur, Joan. 5. 44.

X. Irresistibilis planè est Vocationis gratia; non quidem corruptæ nostræ naturæ respectu, quæ lapide durior est; sed respectu Spiritus S. per quem electos suos sic trahit, ut inevitabiliter sequantur.

VI. Hæc autem tractio nequaquam violenta

est, nec libertati voluntatis naturali repugnat: voluntas enim naturā suā corrupta ad malum tantum proclivis, à Spiritu S. tacta protinus latè sequitur.

Talis tractio est, cum pastor viridi ramo oviculam attrahit, non vi, sed sponte sequentem: quamvis hac in re dissimilis sit ratio, quod oculus naturali inclinatione, homo verò propensione à Spiritu

Sancto indita afficiatur. Summa has redit: Deus extrinsecus quidem vocat, simul autem intrinsecus mentem illuminat, ut Vocationis præstantiam agnoscat; & eor fecit, ut obtemperet.

XII. Falsò quoque Novatores statunt, gratiam sufficientem omnibus hominibus dari, non autem actum ipsum gratiam accipiendi, eaque utendi.

Hæc opinio seipsam evertit; si enim non datur gratia credendi quoad actum, cum gratia non est sufficientis; siquidem nemo servatur nisi credat. Patemur quidem, communem quoque vocationem

sufficientem esse ad accipiendum reprobis excitationem: verum non ad salutem. Quo sensu Deus Est. 5, 4. inquit, Quod facerem complacere vobis, quod non fecerim in vobis.

XIII. Absurdè Pelagiani per gratiam Vocationis naturales vires intelligi docem.

Nusquam enim Scriptura gratia vocabulo sic utitur: sed aut gratiam gratum facientem, aut gratiam gratis datam intelligit. Ephes. 1, 5. Ad

laudem gloriosa sua gratia, quæ nos gratis efficitur in gratos in illo dilecto. Rom. 12, 6. Habent res autem varia dona, pro gratia, quæ data est nobis.

XIV. Finis Vocationis, est Dei gloria, & electorum salus.

XV. Tem-

XV. Tempus Vocationis Baptismo non est adstrictum, alios enim ante Baptismum, alios in Baptismo, alios post Baptismum Deus vocat.

Sicut Abraham etiam | castus & iustificatus erat, ante circumcisionem vo- | Rom. 4.

XVI. Patet ex his, quae differentia sit Vocationis communis & specialis. Illa saepe tantum externa est: haec interna existit. Illa si maxime intrinsecus quoque in reprobis operetur, radio saltem cognitionis salutis mentem illustrat, & gaudio cor, non nisi momentaneo, afficit: haec vero mentem plenam luce irradiat, & cor non gustu tantum, sed vero sensu quoque donorum spiritualium, adeoque vero & constanti gaudio perfundit. Illa amitti potest: hujus vero dona & gratia amitti nequeunt.

De communi Vocati-
one haec dicta sonant:
Math. 13, 20. Qui vero
in petrae sonum excepit, is
est, qui sermonem audit, &
cum statim cum gaudio ex-
cipit. Nec habet autem ra-
dicem in se, sed temporaria
est. Hebr. 6. 4, 5, 6. Fi-
dei non potest, ut, qui si-
mel fuerint illuminati, ex-
stipantque, doctum illud

coeleste, & participes facti
Spiritus sancti, gustave-
rintque horum Dei ver-
bum, ac virtutes futurae se-
culi, si prolabantur, ut de-
nuo reverentur ad resipi-
scientiam. De speciali vero
Vocatione Paulus, Rom.
11, 29. Nam dona illa &
illa vocatio Dei ejusmodi
sunt, ut eorum ipsum pa-
nari non possit.

CAPUT XXIX.

In quo

De Fide salvifica.

Vocationis specialis effecta immediata sunt aut mediata.

Immediatum effectum, est fides salvifica.

Est autem fides salvifica, Vocationis donum, quo homo electus promissiones gratuitas de Christo, ex Evangelio agnitas, sibi applicat; illaque suavissime acquiescit.

CANONES.

1. Fidei vox quinque in Scriptura significata habet; aut enim fides metonymicè pro sana doctrina accipitur, quæ non est fides, quæ credimus, sed quam credimus: (a) aut fides historica: (b) aut temporaria: (c) aut fides miraculorum: (d) aut fides salvifica intelligitur: (e)

(a) 1. Tim. 1, 19. Retinens fidem & bonam conscientiam, quæ expulsa nonnulli fidem in naufragiis fecerunt. (b) Jac. 2, 19. Tu credis, Deum unum esse: me facis; & Dæmonia credunt, sed horrent. Hæc fides g'itur, quæ in nudo assensu consistit, reprobis & electis communis est. (c) Matth. 13, 20. Qui semen in petrosa excipit, is est qui sermonem audit, & cum statim cum gaudio excipit.

Non habet autem radicem. (d) Mat. 17, 20. Si habueris fidem, quæneulum est grænum sinapi, dicetis monti huic, transgreditor hinc illuc & demigrabit. Hæc tantum tempore concessa & reprobis quoque datur. Ut Judæ exemplo patet, cui donum miracula eodem cum reliquis datum est, Mat. 10, 8. (e) Salvifica vero & electis propria est, quam supra definivimus.

II. Causa ejus efficiens princeps, est Deus;

impulsiva verò, est eadem gratis, quæ electi & vocati sumus.

Act. 13, 48. Et crediderunt, quorū quot erant ordinati ad vitam æternam.

Rom. 11. 7. Electio concessa est, reliqui verò occurrunt.

III. Gratuitum itaque donum est fides, non tantum quod illam non promeriti simus, sed quod infundatur quoque nobis per Spiritum sanctum.

Contra Socinum, qui fidem, non quod à Spiritu s. immittatur, sed quod illam nemo meritus sit. Gratuitam nominat. At fi-

dem donum Dei esse, patet ex Philip. 1, 29. Quia vobis datum est in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati

IV. Causa instrumentalis, quæ nobis fides datur, in adultis ordinariè est, Dei Verbum.

Rom. 10, 17. Fides est ex audire, auditis per Verbum Dei.

V. Non igitur sola Evangelii prædicatio est causa fidei, sed quædam conjuncta est cum efficacia Spiritus sancti.

Act. 16, 14. Lydia cor Dominus adspexit, ut aunderet iis quæ dicebantur à Paulo.

VI. Materia, quæ objecti rationem habet, communiter quidem Dei Verbum est: propriè verò, gratuita promissiones in Christo fundatæ.

Pontificii hoc posterius membrum negant, contra manifesta Scripturæ loca. Rom. 3, 23. Finitia Dei, per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt: & vers. 5. Quem proposuit

ut esset placamentum per fidem in sanguine ipsius: & cap. 10, 9. Si confessus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corda tuo, quod Deus eum suscitavit à mortuis, servaberis.

VII. Forma fidei docendi causâ tribus parti-

bus describi solet, notitiâ, assensu, & fiducia.

Notitia, est eorum cognitio, quæ ad salutem necessaria sunt. Assensus est, quo firmiter creditur, verum esse, quæ verbo Dei traduntur. Fiducia est, quâ quisque fidelium sibi promissiones Evangelicas applicat.

VIII. Notitia & assensus fidei historice cum salvifica communis est; fiducia verò huic propria existit.

Fiducia nominatur ab Apostolo *πίστις*, & *πίστος*, Ephes. 3, 12. 1. Thess. 1, 5. Fiducia autem nomine, vel apprehensio & applicatio Christi cum eius beneficiis, vel pacatio conscientie intelligitur. Priore modo forma; posteriore sensu effectus est fidei

IX. Implicita igitur fides, quâ cæco assensu creditur, quod Romana Ecclesia credit, nulla est.

Fides sine notitia esse nequit, 1. Quia est ex auditu; auditus autem per verbum Dei Rom. 10 17. II. Quia sapientia est, quâ Deus cognoscitur, Isa. 53, 31. Jer. 31, 34. Joan. 6, 69. & 17, 3. 1. Cor. 1, 31.

X. Nec melior, quàm historica fides est, quæ cum firma fiducia non est coniuncta.

Papam fidem tantum in intellectu esse docuit. in voluntate & corde non item. Scriptura verò aper- te contrarium statuit. Roman. 10, 10. Corde creditur ad iustitiam.

XI. Fiducie tamen firmitatem non eam docemus, quæ nullis cum dubitationibus luctetur, sed quæ dubitationibus non finaliter succumbat.

*XII. Effecta seu actus fidei, maxime proprios quod attinet rectè à Paulo *ἐπιβουλὴ*, seu subsistentia eorum, quæ sperantur, & elenchus seu demonstratio eorum quæ non cernuntur, dicitur, Heb. 11, 1.*

Proprium sanè fidei est, futura & nondum existentia

ria sibi facere presentia. Christi vidisse dicitur, Jo-
Sicut Abrahamus aliam an. 8, 56.

XIII. Subjectum fidei, sunt electi vocati.

De infantum fide in doctrina de Baptismo actum est.

XIV. Fidei gradus sunt non in diversis tantum
hominibus, sed in eodem homine, ut aliis firmior,
aliis infirmior existat, sic tamen ut nunquam peni-
tus amittatur.

Esa. 43, 3. Arcum meum cepit in vobis bonum opus
quassatum non confringet, & perfricat illud usque ad diem
lychnium fulgans non ex- Jesu Christi. Heb. 12, 2. In-
stinguit. Philip. 1, 6. Per- ruentes in fidei duces ac
suasum habeo, fore ut qui in- consummatoris Jesu Christi.

CAPUT XXX.

In quo

De Justificatione,

Effecta Vocationis mediata & ex fide proma-
nantia, sunt tum Justificatio & Sanctificatio;
tum Salutis certitudo & Christiana libertas.

Justificatio est actio Dei gratuita, quâ electi
propter plenissimam Christi satisfactionem à
peccatis absolvuntur, & justî ac vitæ æternæ hæ-
redes pronunciantur.

CANONES.

I. *Justitia in Scripturis aut causæ est, aut
personæ. Causæ justitia est, quâ homo, aliquin
peccator, in certo aliquo negotio innocens aut ju-
stus dicitur. Personæ justitia est perfecta, vel
inchoata. Perfecta, Legalis dicitur, quatenus
Lex eam efflagitat; & Evangelica, quatenus
eam Evangelium in Christo ostendit. Inchoata
est, quam Spiritus sanctus in fidelibus in hac vita*

H 5

inchoat

inchoat, in altera verò perficit. *Iustificatio* igitur Christi perfecta, *Iustificatio*nis; inchoata verò, *Sanctificationis* est donum.

II. *Iustificare*, hoc in loco, non est supplicio afficere, aut iustitiam inherentem infundere, ut voluit Pontificii: sed, forensi significatione, est à peccato absolvere & iustum pronunciaré.

Prov. 17, 15. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominationi sunt Jehova aquè ambo. Esa. 5, 23. Iustificantes impium, & iustitiam iustorum abjiciuntque.

11, 19. Iustificata est Sapiencia à filiis suis. Luc. 7, 49. Hoc audito, totus populus & publicani iustificaverunt Deum. Luc. 10, 29. Ille autem volens iustificare se ipsum.

III. *Causa Efficiens justificationis* activè intellectæ, est tota SS. Trinitas.

2, Cor. 5, 19. Deus erat in Christo, Mundum reconcilians sibi. 1, Cor. 6, 11. Sed abluti estis, sed sancti-

ficati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostrum.

IV. *Causa ejus* Περὶ τὴν χάριν, est mera gratia seu gratuitus Dei favor.

Hunc enim gratuitum favorem, & non gratiam infusam, intelligi apparet ex his testimoniis. Rom. 3, 24. iustificamur autem gratis id est, ejus gratia. Eph. 2, 8. Gratia illa enim servari per fidem;

idque non ex voluntate Dei doni est. Tit. 3, 4, 5. Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatori nostri Dei, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, &c.

X. *Causa* Περὶ τὸν Χριστόν, est Christus Deus & Filius.

Christus ut Dei Filius, *causa efficiens* est communiter cum Patre & Spiritu Sancto; ut

verò Θεωδωρος & Με- | hoc donum vobis merito
diator noster existit, cau- | suo impetrat.
sa ἀεὶ ἀπακλήν est; quia

VI. *Causa ejus instrumentalis, est Verbum E-
vangeli.*

Est enim potentia Dei ad salutem cuius credendi, Ro-
man, 1, 16.

VII. *Iustificationis passivè sumta, respectu ho-
minis qui iustificatur, nulla causa est, nisi instru-
mentalis; fides.*

VIII. *Phrasis hæc, fide iustificamur, metony-
mica est, & æquipollet huic, merito Christi fide
apprehenso iustificamur.*

IX. *Sola fides iustificare dicitur respectu ope-
rum, quæ quidem sunt effecta, fidem consequentia,
sed non sunt causæ justificationis; non enim præce-
dunt iustificandum, sed sequuntur iustificatum.*

Esti particula hæc, sola, | per fidem, Eph. 2, 8. Gal. 2,
eodem literis & syllabis, | 16. Esti igitur fides sola
in Scriptura non exstet, | non sit, sed cum operibus
synonymis tamen formulis | conjuncta, sola tamen ju-
exprimitur. Quales sunt, | stificat: sicut Sol non solus
sine operibus, gratis, gratia, | est in cælo, sed tamen so-
Rom. 3, 24, 27, 28. Non nisi | lus diem efficit.

X. *Fides non tanquam opus aut dignitate sua,
sed tanquam instrumentum Christum apprehendens
iustificat.*

Pontificii concedunt, fi- | hendit; sicut annulus au-
de nos iustificari, sed fi- | reus magno pretio esti-
dem hoc in negotio ut | matus propter inclusam
opus considerant; At verò | gemmam. Atque hinc pa-
quicquid Scriptura fidei | ter, quam pulcrè concor-
tribuit hoc ei tribuit pro- | dent Scripturæ loca, qui-
pter id, quod fides appre- | bus nunc gratia, nunc

Christi

Christi merito, nunc fide propter meritum Christi & justificari sumus. Iusti- de apprehensum.
ficamur enim Dei gratia

XI. Materia Justificationis activè sive, est tota Christi satisfactio, quâ & peccatis nostris penas debitas persolvit, & obedientiam Legi perfectam præstitit.

Satisfactionem Christi | bedientia positam esse, su-
non in Passione tantum, | præ cap. 18. evicimus.
sed & in actuali Christi o.

XII. Materia ejus passivè acceptæ, est homo in se quidem miser, à Deo tamen electus, vocatus & fide donatur. Etsi igitur vocatio fide, & fides justificatione naturâ sit prior, tempore tamen non differunt.

Quamprimùm enim ho- | de donatur, fidèque justi-
mo efficaciter vocatur, fi- | ficatur.

XIII. Forma ejus activè intellectæ, est totius satisfactionis Christi imputatio, quâ tota quoque nostra est, non secus ac si ipsi eam præstitissemus.

Justitia, quæ credenti | non habens meritum justitiam
imputatur, inactivè est in | quæ est ex Lege, sed eam
Christo, imputativè in no- | quæ est ex fide Christi, i. e.
bis. Negant Adversarii, de | justitiam, quæ est ex Deo pro
hac imputatione uspiam | fidem. Imprimis autem hoc
Scripturam testari. Sed quid | docet antithesis, quâ Chri-
clarius sequentibus locis: | sto peccata nostra, nobis
Roman. 4. 6. Sicut David | verò justitia ejus impu-
beatus declarat hominem, | ri dicitur, 2. Corinth. 5.
cui Deus imputat justitiam, | 21. Fecit, ut qui non no-
absque operibus, &c. Philip. | viæ peccatum pro nobis pec-
3. 8. 9. Omnia duce pro Her- | catum esset, ut efficien-
coribus, ut Christum lucrifi- | mur justitia Dei in ipso.
cationem, & compertur in eo, | Pontificis æquè abhor-
dum

dum videtur, nos aliena
iustitiâ iustos fieri, ac si
quis alterius doctrinâ do-
cens diceretur. Sed dispar
est exemplorum ratio; cum
homo homini non perinde
unicus sit, ut fideles Chri-

sto tanquam Capiti suo.
Adhuc, Christi iusticiam
sibi imputari volunt, cum
non vereantur statueri,
hominum mortuorum &
Monachorum iusticiam sibi
imputari.

XIV. Docendi tamen causâ Justificationis forma
duobus exprimitur actibus, remissione peccatorum
& imputatione iustitiæ, seu abjudicatione peccato-
rum & adjudicatione perfecta iustitiæ.

XV. Esi autem hæc duo beneficia subjecto
& tempore sunt eadem: revera tamen distin-

Differunt enim, I. De-
finitione: aliud enim est
injustitiæ abjudicatio, ali-
ud iustitiæ adjudicatio.
Quod ut rectè intelliga-
mus, sciendum est, quid
sit discriminis inter hos
terminos, Non *Iustus* &
Iustus: *Injustus* & *Iu-*
stus: Non *Iustus* & *Inju-*
stus: Non *Injustus* & *Iu-*
stus. Non *Iustus* & *Iustus*
contradictoria sunt. *In-*
justus & *Iustus* privantia
pariti sunt, pariti con-
traria. Non *Iustus* & *In-*
justus; item, Non *Inju-*
stus & *Iustus*, diversa
sunt. Tenendum & hoc,
Injustum & *Iustum* non
esse contraria immediata,
mediam enim est, inno-
centi, qui neque injustus,

neque iustus est. Jam ve-
rò cum peccatorum re-
missio sit injustitiæ abju-
dicatio, imputatio verò
iustitiæ sit ejus adju-
dicatio, illa pro non in-
justis, seu innocentibus,
hæc pro iustis habetur.
Quis verò non animad-
vertit, majus encomi-
um esse, iustum quo-
que esse, quam tantum
innocentem, & non tan-
tum nihil mali egisse,
sed insuper bonum fe-
cisse? Esi autem nunc
hæc duo in homine non
subjecto, sed re ab-
solutè tantum differant, olim
tamen subjecto, quoque
differabant; homo e-
nim in paradisum col-
locatus, innocens fuit,
sed

sed non iustus; iustitiam enim perfectam demum obedientia consequutus erat. II. Proximis & propriis causis differant. Remissionis enim peccatorum causa, est mors & Passio Christi, quæ expiata sunt. Heb. 9. 22. *Abique sanguine non fit remissio.* I. Joan. 1, 7. *Sanguis F. su Christi filii Dei, purificat nos ab omni peccato.* Imputationis verò iustitiæ causa, est perfecta obedientia Christi. Rom. 5, 19. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita per unius obedientiam, iusti constituentur multi.* Hanc verò obedientiam esse actualem illam, quæ Legem totam nostro loco implevit; supra cap. 18, ostensum est. III. Propriis effectibus differunt. Remissione enim peccatorum liberamur à damnatione. Rom. 5. 9. *Iustificati igitur ejus sanguine, servabimur nunc multo magis per eum ab ira.* Imputatione autem iustitiæ consequimur insuper vitam æternam. Rom. 5, 17. *Qui exundantiam illam gratiæ & doni iustitiæ recipiunt, in vita regnabunt, &c.* Sic Galath. 4. 3. uterque effectus ponitur. *Facis legi obnoxius, ut eos,*

qui Legi (h. e. maledictioni Legis) obnoxii erant, redimeres, & adoptionem acciperemus. Jam verò majus beneficium est, mancipium redimere & redemptum super adoptare, quàm tantum redimere, Major gratia est, non tantum condonare, sed insuper donare, quàm tantum condonare. Mutila igitur est Justificatio, quæ tantum Passio Christi imputari, quæque in sola peccatorum remissione consistere dicitur.

Varia hic obijciuntur. Scriphtam multis locis solus passionis aut remissionis peccatorum mentione facere. Sed non mirum est, quia multis locis Synecdochicè loquitur. Satis est, quod se supra citatis explicet. II. Apostolus has phrasas, *Pecata remittit, & fluxum impunitatis, permutat.* Rom. 4. 5, 6. tanquam æquipollentes. Verum respondemus, aliud esse enunciationis æquipollentiam, aliud earum consecrationem, quod una ex altera concluditur, sicut Paulus ex hac Phras. Davidis, Psal 32, 2. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, &c.* hanc colligit Davidem beatum predicat eum, cui imputatur iustitia absque operibus. Romo

consecutionis est, quia si remissio peccatorum est gratuita, tum quoque imputatio iustitiae. Etsi igitur id quod Paulus v. 5. asserit, non formaliter à Davide si dictum, nihilominus tamen dictum est per consequentiam. Imò ut Chrysostomus docet, argumentatio est à minori ad majus. Si enim beatus est, cui peccata remissa, tam multo beator, cui insuper iustitia est imputata. III. Cur remissa sunt peccata, illi quoque iustitiam imputari & quicquid à damnatione liberatus est, vitæ æternæ heredem esse. Atquid non diversa hæc esse beneficia. Resp. Non quia subiecto eidem simul insunt, statim eadem sunt. Sic enim sequeretur, Vocationem, Justificationem & Sanctificationem diversa beneficia non esse, quia omnis vocatus iustificatus & sanctificatus est. IV. Remissione peccatorum etiam omissionis peccata remissa, ideòq; illa hominem perfectè iustum constitui. Rationem consequentia addunt, quia qui nihil omisit, omnia præstiterit. Resp. Falsam esse consequentiam, quia alia causa est, propter quam nihil omisisse, alia, propter quam omnia

fecisse dicimur. Nihil omisisse dicimur; quia Christus etiam pro omissionis nostræ peccatis passus est: omnia vero, præstiterit dicimur; quia nostro loco omnia præstiterit. Differunt etiam, nihil omisisse, & omnia fecisse, respectu pœnæ & præmii; etsi enim illi, qui facienda omittit, remittatur culpa & pœna, non ideo tamen debetur ei præmium. V. Absurdum esse, unius debiti solutionem bis requiri. Si igitur passione Christi pro peccatis satisfactum sit, non requirendam satisfactionem quoque per activam obedientiam. At verò ignorantia est elenchi; non enim ejusdem debiti duplex solutio, sed unius solutionis duæ partes requiruntur. Nec iustitia Christi activa requiritur ad satisfactionem pro peccatis, sed ad satisfactionem pro jure Regni cælorum. VI. Si idem sit, nec prodigum, nec avarum, & liberalem esse; tum idem quoque esse, non injustum & iustum esse. Resp. Assumptum falsum esse, quia non sunt opposita immediata, siquidem homines sunt, qui nec prodigi, nec avari, nec liberales dici possunt. VII. Si idem sit, vestiri & nuditatem

tegi; tum idem esse, peccata remitti, & justiciam imputari; quia veste justitiae Christi etiam peccata teguntur. Resp. Simile non esse idoneum; homo enim peccator non tantum vestiendus, sed prius sordida peccati veste exuendus est. Ut igitur Sacerdoti

Jehosha primam vestem sordida detraxit, postea dum vestes mutavit, laute sunt; imposita quoque pili ejus cidari mandavit. char. 3. 4. 5. Sic quoque carnosam peccati vestem prius exuimus; tum sordidam vestem justitiae Christi induimus.

XVI. Forma justificationis passive acceptae, quam credentes, fide, velut anima manu, Christum cum toto merito suo apprehendunt, sibiq; applicant.

XVII. Finis istius beneficii, est Dei gloria & salus nostra.

XVIII. Ex hac causarum commemoratione summiter colligitur, benivolum bonis operibus seu meritis suis coram Deo non justificari.

Ratio I. Opponentur enim, 1. Gratia justificari, & ex merito. Rom. 3. 24. Justificamur gratis, gratia. & vers. 28. Colligimus igitur fide justificari hominem absque operibus. Legi. & cap. 11. v. 6. Si per gratiam, non jam ex operibus, alioquin gratia non est gratia, &c. 2. Per Christum ejusq; meritum justificari & ex operibus. Galat. 2. 21. Si per legem est justificata, ignis Christi sine causa mortuus est. 3. Per fidem, & per opera. Rom. 3. 28. Colligimus igitur fide nos justificari absque operibus. 4. Per justiciam

imputatam, & per opera justificari. Rom. 4. 4. 5. Si qui operatur, merces non imputatur ex gratia sed ex debito. Et vero qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat imputum, imputatur fides sua ad justiciam. II. 2. Justificatione omnis gloriandi materia excluditur, ut Deo soli gloria cedat cum non justificamur ex operibus. Rom. 3. 19. Si omne os obmutetur, & abmutetur fiat totus mundus condemnationi Dei. & vers. 27. Omnes peccatores & disperantur gloria Dei. & v. 27. ubi gloriatur. Exclusa est. Per quam

quam legem? Opera? Nam :
sed per legem fidei. Excipi-
unt Pontificii, his locis in-
telligi tantum opera ceri-
monialia. At vero qui ca-
talogum operum, quos c. 1.
1, 3. ad Rom. recensentur,
expender, animadvertet
non ceremonialia tantum,
sed & moralia intelligi

opera. III, Si operibus
iustificamur, tum aut re-
generationem antecedenti-
bus, aut etiam conse-
quentibus. Sed nostris ;
nam ante regenerationem
opera nostra perfecte ma-
la, post eam imperfecte
bona sunt.

XIX. *Effecta Iustificationis sunt, pax cum Deo, intrepidum ad eum accessus, gloriatio in tribulationibus, & non solum a peccatis liberatio quoad reatum, ut singum Papani ; sed & quoad penam.*

Alioquin frustra pro nobis Christus penas persolvisset. Esa. 53. Nec castigaciones divina electis super-

veniunt, ut Deo satisfaci-
ant sed ut emendantur ac
prodeantur.

XX. *Iustitia nobis imputata, perfecta & iniqua-
lis est in omnibus credentibus.*

Non obstat fidei imper-
fectio : Utenim eandem
gemmam manus firma &

infirmi apprehendit ; ita
eandem iustitiam Christi
firmi & infirmi obinent.

XXI. *Eadem inamissibilis existit.*

Sunt enim dona Vocationis divina *inamissibilia*,
Rom. 11, 29.

XXII. *Unica quoque est.*

Cum igitur Sancti jam ju-
stificati peccata sibi con-
donari petunt, non tam ju-

stificationis actum, quam fru-
ctum, confirmationem, & certi-
ficationem ejus respiciunt.

XXIII. *Iustificatio coram Deo alia est, quam
iustificatio coram hominibus: illa ex fide est, hæc
ex operibus.*

De

De hac agitur Jac. 2, 24. *Videris igitur, ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum: Quod deum non repugnat sententia Apostoli, Roman. 3, 28. Colligimus igitur ex fide justificari hominem absque operibus.* Illic enim de justificatione coram hominibus,

hic de justificatione coram Deo agitur. Illic habet des historica & per charitatem non efficax; hic vero fides vera & vera intelligitur. Alii dicunt, ex operibus justificari hominem, non causam, sed declarativè seu ostensivè.

CAPUT XXXI.

In quo

De Sanctificatione.

Justificationem, ut lux Solem, comitatur Sanctificatio.

Est hæc gratuita Dei actio, quæ fideles per fidem Christo imitos & justificados, per Spiritum sanctum magis magisque à nativa vitiositate liberat, & ad imaginem suam instaurat, ut ad eum bonis operibus glorificandum idonei redendantur.

CANONES.

I. Sanctificare, hoc loco, non est ab usu profano segregare, sancti seu usibus destinare: sed habitualiter sanctum facere.

Priore significatione jubemur sanctificare Sabbatum.

II. Appellatur Regeneratio, Renovatio, Conversio, Poenitentia, Resipiscentia, & Glorificatio.

Hæc tamen vocabula ambigua sunt; Vox quippe *Regenerationis*, *Renovationis*, *Conversionis*, vel voca-

tioni, ac fidei donationi æquipollet; vel vitam novitatem significat, quæ ab ipso homo peccato mor-

tur

tur & vivit iustitia. Priore sensu Iustificationem antecedit, ejusque causa est; posterioris vero eam consequitur, ejusque effectus existit. *Panitentia* quoque & *resipiscencia* ab effectu nominatur: quæ tamen vocabola non minus, quam apud Hæbreos *Nekam* &

Setubb, & apud Græcos *μεταμέλεια* & *μετάνοια*, differunt: illa mentis, hæc cordis est: illa etiam, impii, hæc piarum est: quamvis hoc discrimen non sit perpetuum. *Glorificatio* dicitur, inchoative, quatenus futura glorificationis est præludium.

III. Causa efficiens ejus communiter, est tota SS. Trinitas, singulariter vero & termini respectu, Spiritus sanctus à Christo ad hoc missus.

Hinc Spiritus sanctus fidei noster appellatur Rom. 14.

Causa ejus impulsiva interna, est gratuita Dei benevolentia.

Tit. 3. 4, 5.

Sed postquam bonitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Non ex operibus iustis, quæ fecerimus nos,

sed ex sua misericordia servavit nos, per lavacrum regenerationis & renovationem Spiritus sancti.

V. Causa *προκαταρκτική*, est Christus cum merito suo & efficacia.

Ephes. 5, 25. Christus dilexit seipsum exposuit pro ecclesia, ut lex & testamentum suum, & seipsum sanctificaret.

VI. Causa ejus instrumentalis externa, est doctrina Legis & Evangelii: interna vero, est fides, bonorum operum radix.

Mat. Qui extraordinaria quoque media accedunt, quibus Deus aut elata deiecit, aut dejecta erigit, ut afflictiones, miracula terrores & similia.

VIII. In prima regeneratione seu vocatione, homo plane *καθάρσις* sese habuit: in sanctificatione

tionem verò, cum jam fide salvificā donatus, principium quoque agens est actionum suarum, tamen sine speciali Spiritus sancti gratia & impulsu.

IX. Materia sanctificationis, est totus homo, ejusque intellectus, voluntas, & affectus.

1. Theol. 5, 23. Ipse autem & anima & corpus inuicem. Deus pacis sanctificet vos 10. id in adventum Domini 10. & integer vultu speremus. Fili Jēsu Christi serventur.

X. Formae duobus actibus exprimitur, aversione à malo, & conversione ad bonum, (a) illa mortificatio veteris, hæc vivificatio novi hominis, (b) illa crucifixio & sepultura, hæc resurrectio nominatur. (c)

(a) Psalm. 34, 15. Hæ. Coloss. 3, 9, 10. (c) Rom. 55, 7. (b) Ephes. 2, 1. 6, 2, & Gal. 2, 20.

XI. Fines ejus, est Dei gloria, salus nostre, & ejusque certitudo: nullum enim electionis evidentius est testimonium.

2. Tim. 2, 21. Si quis igitur se ab his expurgaverit, erit hanc spem in eo fixam, purus ut ad decus sanctificationis. 1. cui se, sicut & ille paratus est.

XII. Sanctificatio in hac vita perfecta non est. Unde opera quoque Sanctorum (quippe qui Spiritus & carnis luctam, quoad vivum, in se sentiunt) imperfecta sunt.

Rom. 7, 19, 23; Gal. 5, 17.

XIII. Differt Sanctificatio à Justificatione:

I. Genere; illius enim justitia ad Qualitatem, hujus verò justitia ad Relationis Categorias pertinet. II. Formâ. Nam 1, in justificatione fides ut manus justitiam Christi apprehendens; in San-

ctifi-

Justificatione in principium & radix bonorum operum, consideratur. 2, In Justificatione tollitur peccatum tantum quoad reatum & penam, in Sanctificatione paulatim aboletur, quoad existentiam. 3, In Justificatione, Christi justitia nobis imputatur; in Sanctificatione justitia nova & inherens nobis infunditur. III. Gradibus; nam Justificatio est actus unus, indivisus, perfectus, equaliter contingens omnibus; Sanctificatio vero est actus successivus, ad perfectionem paulatim tendens, & pro donorum Spiritus sancti varietate, in aliis magis, in aliis minus lucens.

CAPUT XXXIII.

In quo

De sanctorum Perseverantia.

Tantum de Justificatione & Sanctificatione: sequitur Perseverantia Sanctorum, & Christiana libertas.

Perseverantia Sanctorum, est donum Dei, quo electis justificatis & sanctificatis, Christi gratia per Spiritum sanctum ita obsignatur, ut nunquam ea penitus excidant.

CANONES

I. Perseverantiae nomine, non eam hic intelligimus, quâ Electi in gravissima peccata labi nequeant, quâ fides ipsarum non labefactetur, quâ Spiritus sancti praesentiam efficacem ad tempus amittere non possint: sed quâ fide & gratia Dei nunquam penitus & finaliter excidant.

II. Causa

II. *Causa ejus efficiens, est Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus.*

Joan. 10. 17, 18, 19. *Oves illa meæ vecem meam audiverunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapier eas quæquam è manu mea. Pater meus, qui eas dedit mihi, major est omnibus, nec quisquam potest eas rapere è manu*

mea. Pater meus. Ego & Pater unum sumus, Ephes. 13, 14. In quo etiam, ipsi habuit, obsequium spiritui illo promissionis scilicet: Quæ est æternitas habundantia nostra ad obtinendam redemptionem gloriæ in æternum.

III. *Materia, quæ subiecti rationem habet, est homo verè electus, vocatus, justificatus & sanctificatus.*

IV. *Forma. partim in voluntate perseverandi, partim in actu ipso consistit. Voluntas in piis nunquam deficit; actus autem modò intenditur, modò remittitur.*

V. *Et si igitur fides quoad actum secundum amittatur, nunquam tamen amittitur quoad habitum & actum primum, quo Christum apprehendit.*

VI. *Finis istius doni, est certitudo salutis nostræ, & vera ac firma consolatio.*

VII. *Ex his omnibus concludimus, electos, vocatos, justificatos & sanctificatos, salutis suæ certos esse.*

Præter testimonia Scripturæ supra citata, hoc confirmat, I. Certitudo electionis nostræ; Electi enim periri aut reprobi fieri nequeunt. Match. 24, 24. *excitabuntur enim pseudo-*

christi & pseudoprophete & edant signa magna & prodigia, ut ut seducant (ubi fieri posset) etiam Electos. 2. Tim. 2, 19. *Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Notis*

Dominus

Dominus qui sunt sui. II. Certitudo Vocationis. Roman. 11, 19. Nam domus & Vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum penitere non possit. III. Certitudo Fidei. Bla. 42, vers. 3. Arundinem quassatam non confringet, Ichnium fumigans non exstinguet. IV. Certitudo justificationis, per quam nulla condemnatio est us, qui sunt in Christo Jesu. Rom. 8, 1. V. Certitudo Sanctificationis. Philip. 1, 6. Persuasum habent hoc, ipsum fore, ut qui incepit in vobis bonum opus, perficiat usque ad diem Jesu Christi. Testimonia, quæ Bellarminus in contrariam sententiam citat, aut non de verè fidelibus, sed hypocritis agunt; ut Marc. 4, vers. 15. Luc. 8, 13. Joan. 15, 2. Heb. 6, 4, 5, 6. & 10, 26. 3. Pet. 2, 21, 22. Aut de defectione, non à fide, quæ creditur, sed quæ creditur h. e. à sana doctrina, quam etiam hypocritæ ad regnum amplectuntur: ut 1. Tim. 1, 19, & 4, 1. & 1. Tim. 6, 19. Aut de verè quidem fidelibus, sed conditionaliter, intelligenda sunt: ut Ezech. 18, 26. Cum averterit se justus, &c. & 1. Cor. 9, 27. Gal. 3, 4. Exempla Angelorum malorum & primorum parentum nihil hoc faciunt,

quia tantum acceperunt posse si vellent, non velle ut possent: alia autem est regeneritorum ratio, qui per Spiritus sancti gratiam perseverare volunt & possunt, Similiter Saulis, Simonis Magi, & Judæ exempla aliena sunt, cum reprobi non electi fuerint. David & Solomon graviter quidem lapsi sunt, sed fide penitus non exciderunt, ut utriusque testatur, resipiscencia, Psal. 51, & Ecclesiasticus libro. De Petri lapsu cum Augustino discimus, Defecit professio in ore, non fides in corde. Rationes Adversariorum duæ potissimum considerandæ. I. Temeritatis esse, sic fidei certitudine gloriari, cum salus potius cum timore & tremore sit operanda. Phil. 2, 12. Resp. Nullius temeritatis accusandos electos: quia salutis certitudinem non suis viribus adscribunt, per quas millies Dei gratia excidere possent: sed custodiantur per virtutem Dei. 1. Pet. 1, 5. Timor igitur & tremor non firmæ in Deum fiducie, sed carnali presumptioni opponitur. II. Frustraneas esse omnes admonitiones, sique securitati carnali fenestram aperiri. Resp. Nullam esse consequentiam, tantum enim abest

est, ut securitati præbe-
at hæc doctrina occasio-
nem, ut potius à securitate
avocet. I. Quia aliud est,
stare aliud, sibi stare videri,
1. Cor. 10, 12. II. Quia
salutis certitudinem nemo
sibi polliceri potest, nisi

fide ex sanctificatione
plore. III. Quia tam
Sancti non penitus De-
tia excident, in gravi-
tatem peccata labi pos-
sunt, quibus Deum & proximo
offendant, sibi que
calamitates accersunt.

CAPUT XXXIII.

In quo

De Libertate Christiana.

Libertas Christiana, spiritualis est manum-
fessio, quâ fideles à servitute, quâ ante con-
versionem suam constricti tenebantur, liberati su-
nt, ut Deo promptè & alacriter obediant.

CANONES.

I. Causa hujus libertatis efficiens communis
est tota SS. Trinitas; singulariter verò Christus
Dominus.

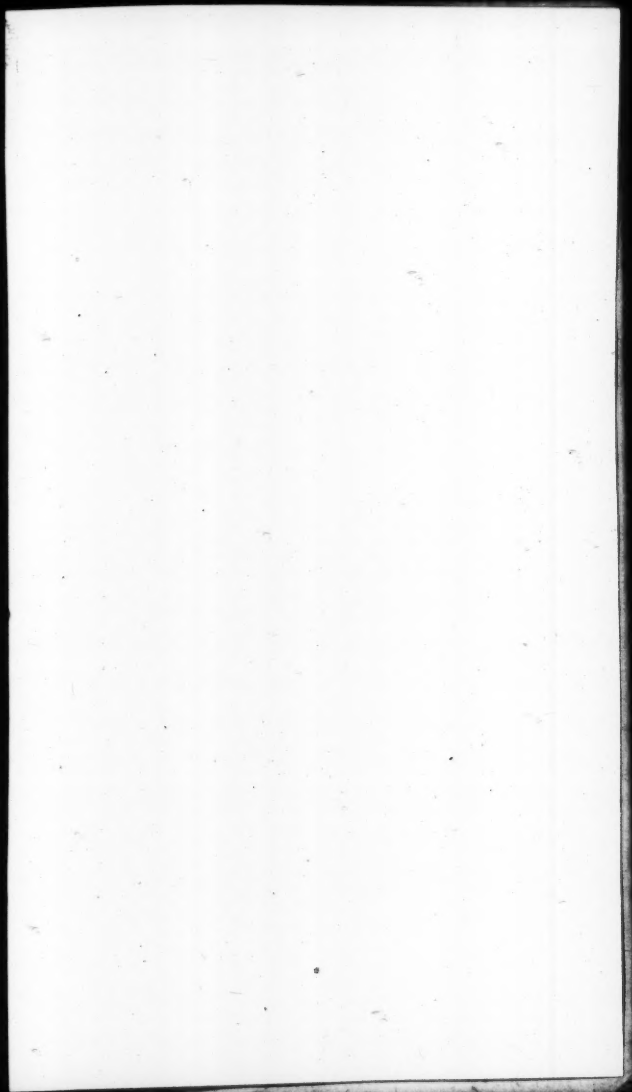
Joan. 8, 31, 32. Si man-
seritis in sermone meo, verò
discipuli mei eritis. Et cog-
noscetis Veritatem, & Veritas
liberabit vos. Vos in libertatem vindica-
bit & v. 36. Itaque si vos
us in libertatem vindica-
verè liberi eritis.

II. Causa ejus instrumentalis, est fides.

III. Materia, quæ subjecti rationem habet,
homo fidelis.

IV. Materia circa quam, sunt Lex, servitus pec-
cati & mortis, conscientie afflictio in rebus ali-
phoræ & hominum mandatis.

V. Forma variis conditionibus, pro objecto-
varietate, exprimitur.

V
00
V
on
on
er
R
ur
ec
at
bl
R
se
au
ha
ia
ro
D
h
e
e
m
a
n
r
r
e
y
ti

VI. A Lege quatenus liberati sumus, *suprà* in doctrina de Lege ostensum est, pag. 72.

VII. A peccato, ejusque inhaesione in hac vita non penitus liberamur, sed liberamur à reatu & dominio ejus: ab illo per Justificationem; ab hoc, per Sanctificationem.

Rom. 6. 12. Nè regnat igit. *scilicet* corpus, ut obediat ei in peccatum en mortali ve- in cupiditatibus ejus.

VIII. A rebus adiaphoris, h. e. nec præceptis nec prohibitis, sic liberati sumus, ut ad illas servandas aut non servandas conscientia nostra non obligetur.

Rom. 14. 2, 3. Alius credit Qui edir, non edentem nè descendit esse quibusvis, alius pro nihilo habet: qui non edir, edentem nè condemnato

IX. Accurata autem in his casibus fidei & charitatis ratio habenda est. Fidei, nè res non adiaphora pro adiaphoris habeamus: charitatis; nè proximum infirmum offendamus.

De fide ait Paulus, Rom. 14. 2, 3. Qui verò ambigit, si edir, condemnatus est, qui infirmus est fide, assumptum non edir ex fide: te, non tamen ad certamina aliquid verò ex fide non disputationum, &c.

X. Eadem ratio est libertatis circa hominum mandata: iis enim, quæ Dei mandatis contraria sunt, aut cum adiaphora sint, pro necessariis obtruncantur, conscientia nostra minimè obligatur. Quæ verò divinis præceptis consentanea sunt, illis propter conscientiam non est refragandum.

XI. Finis libertatis hujus est: I. Vera confessio, quæ ex liberatione à peccato, morte &

solicitudine in rebus indifferentibus, fluit. 2. Servitus justitiæ, quæ vera demum libertas existit. 3. Verus Dei cultus, immunis à superstitione, aut proximi offensione.

XII. Libertati Christianæ contraria est carnis licentia & lascivia.

Judæ v. 4. Subreperunt nationem impiam, qui Dei quidam homines, jam olim nostri gratiam transferunt descripsi ad hanc condempnati ad lasciviam.

CAPUT XXXIV.

In quo

De Judicii extremi Antecedentibus, nimirum Adventu Christi, & Carnis Resurrectione.

Superioribus capitibus actum est de Gratiæ Statu: sequitur nunc Status Gloriæ.

Huc autem pertinet doctrina de ultimo Judicio.

Partes doctrinæ hujus tres sunt: prima de antecedentibus; secunda de Judicio ipso; tertia de consequentibus.

Antecedentia sunt, Christi Adventus, & mortuorum Resuscitatio.

Adventus extremus Christi est, quo è cælo in quod sublatus est, redibit ad judicandum terrarum orbem.

CANONES.

I. Reditus Christi ad judicium certissimus est.

Revelatus jam indè à Patriarcharum temporibus.

Judæ v. 14. Prophetavit autem de istis etiam sepius

b Adam, Enochus, dicens, Ecce venit Dominus cum sanctis millibus suis, ut ferat judicium adversus omnes

& redarguar, quicumque ex
 ipsis sunt impii, de factis om-
 nibus, quæ insipie patrârunt,
 deque omnibus duris quæ lo-
 cui fuerint adversus ipsum
 peccatores impii. Istiusmodi

testimoniis reliqua Scri-
 ptura plenissima est. Psal.
 50, 3. & c. Dan. 12. Mat. 24,
 & 25. Act. 17. Rom. 2, & 14.
 2. Cor. 5. 1. Thef. 4. & 5.
 2. Pet. 3. Apoc. 19, & c.

II. Etsi tempus adventus Christi exquisitè,
 quoad diem & horam, nemo nôrit (a): signa ta-
 men à Christo & Apostolis tradita sunt, diem ejus
 appropinquantem aut instantem indigitantia (b)

(a) Marc. 13, 32. De die
 autem & hora nemo scit, ne
 Angeli quidem qui in calo-
 sunt, nec filius, sed Pater.
 1. Theff. 5. v. 1, 22. De
 temporibus & opportuni-
 tibus, fratres, non opus est,
 ut vobis scribatur. Ipsi enim
 probè scitis, diem illum Do-

mini, ut furem in nocte, ita
 venturum. (b) Matth. 24.
 32, 33. A ficu autem di-
 scite parabolam, cum jam
 ramus ejus teneat, & folia
 germinant, nôtis propè esse
 æstatem. Ita & vos cum
 videritis hæc omnia, sciote,
 illū diē propè & ad fores esse

III. Signa illa communia sunt, aut propria.

IV. Communia sunt, quæ excidium Hierosoly-
 mitanum & extremum Christi Adventum com-
 munitè significare debuerunt.

Talia sunt, quæ Christus
 Matth. 24. prædicat, de
 Hierosolymæ excidio,
 ut typo, & de adventu
 suo simul agens. Nempe,
 Pseudo-Propheta, Pseu-

do-Christi, bella, pesti-
 lentia, fame, terra-mo-
 tus, persecuciones Chri-
 sti causâ, proditioes,
 fidei & charitatis defectus
 & c.

v. Propria sunt, extrema securitas & impietas,

(a) Antichristi revelatio & per Spiritum oris
 Christi abolitio, (b) Romæ ruina, (c) & Me-
 rettricis desolatio & exustio. (d)

(a) Luc. 17. 26, 28. Ut f. 1 & ut accidit diebus Loti,
 ita est in diebus Nochi, & c. 1 & c. 1 Thef. 5. 3. Cum enim

dicent, Pax & securitas; cum
regnum eis imminet
exilium, sicut dolor parit
multum utrum ferenti, &
nequaquam effugient. 2. Tim.
3. 1, 5. Illud autem scito,
fore, ut extremis diebus in-
stent tempera molesta. E-
runt enim homines sui a-
mantes, avari, gloriosi, su-
perbi, maledici, parentibus
non obediens, ingrati, pro-
fani, charitatis expertes, im-
placabiles, calumniatores, in-
temperantes, inimici, mini-
me amantes honorum, prod-
itores, &c. (b) 2. Thess. 2. 3.
Ne quis vos seducat ullo mo-

VI. His signis à nonnullis accensetur Judæorum
magna & visibilis ad Ecclesiâ Christi aggregatio,
quam extremis temporibus expectandâ esse docent.

Ultique plausibilis hæc
sententia foret, si modò in
Scripturis probè fundata,
Quæ ex Prophetis testi-
monia citant, jam Apo-
stolorum tempore impleta
sunt, quibus pariete inter-
gerino sublatò, cum
Gentibus in unum corpus
coaluerunt. In Apocalyp-
si nihil reperitur, quod fir-
miter sententiam hanc
stabiliat. Præcipuum præ-
sidium quærunt in loco
Rom. 11. 25, 26. Nolim
enim vos ignorare, fratres,
mysterium hoc (ut nè sitis ap-
ud vosmetipsos sapientes)
obscurationem ex parte Isra-

do: non enim adveniet dies
Christi, quin venerit defectus
prius, & relictus fuerit homo
illa sceleratus, filius ille per-
ditionis, &c. v. 8. Et non re-
labitur ex lex ille, quem Do-
minus absumet spiritu oris
sui, & evanescere facies ille
suo illustri adventu. (c) Apo-
c. 18. 2. Cecidit, cecidit
Babylon illa magna, &c. (d)
Apoc. 17, 16. Et decem con-
tigua, h. e. decem reges, om-
nes persequentes mixtionem, &
desertam reddent illam de-
nudam, & carnes ejus com-
edent, & ignem exurent.

eli obvenisse, quosque pluri-
tudo gentium intravit,
& ita totus Israel servabitur.
Totus in eo est Apostolus,
ut dehortetur Christianos,
nè idem, quod Judæis reje-
ctis, ipsi vocati sunt, super-
biant ac Judæis insultent.
Ratio est; quia per ipso-
rum ruinam salus obligit
Gentibus, v. 11. sic tamen,
ut nec omnibus Judæis
præcisa sit spes reconcilia-
tionis, v. 15. nec immunes
sint à refectione, qui cum
titulo tenus tantum Chris-
tiani sint, animo efferun-
tur, v. 20, 21. Prius illud de
Judæorum refectione non
placè

plânē sine spe veniē facta, illustrat mysterio, de Judæorum non universali, sed partiali tantum refectione, quam *πρόσθεν* *ἡμετέρας* *ἐποχῆς* nominat, non temporis ratione, quod duratura tantum sit aliquandiu, sed respectu ejus, Gentis Judæicæ, partē, quæ reprobos complectitur: ut sententia sit, non omnibus Judæis, sed parti tantum, h. e. reprobis cœcitatē evenisse. Nec verba illa, *tanτίσπερ* *ἐν* *πληνὴ* *τῇ* *ἐκκλησίᾳ* *τῶν* *ἐθνῶν*, hunc habent sensum, quod postquam plenitudo Gentium introierit, demum futura sit talis placabilis Judæorum variatio. Nihil enim frequentius est, quàm ut particula *donec*, usque dum, *tanτίσπερ* dum, negata aut affirmata, sit idem quod *nunquam*

aut *semper* ; ut *suprà* c. 19.
ostensum. Nihil quoq; offi-
cit huic interpretationi,
quod subdit Apostolus, v.
26. *Et inà totus Israel ser-*
uabitur ; *Israelis enim totius*
nomine omnes electos in-
telligit, qui demum veri
sunt Israelitæ, ut *suprà* c. 9
7. &c. ostendit, & seqq.
quoq; v. 28. c. 11. explica-
t, inquit : *Itaq; quoad Evan-*
gelium, sumi muniti propier
vos : quod ad electionem au-
tem, diligamur propier pa-
tres Summa totius loci est,
Gentis Judaicæ rejectionem
voti *ut ppe* fastam
(quæ cœctas super repro-
bis sit mnsura) electis ex
Gente Judaica non fraudi-
lore, quin it si quoque, &
sic totus Israel serventur.
Videatur Calvinus in hunc
locum.

VII. Signum Christi jam præsentis, erit sine dubio, incredibilis fulgor & majestas, cum qua Christus venturus est.

Veniet enim in nubibus
celi, Matth. 26, 64. in-
credibili cum gloria, Matth.
23, 31. & omnes sancti an-
gelici cum eo, ibid. cum cla-
more horrationis & voce
Archangeli, 1. Thess. 4.
16. Pro ejus majestatis
Eulore, Sol & Luna ob-

securabitur, (tanquam lu-
men minus à majori,) & stella cadent à celo, (h.
e. videbuntur de celo
cadere) & portantes cali-
concurrentur, Mat. 13, 24.
imò à conspectu ejus calum
& terra fugere videbuntur,
Apoc. 18, 11.

Hæc de Christi adventu: Mortuorum resuscitatio, est quâ corpora demortuorum resuscitabuntur, superstitum verò immutabuntur, & cum anima de integro indissolubili vinculo unientur.

CANONES.

I. Resurrectio, Græcis ἀνάστασις & παλίσθησις dicta, prima est, aut secunda: illa resuscitatio est à morte peccati ad vitam justitiæ; hæc est, revocatio à morte corporali ad vitam.

Apocal. 20. 6. Beatus [bet] in resurrectione prima. & sanctus, qui partem habet.

II. Resurrectionem mortuorum Scriptura probat, testimoniis, (a) exemplis, (b) typis, (c) & rationibus. (d)

(1) Jobi 19. 25, 26. Dan. 12. 2. Hos. 13. 14. Matth. 22. 31, 32. & 27. 52. Joan. 5. 28, 29. Philipp. 3. 21. 1. Thess. 4. & alii similibus locis. (b) Exemplum excitatorum ministerio Eliz, 1. Reg. 17. 22. Elizæ, 2. Reg. 4. 34. 2. Reg. 13. 21 à Christo item; Mat. 9. 25. Luc. 7. 14. Joan. 11. 11. Mat. 27. 52, 53. & ab Apostolis, Act. 9. 40. & 20. 10. (c) Typus baculi Aaronis evirescenti, Num. 17. Judaici populi à Babylonia reducis, Ezech.

37. imprimis autem Henechi & Eliz, Gen. 5. & 2. Reg. 2.

(a) Rationes petuntur à scelere Dei, quod morte non rumpitur, Matth. 22. 30. à promissionibus vite æternæ: à Sacramentis illas obsignantibus: quæ 1. Cor. 15. fusiùs declarantur. Primaria tamen ratio petitur à Christo, qui non tantum Resurrectionis typus & exemplum, sed & initium existit; ex vita enim Capitis, mystici corporis vita indubiè colligitur.

III. Resurrectio mortuorum tametsi naturam & corruptam hominis rationem superet, tamen nec contra naturam est, nec contra rectam rationem.

Ratio enim recta docet,
& posse resuscitari mor-
tuos & resuscitandos esse.
Illud enim ex omnipoten-
tia Dei: hoc est justi-
tia ejus concluditur. Ut

namque justum est, ut
quædam peccata post
hanc vitam puniantur; ita
est quoque, ut quod soci-
um fuit peccatorum, sic
quoque penarum.

IV. *Causa Resurrectionis efficiens communiter,*
est tota SS. Trinitas; singulariter autem, Chri-
stus Dominus.

Tribus modis Christus
causa ejus efficiens est: 1.
ut Deus. 2. ut judex mun-
di: 3. ut Mediator. Prio-
ribus duobus modis causa
efficiens est resurrectionis

tam reproborum, quàm e-
lectorum: tertio modo
causa resurrectionis fide-
lium est merito, efficaciam,
& inchoatione.

V. *Materia, est idem numero corpus, quod ge-*
stavit homo in hac vita.

Evincit hoc præter testi- I tertio canoni annexa, à
monium J. bi 19. 26. ratio I justitia petita.

VI. *Forma, in iterata corporis & animæ uni-*
ne, & mortuorum quidem restitutione, superstitum
verò momentaneâ immutatione, & liberatione à
corruptione, consideratur.

I. Cor. 15. 51.

VII. *Finis, est declaratio justitiæ & misericor-*
diae Dei: illius quidem in impiis ad condemnationē;
bujus verò in piis ad vitam æternam suscitandis.

Dan. 12. 2. Joan. 5. 28 29.

VIII. *In Resurrectione pii non tantum à corru-*
ptione & defectibus corporum liberabuntur, sed &
gloriâ conddecorabuntur.

I. Cor. 15. v. 42, 43, 44.
Scribitur cum corruptione, su-
scitatur cum incorruptione:
scribitur sedum, suscitatur

cum gloria: scribitur viribus
cassum, suscitatur potens:
scribitur corpus animale, susci-
tatur corpus spirituale.

CAPUT XXXV.

In quo

De Judicio ultimo.

Sic fuerunt antecedentia Judicii extremi. Judicium ipsum est augustissimus ille actus, quo Christus judicaturus est universum terrarum orbem.

CANONES.

I. *Judicii extremi certitudo iisdem argumentis probatur, quibus certitudo Adventus Christi & resurrectionis nostræ.*

II. *Causa ejus Efficiens princeps communiter tota SS. Trinitas est; singulariter autem, Christus Dominus in assumpta humana natura, sed glorificata.*

III. *Judex erit Christus principali autoritate, quippe cui omnis potestas data est, & à quo ad superiorem provocare non licebit.*

IV. *Visibilis erit hic Judex & conspicuus omnibus, tum ratione fulgoris & majestatis cum qua apparebit, tum ratione humanitatis.*

Sic tamen, ut conspiciat pios verò terrore afficiens ejus pios gaudio, im. I ac.

V. *Instrumentalis causa, sunt Angeli, quorum operâ usus est, tum in congregatione judicandorum, tum in segregatione piorum & impiorum.*

Match. 24, 31. Is verò mittet Angelos suos cum tuba voce magna, & aggregabunt electos ejus à quatuor ventis. & 25, 32. Et

congregabuntur coram eo omnes Gentes, & separabit eos alios ab aliis, ut pauperes separat oves ab hœdis.

VI. *Materia erunt omnes homines sistendi coram Christi tribunali.*

Rom. 14. 10. 2, Cor. 5. 10.

VII. *Aliter tamen pii, aliter impii judicandi erunt; illi enim judicabuntur, sed non condemnabuntur; hi verò & judicabuntur & condemnabuntur.*

Atque hoc sensu Scriptum iri, Joan. 3, 18. & p̄tura negat, fideles judi- 5, 29.

VIII. *Nec obstat, quòd impii jam judicati dicantur; aliud enim est occultum, aliud manifestum & publicum judicium.*

IX. *Forma & processus forensis exprimitur: ad quem pertinent 1, Causa cognitio. 2, Sententia dictio. 3, Ejusdem exsecutio.*

X. *Causa cognitio, librorum velut protocolli similitudine exprimitur, quibus opera ipsorum descripta sunt.*

Apocal. 20, 12. *Et aperti omniscientia, partim horum libri, &c. Librorum auminis conscientia intelligem nomine partim Dei g tur.*

XI. *Impii judicabuntur secundum & propter opera sua: pii verò secundum fidei opera, sed non propter opera.*

Hinc Apocal. 20. 12. *ex operibus, sed ab æterna Dei gratia, quæ libro Vice inscripti sunt, de- pendere.*

XII. *Impiis cum infidelitas cum impietas sua in propria conscientia sic oculos ponetur, ut nec quicquam infictari: nec contradicere possunt.*

Pla. 50. 21. Arguam te & cr-
dine objiciā oculis tuis. Mat.
12, 36 Sed dico vobis quod
cunq; verbum otiosum loquu-
fuerint homines, de eo reddi-
turos rationē in die judicii.

XIII. *Etsi autem electi quoq; peccatorum suorum recordaturi sint, aded tamen Spiritus sancti gaudio perfundentur, ut memoria illorum nihil tristitia ipsis sit allatura.*

XIV. *Sententiam Christi cum reprobi, tum electi audient: illa plena horroris, hæc plena consolationis erit.*

Matth. 25, 34. Venite benedicti Patris mei, possideite regnum, paratum vobis à justis mundi funda-
mentis. & vers. 41. Maledicti abite à me in ignem æternum, paratum Diabolo & Angelis ejus.

XV. *Exsequutio judicii protinus sequetur sententiae dictionem, sic, ut impii, spectantibus id pium in infernum abripiantur, pii verò Christo in occursum rapti, unà cum eo ingrediantur in vitam æternam.*

Matth. 25. vers. ult. 1. Thess. 4, 17.

XVI. *Finis judicii ultimi, est plena & consummata exsequutio consilii Dei, de satisfacienda justitia & gratia sua.*

XVII. *De loco, in quo judicium ultimum futurum est, nihil temere statuendum est.*

Sunt, qui vallem Josaphat designant, quæ est inter montes Sionis & Oliveti. Descensurum autem Christum, non in terram usque, sed ad illum usque locum, in quo nubes ipsum suscepit. Idque colligunt ex vaticinio Joelis cap. 3.
2. Verum illic non de extremo Judicio, sed de Judicio temporali, in hostes Ecclesiæ Israeliticæ, agitur, allusione factâ ad insignem illorum cladem, acceptam in valle Josaphat, quæ fuerat in Hierosolymæ conspectu. Quod si ad Judi-

um hæc per anagogen
transfere liber, hæc erit
sententia; Ut olim hostes
Josaphat & Judæorum, in
conspetu Hierosolymæ oc-
cisi sunt, ita infideles quoq;
in conspectu spiritualis Hie-
rosolymæ, hoc est Ec-
clesiæ, judicandos & in
infernum deturbandos ef-
fe. Atque hoc sensu, Apo-

stoli, Match. 19. Martyres
Apocal. 20. imò fideles
omnes, 1. Corinth 6. Mun-
dum & Diabolos judica-
turi dicuntur: non quòd
partiat Christus Judicis
gloriam cum Sanctis, sed
quòd sententiam ejus ap-
probaturi, & justiciam ac
sapientiam cœlestis Judi-
cis celebraturi sunt,

CAPUT. XXXVI.

In quo

*De Consummatione seculi & vita æterna, tan-
quam Judicii consequentibus.*

Judicium extremum duo consequuntur: Con-
summatio hujus seculi, & Vita æterna.

Consummatio seculi est, quâ Mundus hic as-
pectabilis, impiis in infernum deturbatis, & pi-
is in cœlum Beatorum sublatis, interiturus est.

CANONES.

I. Nominatur οὐρανὸς τε αἰὼν & -

Match. 24. 3. & 28, 20.

II. Causa efficiens consummationis hujus erit
Deus: ejusdem enim est mundum creare & eun-
dem destruere.

III. Materia ejus est Mundus hic aspectabilis,
Cœlum nimirum & Terra, unâ cum iis, quæ in cœ-
lo & terra sunt.

Petrus Cœlam, Elemen- sunt expressè nominat,
ta, Terram & quæ in ea 2. Pet. 3.

IV. Consummationi autem huic nec infernus, nec
cœlum supremum seu Beatorum, οὐνοὶ καὶ γῆς est.

Illuc

Illuc enim æternum im- ppii æterno gaudio perfru-
pii cruciabuntur, hic verò lentur.

v. De forma istius consummationis quæritur:

1. Mediatène an immediatè futura sit? 2. An
futura sit secundùm substantiam, an secundùm qua-
litates tantùm.

vi. Priori quæstioni Petrus sati. facit, docens
facturum hoc Deum per ignem.

2. Pet. 3, 6, 7. Is qui tum
erat Mundus aquâ inunda-
tus perit. Quî verò nunc
sunt celi & terra, eodem se-
mone reconditi servantur i-
gni, &c. & vers. 10. Celi
eum stridore præteribunt,
elementa verò æstuantia sol-
ventur.

terraque & qua in
ea sunt opera exurentur, &
vers. 12. Celi conflagrantia
solventur, & elementa æstu-
antia liquecent. Qualis au-
tem futurus sit hic ignis,
Deus novit, qui ignis est
consumens.

vii. Circa posteriorem quæstionem in diversas
iter sententias; alii enim Mundum hunc interi-
rum volunt. *καὶ ὁ κόσμος*, alia *καὶ τὰ πάντα*.

Qui mundum secundùm
qualitates tantùm interi-
rum putat consummatio-
nis nomine purgationem
& instaurationem intelli-
gunt, ducti I. Testimonis.
Rom. 8, 19, 20, 21, 22. E-
nim res creata, quasi ex ser-
vicio capue observantes, expectant
revelationem filiorum Dei.
Nam vinitati creatura sub-
iecta sunt, non suâ sponte,
sed propter eum, quî subiecti,
sub spe, quod & ipsa vindi-
cabitur ex servitute in-
iustis in libertatè gloriæ filio-
rum Dei. Scimus enim, omnes
crea iras unâ suscipere, &

parturire, usque ad hoc tempus
1. Cor. 7, 31. Præterit spectet
seu figura hujus mundi. 2.
Petri 3, 13. Sed celos novos
ac terram novam secundùm
promissum expectamus. A-
poc. 21, 1. Deinde vidi ce-
lum novum & terram no-
vam. II. Rationibus. 1.
Quia terra in diluvio non
secundùm substantiam in-
terit. 2. Quia homo quoque
non secundùm substantiam
sed secundùm qualitates
mutabitur. Qui verò con-
trariam sententiam tenent.
I. Scripturis nituntur. Psal.
102, 27. & Hebr. 1, 11.

III.

illa peritura sunt, tu autem permanes; ista omnia, ut vestimenta, veterascent, ut indumentum mutabis ea, &c. Esa. 51, 6. Attollite in calum oculos vestros & intuemini in terram deorsum; eos velut fumum evanescunt & terram ut pannum veteraturam. Matth. 24, 35. Caelum & terra praeeribunt, sermones autem mei nequaquam praeeribunt. 2. Petri 3, 7. Qui v. rō sunt nunc caeli & terra, eodem sermone reposui, servantur igni, &c. & v. 10. Caeli cum stridore peribunt, elementa vero astantia solvenitur, terraeque & quae in ea sunt opera exurentur & v. 12. Caliconflagrantes solvantur, & elementa astantia liquefcent Apoc 21, 1. Primum caelum & prima terra abierat, & mare non amplius existabat II. Rationibus. 1. Quia Mundus hic aspectabilis hominis viatoris causa factus est; iam vero ubi viator esse desinet ac in caelum sublatus fuerit, nullus mundi huius usus erit. 2. Quia rerum ordo hoc evincit. Cum enim Deo aeternitas competat sine principio & fine; Spiritibus vero ævum principium habens, sine autem carens rebus physicis tempus tribuitur, principio & fine constans. Ad superiores

autem objectiones respondent. Locum Rom. 8, 19, 20, 21, 22. non de instauratione Mundi huius, sed de liberatione à vanitate intelligendum, cui subiectus est: vanitatem autem illam in hoc consistere, quod maxima hominum pars, creaturarum ministerio nequissime abutatur, unde per *degeneratio nostrarum* liberationem expetere dicatur. Locum 1. Cor. 7, 31. contrarium potius docere, nimirum, Mundum hunc non mansurum. Quamvis illie loci non tam de Mundo ipso, quam de rebus mundanis, divitiis nimirum, voluptatibus & similibus sit sermo. Novum caelum, de quo 2. Pet. 3. & Apocal. 21. novum quasi Mundum indigere doceat, quem electi in caelesti patria incolent; nihil enim frequentius esse allegoria, quae caelum beatorum nunc terra, nunc caelo aspectabili assimiletur, eodemque facere verba Petri, quae addit, *In quibus habitabit iustitia.* Certum enim est, post finem huius Mundi, iusticiam nusquam nisi in caelesti patria habitaturam. Ad rationem priorem respondent, nullam esse consequentiam à diluvio ad iudicium ultimum, quia diluvii tempore

fini

finis Mundi nondum ad-
rat. Sic quoque in posteri-
ori ratione consequentiam
ab homine ad Mundum
negant; quia Mundus ho-
mini ad Vitam æternam
promoto nihil proderit,
sed conditus tantum est
propter hominem viato-
rem. Etsi autem in istius-
modi controversia, quæ
nullus fidei articulus labe-

factatur, liceat *ἡρέσθαι*,
salvo tamen aliorum judi-
cio, cordatus Lector poste-
riori sententiæ subscribet.
Aliud quippe est, instaurari
& in melius mutari; aliud,
instar vestimenti veteras-
cere, instar fumi evanes-
cere, dissolvi, liquefcere,
conflagrare, præterire, non
amplius exsisterè, ut supe-
riora testimonia volunt.

Tantum de Mundi fine. Vita æterna est sum-
mus beatitatis gradus, quo Christi gloriæ partici-
pes facti, Dei visione & cœlestibus gaudiis frue-
mur in æternum.

CANONES.

I. *Causa Efficiens Vitæ æternæ communiter, est
tota SS. Trinitas, Christus verò Dominus singula-
riter, qui & merito suo vitam nobis impetravit &
efficaciâ suâ confert.*

Hinc Pater æternitatis metonymicè *Vita ipsa*, Jo-
nominatur, Esa. 9. 6. & Ian 14, 6.

II. *Bona opera non sunt causa meritoria vitæ æ-
ternæ, licet illis vita tanquam merces gratuita pro-
mittatur.*

Bonis operibus merces illis vitam promeremur,
promittitur non ex debi- sed ut ad illorum studium
to, sed ex gratia; non ut excitemur.

III. *Æterna illa felicitas perspicitur ex libe-
ratione ab omni malo, & gaudiorum varietate, ma-
gnitudine, & æternitate.*

Apos. 21, 4. *Et abstersurus est Deus omnem lacrymam*

ab

ab oculis eorum. & mors que labor exstabit amplius
amplius non exstabit, neque quia præcedentia abierunt.
luctus, & neque clamor, ne-

IV. Varietas gaudiorum consideratur in hominis
glorificatione, in habitationum cælestium amœnita-
te, in beata Sanctorum societate, imprimis autem in
Dei communione.

V. Glorificatio tum corporis erit, tum animæ.

VI. Corpus donabitur, 1. Claritate. 2. Impassi-
bilitate. 3. Subtilitate. 4. Agilitate.

VII. Anima multò majori perfectione erit, quàm
fuit in homine etiam adhuc integro. Erit enim in-
tellectus sine errore, lux sine caligine, sapientia sine
ignoratione, ratio sine obscuritate, memoria sine ob-
livione. Erit quinetiam voluntas sine depravatione,
gaudium sine mœrore, lætitia sine dolore. In statu
innocentiæ poterat homo non peccare; in statu glo-
riæ non poterit peccare.

VIII. Habitationum cælestium amœnitas
Templi Solomonis & Hierosolymæ typo adum-
bratur.

Psal. 84, 2. & c. Apoc. 21, 22.

IX. Sanctorum communio, quæ cum gaudio
conjuncta futura sit, convivii similitudine ex-
plicatur.

Matth. 22, 2. & c.

X. Nec verò tantùm communio nobis cum san-
ctis Angelis intercedet, sed ὡς ἀγγελοι quo-
que erimus.

Matth. 22, 30. ὡς ἀγγελοι. Luc. 20, 36.

XI. Dei communio ea erit, ut sine fine eum vi-
suri, sine fastidio amaturi, sine fatigatione lauda-
turi simus.

XII. Magnitudo gaudiorum tanta est, ut non solum eam nemo fando, sed nec cogitando assequi possit.

Nihil enim in hac vita aut oculus vidit, aut auris audivit, aut cor cogitavit, quod gaudiis cœlestibus par esset, 1. Cor. 2, 9.

XIII. Neque verò talis erit hæc felicitas, cui certus præfixus sit terminus, quâve excidere iterum possimus, sed duratura est in omnem æternitatem.

Psalm. 16, 11. Facturus es, ut experiar familiam vitam, faciem tuam, amicitiam ad dextram tuam, in æternum.

XIV. Beatitudinis æternæ gradus erunt.

Colligitur hoc ex Danielis ap. 12, 3. Et erudientes splendebunt, quasi splendore expansi, & justificantes multos, ut stella, in secula seculorum erunt. Nec officit huic sententiæ, quod Mat. 13, 43. Iusti in genere, Solis instar fulsuri dicantur; etsi enim gloria Electorū per se consideratorum fulgori Solis & stellarum assimiletur, Danielis tamen cap. 12. Doctoribus præ aliis hoc promittitur; nec alia ratio dari potest, ob quam illic erudientium cum primis fiat mentio. Locus 1. Cor. 15, 39, 40, 41. minus commode ad hoc probandum citatur; simile enim de

diversitate fulgoris Stellarum, illic non fuit gloriæ gradus, sed corporis mortalis & glorificati differentiam astringit, ut ex sequentibus manifestum. Interim non amplectimur rationem diversitatis gloriæ, quam assignant Pontificii, diversitatem nimirum meritorum. Nam et donum fidei & sanctificationis, pro mera Dei gratia, inæqualiter Sanctis obtingit; ita gloriam quoque pro gratuita sua voluntate distribuet, sic tamen, ut nemo de gloriæ defectu conquerendi, aut alteri eam invidendi causam sit habiturus.

LIBER SECUNDUS
agens
DE DEO COLENDO.

CAPUT I.

In quo

De Bonorum Operum Natura.

Superiore libro de Deo cognoscendo actum est.
Nunc agendum de eodem colendo.

Verus Dei cultus in vera sanctitate & iustitia
seu in studio bonorum operum consistit.

Bona opera sunt, quæ Spiritus sancti gratiâ ex
vera fide & ad Legis præscriptum præstantur, ad
Dei gloriam, salutis nostræ certitudinem & pro-
ximi ædificationem.

CANONES.

I. *Bona opera Virtutes quoque appellantur.*

Latius tamen *Virtutis* ruzes enim hæc appellamus
vocabulo sumto, quàm à sanctos affectus, sanctas co-
Philosophis accipitur. *Vr* gitationes & actiones.

II. *Eadem per synochdochen charitatis nomine
comprehenduntur.*

Sic enim totam Legem primum præceptum per
Christus charitatis erga lineat; charitas verò erga
Deum & proximum præ proximum, ad posteriorem
cepto constare dicit, cum Legis tabulam.
charitas erga Deum, ad

III. *Causa bonorum operum efficiens princeps,
est Spiritus sanctus, quoad inchoationem, continua-
tionem, & perfectionem.*

Ejus-

Ejusdem enim est, bonum opus in nobis incipere & perficere. Philipp. 1. 6. item dare & velle & posse seu efficere, cap. 2. 13.

IV. Causa instrumentalis eorum, est fides bonorum operum radix.

Rom. 14. 23. Quicquid ex fide non est, peccatum est.

V. Materia bonorum operum, sunt affectus & actiones hominis reuati.

VI. Forma eorundem, est congruentia cum præceptis Decalogi.

Cum e. im peccatum sit | cesserit est peccatum esse
à reuati ca. 1. Joan. 3. 4. ne. I quicquid à Lege deuiat.

VII. Bona opera igitur non sunt, quæ ad hominum, non ad Dei mandata conformantur.

Esa. 29. 13. Matth. 15. 9. | doctrinas, quæ sunt manda-
Frustra me colunt, docentes | ia hominum.

VIII. Nec bona opera sunt quæ Pontificii supererogationis nominant, quibus plus quàm in Lege præcipitur præstari perhibent.

IX. Fundamentum opinionis illorum consistit in figmento de consiliis seu rebus non præceptis, sed nostræ libertati commissis, quarum intermissio pœnam quidem non accersat, impletio verò Legis impletionem grauior sit & præmium mereatur.

Talia consilia existare volunt Matth. 19. 11. ubi consilium de cœl. b. at, non præceptum contineri, aiunt. Et vers. 21. ubi Iuveni consilium, non præceptum datum esse, asserunt, ut bonis suis venditis ac in pauperes distributis,

Christum sequeretur. Et 1. Cor. 7. ubi itidem consilium de cœl. b. at dari dicunt.

Hæc verò sententia de operibus supererogationis & consiliis falsa est. I. Quia Lex imperfectionis arguitur, dum consiliorum,

orum exsecutio Legis impletioni præfertur. II. Quia si nemo Legem implere potest, tum multò minùs quisquam implebit quæ graviora sunt Lege. III. Quia quotidie remissionem peccatorum petere, & talia opera jactare, sunt à viciis.

Loca suprà citata non de consiliis hominem non obligantibus, sed de præceptis intelliguntur, particularibus quidem & certis personis pro statibus & donorum ratione accommodatis, sed præceptis generalibus subordinatis, Matth. 19. 11. cœlibatus non suadetur tantùm, sed præcipitur, duabus tamen

conditionibus adjectis. I. Si Regni Cœlorum ratio id postulet. II. Si homo de continentiz dono certus sit. Sic vers. 21. Adolescenti non consilium, sed præceptum datur, ut detrahatur ipsi larva hypocritæ, quâ totius Legis impletionem sibi arrogavit. Et 1 Cor. 7. cœlibatum iis, qui continentiz donum habent, non simpliciter, sed propter temporum illorum difficultatem expedire docetur. Jam verò quid Legi divinæ magis consentaneum est, quàm omnibus terrenis gloriæ divinæ causâ renunciare? Nihil igitur his locis consulitur, quàm quod Lex quoque præcipit.

x. *Finis bonorum operum triplex est: Dei glorificatio nostræq; erga eum gratitudinis testificatio, salutis nostræ certitudo, & proximi edificatio.*

Dei & proximi causâ bonis operibus studendum esse, Matth. 5. 16. docetur: Sic luceat lux vstra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem vestrum, qui est in cœlis. Nostri verò causâ præstanda sunt; quia sa-

luis, electionis, vocationis & justificationis certi esse non possumus, nisi ex operibus bonis, tanquam fidei, justificationis & sanctificationis effectis. Unde Joannes inquit, Qui bene agit, ex Deo est. 1. Epist. 3. 11.

xi. *Subiectum bonorum operum, est homo regeneratus.*

Hoc superioris libri cap. I nostræ probatum est, Unde 10. ex corruptione naturæ l'apparet, quàm futilis sit Scholæ.

Scholasticorum doctrina de merito de congruo & de condigno, quorum illud hominis non renati, seu ante primam gratiam, hæc verò ejusdē operibus post primam gratiam acceptam tribuunt. Illud meritum de congruo nominant, quod congruum sit, ut Deus homini secundum virtutem suam operanti, præmium reddat: hoc verò meritum de condigno nominant, quia proportio sit meriti & pœnæ. Cujus sententia pudit Stapletonum & Bellarminum.

XII. *Adjuncta bonorum operum sunt, imperfectio & eorundem nihilominus necessitas.*

XIII. *Imperfecta sunt sanctorum bona opera, quoad viatores sunt; perfecta autem erunt in statu Beatorum.*

Nec obstant loca, quibus Sancti perfectè ambulasse, & neque ad dextram, neque ad sinistram declinasse dicuntur. Istiusmodi enim locis, non tam perfectio ipsa, quàm ejus studium; nec tam graduum, quàm partium perfectio, seu sinceritas & integritas intelligitur, quâ fideles (quorum peccata alibi Scriptura ipsa memorat) Deo ex cordi sui simplicitate servire student.

XIV. *Imperfectio tamen hæc Christi perfectione tegitur: unde opera nostra semiplena, imò maximis adhuc cum infirmitatibus conjuncta pro perfectis reputantur. Hac ratione de Ecclesia dicitur, quod nec rugam, nec maculam habeat.*

XV. *Necessaria sunt bona opera, necessitate præcepti & medii, non autem necessitate causa & meriti.*

Ratione præcepti necessaria sunt; quia studium bonorum operum in tota Scriptura nobis severissime injungitur. Ratione medii necessaria sunt; quia vocationis & electionis veræque fidei sunt indicia.

indicia & signa, & quia
modus seu via sunt, qua
ad coelestem Beatitudinem
itur. Ut verò si quis hære-
ditatis obtinendæ causâ
Basilicæ Argentinam eat,
via seu iter medium qui-
dem est. sed non causa
meritoria hæreditatis: itâ
hoc quoque in negotio se-
res habet. Meriti ratio-
nem tum demum habe-
rent opera, si, quæ se-
quenti disticho exprimun-
tur, ipsis tribui possent,

Da tui; sed qua non debes;
proportio & adsit;

Non aliter meritum dixeris esse tuum.

Primum enim, ut opus bonum meriti rationem habeat, requiritur, ut nostrum & ex nobis sit. II. Ut sit indebitum. III. Ut mercedi sit æquale. At I. Bona opera fiunt à nobis, non tamen fiunt ex nobis, 2. Corinth. 3. 5. II. Eadem præstare tenemur, aded ut si omnia fecissemus, satendum nihilominus foret, nos *inutile* servos esse, Luc. 17. 10. III. Nulla est illorum proportio, si conferantur cum Vitæ æternæ dono.

CAPUT II.

In quo

De Virtutibus ad uniuersum Dei cultum & decalogum pertinentibus.

Virtutes seu bona opera generalia sunt, aut specialia: illa ad universum Dei cultum, adeoque totum Decalogum pertinent; hæc ad alterutram tabulam seu singula præcepta.

Prioris generis Virtutes sunt Intellectus, aut
Voluntatis.

Virtutes Intellectûs sunt, Sapientia & Prudentia.

Sapientia est virtus, quâ & Dei voluntatem,
& nostram infirmitatem perspectam habemus,
ut,

ut, quæ voluntati Dei consentanea sint, faciamus, & vires faciendi seriis precibus à Deo petamus.

Rom. 12. 2. *ut prophetis, facere placitum tuum, quæ sit voluntas Dei bona, tu Deus meus es: tuo Spiritui bono de duc me per vi-*
illa, placens & perfecta. Psalm. 143. 10. *Docce me: ampliatam.*

Opponitur ei Stultitia seu viarum Dei ignorantia, & *Ἀγνοσία* seu Sapientiæ opinio.

Jerem. 5. 4. *Stultie & uni esto sapiens iudicio tuo. E-*
qui ignorant viam Jehovæ, *clesiast. 7. 16, Ne sis sapiens*
ius Dei. Proverb. 3. 7. *Ne nimis.*

Prudentia est virtus, quâ prævidemus, quod quidque tempore, loco & modo faciendum, & qui negotii suscepti futurus sit eventus.

CANONES.

I *Prudentia consiliorum & actionum directrix est.*

II. *Prudentiæ est, Mundo diffidere, & se non temere cuius credere.*

Jerem. 9. 4. *Quisquam a- Prudentes estote sicut serpentes suo cavete.* Mat. 10. 16. *ites, & simplices ut columbe.*

III. *Prudentiæ est, simulare & dissimulare.*

Sciendum tamen hîc, quo aut studium vitandæ *ἀντι-
 fine & quando simulare* *ζυφίας.* Facere autem hoc
aut dissimulare eliceat. Finis *licet rum, quando salvæ*
est, aut Ecclesiæ piorum- *Dei gloriâ, citra fraudem*
ve ædificatio, aut rerum *veritatis, charitatis, justitiæ,*
necessariorum exploratio, *vocationis & officii*
aut periculorum aversio, *fieri potest.*

IV. *Prudentiæ est, in malis culpæ nullum, in malis pænæ minus eligere.*

Sic David, triplici poenâ nominatâ, pestem præ bello & fame elegit, 1. Sam. 24. 12. Cyprianus à Præsidente deliberare iussus, an parere, an verò interfici, velit respondit, In re tam sancta non deliberandum. Condæus tribus ipsi à Ca-

rolo nono Galliarum Rege propositis, Missâ, Morte, & perpetuo carcere: respondit, se, Deo favente, primum nunquam electurum, ex duobus reliquis verò se alterum voluntati Regis liberum relinquere.

Prudentiæ opponitur Imprudentia & Versutia ac Prudentiæ opinio.

Matth. 25. 3. *Qua erant faruæ, acceptis lampadibus suis, non acceperant oleum secû.* Luc. 16. 8. *Et laudavit Dominus Dispensatorum in-*

justum, quid prudenter fecisset: ubi versutia prudentia dicitur *ῥαταινῶς.* Rom. 12. 16. *Ne esote prudentes apud vosmetipsos.*

Dictum est de virtutibus mentis: Voluntatis virtutes generales sunt, Integritas, Προθυμία seu Promtitud, & Constantia.

Integritas est, quâ obedientiam Deo quantumvis imperfectam, serio tamen proposito ἀνωπλιτος & tanquam coram Dei oculis præstamus.

Deut. 18. 13. *Integer esto in Jehova Deo tuo.* 2. Cor. 1. 12. *Nam gloriatio nostra*

hac est, testimonium v' delicti c' n'scientia nostra.

Opponitur ei Conscientiæ contemptus & Conscientia simulata seu Hypocrisis.

1. Tim. 1. 19, 20. *Reinens fidē & bonā conscientiā, quā expulsa nōnulli fidei naufragiū fecerunt. Ex quibus Hy-*

men. usq' Alexander. Joan. 18. 28. Sacerdotes non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, sed ut ederēt Pascha.

Προθυμία seu Promtitud, Hilaritas & Alacritas, est virtus, quâ sponte & cum gaudio Deo obeditur.

Psal.

Pſalm. 40, 9. *Facere vultis in me, Deus mi, delictor.* Pſalm. 110, -3, *Po-* | *pulus tuus spontaneus.* 1. Cor. 9 7. *Hilarem datorum diligit Deus.*

Opponitur ei Præcipitancia & Coactio.

Matth. 8. 19, *Et cum accessisset quidam Scriba, dicens ei, Magister, sequar te, quocumque* | *cumque fueris.* 2. Cor. 9. 7. *Quisque sicut praecepit corde, ita ut non ex tristitia, aut necessitate*

Constantia, est, virtus, quâ homo in Dei cognitione, professione & cultu usque ad finem perseverare paratus est.

Mat 25 13, *Sed qui ubi fuerit ad finem usque, is servabitur.* | *Exempla in Prophetis, Apostolis & Martyribus.*

Ei opponitur Inconstancia & Pertinacia in errore seu malo proposito.

Luc. 9. 62. *Nemo, qui manserit ad moram aratro, respexerit ad ea quae retro sunt,* | *appositus est ad Regnum Dei.* Act. 7. 51. *Dimi te reverti in circumcisi corde, &c.*

CAPUT III.

In quo

De Operibus ad primum Praeceptum pertinentibus.

Tantum de generalibus virtutibus & operibus. Specialia ad cultum Dei immediatum aut mediatum pertinent.

Immediatus Dei cultus est, qui Deo immediate præstatur, & priore tabulâ docetur.

Estque internus tantum, vel internus & externus simul.

Internus tantum cultus est, qui in corde reside- & primo Dei mandato præcipitur.

Summa ejus est : Ut ipsum solum pro Deo agnoscamus & colamus.

Præceptum negativum
est, Ne eris tibi ullus De-
um alienorum aut faciem

meam. Ex hoc colligitur
affirmativum, Me solum pro
Deo agnoscere & colere.

Ad hoc igitur præceptum pertinet Agnitio Dei
& Religiosus erga eum affectus.

Agnitio Dei est, quâ Deum, qui se in Scriptu-
ris cognoscendum præbet, pro unico & solo vero
Deo agnoscimus.

Deut. 6, 4. Audi Israel,
Fehova Deus noster. Fe-
hova unus est. Esa. 46, 9.
Recordamini priorum inde

à seculo me esse Deum for-
tem, & nullum præcedere De-
um esse, & admittam pariter
mihi.

Huic opponitur Atheismus & Polytheismus.

Psal. 14, 1. Dicit stultus
cum animo suo, Non est
Deus. Galat. 4, 8. Ino-

rum quidam ignorantes De-
um, serviebatis illi, qui na-
tura non sunt dei.

Religiosus erga Deum affectus in Fide, Fi-
ducia in Deo, Spe, Charitate, Timore, Respi-
cientiâ, Patientiâ, & Animi gratitudine consi-
deratur.

Pro Deo enim aliquem
agnoscere est, in eum cre-
dere, fiduciam & spem in
eo collocare, eum supra

omnia diligere & timere,
voluntati ejus patienter se
submittere, & omnia bona
pro ejus donis agnoscere.

Fides est, quâ Deum tanquam nostrum Deum
& Patrem amplectimur, ejusq; Verbo promissio-
nibus & comminationibus firmiter credimus.

Fides supra considera-
ta fit instrumentum Ju-
stificationis & Sanctificati-

onis, si reverè consideratur
ut virtus & opus ad Dei
internam cultum relatum.

Opponuntur ei Aversio, seu Infidelitas, & Du-
bitatio de bonitate aut Potentia Dei: Præsumptio
tem fidei.

Psal. 78, 22. *Israelita non crediderunt in Deum, neque eo fisti erant in salutē ejus.*
 Num. 20, 12. *Quia non credidistis mihi, ut sanctificarem*

vis me, &c. Jac. 2, 14. Quid est utilis frater mei, si quis fidem habere se dicat, opera vero non habeat? Num potest fides illa eum servare?

Fiducia est virtus, quā in Deo ejusq; promissionibus acquiescimus, & toti ab eo, in omnibus tam corporalibus, quā spiritualibus pendemus.

De Fiducia, quatenus promissiones de Christo cordi applicat, & forma fidei existit, super actum est: hūc ut fidei effectum

consideratur. De hac Solomon inquit. Prov. 5, 1. *Fiduciam habet in Felicitate ex toto animo suo.*

Opponuntur ei Diffidentia erga Deum, & Fiducia idololatrica.

Diffidentie exemplum est in Israelitis, Psalm. 78, 19, 20 in Davide, 1 Sam. 27, 1: in Duce Reg. 9, 1. Reg. 6, 35, in Ahasa, Esai. 7, 12. in iis, qui nimā vidētis sollicitudine aguntur, Matth. 6, 25. Fiducia idololatrica est, quam homo aut in Diabolo collocat, ut Magi: aut in Idolis, ut Ahasa, 2 Reg. 1, 2, aut in hominum fimentis, sicut

Papani: aut in humano brachio, Jer. 17, 5. aut in feceribus, munitionibus, medicamentis, &c. Sicut Asa Syriorum opem implorans, & prius Medicos quā Deum consulens, 2 Chron. 16, 7. & 12. Alioquin externis praesidiis uti licet, modo fiduciam in eis non ponamus. Utendum illis, non intendendum.

Spes est, quā futura Dei beneficia, imprimis autem salutis nostrae complementum, Dei promissionibus & Christi merito nixi, indubitanter expectamus.

Differt Spes à fide ut effectus à causa. Fidei: objectum est promissio,

quā illa nititur: Spei objectum est res promissa, quam illa expectat.

Ei opponitur Dubitatio, Desperatio, & Spes idololatrica.

Dubitatio etiam in pios quandoque cadit. 1. Sam. 27. *1. Tandem dixit David cum animo suo, consummar aliquo die manu Saulis.* Desperatio plenaria & finalis non nisi in reprobos, quales erant Cain, Gen. 4. Saul, 1. Sam. 28. & 31. Achitophel,

2. Sam. 17. Judas Matth. 27. & similes: Spes idololatrica in Pontificis deprehenditur, qui crucem ligneam, Mariam, &c. spem suam nominant, & vitam æternam propter opera, satisfactiones, & indulgentias sperant.

Charitas est quâ Deus tanquam summum bonum sincerè & suprâ omnia amatur.

Sic enim præcipitur Deut. 6. 5. Matth. 22. 37.

Opponuntur ei odium Dei & Charitas idololatrica, quâ Mundus & quæ in eo sunt, supra Deum amantur.

Joan. 15. 28. *Oderunt tum me, tum Patrem meum.* 1. Joan. 1. 2. 15. *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.*

Timor Dei est: quo Dei Verbum & Majestatem sic reveremur, ut offensam tam benigni Patris omnibus modis præcaveamus, non tam poenæ formidine quàm Dei amore.

Timor Dei quandoque pro toto Dei cultu sumitur: hoc verò loco ea vir-

tus intelligitur, quæ timor filialis appellatur.

Huic opponitur Securitas carnalis, Timor servilis, & Timor idololatricus.

Securitas aliter in piis, aliter in impiis se habet. In piis irâ, ut non excutitur omnis Dei timor. In impiis verò est omnimoda carentia reverentiæ Dei.

Timor servilis differt à filiali: I. Quia filialis ex amore Dei, servilis ex metu, imò odio Dei promanat. II. Quia filialis offensam Dei tanquam Patris,

servilis verò pœnam Dei
tanquam Judicis metuit.
III Quia filialis hominem
ad Deum allicit, servilis
hominem à Deo abstra-
hit. Timor idololatricus

non solùm is est, quo ab
idolis, sed quo ab homin-
bus & Mundo magis
metuit homo, quàm à Deo
Mat. 10. 28. *Nè timeatis eos,*
qui corpus occidere possunt.

Pœnitentia est, quâ peccata agnoscimus, agni-
ta deploramus, fiduciâque in Dei misericordia
& Christi merito nos erigimus, cum firmissimo
à peccatis abstinendi & Deo obediendi pro-
posito.

Resipiscencia & Pœniten-
tia, sicut *μετανοίας* quoq;
& *μεταμελείας* nomina
quomodo differant, superi-
ore libro capite 30, indica-
tum fuit. Sumitur autem
Resipiscencia vox, vel pro

tota hominis mutatione
seu vocatione speciali, vel
pro sanctificatione, vel pro
sanctificationis effectu &
parte cultûs Dei interni.
Atq; in tertia significatio-
ne demum huc pertinet.

Partes ejus tres sunt. 1, Contritio. 2, Fidu-
cia. 3, Emendationis propositum.

Huic opponitur Perseveratio & Induratio in
peccatis, & ficta ac idololatrica quoq; Pœnitentia.

Fictæ pœnitentiæ exem-
plum est in Ahabo, 1 Reg.
21. Idololatrica verò est
pœnitentia Papistarum,
quam ponunt 1, In con-
tritione, 2, In confessio-

ne. 3, In satisfactione
quâque peccata expun-
purant. Atqui hæc tria in
Judæ quoque pœnitenti-
ce ponuntur, Matth. 23.

Gratitudo erga Deum est, quâ humiliter agno-
scimus dona & bona Dei in nos indignos collo-
cata, cum serio Deum glorificandi proposito.

Genes 32. 10. *Impar sum*, inquit Jacob, *omnibus*
illis beneficiis.

Opponitur ei **Aχαισία* seu Ingratitudo in
Deum, quâ nulla erga Deum gratitudo declara-
tur,

ratur, aut homo Dei beneficia sibi, aut creaturis, aut idolis accepta fert.

Esaie 1, 2. Filios edu-
cui & extulisti, autē de-
ficerunt à me. Jer. 44, 17.
Adolendo rebus celestibus,
& libando eis libamina sati-

ebamur cibo, & manibus hila-
res, ac malum non experie-
bamus. Hab. 1, 16. Impius
sacrificat plagis suis, & suf-
fitum facit resurgendo suo.

Patientia est, quā fide Providentiæ, Potentiæ,
& Bonitatis Dei suffulti, afflictionibus ab ipso
nobis immixtis, placidè nos ejus manui submitti-
mus.

Afflictionum, in quibus
Patientia se exercet, variæ
species sunt. Nam præter
timorē, seu vindictam,
quam Deus in impios ex-
ercet, afflictio piorum aut

cordeia est seu castigatio,
aut denūciatio, tentatio seu
exploratio, aut deniq; tra-
yrium, idq; eruentū, cum
sanguinis effusione con-
iunctum, vel incruentum.

Patientiæ opponitur
hypocritica, & Stoica & *πρόθετα*.

Impatientia, Patientia

Ad Impatientiam perti-
net *μετ' ἡμῶν*, seu qui-
ritatio in afflictionibus, quæ
si præter meritum eveni-
rent, & mollicies. Hypocri-
tica patientia in illis cer-
nitur, qui cruciatus ipsi sibi
accerunt, ut Baalim, 1. Reg
18, 28. Eremitæ, flagellato-

res, &c. Stoica verò *ἀνολο-
γητα* idèd rejicitur, quia
patientia non repugnat
sensui dolorum, & quere-
læ seu lamentationes :
dammolo contra Deum
nihil proferatur, ac non
tam de poena, quàm de
peccatis quiritemur.

CAPUT IV.

In quo

De Operibus ad II. III. IV. Præceptum
pertinentibus in genere.

DICTUM est de cultu Dei interno. Sequitur
nunc cultus ejusdem partim internus, par-
tim externus, qui vera religio appellari solet.

& sequentibus tribus præceptis mandatur.

Vera Religio est, quâ Deus ritibus à se præscriptis, & vera Nominis ejus sanctificatione tum in tota vita nostra, tum imprimis tempore à Deo destinato colitur.

CANONES.

I. Religio & Pietas (Græcis *Ευσέβεια, Ουσεβεία & Οεοπρεπεία*) generali significatione omnem Dei cultum; specialiter cultum Dei immediatum; specialissimè verò aut internum solum, aut externum & internum simul denotat.

II. Appellatur in Scripturis *Δουλεία & Λατρεία*.

Pontificii *Λατρείας* Dec, Scriptura, imò contra eam
Δουλείας sanctis Angelis | Nam & *λατρεύειν*, Matth.
 & hominibus, *Τελέδουλείας* | 4, 10. & *δουλεύει* Matth. 6.
 Mariæ tribuunt. Sed sine | 24. soli Deo iubemur.

III. Religio vera, divina est ortu, materiâ, formâ; & sine.

IV. Religio vera unica tantum est.

Sola enim vera religio | spondet. Verum & Unum
 est, quæ Verbo Dei re- | I convertuntur.

V. Religio cum omnibus tum imprimis Magistratibus & Ministris curæ esse debet.

Sunt enim Ecclesiæ nu- | Ecclesias & scholas confer-
 trici. Præstant autem hoc, | vando, Ministros alendo.

VI. Vera Religio antiquissima est, quippe quæ jam in Paradiso cœpit.

VII. Non solum externa est, sed interna quoque.

Rom. 2, 29. Non enim qui | est, in carne, circumcissus
 in propatulo Judæus est, | est: sed qui in occulto Ju-
 Judæus est: nec ea quæ est | dæus est & circumcissio cor-
 in propatulo circumcissio, id | dis.

VIII. Re-

VIII. Religio non cogenda, sed docenda est.

IX. Religio armis non propaganda; armis tamen defendenda est.

Exemplo piorum Regum & peratorum, imprimis Con-
Maccabzorum, item & Im- I stantini M. Theodof M. & c

X. Si quid in Religionem depravationis irre-
pserit, à Principe seu Magistratu reformanda est.

Exemplo Moſis, Joſue, & Ezechiz, J. ſir, Conſtan-
Davidis, Aſz, Joſaphat, I tini M. Theodoſii, & c.

XI. Si Magistratus ſit hoſtis Eccleſiæ, nec refor-
matio ab eo impetrari queat, tum reformatio in-
cumbit iis, quos Deus donis ad hoc neceſſariis in-
ſtruxit, nec Eccleſiæ aut Episcoporum conſenſus
expeſtandus eſt.

Exempla ſunt in Gede-
one, Jehoiaſa, Macea-
bis, Apoſtolis, &c. Sa-
nè ſi Romanorum Epi-

ſcoporum conſenſum ex-
ſpectaſſent Majores no-
ſtri, nihil unquam refor-
mationum fuiſſet.

Religioni Veræ opponitur Epicureiſmus &
falſa Religio.

CAPIT V.

In quo

De Operibus ad ſecundum Præceptum in ſpecie
pertinentibus.

Religionis veræ tum partes, tum tempus di-
vinitus præſcriptum conſiderari debet.

Partes veræ Religionis duæ ſunt, Ritus ille,
quo Deus in Eccleſia coli vult; & Sanctificatio
nominis ejus, in reliqua tota vita.

Ritus Deum colendi eſt, quem nobis in Ver-

bo suo præscripsit: de quo agitur præcepto secundo, cuius summa est, *Eo Deum ritu colendum esse, quem Ecclesiæ suæ præscripsit.*

Patet hoc ex recta mandati secundi analysi, quod perperam cum primo præcepto confunditur. Ut enim primo præcepto indicatur, quis pro Deo colendus sit; ita hoc secundo ostenditur quo ritu coli velit. Et ut primo præcepto inter idololatricam opponitur, ita secundo externa avertatur. Partes hujus præcepti duæ sunt, Prohibitio & Confirmatio. Prohibitionis duo sunt membra: prius de Idolorum fabrica, posterius de Idolorum veneratione. De fabrica Idolorum ait, *Né facies tibi sculptile, aut ullam imaginem: eamque sultectorum enumeratione illustrat: neque eorum, inquit, quæ in caelis supra, aut quæ in terra infra, aut quæ in aquis infra terram.* Veneratio Idolorum duplici mo-

do declaratur, adoratione seu incruvacione, & cultu. Confirmatio constat combinatione & promissione. Utique illustratur à natura Dei, & ab objecto: illic enim se *Jeboâ Deum fontem, Zelorem visitantem iniquitatem;* hic verò *misericordie describit: illic pernam in tertiam & quartam generationem, ipsum ad se habentem, hic verò benedictionem in millesimam generationem ipsum diligentium denunciat.* Jam præcepti summa quæ sit, docet processus, primò à specie ad genus. Idololatria enim prohibetur unâ cum omnibus ritibus Dei Verbo non contentis aut ei contrariis; secundò, à negatione ad affirmationem contrarii; præcipitur enim, ut Deum colamus eo ritu, quem Ecclesiæ præscripsit.

Ritus Ecclesiæ præscripti tum partes, tum adminicula spectari debent.

Partes ejus sunt recta Verbi & Sacramentorum Tractatio, & Oratio.

Recta Verbi & Sacramentorum Tractatio est, quâ omnia ex illorum promulgatione & administratione fiunt, secundum Christi institutionem.

Oratio est, quâ Deum cum vera ac humilicordis

cordis contritione alloquimur, de iis quæ sanctæ ejus voluntati sunt consentaneæ.

Estq; aut Invocatio Dei, aut Gratiarum actio.

CANONES.

I. *Causa Orationis efficiens communiter, est tota SS. Trinitas: singulariter verò, Spiritus sanctus.*

Unde Spiritus precum nominatur, Zach. 12, 10.

II. *Causæ impulsivæ ex parte Dei sunt ejus (a) mandatum, (b) promissio exauditionis, (c) Majestas, (d) Bonitas, (e) Beneficia: ex parte nostri verò necessitas nostra, quæ colligitur ex consideratione inopiæ, calamitatum, tentationum, periculorum, &c.*

(a) Joan. 16, 24. & Ps. 50, citatis locis. (c) 1. Reg. 15. Elia. 55, 6. (b) Matth. 12, 15. (d) Psalm. 86, 4. 7, 7. 1. Timoth. 2, 1. Jac. 5 (e) Psalm. 34, 5. & 103, 1, 17. Elia. 65, 24. & jam 2. &c.

III. *Materia Orationis sunt, tum impetrata, tum impetranda.*

IV. *Forma seu Idæa veræ ac religiosæ Orationis est Oratio Dominica.*

Partes ejus quatuor sunt Exordium, Petitiones, Confirmatio & Conclusio. Exordium sic sonans, *Pater noster, qui es in cælis*, ed directum est, ut animi, nostri disponantur, 1. Ad docilitatem; indicat enim, quis invocandus sit, nempe Deus ille, qui in Jesu Christo Pater nobis factus est, nos adoptando in filios suos. 2. Ad humilitatem; quia non terrenus, sed cælestis ille

Pater est. 3. Ad fiduciam exauditionis; vult enim nos exaudire, quia Pater noster est: potest, quia Pater cælestis est. 4. Ad charitatem; quia orare docemur, Pater noster. Petitionum duæ sunt classes. Prior earum est, quæ ad Dei gloriam faciunt, quarum prima & præcipua est, Sanctificetur Nomen tuum. Huic posteriores duæ subordinatæ sunt: *Adveniat Regnum tuum: Fiat voluntas tua*

sua sicut in celis, ita & in terra. Posterior classis earum est petitionum, quæ ad nostram necessitatem pertinent, tam quoad præsentem vitam, quam quoad futuram. Ad presentem facit quarta petitio, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Ad futuram spectant duæ postremæ; *Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos à malo:* illa ad justificationis, hæc ad sanctificationis donum commodè refertur. Confirma-

v. *Finis Orationis, est Dei gloria & salus nostra.*

Hæc enim Orationis *α & ω.* Unde Orationis dominicæ petitiones à Dei

vi. *Effecta Orationis sunt longè maxima: non ex Orationis velut operis operati merito, sed ex promissionis divinæ pacto.*

vii. *Objectum Orationis (ad quod) est tota SS. Trinitas; sic tamen, ut aut omnes personæ conjunctim, aut qualibet illarum separatim invocetur.*

Partim invocandum esse, nemo negabit. Filium invocatur Stephanus. Act. 7, 59 imò omnes Angeli eum adorant, Heb. 1, 6 Spiritum S. unà cum Patre & Filio,

tio his verbis sequitur; *Quia tuum est Regnum, Potentia & Gloria in secula, seculorum:* quibus docetur, 1. Cordi esse Deo preces nostras, quia Rex noster est, quippe *cujus est Regnum.* 2. Posse nos ab ipso exaudiri, quia *ejus est Potentia.* 3. Velle Deum nos exaudire, quia *ejus est Gloria.* 4. Nec mutari ejus in nos affectum, quia talis est in *secula seculorum.* Conclusio est in particula *Amen,* quæ & serio & cum exauditionis fiducia nos hæc petitio se testatur.

gloria inchoantur, & in salute nostra terminantur.

Joannes Apoc. 1, 4, 5. Et hymnus ille Angelorum; Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Filio quoque applicatur, Joan. 12, 41. & Spiritui sancto. Act. 21, 26, 27

viii. *Objectum Orationis (pro quo) sunt non*

mortui, sed viventes & ad mortem non peccantes.

Pro iis enim, quia ad mortem peccant, orari Deus non vult. 1. Joan. 5. 16. Pro mortuis non orandum; aut enim damnati, aut beati sunt: illis preces nostræ nihil prosunt, his necessaria non sunt.

IX. Objectum (contra quod) sunt aperti Dei hostes.

Non autem ita imipis imprecari debemus æternum exitium: sed orandus Deus, ut potenti sua manu eos humiliet & convertat; quod si verò converti nolint, in æternum eisdem puniat. Imprecationes ab iis factæ, qui prophetico spiritu à Deo donati eiant, non temere nobis in exemplum sunt trahendæ; difficile enim est, inter eos, qui ad mortem peccant, & eos de quibus adhuc bene sperandum est, discernere.

X. Precas conjunctæ esse debent cum humili peccatorum agnitione, cum vera & firma fiducia, ac constanti respiciencia proposito.

XI. Externi gestus decenter usurpati ad devotionem animi tum excitandam, tum testificandam plurimum faciunt.

Et hæc de partibus ritus illius, quo Deus à nobis vult coli: Externa ejusdem adminicula sunt Jejunia & Vota.

Jejunium est abstinencia à cibo & potu, ad certum tempus idèd suscepta, ut carnis lascivia retundatur, & Deus ardenrius a nobis colatur.

CANONES.

I. Jejunium coactum est, aut voluntarium. Illud pauperum est, ob cibi penuriam; hoc eorum, quos cibis non desicit. Voluntarium naturale; politicum, aut Ecclesiasticum est. Naturale est, quod valetudinis causâ suscipitur. Politicum est, quod publi-

publicorum negotiorum causâ à Magistratu indicitur. Ecclesiasticum denique est, quod definiimus.

II. Jejunium Ecclesiasticum privatum est, aut publicum.

III. Privatum est, quod quisque sibi aut familie suæ propter causas privatas indicit.

Exempla sunt, Jobi 1, 4. 2. Samuel. 3, 35. & 12, 16. Nehemia 1, 4.

IV. Publicum est, quod à Magistratu seu Ecclesiâ publicis de causis, & imprimis calamitatibus ingruentibus præcipitur.

Exempla, 2. Chron. 20. Esther 4.

V. Verum jejunium ex modo & fine judicandum.

VI. Modum si spectemus, verum Jejunium, 1. Non in ciborum delectu, sed in abstinentiâ ab omni cibo: 2. Non in externa tantum abstinentiâ à cibo, sed & in abstinentiâ à peccatis consistit.

Esa. 58, 6, &c. Joels 2, 12.

VII. Finis Jejunii nullus alius esse debet, nisi ut cultui divino ac precibus ardentius vacemus, carnis lasciviam retundamus, coram Deo abiectionem & coram proximo veram testemur respicientiam.

VIII. Jejunia non adstricta sunt certo tempori, ut in Veteri Testamento: sed liberè, urgentibus necessariis causis, suscipi debent.

Tale est Jejunium. Votum est pollicitatio de re licita Deo sanctè facta: ad testificandam animi nostri ad Deum colendum promittitudinem.

CA-

I. *Votum* hoc loco, non preces aut desiderium, sed promissionem religiosam denotat.

II. *Votum* generale est, aut speciale: illud de rebus preceptis est & ab omnibus exigitur, quale est votum Baptismi: istud de rebus licitis est & à quibusdam singulari de causâ suscipitur. Illud pars cultûs divini: istud adminiculum tantum ejus existit.

III. *Votum* speciale ex Efficiente, Materiâ, Formâ & Fine judicandum est.

IV. *Efficientem* si speciemus: excluduntur à voto speciali. 1. Qui rationis & judicii usum nondum sunt assequuti. 2. Qui sui juris non sunt, sed vel patriâ vel maritali autoritate constricti.

Numerus.

V. *Materia* voti, est res licita & in nostra potestate sita.

VI. *Forma* in deliberatione mentis, in proposito voluntatis, & in promissione interna aut etiam externa consistit.

VII. *Finis*, est vel grati animi testificatio, vel privata disciplina exercitamentum.

Prioris generis votum est, cum quis ex morbo angustia periculo liberatus votivâ oblationem velut gratitudinis tessellam Deo conse-

crat. Posterioris generis votum est, cum quis à re aliquâ licitâ, sibi tamen periculosa, velut à vino aut similibus, voto abstinere.

VIII. *Subjectum*, cui vota nuncupanda sunt solus Deus est.

IX. *Votum* nondum nuncupatum, arbitrarium est: nuncupatum verò & legitime factum, servandum est.

Psal. 76, 12. Vovete, & vota reddite Jehovæ Deo nostro.
Hactenus.

Hactenus de vero Deum colendi ritu ; cui, præter ejus intermissione, opponitur ritus Deum colendi falsus.

Estque objecti ratione triplex : aut enim à Deo non præceptus ; aut ab eo expressè prohibitus ; aut præceptus quidem est, sed in alienum finem directus.

Ritus Deum colendi ab eo non præceptus. Ἐξ ἀλογικίας dicitur, cultus nimirum ex humano cerebro confectus.

Hunc Deum colendi ritum Paulus opponit libertati Christianæ. Coloss 2 20, 21, 22, 23. Itaque si mortui cum Christo, liberi estis ab elementis hujus Mundi, quid ut viventes in Mundo placitis obstringimini? Necessariis, neque gustariis, neque rigoris? Quæ omnia sunt comperata ipso usu ad corruptionem, præscripta ex præceptis & doctrinæ hominū. Quæ rationem quidem habent sapientia in cultu voluntario, (ὡς ἰδὲ ἀλογικία) & submissione animi, & in eo, quod corpori non parcant. non tamen ullius sunt præi cum ad ea spectent, quibus fertur caro. Tales sunt ritus à Pontificiis introducti in Baptismi & Sacramentorum administratione. Quinque item Sacramenta ab ipsis confecta : Tempus orationi & precibus definitum; Linguz Latine &

sphærarum in precibus usus. Jejunia in ciborum delectu potius, quàm abstinencia posita : in primis jejunium quadragesimale. Votum item paupertatis, obedientia monastica & continentia religiosa. Paupertatis votum impleri existit ; quia cùm homo ex Dei mandato, in fadore vultus, sui victum sibi quærere debeat, ejusmodi voluntaria paupertas ordini ejus repugnat. Eadem ratio est voti obedientie ; quia illo homo à Christo tam pretioso & redemptus, pecunie servituti subicitur & à vocatione legitima abstrahitur. Temerarium verò est continentie votum, quia rarius vitæ donum est, & hoc voto quàm plurimi, sub prætextu castitatis, Satana laqueis implicantur.

Ritus

Ritus cultus religiosi Dei Verbo prohibitus, est
Idololatria & Sanctorum adoratio.

Idololatria, est quâ idolum fabricatur, retinetur,
aut religiose colitur.

Idololatriæ duo sunt genera. Prius est, cum pro Deo habetur & colitur, quod verus Deus non est; atq; hæc primo præcepto repugnat. Posterius idololatriæ genus est, cum verus quidem Deus colitur, sed aut in Idolis, aut in sanctis Angelis & demortuis.

Idolum est imago seu simulacrum cultus religiosi causâ factum.

CANONES

I. *Idolum ab imagine & simulacro ut species & genere differt.*

Dupliciter igitur hoc in negotio errant Pontificii. Primò, idem volunt esse idolum & simulacrum; ducti hac ratione, quòd simulacra à similitudo dicantur: cum à similitudo potius seu simili vox deducta sit. Non igitur statim omne simulacrum est idolum; siquidem Tertullianus hominem quoq; simulacrum Dei nominat. Frustra conantur asserere ubi in Scripturis est vox *simulacri* ibi in Græco esse *εἰδωλον*. Nam etiam in Latinis Bibliis testimonia sunt in contrarium. Exod. 34. 15. Levit. 26. 30. Act. 17. 73. Secundò statuunt Imagines rerum existentium esse, Idola non existentium. At notum est, etiam Gentiles idola habuisse non tantum fictarum, sed & earum rerum, quæ revera fuerunt. Nec obstat Pauli dictum, 1. Cor. 8. 4. *Scimus idolum nihil esse in Mundo*; id enim non objecti respectu dicit quod idola representatur, sed respectu virtutis, quæ in Idolis nulla est.

II. *Idololatria tres gradus sunt, fabricatio, retentio, & cultus.*

III. *Fabricatio Idoli est, cum imago seu simulacrum fit cultus religiosi causa.*

IV. Non

IV. Non igitur omnis imaginis aut simulacri fabrica est idololatria. talia enim memoria, oblationis, aut alterius politici usus causâ facere licet.

V. Cherubini, Serpens æneus, & similia Dei jussu facta sunt, non cultûs religiosi causâ, sed ut essent typi Christi.

Ineptè igitur illorum prætextu idola sua defendere volunt Papistæ: Nam I. Illa facere Deus jussit: hæc verò prohibuit. II. Illis nullus cultus religiosus exhiberi debuit; unde serpens æneus, ex quo

adorari cœpit, confractus est: 2. Reg. 18. 4. his vobis cultus religiosus exhibetur. III. Cùm typi omnes Christi adventu sublatis sint, nihil tale in Novo testamento locum habet.

VI. Imagines Christi, Angelorum, Mariæ & Sanctorum à Papanis fabricatæ, reverâ sunt Idola.

Ratio; quia fabricantur cultûs religiosi causâ. Pontificii Idola esse negant: I. quia non sunt simulacra rerum non existentium. II. Quia non agnoscantur pro diis III. Quia Angelis facies humana tribuatur & alæ. IV. Quia Sancti reverâ humanam formam gesserint. V. Quia libri sint Laicorum. R. in primo & secundo argumento, I. Nulla est consequentia: utrinque falsa ponitur Idoli definitio: non enim tantum illud idolum est, quod est rei non existentis aut quod pro Deo agnoscitur; nam

& Gentiles idola habuerant rerum, quæ reverâ fuerunt, & idola à rebus ipsis discreverunt. II. Utrinq; falsum est. Antecedens simpliciter intellectum. Certum enim est papistas etiam Imagines facere eorum, qui nunquam fuerunt, ut S. Georgii, Christophori, & similibus. Cerrû quoq; multos istiusmodi Idola pro deo agnoscere, siquidem & vim divinam & honorem divinum illis tribuunt. In tertio itidem nulla est consequentia à vivis Imaginibus, quas Deus in visionibus exhibuit, ad Imagines mu-

2. Quia id ad ornatum Templi nihil facit, quod in Dei contumeliam facit: meretricius hic ornatu est, & pristinae scortationis nora. Obijciunt quoque, Serpentem æneum non prius fuisse confractum, quam coleretur. R. Imparem esse rationem serpentis ænei & idolorum; quia serpens

æneus cultus religiosi causâ non est creatus, sed Christi typus esset; tum verò demum in idolum conversus est, cum religiosè coli cœpit. Quod si serpentis ænei retentio periculo non cauit, quando minus citra periculum retinentur, quæ reverâ idola sunt & fuerunt?

IX. *Cultus Idolorum in adoratione & servitute consistit. Adoratio fit capitis apertione, corporis incurvatione, genuflexione, osculatione, & similibus gestibus. Servitus verò religiosa idoli exhibetur, cum ornantur auro, argento & gemis, cum incensa eis offeruntur, cum loco eminentiore collocantur, cum vota illis nuncupantur, cum honorantur peregrinationibus, muneribus, cereis, lampadibus, altaribus, templis, festis & similibus ceremoniis religiosis.*

Cultus hic gravissimè prohibetur hoc secundo mandato, *Ne instruas te eis neque colito ea*. Item Deut. 4. 15, 16, 17. Psal. 115, 2, &c. Habac. 2. 19. 1. Cor. 10, 14.

1. Joan. 5, v. ult. Excepimus hic Pontifici, I. citatis locis de Idolis Gentilium agi. II. se non imaginem, sed Deum in imagine colere, ut habent Versus;

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa. Hanc videas, sed mente colas, quod cernis in ipsa.

Ad priorem exceptionem respondemus, 1. citatis locis imprimis hoc mandato, & Deut. 4, omnes imagines religionis causâ factas damnari. 2. Rationes propter quas Idola Gentilium abominanda sunt, in Ima-

gines quoque in Papam creditas competere; nam & illæ ex auro, argento, ære, ligno, & lapide sunt, & nec videre possunt, nec audire, nec ambulare, Apoc. 9, 10. Ad posteriorem exceptionem dicimus, 1. Revelat Imagines

Imagines in Papatu adorari, siquidem nulla pars est cultus religiosi, canone hoc IX descripti, quem imaginibus suis non exhibeant. 2. Non excusari eos, qui, se Deum in imagine colere pretendunt: quia istiusmodi cultum prohi-

buit, & non adorari vult nisi in Spiritu, Joan 4, 23. Alioquin hac ratione Israelitæ quoque se excusare potuissent: non enim tam amentes erant, ut vitulum aureū, esse Deū crederent; sed Deū in vitulo, tanquā simbolo colere volebant.

x. Idolorum cultui affinis est Adoratio hostiæ consecrata.

Æquē idololatriæ est fundamentum, quod huic cultui substernunt, præsentia nimirum Christi in pane Eucharistiæ seu externis ejus accidentibus,

ob quam panem deificatum seu Deum appellare non dubitant, juxta hymnum, *Non es panis, sed es Deus, homo liberator meus.*

xi. Eodē pertinet Imaginis crucis adoratio.

Sic enim eam alloquuntur in Antiphona, *O crux,*

ave thēs upica. auge pīs jūstī tīm, rēsq; donā veniam.

xii. Non minū horrenda est idolatria, quā Imagunculæ, quas Agnos Dei vocant, in Papatu fabricantur & consecrantur, quibus eadē virtus tribuitur, quæ Dei Filio, in peccatis purgandis, fulguribus depellendis, &c.

xiii. Reliquiæ Sanctorum non solū magna cum idololatria, sed & summa cum impostura in Papatu honorantur; supposititias enim illas esse, vel inde manifestum est, quia nullus Sanctorum est, cujus non monstrentur apud Papistas diversis in locis duo aut tria corpora.

Videatur Calvinī admonitio de Reliquiis.

Hæc hætenus de Idololatria. Adoratio Sanctorum, est cultus religiosus seu precatio ad Sanctos, Angelos, & defunctos directā.

CANONES.

I. Duplex est adoratio, civilis seu facialis, & religiosa: illa in externo & civili honore, hac in religiosa invocatione consistit.

II. Sanctis præsentibus adorationem seu honorem civilem exhibere licet.

Exempla, Genes. 10, & 19. 1. Reg. 18, 7. 2. Reg. 2, 13.

III. Imò defuncti quoque & ex nostra conspectu in cælum subducti, honorandi sunt: 1. Honorificè de illis sentiendo. 2. Virtutes illorum, tanquam Dei dona, prædicando. 3. Easdem imitando.

Matth. 26, 13. Amen. *Ammonitum in toto Mundo, istum dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium, erigetur in illius memoriam.*

IV. Religiosè verò nemo Angelorum aut Sanctorum defunctorum adorari seu invocari debet.

Rationes sunt. I. Quia ejus rei nec præceptum, nec exemplum, nec præmissio in Scripturis reperitur. II. Quia invocatione Sanctis omniscentia, omnipotentia & similia tribuantur, quæ solius Dei sunt. III. Quia in Sanctos non est credendum. Jam verò Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderint? Roman. 10, 14. IV. Quia religiosè adorari noluerunt. Exemplo Petri, Act.

10, 25, 26. & Angeli, Act. 19, 10. & 22, 8. Objectiones Pontificiorum involæ sunt. Dictum Genes. 48, 16. non de creato, sed increato Angelo seu de Filio Dei intelligendum est Genes. 48, 16. *Vocatum nomen Jacobi super filium, est, à Jacobo denominatum, & in numerum posterum ejus recipi. Sicut Esai. 4, 1. Locus Jobi 5, 1. in Versione vulgata corruptè legitur. Nec ibi*

phai

phas Jobum hortatur, ut Sanctos demortuos invocet, sed ad Sanctorum venturum testimonium provocat. Male quinetiam concludunt, Sanctos demortuos invocandos esse, quod ipsorum preces, dum in hac vita sunt, expetere jubeamur, Jac. 5, 14. Alia enim est Sanctorum in hac vita conditio, alia in futura: in hac vita non sunt afflictiones nostras, in altera

non item, Esa. 63, 16. In hac vita non invocantur sed ad preces pro nobis fundendas invitantur. At à Pontificiis Sancti demortui religiosè invocantur & in auxilium vocantur. Fundamentum sententiæ Pontificiorum est, quod Sancti mediatores sint; minimam intercessionis. Sed quàm falsum hoc sit, superioris libri cap. 18. ostensum est.

Sic quoque de ritu cultus religiosi à Deo prohibito actum est. Ritus à Deo quidem præceptus, sed in alienum finem directus est cultus superstitiosus & hypocriticus.

Cultus Dei superstitiosus est, cum ritibus externis à Deo præceptis singularis quædam vis & efficacia, velut ex opere operato, ascribitur.

Ut cum certis verbis, verbis & similia precibus aut scriptis, vis abigendi Sacerdotum, sanandi morbos, & tribuendi, cum unumquodque cibis aliis aliis & dies aliis aliis sanctioris sacramentis per se vis servandi & à peccatis liberandi inesse fingitur: cum ratione bene de Deo merendi ascribitur.

Cultus hypocriticus est, cum externi quidem ritus à Deo præscripti observantur sed sine interno cultu animique devotione.

Vehementer Deo displicet, Psalm. 50, 8 &c. &c. & 66, 3. &c. Jerem. 4, 5. &c. Matth. 15, 8. &c. &c. &c. 29, 13, &c.

CAPUT.

CAPUT VI.

In quo

De Virtutibus & Operibus ad tertium Præceptum spectantibus.

Tantum de ritu Deum colendi. Sanctificatio Nominis ejus in reliqua tota vita tertio præcipitur mandato.

Summa ejus est, Etiam extra Dei ordinarium cultum sanctificationi Nominis divini in omnibus studendum esse.

Mandati duo sunt membra, interdictum & confirmatio ejus. Interdictum est, *Ne assumes nomen Dei tui in vanum.* Nomen Dei non tantum titulos significat, qui Deo tribuuntur, sed proprietates, verbum, opera & quæcunq; ad No-

minis divini glorificatione pertinent. Ex hoc itaq; interdicto colligitur præceptum, *Nomen Dei tui sanctificas.* Confirmatio gravissima comminatione constat, *Nam non relinquet impium Jehovah eum, qui Nomen ejus assumsit in vanum.*

Sanctificatio divini nominis in affectu consideratur, aut in effectu.

In affectu, est zelus pro Dei gloria, vehemens nimirum animi studium tuendi & propagandi Nominis Dei glorificationem cum justo dolore & indignatione adversus ea, quæ contra Dei gloriam fiunt.

Exempla ejus sunt in in Jeremia, Jer. 33. 9, 10, Lotho, 2. Petri 2. 8. in 11. in Joanne Baptista; Moïse, Exod. 32, 19. in Pi Matth. 14, 14. in Christo; nehaso, Num. 25, 8. in Da Joan. 2, 14. &c. in Pavide, Psalm. 69, & 119, 10, Act. 14, 14 & 17. 16, 53. in Elia, 1. Reg. 19, 10. 17.

Huic opponitur Stupor Dei gloriam non curans

rans, (a) zelus errans seu sine scientia, (b) zelus inconsideratus, (c) & zelus simulatus. (d)

(a) 1. Samuel. 2, 29. *Hono- rasti filios tuos supra me & cap. 3, 13. Quia maledictionem inferentibus sibi filios suis, non tamen repressit eos.*
 (b) Rom. 10, 2. *Testes enim de ipsis, eos Zelum Dei habere, sed non ut notitia.* (c) scendit a celo & consumit eos. Iona 4, 2. *Quid cum maledixit Jonas pessime; & accensa esset ira eius, oravit in quo sentabat Jehovam.*

Sanctificatio nominis divini effectu seu actu ipso fit verbis & factis.

Sanctificatio verbis præstanda, est sancta Nominis divini usurpatio, & constans ejus confessio.

Sancta Nominis Dei usurpatio est, quâ non nisi necessarius de causis, & summa cum reverentia, ac gloriæ in eo relucens admiratione & celebratione usurpatur.

Deut. 28, 58. *Timendo summe reverendum istud, Nomen gloriosissimum & nēpe Jehovam Deum tuum.*

Opponitur ei superstitiosa Nominis divini Reticentia, levis ejus Assumptio, Facetiæ & Sales à Scripturis, & Blasphemia seu Probrum in Deum immediate conjectum.

Exemplum horrenda: Esa. 10. & Duce ejus Rab- blasphemiar est in Assyrio, I facie, Esa. 37.

Sanctæ Nominis Dei usurpationis species cernuntur in consecrando, jurando & sorti- cendo.

Con-

Consecratio est, quâ res usibus nostris inferentes Verbo Dei ac precibus sanctificantur.

Sanctificare, hoc loco est, ad bonum & licitum usum segregare. Quâ ratione consecrantur Tempia, Ministri, Opera Vocationis, Cibus & Potus. 1. Tim. 4. 5,

6. Nam quicquid edunt & bibunt, bonum est: nec quicquam rejiciendum est, si cum gratiarum actione sumant. Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

Opponitur Consecrationi huic, præter ejus intermissionem, Consecratio superstitiosa, quæ certis formulis verborum, singularis vis & efficacia inesse creditur; & magicæ Consecrationes & incantationes.

Intermittunt hanc consecrationem, qui cibo, potu &c. circa preces & gratiarum actionem utuntur. Superstitiosa consecrationis exempla quamplurima sunt apud Pontificios, in

consecratione aquæ, salis, cere, &c. Magicæ consecrationes & incantationes non excusantur verborum Benignitate; nisi enim bonis bene utamur, abominandus est Verbi Dei abusus.

Jurando Sanctificatur nomen Dei, tum jurejurando, tum adjuratione.

Juramentum est contestatio Dei, in se gravatam, tanquam veritatis testis & mendacii vindicis.

CANONES.

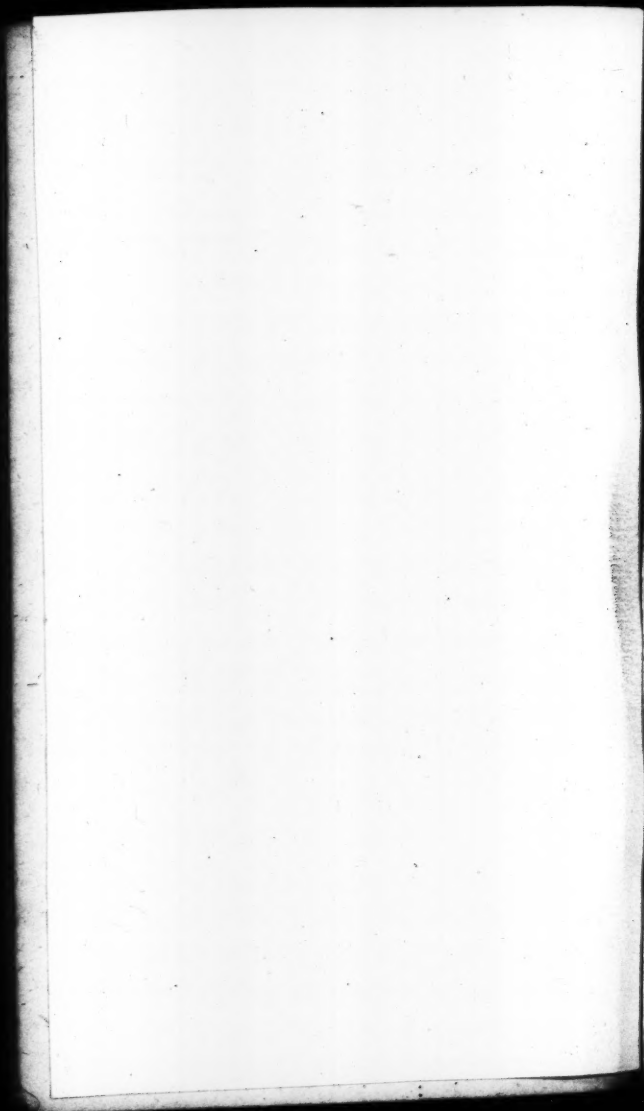
I. *Fusjurandum* res est per se bona & sancta,

Ratio. I. Quia à Deo præceptum, Deuter 6. 13. & 10. 20. Isa. 65. 16. Jer. 12. 16. II. Quia Deus quoque & Angeli jurant. Genes. 22. Psalm. 95.

Hebr. 3. & 6. Apocal. 10 &c. Huc facit illud Tertulliani, O beatos quorum causa jurat Deus? O miferimos, si ne quidam Deum jurant credimus!

II. *Persona* juramentum Præstans, talis esse debet.

crv
1031
(b
ga
pla
arw
u
c
oul
ica
s a
?
ali
ch
no
B
me
eli
m
ju
av
D
6
10
er
re
fo
Bo
ff
br

debet, quem iurijurandi reverentia non excludat. Non admittendi igitur, 1. Quos rationis usum nondum sunt assequuti, 2. Furiosi, 3. Perjurii convicti.

III. Materia iuramenti esse debet res gravis, magni momenti, & licita.

IV. Forma ejus vel explicata est contestatione & imprecatione, vel contracta, & alterutra parte constans.

V. Fins iuramenti, est confirmatio veritatis, detestatio lictum, & gloria Dei illustratio bonorum salus.

Hebr. 9, 16.

VI. Objectum iuramenti, per quid jurandum solus Deus est.

Ita precipitur Deut. 6, 13. Jehovam Deum unum timeo, & illum colito, & per N. m. ejus jurato. Rationes quoque sunt, I. Quia solus Deus xpi adozvōnc est, qui

omnia videt, solus omnipotens qui perjurum vificatur. II. Quia iuramentum cum invocatione conjunctum est, quod soli Deo debetur, ut supra ostendimus.

VII. Cum creaturam in iuramento a Sanctio sit mentio, per metonymiam, aut Deus ipse, aut ejus vindicta intelligitur, quam sibi homo imprecatur.

Sic Gen. 31, 31. Facies juravit per patrem Patris sui, h. e. per Deum, quem paterbat Isaacus. Sic Aposto-

lus, 1. Cor. 1, 23. Ego vos edocui Deum in vobis per crucem meam, h. e. ut punitur me, si sciemus falsam.

VIII. Adjunctorum ratione iuramentum in publicum seu solenne & a Magistrato requisitum, & privatum seu sponte, non temere tamen, oblatum, in assertorium item & promissorium distinguitur.

L

IX. Ser-

IX. *Servanda sunt juramenta etiam vi extorta, & nobis damnoſa.*

Psalm. 15, 4. *Juratus in damnum suum, non tamen mutatur.* Queritur autem hic, An juramentum latroni factum, quo quis se redempturum paciscitur, sit servandum? Res. Promissio illa aut de alio tantum est, aut de re tota. Silencio regenda. Prius promissionis genus hominem obligat.

posterius non item, cum prius de arctius obstrictus sit Magistratus, cujus predones arcere interest. Proinde qui exitii metu adactus, predoni se hac ratione obstrictus, re ad Magistratum delata, si se illius nexu, auctoritate publica, exolveri poterit.

X. *Juramento affinis est gravis asseveratio.*

Tales asseverationes sunt, Gen. 41, 15. *Ita vivas Pharaon, hoc est, quam verè vivit Pharaon, eumque vivere cupio:* & 1. Sam.

1, 26. *Proni anima tua, Domine mi, sum mulier.* Huc pertinet asseveratio à Christo usurpata, *Amen, amen.*

Juramento opponitur in defectu, ejus improbatio; aut legitime delati detractatio.

Priore modo peccant Anabaptistæ, pretendentes Christi d. & cum, Mat. 5, 14. *Nō juratis omnino.* & illud Jacob. parallelum, Jac. 5, 12. Sed non animadvertunt, utrobique non juramentum legitimum,

sed temeraria tantum & idololatrica juramenta prohiberi. Posteriore modo peccant, qui cum juramento Dei gloriam aut proximi salutem promovere possent, id tamen facere non sustinent.

In excessu opponitur juramento, 1, Perjurium. 2, Juramentum temerarium. 3, Injustum. 4, Idololatricum.

Perjurium est, cum aut scienter falsum asseritur, aut promissio fit absque servandi proposito, aut cum proposito servandi facta non impletur.

Fugiendum est, 1. Propter gravitatem peccati. Peccat enim perjurus in Deum, quem rei falsæ testem advocat, ejus sanctissimum Nomen profanat: peccat in proximum, quem perjurio circumvenit, & gravissimè scandalizat: peccat in seipsum, diuinaqueq; sibi imprecatur.

2. Propter gravitatem poenæ; perjury enim non multa manent. Exemplum sunt in Regibus Sodom, &c. Gen. 14, 4. in Hosea Rege

Israelis, 2. Reg. 17, 4. in Zedekia, 2. Reg. 25, 3. &c. in Rudolpho Bavaria Duce, in Ladislao Ungaria Rege, & aliis quamplurimis detestabile quoque fuit apud Ethnicos. Unde Tibullus,

*Ah miser, es si quis primo
perjury cecidit!*

*Sed tamen tacitis poenæ
venit pedibus.*

Perjurus autem æquivalde Sophisticæ & Jesuiticæ illorum interpretationes, quibus tamen à perjurii labe & poena se non vindicabunt;

Juramentum temerarium est, quod citra necessitatem usurpatur.

Exemplum ejusmodi temerarii & assidui juratoris est Saul, 1. Sam. 14. vers. 40, & 45.

Juramentum injustum est, quod fit de re illicita aut inhonesta.

Tale fuit juramentum Davidis, quo minatus est domui Nabalis exitium, ejus revocatione docuit, juramenta illegitima potius rescindenda quam servanda esse, 1. Sam. 25. Talia quoque sunt juramenta Mo-
racachorum, fidelitatis, obedientiæ, &c. in Papatu.

Juramentum idololatricum est, cum per falsos deos, aut per creaturas juratur.

Huc non solum pertinent juramenta facta per cælum, terram, &c. que prohibentur, Matth. 5, 14. sed & juramenta facta per sanctos; ut enim illis invocationis honor sine

idololatria deferri nequit, ita neque honor juramenti. Nec enim Papam metonymicè per sanctos Deum intelligunt, sed per ipsos sanctos jurant.

Tantum de jurejurando. Adjuratio est obtestatio sub Dei nomine, imperio aut precibus facta, ut secundum conscientiam, aut quasi juramenti loco, veritas dicatur.

Exemplum Jos. 7. 19. *Tum dixit Josua ad Achicanim, Fili mi, nunc tribus gloriam Tebora Deo Israelis, & ecce ei confessionem.*

CANON.

Adjurationi obtemperandum est in illis, quæ Dei gloria & proximi dilectioni non aduersantur.

Exemplum in Christo, si quis Tyrannus nos adjuraret, ut fratres nostros, aut ipsorum conventum proderemus, minimè id faciendum foret.

Opponitur ei Adjuratio temeraria, Adjuratio Diabolorum magica & Imprecatio impia, quæ Deus aut ejus creaturæ in hominis exitium adjurantur.

Adjuratio Diabolorum (quam *exercismum* nominant) magica est, minimèque respondet factis Apostolorum, qui non adjurando, sed in nomine Christi imperando, dæmonia eiecerunt.

Sors seu sortilegium est exploratio ejus, quod cuique à Deo destinatum in divisionibus, ob componendas lites, externis signis facta.

Sortes divini sunt, aut humano mandato destituuntur. Illarum exemplum sunt, Levit. 16 Jos. 7. 1 Sam. 10. Nehem. 10. Joan. 1. Act. 1. Atque hæc non imitanda sunt, quod dicitur Prov. 16. 3.

Huic opponuntur superstitiosæ electiones consultationes & sortitio fraudulenta.

Hæc

Haecenus de nominis Dei usurpatione: Professio ejus est, cum veritatem ex Dei verbo agnitam, quoties opus est, ad ejus gloriam, liberè & apertè coram hominibus confitemur.

Matth. 10, 33. *Quilquis confitebitur mi coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui est in caelis* Rom. 10. 10. *Corde credatur ad iustitiam, ore*

antequam confessio sit ad salutum. 1. Pet. 3, 15. *Estote semper parati ad respondendum cuilibet, potestati nationum ejus spei, qua in vobis est.*

Opponitur ei, 1. Veritatis dissimulatio. 2. Aperta ejus abnegatio. 3. Intempestiva ejusdem confessio.

Dissimulationis exemplum est in Judæis, Christum propter excommunicationis metum non profitentibus, Joan. 12, 34. Abnegationis ex infirmitate tamen factæ, adeoque non plenariæ, exemplum Petrus est, Mar.

16, 69, &c. De intempestiva confessione Christus monet, Mat 7, 6. *Nè date, inquit, sanctum canibus; nec projiciatis margaritas vestras coram porcis, ne quando conculecent eas pedibus & conoversem vris lacerent vris*

Sic ostensum quomodo Nomen Dei sanctificetur verbis. Facto ipso sanctificatur, cum vita & actiones sanctæ nostræ professioni respondent.

Matth. 5, 16. *Ite splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra*

bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui est in caelis.

Opponitur ei actionis congruentis professioni nostræ Intermisio & Impietas.

Prioris exemplum est in Mose & Aarone, qui Deum, cum aquas contentionis ex petra daret, coram oculis filiorum Israël, non sanctificasse dicuntur

Numer. 20, 12. Posterioris exemplum est in Judæis, de quibus Paulus ait, Rom. 2. 24. *Nam Dei nomen propter vos blasphemat in inter Gentes.*

CAPUT VII.

In quo

*De operibus ad quartum Præceptum
pertinentibus.*

Hucusque de partibus cultûs Dei actum est: sequitur nunc tempus peculiariter cultui divi-
no destinatum.

De hoc agitur Præcepto quarto, cujus summa est, Ut Sabbati diem sanctificemus.

Mandati duo sunt membra, præceptum, ejusque confirmatio. Præceptum est, Ut Sabbatum sanctificemus. Quod illustratur, I. Particulâ hortatoriâ, *Recordare diei Sabbati*, quæ argumento est, prius quoque; Israhelitas de ejus sanctificatione monitos fuisse, ejus verò contemptum ac neglectum, Israhelitis sub Pharaone pressis, invaluisse. II. Declaratione præcepti, quæ sita est in hoc opere sex diebus faciendorum, & die septimo omit-
tendorum. III. Subjectione distributione; sunt enim vel homines, vel ju-

menta. Homines aut domesticus sunt aut peregrini, utrique superiores, aut inferiores. Sex (inquit) diebus operaberis & facies omne opus tuum. Die verò septimæ Sabbatum est. *Jehova Deus tuus, ne facias ullum opus, tu aut filium tuum, servus tuus aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinum tuum, qui est intra porci astui.* Confirmatio nititur exemplo Dei. Nam sex diebus perfecit *Jehova* celum ipsi & terram, & mare, & omnia quæ in eis, quiescit verò die illo septimo: idcirco benedixit *Jehova* diei Sabbati, & sanctificavit illum.

Sanctificatio Sabbati est, quâ à laboribus & operibus externis cessatur, ut homo unâ cum familia & jumento suo reficiatur, dièsque ille cultui divino impendatur,

CANONES.

I. *Præceptum de Sabbati sanctificatione non primùm in monte Sinai, sed jam in creationis primordio sancitum, docet, primo homini, quantumvis integro, cultus divini rationem præscriptam fuisse.*

II. *Sanctificare Sabbatum, non est diem illam sanctum facere, sed à profano usu segregare, & cultui divino destinare.*

III. *Causæ ad sanctificationem hanc impellentes sunt, 1. Præceptum Dei. 2. Equitas præcepti. 3. Promissiones obedientibus factæ.*

Præceptum, præter quatuor hoc mandatum exstare Lev. 19, 3. & 23, 1. Jer. 17, 22. & aliis locis. Equitas ex duobus patet: I. Quia Deus ex septem diebus u-

nam tantum cultui solenni destinavit. II. Quia sapientie præterit exemplo, Promissiones sunt Esa. 56, 2. &c. & 58, 13.

IV. *Materia seu obiectum huius sanctificationis est dies Sabbati seu septimus, in Ecclesia Judaica: cui successit dies primus, à Resurrectione Christi, Dies Dominicus, à S. Eucharistiæ usu, Dies Panis, & à Baptismi administratione olim Dies Lucis dictus.*

V. *In præcepto de Sabbati sanctificatione discernendum est inter τὸ νόμιμον & τὸ τυπικόν seu inter id quod morale aut ceremoniale est.*

Cerimoniale fuit: I. Quod dies septimus præcisè sanctificandus erat. II. Quod hac ratione Judæi & Gentibus discerni debebant. Morale verò est quod aliquis ex septem diebus Dei cultui sit destinandus. Diem autem

primum sanctificavit Ecclesia, exemplo Christi, qui eum sanctificavit resurrectione sua, & apparitione, Joan. 20, 19. & 26. Exemplo item Ecclesiæ Apostolicæ, Act. 20, 7. I. Cor. 16, 2. Apocal. 1, 10.

VI. Forma sanctificationis hujus diei in ommissione & actione consistit.

VII. Omittenda sunt opera externa ac temporalis vocationis.

Hæc operibus euentus dicitur quibus sex diebus f. c. i. e. s. o. m. i. n. i. opponuntur, dum in- l. n. a. p. u. s. u. m.

VIII. Concessa tamen sunt, quæ citra ingens damnum in alium diem repositi nequeunt.

Luc. 14. 5. Quis vestrum, si ipsi assinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die Sabbati? Agnoverunt hos olim Macabæi, Macab. 2. 41. Gladius enim Sabbato acceptus

construxerunt se contra hostem defendere. In tali casu necessitatis valet Christi regula. Sabbathum propter hominem factum esse, non hominem propter Sabbathum, Marci 2. 28.

IX. Facienda sunt Sabbato opera, quibus dies ille destinatus est: quod genus sunt, Sacros cœtus frequentare, Verbum Dei meditari, Sacramenta participare, mutuis hortationibus & exemplis sese invicem ad pietatem invitare, agrotos invisere, egenis benefacere, &c.

X. Finis sanctificationis hujus, naturalis aut spiritualis est.

XI. Naturalis est, ut homines & jumenta requie reficiantur.

XII. Spiritualis finis Judæis proprius erat, 1. Ut ipsis quies illa, post labores in Ægypto & molestias in deserto, in terra Canaan concessa, adumbraretur. 2. Ut hac pædagogia parte ad Christum spiritualis quietis à peccato & operibus carnis autorem, deducerentur.

XIII. Hodie vero finis eius spiritualis est, 1. Ut Ecclesiæ cœtus sit aspectabilis, & fideles

sese

fese ad eam, velut Noachi arcam, aggregent. 2. Ut
consideratione natalis hujus Mundi & Resurrectio-
nis Christi, Deum Creatorem & Redemptorem no-
strum celebremus. 3. Ut quiete ab operibus, de
quiete à peccatis nostris admoneamur. 4. Ut ad
perpetuam futuram vitam Sabbatistum magis ma-
gisque aspiremus & assungamus.

Triplex hinc Sabbatum rarium tantum; spirituale,
statuitur: typicum & ceri- sed tantum inchoatum;
moniale, adeoque tempo- celeste & æternum.

XIV. Sabbati sanctificatio cum omnibus, tum
maximè Magistratibus & Pastoribus incumbit.

Magistratus est exemplo rari, ut charitatis quo ve-
Nehemiæ, cavere ne Sab- habeatur ratio. Exemplo
batum petulante violen- Maccabæorum, Maccab.
tur, Neh. 13, 15 &c. Eju- 2, 41. & constantini M. qui
dem est necessitate iræ po- licubi summa postulavit
stulante strictam diei illius necessitas, etiam rustica o-
observationem iræ mode- pera indulgic.

XV. Sabbato affinia sunt, Christianorum festa,
non ad ædulo-dipnœsiar, sed ad beneficiorum Christi
commemorationem instituta: modò conscientis ab-
solutæ necessitatis laqueus non injicitur.

Colol. 2, 16. Ne quis igitur | aut resp. Etia dicitur, aut ne-
vos dānet, ob cibū vel potū | ulum 12, aut Sabbathum.

Sanctificationi Sabbati ejus tum neglectus, tum
profanatio opponitur.

Neglectus Sabbati aut simpliciter committitur,
cum nulla ejus habetur ratio: aut secundum quid,
cum vel sola cessatione ab operibus nostris adeoq;
ignavo otio transmittitur, omissis iis operibus,
quibus Sabbatum destinatum est, de quibus
Can. 7. vel opera illa, perfunctorie tantum &

sine interna animi devotione peraguntur, quale Sabbatum meritò hypocriticum dicitur.

Vide Jesa. 1. 4.

Profanatio Sabbati fit, 1. Operibus externæ vocationis citra necessitatem susceptis, velut iniuriis, debitorum exactiõibus, &c. 2. Operibus carnalibus, cum dies Sabbati fabulis, lusu, cœmœdiis, choreis, comestationibus, & id genus aliis peccatis transigitur. 3. Operibus idololatricis.

Istiusmodi profanatio 35. Nehem. 13, 16. Je.
gravissimum peccatum est. rem. 17, 27.
Exod. 31, 13, 14. Num. 15.

CAPUT VIII.

In quo

*De Virtutibus ad Præcepta secunda Tabula
in genere pertinentibus.*

Superioribus capitibus actum est de cultu Dei immediato: nunc mediatum sequitur, in virtutibus & operibus secunda Tabulæ.

De hoc cultu agendum generatim & speciatiim.

Generatim ad cultum Dei mediatum & secundam Tabulam pertinet Charitas & Justitia.

Charitas erga homines, est tum hominis erga seipsum, tum ejusdem erga proximum.

Charitas hominis erga seipsum est, quâ post Deum unusquisq; fidelium seipsum diligit, suamq; temporalem & æternam salutem quærit.

Matth. 7, 12. Quicumq; volueritis, ut faciant vobis homines, & vos facite. Eph. 5, 29. Nemo suam ipsius carnem unquam odio habuit,

imò enim ac fovet eam. Phil. 2, 13. Cum timore & tremore vestram iussuram, salutem conficite.

Op-

Opponitur ei tum odium sui ipsius perversum, tum *φιλαυτία* seu inordinatus amor sui ipsius.

Odi perversi exempla in illis videmus, qui obstinate Deo rebellant, & in exitum ruunt. *φιλαυτία* vero vitium in iis deprehenditur, qui nimio sui amore inebriati, proximum non solum juxta se contemunt,

sed se quoque supra Deum amant. De his inquit Christus. Joan. 12, 25. *Qui animam suam amat, perdet eam.* E contrario de piis Apocal. 12, 11. dicitur. *Non dilexerunt animam suam usque ad mortem.*

Chrirtas erga proximum est, quā proximum ut nos ipsos diligimus.

CANONES.

I. *Causa efficiens charitatis hujus, est Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum.*

Gal. 5, 22. *Fructus autem Spiritus est charitas.*

II. *Instrumentalis ejus causa, imò radix, est Fides per charitatem efficax.*

Gal. 5, 6.

III. *Materia seu objectum ejus, est proximus noster, h. e. quilibet, cui vel officium, vel auxilium exhibere debemus.*

Luc. 10 36, 37.

IV. *Maximè tamen exercenda est erga domesticos fidei, Gal. 6, 10.*

His enim non tantum | rituali devincti sumus. E-
communi & naturali cha- | phel. 4, 1, 2.
ritatis vinculo, sed & spi-

v. *Neque hæc in parte excludendi inimici.*

Hæc enim charitas cum-
primis nobis commenda-
tur, Ezod 22, 4, 5. *Si viden-*

inici tui errantem, &c Prover-
25, 21, 22. Si facias os or-
tuus cibo tuo pane, &c.
confer Roman. 12, 4, 10.
Marchi.

Matth. 5. 44. &c. Ad eandē facientis bonis & malis, neicare nos debet exem- | Mac. 5. 48. tradentis Filium
plum Patris cœlestis bene- | pro nobis inimicis, Ro. 3, 8.

VI. *Forma charitatis in proximum, consistit in ejus analogia, cum charitate erga nos ipsos.*

Lev. 19, 18. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

VII. *Finis ejus, est testificatio nostræ erga Deum charitatis, & certitudo regenerationis ac salutis nostræ.*

1. Joan. 4, 20. Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est; qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem

non vidit, quomodo diligit?

1. Joan. 4, 7. Qui quis diligit, &c. Deo minus est, & v. 12. Si diligamus alii a lios, Deus in nobis habitat.

Opponitur Charitati, 1. Charitatis defectus & neglectus. 2. Charitas hypocritica. 3. Odium proximi injustum. 4. Charitas inordinata, quæ homo plus diligitur quam par est.

De primo vitio Paulus inquit, 1. Cor. 13, 1. Si linguarum hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum as resonans aut cymbalum innuens. De secundo Jac. c. 2. 15, 16. Quod si frater aut soror nudus fuerint, & egenus quoridiano vultu, dicat autem eis aliquis vestri. Abice cum pace & saturamini; non tamen dederitis ei quæ apta sunt corpori, quæ erit utilis? De tertio Joân. 1. Epist. c. 3, 12. Qui quis odit fratrem suum, homicida est. De quarto Deus ipse, 1. Sam. 2, 30.

Honorasti filios tuos super me. Et Christus, Matth. 10. 37. Qui amat patrem aut matrem super me, non est meus dignus. Sciendum autem hic, duplex odium erga homines probari prius est, cum hostes Dei, quatenus tales sunt, odio habemus. Ps. 139, 21. An non asperis inos, Sathana, odio habetis? Posterius est, est odium prosequimur. quæ non à Christo aut constanti ejus confessione abstrahunt, quatenus talia sunt, Luc. 14, 26. Si quis ad me venit, &c. non odit patrem, matrem, uxorem, &c.

Charitas

Charitas absolute consideratur, aut reciproce. Absolute consideratz tres species sunt, Humanitas, Benevolentia. & misericordia.

Humanitas est, quâ ad dilectionem nostram quibus suis hortando, monendo, consolando, juvando, &c. testificandam propendimus.

Vocatur *opud* *in* *3. Corin.* 13, 14. Appellatur quinetiam *officio* *fina*, & quatenus peregrinis aut advenis exhibetur,

hospitalitas, quæ nobis commendatur *Esaie* 16, 3. *Roman.* 16, 3. *Test. Epist. Joannis* vers. 8. *Heb.* 13, 2.

Opponitur ei tum inhumanitas, quâ aut humanitatis opera intermittuntur, aut crudelitas exercetur; tum intempestiva humanitas cum humanitatis officia aut iis præstantur qui indigni sunt, aut non eo modo, quo præstari debebant.

Inhumanitatis foret, si quis cæco offendiculi poneret, aut surdo malediceret. Inhumanitatis exempla sunt in Edomitibus & similibus Gentibus, Judæis afflictis afflictionem adicientibus, *Amosi* 1, 8. *In Levita*

quinetiam & Sacerdote, semimortuum desertentibus. Intempestiva humanitatis est pro quovis temere spoliare, *Prov.* 6, 1 & 11, 15, aut quibusvis eleemosynam erogare, non habita ratione dignitatis, *2 Thessal.* 3, 10.

Benevolentia seu favor est, quo in proximi bonum & commodum sic inclinamus, ut prosperitatem ei ex animo precemur & gratulemur.

Esa. 66, 10. *Latronum cum* *u b. Hierosolyma, &c. Rom.* 12, 15. *Et gaudere cum gaudentibus.* Exempla in beatis

Angelis, *Luc.* 3, 10. & 15, 10 in Paulo, *Rom.* 1, 8. & pluribus locis: in Joanne, 2. *Joan.* 4, & 3. *Joan.* 3, 4, 5.

Opponitur ei Invidia, seu Aegritudo ob alterius bonum; Malevolentia item, quâ quis alterius perniciem optat: & simulata Benevolentia.

In

Invidiæ quatuor gradus sunt. I. Cum quis ferre nequit, ut alius eodem secum bono fruatur. Exempla in primis operariis, Matth. 20, 11. &c. & Act. 13, 45. in Judæis Gentibus salutem invidentibus. II. Cum quis alteri id invidet, quod ipse impetrare non potest. Exemplum in Satana, in Caino, Genes. 4. in Esau, Gen. 27. in fratribus Josephi, Act. 9, 7. in Maria sorore Moysi, Num. 12. in Saule, 1. Sam. 18, 7, 8. in Proceribus Regni Persarum, Dan. 6. in Pompeio & Casare, de quibus Lucanus, — *Nec jam ferre potest,*

Cæsare prior m,

Pompeiusve patrem.---

III. Cum quis molestus fert alium eo bono ornari, quo is, quem diligit. Exemplum in Josua, invidente Eldad & Medad, quod æquè ac Moyses propheterent, Numb. 11. in discipulis Joannis Joan. 3, 26. & Christi, Marci 9, 38 IV. Cum quis alteri invidet

aut ejus odio destruit id quod ipse frui non cupit. Exemplum in Philistæis puteos, quos foderant servi Abrahami, occudentibus. Genes. 26. Simile, & cane, fenum non comedente, animalia verò, quæ eo vescuntur, lattratu suo arcente; & à Stellione, cutem, quam quorannis exuit, devorante, ne serviat homini comitiali morbo laboranti. Vitandum est invidiæ vitium: I. Quia gravitur prohibetur. Psal. 37, 1. Prov. 3, 31. II. Quia conjuncta est cum fastidio bonitatis Dei, Matth. 20, 15. *An oculus tuus malus, quia ego bonus?* III. Quia impellit ad nefaria delicta. Homicidia Genes. 4, 2, Sam 3, vers 20. Seditiones. Nam. 12. Hæreses. Vitam quineriam reddidit inquieram, Jac 3, 16. Malevolentia, invidiæ & simulati favoris exemplum est in Phariseis Christum invitantibus. Luc. 14, 1. &c.

Misericordia est, quâ nobis sic cordi est aliorum miseria, ut eam lenire aut tollere omnibus modis studeamus.

Matth. 5, 7. *Beati misericordes, &c.* Luc. 6. *Estote misericordes,* Roman. 12, 15. *Flete cum flentibus.* 1

Thess. 5, 14. *Suslevate infirmos.* Species ejus memorantur. Matth. 23, 35, &c. Exempla in Job, Job

Job. 30, 25. in Davide. | thane, 1. Sam. 20. in Sa-
Pſalm. 40, &c. in Jona- | maritano, Luca 10.

Opponitur ei Immisericordia, quâ quis affli-
cti aut non miseretur, aut afflictionem ei addit :
Ἐπιχαυραξία, quâ quis alionis malis lætatur :
Misericordia item simulata & illicita.

<p>Immisericordia prohi- betur, Proverb. 3, 27. 28. Meretur damnatio- nem absque misericordia, Jac. 2, 13. Ἐπιχαυρα- ξίας exempla sunt in Do- ego, Pſalm. 52. in Edo- mæis, Pſalm. 137. in ho- stibus Christi, March. 27.</p>	<p>Gravissimè prohibetur, Proverb. 24, 17. Simulata misericordia cernitur in hostibus Davidis, Pſalm. 41, 7. Misericordia Croco- dili appellatur, qui devc- raturus hominem lacrymas fundit. Illicita misericordia damnatur Jerem. 15, 16.</p>
---	--

Charitatis absolutè consideratæ species fuerunt.
Reciproce consideratæ species sunt Charitas fra-
terna & Amicitia.

Charitas fraterna est, quæ ultro citroq; interce-
dit membris Christi, seu domesticis fidei.

<p>Hæc eò se extendit, ut pro fratribus animam pe- nere debeamus, 1. Joan. 3, 16. Exemplum in Jona-</p>	<p>thane, in Maccabæis, in Paulo, &c. Hæcque etiam erga mortuos exercenda est, luctu, sepultura, &c.</p>
---	--

Amicitia est charitas duobus pluribûsve inter-
cedens, quâ mutuâ, verâ, & singulari benevolen-
tiâ se complectuntur ad præstanda officia honesta
& possibilia.

CANONES.

1. Omnibus nos humanos, benevolos & mise-
ricordes, sed non omnibus nos amicos præbere co-
nemur.

<p>Ratio est, quia amicitia in reciproca & mutua be- nevolentia consistit, singu-</p>	<p>lari vinculo nitens, quod ad eò arctum est, ut secre- tissima quæque in amici finem</p>
---	--

finum effundere liceat: 15. Videte igitur, quomodo accurate incedatis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionem, quoniam dies mali sunt.

11. Amicitia vera ex fine judicatur; nempe si pietatis & honestatis causa colatur.

Aristor. docet 8. Ethic. Amicitiam jucunditatis, utilitatis, & virtutis seu honestatis causa colatq; ex tribus his finibus potissimum honestatis habenda est ratio.

Amicitia opponitur Amicitia simulata: item Amicitia, Fœdera, ac nimia conversatio cum improbis seu infidelibus.

Amicitia simulata ac falsæ exemplum est in hostibus Davidis, Psalm 41, 7. & 55, 13, 14. & in Juda proditore. De fœderibus cum impiis sciendum, illa pacis esse, aut belli Fœdus pacis est, quod initur tranquillitatis publicæ ultro citroque servanda causa. Quale fuit fœdus Abrahami cum Hamer & Escol, Genes. 14. 13. & cum Abimeleco, Genes. 21, 27. Isaac cum eodem, Genes. 26, 28. Solomonis cum Hiram, 1. Reg. 5, 2. Fœdera belli sunt, quæ defensionis aut offensionis causa panguntur. Hæcque aut cum fidelibus, aut cum infidelibus feruntur.

streum probat. Vn'gu' amicitias militate probus, inquit Poeta. Verum piis potissimum honestatis habenda est ratio.

Illæ concessa sunt, sic tamē, ut iis non nitamur, sed utamur: hæc verò gravissimè à Deo prohibentur: Exod. 34, 12. Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore terra illius. 2. Cor. 6, 14. Ne copulemini impij iugo cum impijs. In felix tantum fœderum eventus cernitur in Josaphat, 2. Chron. 19, 20. in Asa, 1. Reg. 15. & 2. Chron. 16. in Ahaz, 2. Reg. 7, 8, & 9, in populo Juda. ico Ezech. 16, 27, 28. Conversatio cum infidelibus & impijs licita est, si conjuncta sit cum spe emendationis ipsorum & cum prudentia, ne ipsorum familiaritate corrumpanur. Hæc

Hæc de Charitate. *Justitia est virtus, quâ cuiusque suum tribuimus.*

Justitia nomen ambiguum est; quandoque enim totius Legis observationem denotat; quandoque ad secundam tabulam refertur, quatenus ea exercetur erga proximum.

Estque distributiva, aut commutativa.

Distributiva est, quæ versatur in distributione bonorum, præmiorum, poenarum, & similium, observatâ proportionem Geometricâ, pro personarum conditione, meritis aut dignitate.

Commutativa est, quâ cuique suum proportionem Arithmeticâ, pro rerum æqualitate aut inæqualitate, tribuitur.

Justitiæ opponitur injustitia tam privativè, quàm adversativè.

Vitanda autem est, quia *1. Corin. 6. 9.* excludit hominem e regno.

CAPUT. IX.

In quo

De Virtutibus & Operibus ad quintum Præceptum pertinentibus.

Cultus Dei mediati, de quo hæcenus generatim actum, tum partes tum gradus spectari debent.

Partes ejus duæ sunt: prior de officio superiorum erga inferiores & contrâ; posterior de officio quorumlibet erga quoslibet.

Officium inferiorum erga superiores & contrâ, quinto præcipitur mandato, cujus summa est, Ut superioribus & inferioribus ordo Deo placens intercedat,

Man-

Mandatum hoc præcepto & promissione constat. Præceptum est, *Honora patrem tuum & matrem tuam*. In quo *parentum* nomine, synecdochicè omnes superiores intelliguntur: sicut & *honoris* vocabulum, quæ honori affinia sunt complectitur. Promissio est,

Ut diu vivas in terra, quam tibi Dominus Deus tuus daturus est. In hac autem promissione voluntatis divinæ & salutis nostræ conditio subintelligenda est; sæpe enim Deus piis huius vitæ brevitate, alterius felicitate compensat.

Personæ, in hoc præcepto considerandæ, sunt, in Statu Politico, Magistratus & Subditi; in Statu Ecclesiastico Pastores & Auditores; in Statu Oeconomico, Parentes & Liberi, Maritus & Uxor, Heri & Servi. Quibus ἀρχαῖαι: accensentur Præceptores & Discipuli, Tutores & Pupilli, senectute aliisque donis præstantiores & inferiores.

Virtutes inferiorum erga superiores sunt, Reverentia, Obedientia & Gratitude.

Reverentia est, quâ superiores debito honore prosequimur, de illis honestè sentiendo, reverenter eos alloquendo, infirmitates eorum tolerando, & sermonis, sedis, actionumque primatum eis tribuendo.

Exhibenda est hæc reverentia Magistratui, Rom. 13, 7. *Cui timorē, & more: cui honorem, honorem* Ministris, Matth. 10, 40. *Qui vos recipit, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui misit me.* Parentibus, Levit. 19, 3. *Quæque patrem suum & matrem suam timere* Vide Prov. 23, 22. Ephes. 6, 1. Marito, Ephes. 5, 33. *Uxor videat,*

ut reveatur utrum. Heris, 1. Tim. 6, 1. *Quicumque sub iugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos, ducite.* Senioribus, Levit. 19, 32. *Coram canitie assurgito, & honorem habeto sicut ei senis, &c.* Eadē est eorum ratio, qui insignioribus donis à Deo ornati sunt, qui ethicè Seniores dicuntur, non tam auctoritate, quā honoris respectu.

Reve-

Reverentiæ opponitur Irreverentia & despectus Superiorum.

Exempla Irreverentiæ:
 In Subditis, 1. Sam 10, 27. *Homines nequam dicitur aut,*
 (de Saule) *quid servaverit nos*
iste? contemnentes eum. In
 Auditoribus, Jer. 43, 2. *Fal-*
sum loqueris, (dicebant Ju-
 dai) *non misit te Jehova*
Deus tuus. In Liberis, Ge-
 nesi. 9, 22. *Respicens vero*
est heri in oculis ejus.
Cham pater Camanis, nudi-

tatem patris sui, indicavit
duobus fratribus suis soris,
 In Uxore, Jobi 2, 9. *Tum*
dicebat ei Uxor ejus, ad-
huc tu retines integritatem
tuam, benedicendo Deo ac
moriendo? In Servis, Ge-
 nesi. 16, 4. *Cum videret Ha-*
gar se concepisse, levis habita
est hera in oculis ejus.

Obedientia seu subjectio est, quâ superioribus in rebus honestis & licitis obedimus, tanquam Domino: & admonitiones, castigationes ac correctiones illorum patienter ferimus.

Obedientia præstanda
 est Magistratui, Rom. 13, 1. *Domino Maritis,* Eph. 5, 22.
Uxores propriis Viris subje-
cta estote, ut Domino. Heris,
 Ephesi. 5, 5. *Servi audite vocem*
Dominis vestris secundum
caritatem, cum timore ac tre-
more cum simplicitate cordis
vestri, ut Christo.
 Et Ministris, Hebr. 13. *O-*
bedite dominis vestris & ob-
secundate: vigilans enim pro
animabus vestris. Parenti-
 bus, Ephesi. 6, 1. *Liberi au-*

CANONES.

1. Obedientia non tantum piis Magistratibus ac Dominis, sed Tyrannis quoque præstanda est.

1. Per. 2, 13. *Subjetti*
estote curvis humane ordi-
nationi propter Dominum
 & vers. 18. *Famuli subditi*
estote cum omni timore, Do-
 mino, non solum bonis &
 aequis, sed etiam pravis. Hor

enim gratum est, si quis, p o-
pter conscientiam Dei sufferat
molestias, injuste afflictus.
 Exempla sunt in Israelitis
 obedire Pharaoni, Exod.
 3. &c. In Daniele obedire
 Nebuchadnezzari, Dan. 2.

11. Mi-

II. Minime verò præstanda est, si quid subca-
tur Dei Verbo & Conscientiæ bonæ contrarium.

Exemplum in obstetri-
cibus, Exod. 1. in servis
Saulis. 1. Samuel. 22, 17.
in Daniele, Dan. cap. 6. in

Apostolis; Act. 4, 19. dicen-
tibus, *an apud Deum justum
sit vobis potius quam Deo
auscultare, iudic. te.*

Obedientiæ repugnat Inobedientia, Rebellio,
Correctionis Impatientia, & Obedientia in rebus
illicitis.

Inobedientiæ ac rebel-
lionis exempla sunt Miriã
& Aaron, Num. 12. Core,
Datan & Abiram, eorũ-
que complices, Numer. 16.
Israelitæ, Numer. 13. Ab-
salon, 2. Samuel. 15. Sheba.

Gratitudo est, quã inferiores superiorum bene-
volentiam ac beneficia agnoscetes, gratum ani-
mum voluntate & facto, quotiescunque & ubi-
cunque possunt, testantur.

Præstanda est hac quo-
que Magistratui, reddendo
tributum, vestigal, &c. Rom.
13, 7. & pro eodem orando,
1. Tim. 2, 1. &c. Ministris,
1. Thess. 5, 12. Rogamus
autem vos, fratres, ut agno-
scatis eos, qui laborant inter
vos & præsum vobis in
Domino, & admonent vos,

2. Samuel. 20. & simile.
Populus Israel Prophetas
contemnens. Filii Hei, 1.
Sam. 2. Uxor Lothi, Gen.
19. Gehasi, 2. Reg. 5. Obe-
dientiæ in illicitis exem-
plum est Doegus 1. Sam. 21.
& quim maxime charis
ducatis propter opus ipsorum
&c. Parentibus, Proverb.
23, 25. Latens pater tuus
& mater tua, exsultentque
genitrix tua. Exemplum
in Iosepho, Davide, &c.
Atque hæc gratitudo in
specie nominatur ἀντι-
στροφή.

Gratitudini opponitur ἀχαριστία, quã Supe-
rioribus nulla aut mala gratia refertur: cujus ex-
emplis Scriptura plena est.

Et hæc de inferiorum virtutibus. Superiorum
virtutes sunt, Benevolentia, Justitia & Sedulitas
Bene-

Benevolentia Superiorum est, quâ propenso erga Inferiores sunt animo, eundemque affectum, quoties possunt, facto ipso declarant.

Benevolentia hujus exemplum Magistratibus proponitur in Mose, Exod. 32. Ministris in paulo, Rom. 9, 1. Parentibus commendatur eadem Ephes. 6, 4. Et vos patres, nec provocare liberos vestros ad iram, &c. Atque hæc parentum benevolentia coppi

appellatur etiam à Gentilibus. Eandem inculcat Paulus Maritis, Eph. 5, 12. *Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christum Ecclesiam, &c. & Dominis, v. 9. ejusd. cap. Et vos Domini eadē facite erga illos, remissis minis, sicut & vestrum etiam ipsorum Dominum esse in celis, &c.*

Opponitur ei inferiorum contentus, & *coppiā*, & similia.

De contemptu inferiorum loquitur Deus, Deut. 17, 18. *Ne effervat animus ejus praesentibus? De & coppiā*

Christus ait, Matth. 7, 9. *Quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, dedit ei lapidem?*

Justitia Superiorum est, quâ hoc agunt, ut Inferiorum cuique quod æquum est tribuatur.

Exercent hanc imprimis Magistratus, utramque Legis tabulam custodiendo, veramque Religionem promovendo & asserendo: ut vidimus superiore libro in doctrina de Ecclesia. Ex-

ercent eandem, leges ferendo, transgressores puniendo, observatores premiis afficiendo, & subditos adversus vim injustam defendendo.

Opponitur huic Neglectus justitiæ & Tyrannis

De justitiæ neglectu legitur Esa. 1, 23. *Expulsi sunt non ducunt, & videtur causa non pervenit ad eos. De injustitia & tyrannide ibidem, Principes sui contrarios, socii fuerunt. Eandem*

gravissimè reprehendit Deus, Ezech. 34. in Pastoribus populi Israelici, Parentes similiter aut nimia indulgentiâ peccant, ut Eli. 1. Samuel. 2. aut nimio rigore, ut Saul 1. Sam. 14.

Sedu-

Sedulitas, quæ & Diligentia, Fidelitas, Vigilantia dicitur, est virtus, quâ quisque superiorum labores officii sui libenter exsequitur, donisque à Deo acceptis, Inferioribus prodesse facit.

De hac virtute inquit *qui vobis Spiritus sanctus* Apostolus, Rom. 12, 8. *Qui constituit Episcopos, & Pastores, cum diligentia præstet.* Eandem inculcat Paulus ministris & Senioribus, Act. 20, 28. *Attendite vobis in temporalibus quoque proprios & totum gregem, in spectando.* 2. Corinth. 12, 14.

Opponitur ei Ignavia & Πολυπραγμοσύνη.

De Ignavia clamat Deus, Jerem. 48, 10. *Male dictus, qui opus Domini facit fraude.* De πολυπραγμοσύνη Petrus 1. Pet. 4, vers. 15. *Ne quis uestigium affligatur, ut homicidæ, aut fur, aut maleficus, aut alius naturæ rerum inspector, aut* ἀνομιώτης κτλ.

CAPUT X.

In quo

De Virtutibus & operibus ad sextum præceptum pertinentibus.

HAstenus de virtutibus & officio Superiorum erga Inferiores, & contrâ. Sequitur nunc officium cuiusvis erga quosvis.

Verfatur illud circa hominis bona interna, aut externa.

Interna ejus bona sunt, Vita & Pudicitia.

De Vita agitur sexto præcepto, cuius summa est, Ut nostram proximique vitam conservemus.

Præceptum negativum est. Imativum colligitur *Vitam Non occides.* Ex quo affirmat *tuâ & proximi conservat.*
Virtus

Virtus igitur hæc præcepta, est studium conservandæ vitæ tum nostræ, tum alienæ quoque.

Nostræ vitæ conservatio, consistit in legitimo usu legitimorum mediolorum: quod genus sunt cibus & potus, recreatio, medicina, periculorum declinatio & injuriæ propulsatio.

CANON.

Injuriæ propulsatio tum legitima est, cum sit,
 1. *In continenti. 2. Necessitate sic efflagitante.*
 3. *Non ulciscendi aut lædendi animo, sed ita, ut quis solum sui conservandi & ab injuria tuendi voluntatem & intentionem habeat.*

Propriæ vitæ conservationi opponitur tum ejus Neglectus, tum *Αὐτοχειρία*, quâ quis sibi ipsi mortem consciscit, & Conservatio vitæ illegitima.

Qui media vitæ negligunt, omitiendo peccant; ac petulanter se periculis exponunt, ut facere solent pugiles, funambules, belluones, &c. Conservatio vitæ propriæ illegitima est, quæ sit veritatis abnegatione, aut simili modo.

Studium conservandi vitam proximi est, quo non solum ab ejus læsione abstinemus, sed vitam ac incolumitatem ejus amamus, & eandem pro virili tuemur.

Huic non solum ejus neglectus, sed & cædes injustæ, odium & maledictum seu exprobratio peccati admissi aut inhærentis defectus opponuntur.

Neg-

Neglectus exemplum in
his est, qui eos, qui iniuste
occiduntur, cum possent,
non avertunt. Prov. 24, 11.
Eripe raptos ad mortem;
nam a declinantibus ad ne-
cessitatem cohibere et re? Si di-
cas, en ignoramus hoc, &c.
Cades iniusta non ex of-
ficio Magistratus aut sub
inculpata tuelet modera-
mine, sed ex privato affe-
ctu parrata, quam gravis
sit, quamque gravem me-

reatur poenam, patet ex 9.
cap. Genes. v. 8. Qui effun-
dit sanguinem hominis, per-
hominem sanguis ejus effun-
ditur; quia in imagine sua
fecit Deus hominem. De
odio inquit Joan. 1. Epist. 3.
15. Qui odit fratrem
suum, homicida est. De ma-
ledicto Christus, Matth. 5.
21. ait Qui qui dixerit fra-
tri suo, Raca, tenebitur cas-
selli: quisquis vero dixerit
satur, tenebitur gehennae igni.

Studio huic duo virtutum genera subordi-
nantur: alie enim ad nos ipsos, alie ad alios
quoque coercendos, & ab homicidio abstrahen-
dos faciunt.

Prioris generis sunt, Innocentia, Mansuetudo,
Clementia & *ἡμετεία*.

Innocentia est, qua quis omnibus modis à pro-
ximi læsione sibi caret.

Opponitur ei Injuria verbo factove illata, &
Innocentia fucata.

Verbo quoque injuriam in-
ferri, eoque vitam lædi, cer-
tum est; liquidem vita non
judicatur, nisi qua bene
vivitur. Unde Christus quo-

que maledictum, ad homi-
cidium refert, Matth. 23.
Fucate innocentie exem-
plum est in Pilato, manus
ablucante, Matth. 27.

Mansuetudo virtus est, qua ira ne a ratione ef-
feryescat, cohibetur, & velut freno compescitur.

Matth. 5, 5. Beati qui iustitiam habent ditatis jure possi-
sunt iustas, quoniam ipsi debent.

Opponitur Mansuetudini Iracundia, Ira ini-
usta, Lenitudo seu iræ etiam iustæ Vacuitas, &
Vindictæ cupiditas.

De iracundia Solomon inquit Ecclef. 7.9. *Nè perturbare (pirum tuo indignum). De ira iniusta Moſes, Lev. 19. 18. Ne uleſcor, neſiram afferre in popu- layes tuos. De lenitudine Heli Sacerdotis legitur 1. Sam. 2. Vindictæ cupiditas civ. loc. Lev. 19 damnatur.*

Clementia eſt, quâ in poenis inferendis juſta adhibetur moderatio.

Opponitur huic Feritas ſeu Crudelitas, & nimia Indulgentia.

Utrumque vitium eſt homicidii quoddam genus; nam & nimio rigore, & nimia indulgentiâ

in proximi vicam & ſalutem peccatur. Boni non cet, qui malis par est,

Euxineia eſt virtus Clementiæ cognata, quâ de noſtro jure, aut propter publicam, aut eorum qui peccant, ſalutem, aut propter ſcandalum vitandum aliquid remittimus.

Differt hæc à clementia: quod clementia propriè tribuatur Magiſtratu, *ſixta* verò requiratur ab omnibus Chriſtianis, Philip. 4. verſ. 5.

Opponitur ei ſummum Jus, quod vulgò ſumma dicitur Injuria.

Posterioris generis ſunt Juſtitia vindicatrix, & Fortitudo.

Juſtitia vindicatrix eſt, quâ maleficia convenientibus poenis coercentur, ut unus potiùs pereat, quàm unitas.

Opponitur ei nimia Lenitas, quæ ſclerum licentiæ parit patrocinium.

Non rectè occidendo requirit, non occidendo, peccatur, ſed etiâ cum juſ 1 Exempl. in Saule, 1. Sam. 18

Fortitudo eſt, quâ pro ſingulari excelli invictiq; animi robore aſpera perferuntur, & ardua ſuſci-

piuntur, ad gloriæ Dei, nostri & proximi defensionem.

Ei opponitur Ignavia seu Pusillanimitas ex metu periculorum vel voluptatum cupiditate orta: Temeritas item & nimia Audacia, quo & Duella ancipitis juris probandi causâ, aut ex alia levi & temeraria occasione suscepta faciunt.

Optimè istiusmodi consiliis ad ἀντιχειρίας refertur.

Utraque, Justitia nimirum & Fortitudo, pacis aut belli tempore elucet; unde togata aut bellica nominatur.

Bellum est inimicitia publica, quam Magistratus armatâ manu exercet, ad fines Deo placentes & Reipublicæ utiles.

CANONES.

I. *Bellum gerere Christianis non minùs licet quàm olim Judæis.*

Ratio est, quia nusquam id in Novo Testamento prohibetur; & in fidelium numerum referuntur quoque Capitaneus Caperna-	ticus, Matth. 8. & Cornelius Centurio, Act. 10. Nec Joannes milites à bello, sed ab injusticia dehortatus est, Luc. 3.
---	--

II. *Bellum non privatâ, sed Magistratus auctoritate gerendum est.*

III. *Bellum non geratur, nisi justum & necessarium fuerit.*

IV. *Justum erit, materiæ, formæ, & finis respectu, si in causa justa, si bono fine & juxta Verbi Dei præscriptum geratur.*

Necessarium erit, si priùs res consilio, quàm armis tentata fuerit.

VI. Suscepto bello, vi an ex insidiis ac dolo res agatur, nihil interest.

VII. Dolus cum mendacio & pactorum violatione conjunctus, probandus non est: cum dissimulatione verò peractus, probandus est.

VIII. Etsi verbo non ferro Ecclesia exstruatur: exstructa tamen etiam armis adversus vim injustam jure propugnatur.

CAPUT XI.

In quo

De virtutibus & Operibus ad septimum
Præceptum spectantibus.

SIc fuit officium nostrum circa vitam proximi: Sde nostra & aliorum. Pudicitia conservanda agitur septimo præcepto.

Summa ejus est, Velle cœlestem Legislatorem, ut nostra aliorumq; pudicitia inviolata conservetur

Præceptum hoc negativum est, *Non mœchaberis*, Synecdochicum item; *Adulterii* enim nomine omnis libido & intemperan-

tia intelligitur. Hinc itaq; affirmativum formatur. *Ut temperantia studendo nostram aliorumq; pudicitiam conservemus.*

Pudicitiae conservandae duo sunt media, temperantia & Conjugium: prius omnibus præcipitur, posterius iis, qui ad conjugium vocantur.

Temperantia virtus est, quæ animi nostri affectus in voluptatibus corporis appetendis seu fugiendis moderatur.

Tit. 2. 11. 12. Illuxit gratia illa Dei salutaris quibus vobis hominibus. Erudient nos, ut abnegamus impietatem & mundanis cupiditatibus, temperamus, & iuste & pie

vivamus in presenti seculo, expectantes beatitudinem illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ, magni illius Dei ac Servatoris nostri Jesu Christi

M 2

Tem.

Temperantiæ opponitur Intemperantia & *Αυδισια*, quâ quis etiam voluptates licitas & honestas aspernatur; nec non Temperantia hypocritica, qualis est Eremitarum & Monachorum.

Temperantia tum sobrietas & castitas est, tum verecundia & honestas. Priores virtutes ad nos, posteriores ad proximum referuntur:

Sobrietas est temperantia à superfluo cibo & potu.

Studendum sobrietati:

I. Propter Dei mandatum.

II. Propter rationes, quæ ei adduntur; petitas à vocatione nostrâ, 1. Thess. 5.

8. *Ad nos, qui sumus diei, sobrii simus.* A precum necessitate, & à Mundi fine, 1. Peti. 4. 7. *Omniū an-*

tem finis imminet. Efflorescunt igitur temperantes & sobrii ad preces. A Satanæ denique insidiis, 1. Pet. 5, 8. Sobrii efflorescunt & vigilat, nam adversarius ille vester Diabolus ut leo rugiens circumambulat, querens quem absorbeat.

Sobrietati opponitur Cupedia, quâ in cibo & potu nimix quærentur delicix ac lautitix; Ingluvies item seu voracitas ac Ebriositas & Abstinencia noxia.

De cupedia Solomon ait Pro. 23. 1, 2, 3. *Quando sedebis ad vescendum cum dominante, diligenter considera quid propositurus sis ei. Aliquin mideris cultellum sicut buccina, si appetentia præduxerit te: Ne afficiaris desiderio cupidiarum ejus, est enim cibus mendax.* Ingluvies verò & ebriositas vitanda est: I. Quia à Deo interdicta, Prov. 23. 20, 31. Luc. 21. 34. Rom. 13

13. II. Quia nocentissima sunt ejus effecta: impedit enim meditationem operis Dei: Esa. 5. 12. & cogitationem de adventu Christi, Luc. 21. 34. Preces item, 1. Pet. 4. 7. accendit iras & rixas, Proverb. 20. 1, & 29, 30. incentivum est libidinis, Proverb. 23. 31, 32. scandalum prebet, ut docet exemplum Noach, Genes. 9, & Regis Dei excludit, 1. Corinthi 6. 10. Gal.

Gal. 5. 21. Abſtinentia i potu, cum valetudinis di-
noxia eſt, quâ à cibo & i ſpendio, abſtinetur.

Sobrietati affinis eſt Vigilantia, quâ à nimio
aut intempeſtivo ſomno abſtinetur, ut Deo ala-
criter ſerviamus, & vocationis operibus invigi-
lemus.

1. Pét. 5. 8. *Sobrii eſſote, &
vigilate.* Ut autē ſobrietatis
nomine, quandoq; abſti-
nencia à ſuperbia & pravis
affectibus notatur, Rom.

12. 3. ita *Vigilantia* ſæpe
ſpiritualis intelligitur tan-
quam abſtinentia à ſecu-
ritatis ſomno, quod ſerè re-
ſpicit Petrus citato loco

Vigilantiæ opponitur Sômnolentia, & Vigilæ
ſuperſtitioſæ, quales ſunt Monachorum.

Caſtitas, quæ & Sanctimonia dicitur, Rom. 6,
19. eſt temperantia à libidine.

Studendum caſtitati; 1.
Quia à Deo præcipitur,
Lev. 19. 2. *Sancti eſſote, quo-
niâ ego Jehova Deus veſter
ſanctus ſum.* 1. Theſſ. 4. 3.

*Hæc eſt voluntas Dei veſtra
ſanctimonia, h. e. ut ab in-
continentiâ à ſco ratione. II. Quia
ejus ſeſatores Deum vider-
bunt, Mat. 5. 8 Heb. 12. 14.*

Opponitur Caſtitati tum Caſtitas ſimulata,
qualis eorum ſæpe eſt, qui voto caſtitalis obſtricti
ſunt; tum omnis impuritas, velut Fornicatio, A-
dulterium, Stuprum, Inceſtus, Raptus, Mollicies,
Sodomia, Beſtialitas, &c.

Eſi autem iſtorum pec-
catorum ſint gradus, omnia
tamen Regno cœlorum
excludunt, ut docetur a-
pertè 1. Cor 6. 10 &c. Et
quàm graviter illis Deus

offendatur, docet Diluvi-
um, Sodomæ conflagratio,
Iſraelitarum clades. Num.
23. Calamitates Dâvidi
immiſſe, Trojæ excidium,
& ſimilia.

Verecundia eſt temperantia à verborum ob-
ſcœnitate, & geſtuum laſcivia.

Hebr. 12. 28. *Teneamus i Deum, ut grati ei ſimus, cum
gratiâ per quam ita colamus i verecundia & reverentia.*

Opponitur ei Verborum obscœnitas & gestuum lascivia ac turpitudine : choreæ item, obscœnæ picturæ & cantiones, turpia spectacula, &c.

Proverb. 6. v. 12, 13. Homo niquam, vir nihila ambulat perversè: n̄ stat oculis suis, verba facit pedibus, d̄ cet digitis suis: & v. 25. Nè desiderato pulchritudinem ejus cum animo tuo,

neque capis te palpebris suis. Nam propter mulierem meretricem devenitur usque ad frustum panis, &c. E. p̄ hel. 5. 4. Obscœnant, stultiloquium, & curvilas, quæ non convenerunt.

Honestas est temperantia à turpi aut lascivo corporis vestitu ac cultu.

Exod. 20, 26. Neq; ascendere per gradus ad Altare meum, ut non detegatur pudenda tua. 1. Tim.

2, 9. Volo in idem mulieris amictu honesto, cum verecundia & moderatione ornare sese.

Hæc de priore Pudicitia conservanda medio: posterius est Conjugium.

Est autem conjugium unius maris & unius foeminae ex legitimo consensu individua conjunctio, ad Dei gloriam & conjugatorum bonum instituta,

CANONES.

I. Conjugium non tantum juris naturæ & gentium, sed & juris divini existit; quippe à Deo institutum & præceptum, & per Christum ab abusibus & corruptelis, quasi posliminii jure vindicatum.

Gen. 1. 28. & 2. 22. Matth 19. 8, &c.

II. Nec temere seu citra singularem Dei providentiam contrahitur.

Proverb. 19. 14. Domus tria: à Jehova autem est & substantia possessio est pa- l uxor inrelligens.

III. Causa

III. *Causa ejus efficiens proxima est legitimus consensus.*

IV. *Estque consensus ille tum parentum seu eorum qui parentum sunt loco, tum conjugandorum.*

V. *Parentum consensus prior tempore esse debet, ad conservandum filialem reverentiam.*

Exod. 22. 17, *Si plane venis pater eam dare.* Deut. 7. 3. *Filiam tuam ne dato filio ullius eorum, & filiam ullius ne accipias pro filio tuo.* Jer. 29. 6. *Accipite*

etiam filius vestra uxores, & filias vestras tradite vobis. Testatur eventus, conjugia invitis parentibus contracta saepenumero esse infelicia.

VI. *Conjugandorum autem consensus potior est jure.*

Ratio, quia nisi conjugandis consensus intercedat, nullus erit amor conjugalis, nulla mutua benevolentia, ideoque nullum conjugium. Ut igitur filialis reverentia est, ante omnia parentum requirere consensum: ita paternae sollicitudo est, filium seu filiam nec tyrannice à conjugio honesto abstinere, nec ad conjugium invitum cogere. Non igitur statim propter parentum dissensionem con-

jugium nullum est, nisi persona conjugandae aetas inferior, aut aliae graves & ponderosae causae subsint. Quod si verò parentes legitimas causas conjugium impediendi aut ad conjugium cogendi non habeant, non ideo statim parentum consensus contemni debet, sed Magistratus, Ministrorum, amicorum & si nilium erit parentes sui commonefacere officii, ut tandem suum quoque consensum praebeant.

VII. *Ut autem à consensu abesse debet coactio, ita fraus quoque.*

Varie in contrahendis conjugiiis fraudes committuntur solent: quae aut Personam concernunt, sicut Ja-

cobo tradita est Lea pro Rahele; aut Castitatem alterius, velut si quis ignorans ducit ab alio compressam;

pressam; aut facultates, ut si quis putavit sponsam nobilem aut divitem esse. Primum fraudis genus conjugium dissolvit. Paterat Jacobus Leam repudiare, quia prius ei cum Lea non intercesserat consensus. Secundum genus quod attinet, Moïsa est

sententia, Deuter. 22. talem pro adultera habendam, & lapidibus obruendam esse. Ultimo autem iure, si accesserit sponsi congressus, pronuncietur, ut talem retineat. Tertium fraudis seu erroris genus, conjugium non dirimit.

VIII. Si consensus absolute præbetur & sine conditione, sponsalia de præsentibus dicuntur: si vero cum conditione, consensus parentum, dotis, &c. sponsalia de futuro nominantur. Prius consensus genus, verum initium est conjugii præsentis; posterius conjugium non facit, nisi conditio requisita adimpleatur, aut non expectatâ ejus impletionem intercesserit concubitus.

IX. Materia conjugii, sunt personæ conjugandæ, quarum considerari debet. 1. Numerus. 2. Ætas. 3. Propinquitas. 4. Religio.

X. Numerum quod attinet, conjugium est unius maris & unius femine. Unde & bigamia & polygamia damatur.

Rationes sunt. I. Quia bigamia & polygamia repugnant institutioni primæ, quâ non duas aut plures, sed unam feminam Deus uni Adamo desponsavit, Gen. 2. II. Quia repugnat instaurationi Legis à Deo initio latæ (agglutinabitur vni uxoris sue, & qui duo fuerant, erunt una caro, à Christo factæ

Matth. 19, 5. III. Quia bigamia & polygamia inventum est hominis impii: primus enim bigamus fuit Lemecus, Gen. 4. I V. Quia tollit veram conjugum pacem, ut patet exemplo Jacobi, Genes. 30. & Elkanæ, 1. Samuel 1. Nec verò quia concubinatum & bigamiam toleravit olim Deus.

Deus, idè approbavit: cūs Levit. 18, 18, ut eum contrarium enim patet ex verit. Junius, bigamiam Christifcientia citata. Lo- expresse prohibet.

XI. *Ætas justa requiritur, propter sobolis procreationem, propter prudentiam æconomicam & tam sancti ordinis honorem.*

XII. *Propinquitās in quibus gradibus conjugium impediāt, docetur Levit. 18.*

XIII. *Est autem consanguinitas, aut affinitas. illa eorum est, qui ab una communi stirpe descendunt; hæc aut uxoris est cum mariti, aut mariti cum uxoris consanguineis.*

Proptèr loquendū, inter neos nulla intercedit affinitas & uxoris consanguinitas.

XIV. *In his gradus & linea spectari debet. Gradus est distantia à stirpe seu communi parente. Linea est graduum series, sive inter ascendentes & descendentes, quæ recta linea; sive inter collaterales, quæ linea transversa, & aut æqualis aut inæqualis dicitur.*

Primariū quidem gradus & linea in consanguinitate, analogicè verò in consanguineus est uxori, eodem quoque affinis est marito.

XV. *Gradus conjugandorum non ex jure Canonico judicandi sunt; quum Pontifex Romanus se supra omne Numen efferens, & à Deo prohibitos non prohibitos addat; & expresse à Deo prohibitos interventu pretii relaxet: sed ex Levit. 18. & Deut. 27.*

XVI. *In linea recta ascendentium & descendentium perpetuum est conjugii obstaculum.*

Hinc si Adamus super- non posset: nec Eva alii nu-
res esset, uxorem ducere bere posset, quam Adamo.

XVII. *In linea collateralis aequali, jure divino, arcentur à conjugio, in consanguinitate frater & soror: maritus item & uxoris defuncta soror, aut uxor & defuncti mariti frater.*

Patruelum & consobri- ta, qualia sunt Reipublica
norum conjugium Lex di- Basiliensis. Causa ejus rei
vina non improbat, sed jus est, ut majore reverentia
Canonicum, & certarum à gradibus à Deo prohibi-
Rerumpublicarum statu- tis absteineatur.

XVIII. *In linea collateralis in aequali non possunt duci aut ducere, qui parentum loco sunt, qui stipiti seu superioribus à latere adjunguntur.*

Nec igitur nepos amitam. contrario. Possunt igitur
aut materteram ducere, contrahere duo fratres
nec neptis nubere potest cum duabus sororibus; pa-
patruo aut avunculo. Affi- ter & filius cum matre &
nitatem quod attinet, pro- filia, non autem pater cum
hibitio conjugii cum soro- filia, & filius cum matre;
re uxoris aut cum fratre sic enim ordo naturae in-
mariti est juris naturae. In verteretur: possunt quoque
reliquis non ita latè se ex- contrahere privigni & pri-
tendit affinitas: maritus à vigne. Pater verò & Fili-
consanguinea uxoris absti- us duas sorores ducere non
nere debet, non autem ma- possunt; una enim alteri
riti consanguineus à con- fieret socius.

XIX. *Religionis quoque habenda est ratio: nè contrahatur cum persona, quæ alterius est religionis.*

Aliud est, loqui de con- mè prohibetur, Exod. 34.
jugio jam contracto, de 16, &c. Deut. 7, 3. ubi ratio
quo Apost. 1. Cor. 7. ali- quoque adducitur à periculo
ud de conjugio contra- seductionis. Quibus & Pau-
hendo, Tale enim severissi- li dictum consonat, 2 Cor.

6, 14. *Nec impari iugo copulemini cum impiis.* Et quis talium conjugiorum sit eventus, docent tristia exempla primi Mundi, Gen. 6. Solomonis, 1. Reg. 22. Ahab. 1. Reg. 21, 15. Josa-

phati, qui filio Joram uxorem dedit filiam Ahab, à qua seductus fuit, 2. Reg. 8. Valentis imperatoris, à conjugē ad Arianismum seducti & impulsī.

XX. *Forma Conjugii in mutua conjugum benevolentia consistit, cujus nomine mutuus amor, mutuum auxilium, solatium & similia intelliguntur.*

Vide 1. Cor. 7, 3, 4, 5. | 2, 8. 1. Pet. 3, 5. &c. Ephes. 5. 22, &c. 1. Tim.

XXI. *Publicæ consecrationis ritus etsi à Deo expressè non præceptus sit, piè tamen inter Christianos servatur.*

XXII. *Finis conjugii præcipuus est Dei gloria: subordinatus naturalis est vel adventitius. Naturalis est, ad quem conjugium initio est institutum, solis nimirum procreatio & mutuum auxilium. Adventitius est, ut post naturæ corruptionem, castitatis & pudiciæ tuendæ sit remedium.*

XXIII. *Conjugii præceptum non simpliciter necessarium est, nec omnes homines obligat; sed eos tantum obstringit, qui extra conjugium castitatem illibatam servare nequeunt, adeoque ad conjugium quodammodo facti videntur.*

Matth. 19. 11. *Non omnes sunt capaces hujus sermonis sed ii quibus datum est.*

XXIV. *Interea, ut conjugium per se honestum est; ita nullus hominum ordo est, quem dedecet.*

Impie igitur Papani
conjugio Ministris interdi-
cant. Per se honestum esse,
non solum dicto Apostoli,
Heb. 13, 4. *Conjugium hono-
rabile est inter quosvis, con-
stat; sed ex ejus divina
institutione, in statu in-
nocentie: Genes. 2. ex*

ejus assertione adversus
abusus: Matth. 19. & ex
benedictione neogamis in
Cana Galilae facta: Jo-
an. 3. Quod vero Mini-
stros quoque deceat, patet
ex iis quae supra lib. 1. c.
26. can. 3. dicta.

XXV. *Si quis adulterio à se pollutam duxerit, non
conjugium est, sed adulterii continuatio.*

Conjugio alia secundum quid, alia simpliciter
repugnant.

Secundum quid ei repugnant, quae pacem &
mutuam benevolentiam conjugum turbant; quod
genus sunt. 1. Zelotypia. 2. Socordia in curanda
re familiari. 3. Morositas & amarulentia. 4. Con-
tumacia, garrulitas, procacitas.

Simpliciter conjugio repugnant, adulterium seu
scortatio cum alterius conjugē; & malitiosa de-
sertio.

Taliter adulterium de-
scribitur iis locis, quibus
ut capitale interdicatur,
Levit. 18, 20. & 20, 10.
Deut. 22, 22. Proverb. 5,
& 6. Adulterium igitur
non perpetratur nisi cum

alterius conjugē, seu à ma-
rito id fiat, seu à juvene.
Congressus autem mariti
cum soluta seu meretrice
fornicatio in Scripturis di-
citur, Proverb. 23, 27, 28.

Utrumque istorum parit divortium.

Matth. 19, 9. Dico autem
vobis, qui-
unque dimiserit
uxorem suam,
nisi ob scorta-
tionem, & aliam
duxerit, &c. 1. Co-

rinth. 7, 15. *At si infidelis
se separet, & paratus esto non
est servituti subjectus frater
aut soror in huiusmodi ca-
sibus.*

CAP.

CAPUT XII.

In quo

De Operibus ad octavum Præceptum pertinentibus.

Officium in nostra aliorumq; Pudicitia conservanda, sequitur officium nostrum circa facultates terrenas nostras & proximi.

De hoc agitur præcepto octavo, cujus summa est, Ut & in nostris & aliorum facultatibus conservandis æquitati studeamus.

Præceptum negativum & synecdochicum est, *Ne furtor*: ubi *furtor* nomine, synecdochicè quævis iniquitatis, circa fortune bona, species intelligitur. Unde affirmativum concluditur, *Ut in rebus terrenis iuste agamus.*

Virtutes ad hoc præceptum pertinentes ad proximum aut ad nos ipsos referuntur.

Ad proximum refertur *Justitia & Beneficentia.*

Justitia huc pertinens est commutativa, quâ ita cum proximo nostro agimus, nè aut nobis, aut ipsi fiat injuria.

1. Thess. 4. 6. *Nè quis opprimas aut circumveniat in negotio fratrem suum*: nam ulior est Dominus omnium istorum, &c.

Justitiæ opponitur *injustitia*, quæ hoc præcepto *furti* nomine designatur.

Est autem *furtum*, cum quis rem alienam suam facit, inscio vel invito domino seu possessore.

CANONES.

1. *Variè furtum committitur, seu modum, seu res objectas spectemus.*

II. Mo-

II. Modum quod attinet, furtum directè, vel obliquè committitur. Directè, rem alienam aut clàm seu inscio possessore; (a) aut vi apertâ, seu conscio & invito Domino, rapiendo. (b) Obliquè admittitur factis aut verbis; factis rem inventam non restituyendo, (c) aut cum furibus partiendo: (d) de verbis verò in foro perpetratur à leguleiis & iudicibus, aut falsam sententiam ferentibus, aut jus pervertentibus. (e)

(a) Exemplum clandestini furti est in Michâ Ephraimita, qui insciâ matre, argentum mille centum siclorum abstulit, Jud. 17, 2. (b) Furtum vi apertâ committentes, raptores dicuntur, seu milites, seu alii sint, Luc. 3, 14. Interrogârunt autem Joannem milites, dicentes, & nos quid faciemus? Et ait, neminem conecutite, neque dolo opprimite quemquam, sed conueni e-

stote stipendius vestris. (c) Deut. 22, 1. Videns bovem fratris tui, aut pecudem ejus devios, non occultabis te ab illis, sed omnino reducis eos ad fratrem tuum. (d) Proverb. 29, 24. Qui partitur cum fure, odit seipsum. (e) Esa. 1, 21. Principes tui contumaces & socii furum: unusquisque amat munus & sectatur retributiones; pupillus non dicunt, &c.

III. Objectum quod attinet, furtum committitur in personis, (a) aut in rebus, seu privatis seu publicis: quo pertinet perfida administratio boni publici in Republica; (b) aut in Ecclesia seu rebus Deo consecratis; (c) terminorum mutatio; (d) mercedis fraudulenta detentio. (e)

(a) Tale furtum plagium nominat Apostolus, 1. Tim. 1, 10, (b) 1. Cor. 4, 2. Illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus quisque inveniat. (c) Hoc furtum sacrilegium nominatur, Proverb. 20, 25. Tenebræ est homini, deglutire sacrum, &c. Exemplum ejus in Achane, Jos. 7 & in Juda, Joan. 12, 6. (d) Prov. 22, 28, Ne

movea

moveto terminum antiquum / pirariorum, qui messuerunt
quem aprârunt. *Majores tui,* / regiones vestras, quâ illos
(e) Jac 5, 4. *Ecce merces o-* / fraudastis, à vobis clamar:

Justitiâ commutativa pro contractuum varietate triplex est: aut enim exercetur in rebus vendendis ac emendis; aut in utendis; aut in custodiendis.

Justitia in vendendo & emendo est, quæ rerum & pretii æqualitatem observat.

Huic opponitur injustitia, quæ exercetur. 1. in re non vendibili. (a) 2. In re vendibili. Peccatur enim à Venditore, corrupta pro puris vendendo; (b) mensuras & pondera corrumpendo; (c) rerum pretia citra necessitatem augendo; (d) merces monopolii instituendi causâ coemendo. (e) Ab Emtore verò peccatur aut rem venditam dolosè extorquendo, (f) aut non solvendo. (g)

(a) Actor. 8, 20. *Argentum*
raum tecum perens, qui con-
Dei existimasti pecuniis ac-
quiri, ait Petrus ad Simonem Magum. Unde non Simonis Petri, sed Simonis Magi imitatores sunt, & Simoniaci dicuntur, qui in sacris nundinantur. Similes sunt illis, qui jas venale prostituunt, qui munera & similia vendunt. (b) Velut cum vino aqua, & tritico palea admiscetur. Amosi 8, 6 *U: quisquiliis frum-*
en vendamus. (c) Deut. 25,
13. *Nâ esse tibi in sorulo*

tuo diversum pondus. &c.
Amosi 8, 5. *Minuendo E-*
pham & majus faciendo pon-
dus, ac pervertendo lancibus
dolosus. (d) Amos 8, 6.
Comprando pecuniâ renes.
(e) Similes sunt, qui hoc faciunt, ovibus petuleis, quæ saturatæ reliquorum pascuorum conculant pedibus. Ezechiel. 34, 18. (f) Prov. 20, 14. *Pessimum est*
ais emptor, sed cum digressus
fuerit, tum seipsum laudat.
(g) Psalm. 37, 21. *Mutud*
accipit improbus, & non
solvit.

Justitia

Justitia in rebus utendis est, quando in locatio-
ne & conductione, usus aut fructus lucro æ-
quatur.

In istiusmodi contractu | *tio, vobis autem oppressio,*
valeat Regula, 2. Cor. 8, | *sed pari conditione &c.*
13. *Non ut aliis sit relaxa-*

Opponitur ei Injustitia ex parte locatoris &
emtoris. Locator peccat, pretium exigendo, ubi
gratis dare debebat, (a) aut nimium pretium pe-
tendo, (b) aut rem locatam citius, quam par est,
reperendo. (c) Conductor peccat, pretium æ-
quum negando, rem non integram aut non justo
tempore restituendo, aut debitorum dissimulatione
creditorem circumveniendo. (d)

(a) Pretium olim à fra- *fit relaxatio, vobis vero op-*
tribus exigi Deus noluit. *pressio, & contra.* (c) Testa-
Exod. 22, 25. Sic Christus *tur experientia, quàm ne-*
quoq; Luc. 6, 35. *xiū sit hoc injustitiæ ge-*
nie, nihil inde speramus. nus. (d) Pertinet huc stelli-
Quæ regula iam valet, ubi *onatus crimen, quando*
non iis facultatibus est *quis pro suo vendicat, aut*
proximus, ut sit solvendo. *pignori dat, quod jam alii*
(b) 2. Cor. 13. *Non ut aliis* oppignoratū est,

Opportunè hic agitur de Usura, quæ est fructus,
quem res locata domino suo parit.

CANONES.

I. *Usura licita seu compensatoria est, vel illicita
seu tantum lucratoria.*

II. *Licita ex objecto, sine & modo judi-*
catur.

III. *Objectum usuræ, est homo iis facultati-*
bus præditus ut creditori aliquid retribuere pos-
sit.

IV. *Fi-*

iv. Finis est, ut non tantum suum quisque lucrum, sed & proximi adjumentum spectet.

v. Modus est, ut Collocans charitate moveatur, Accipiens vero æquitate & honestate ad agnoscendum beneficium & gratum animum a vno utroque testandum.

vi. Hæ conditiones si observentur, usura reprehendi non potest.

Usuram per se ac simpliciter improbandam non esse, pater: I. Quia si simpliciter turpis esset non concessisset Deus, ut extraneo in usuram daretur, Deut. 23, 20. II. Quia si fundus, domus, equus & similia ad

fructum elocari possunt, tum & pecunia, Regionis Cananæ fructus Deus usuris subijci noluit, ceremoniali significatione: quemadmodum nec agros ejus, lege mancipii vendi voluit, Levit. 25, 23.

vii. Usura igitur illicita est, quæ aut in pauperes, aut lucri solius studio, præter charitatem & æquitatem exercetur.

Hæc usura Hebræis, na. sobach à morsu vel ratione dicitur. Hæc quæ gravissime prohibetur, Exod: 22, 25. Si pecuniam mutuum dederis populo meo, pauperi ipsi, qui tecum est: ne esto ei sicut

quam fenerator, ne usuram imposito ei. Psal. 15, 5. Pecuniam suam non exponis feneratori. Ezech. 18, 8. In usuram non davis, & fenus non recipiens. Luc 6, 35. Mutuum dare, nihil inde sperantes.

Justitia in rebus custodiendis est, quæ in depositis ac pignoribus repetendis aut restituendis æquitas observatur.

Exod. 22, 7. Si quis dederit proximo suo pecuniam aut suppellectilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius: si deprehendatur fur ipse, rependit duplum: si

non deprehendatur fur ille, tum fassus dominus illius domus, coram Magistratibus, iurejurando se purgaturus, si non extendit manum suam in rem proximi sui. similis

Similis lex de asino, bove & parva pecude sequitur v. 10, 11. Pignus accipiens videat, nè aut pignus recipiat à paupere, aut pignoris loco id retineat, quo pauper carere nequit. Exod. 22, 26. Si pignore acceperis vestem proximi tui, dum inclinasti sol, restituito illam ei; nam solum opusimentum ejus est. Deut. 24,

6. Ne pignori accipio quicquam metam aut catillum; nam in viam acciperet. & v. 10. Ne ingreditur domum ejus, ad pignorandum pignus ejus. Foris subsistito, ut vir ille, cui tu mutuum proferas ad te pignus suum foras: Ezech. 18, 7. Neminemque opprefferit, pignus suum debitori restituerit.

Tantum de Justitia. Beneficentia est, quâ facultatibus nostris ultro proximum nostrum juvamus: hæcque virtus in largitionibus minoribus, *Liberalitas*; in majoribus, *Magnificentia*; pauperum item respectu, *Eleemosyna*; exulum verò & peregrinorum ratione, *Hospitalitas* nominatur.

Ad hanc Scriptura nos incitat, I. Mandato. Luc. 6. *Date, &c.* II. Exemplo Sanctorum, imò Dei ipsius, qui fons est omnis boni, Luc. 6, 36. *Estote misericordes, prout Pater vester misericors est.* III. Dulcissimis promissi-

onibus. Luc. 6, 38. *Date, & dabitur vobis, &c.* Imprimis promissione vitæ æternæ, Matth. 25, 34, 35. *Venite benedicti Patris mei, &c.* *Esurivi enim & dedistis mihi, quo vesceretur, &c.*

Opponitur ei Beneficentiæ neglectus, Sordities, Immisericordia & Beneficentia intempestiva, &c.

Vide suprâ cap. 8.

Atque hæc de Virtutibus ad alios relatis. Virtutes ad nos ipsos relatae, sunt *Ἀυτάρκεια*, Parsimonia, & *φιλοπνεία*.

Ἀυτάρκεια virtus est, quâ homo justè partis suæque sorte contentus est.

-I. Tim.

1. Tim. 6, 6. *Est autem animo sua sorte contenta. magnus questus pietas, cum*

Opponitur ei incredula anxietas de sustentatione vitæ hujus (a) ; Avaritia (b), & Fastidium rerum præsentium (c).

(a) Quæ non meliùs refuratur, quàm illustri illa Christi concione, Matth. 6. 25. &c. (b) Avaritia, solitudine nimia longè detestabilior existit ; avarus enim quò plus habet, eò plus appetit & cumulat. Avaritia autem, *πλεονεξία & φιλαργυρία* Iserid vitanda est : I. Quia à Christo

prohibetur, Luc. 12. 15. *Videte & caveate ab avaritia.*

II. Quia est idololatria, Matth. 6, 24. & Coloss. 3, 5. & Ephes. 5, 5. III. Quia radix omnium malorum existit, 1. Tim. 6. 10.

(c) Judæ vers. 16. *Hi sunt in terram avaros, qui vult. Ali-* ter Paulus, Phil. 4, 12. *Novi* deprimi & abundare.

Parfimoniam, Frugalitatem quoque dicta, est virtus, quâ sumptus ita moderamur, ut non nisi necessarios faciamus, reliquosque in futuros usus servemus.

Studendum ei. I. Quia præcepta, Joan 6, 12 *Colligite vel quia fragmenta, ne quid pereat.* II. Quia re-

medium est adversus inopiam, & medium ad exercendam beneficentiam.

Opponitur ei nimia Tenacitas & Profusio.

φιλοπονία, seu studium honestè rem parandi, est virtus, quâ quis honestis laboribus facultates comparat, ut vitæ suæ & aliorum prospiciat.

Præcepta est hæc in Paradiiso, Gen. 3, 19 Præcipitur eadem à Paulo, Eph. 4, 28 *Qui furabatur, non am-*

plius furetur, sed potius laboret, operando manibus quòd bonum sit, ut possit impetiri ei, cui opus fuerit.

Opponitur ei Otium & Vita inordinata. Artes lucrandi inhonestæ, Fœnus, Alea, Militia

tia mercenaria aliâque media ditescendi per fas & nefas.

Vide quæ otiosis occi-
nuntur, Proverb. 6, 1. & 2. Reliqua ex superiori-
12, 11. & Ecclesiast. 4, 1, bus sunt manifesta.

CAPUT XIII.

In quo

*De Virtutibus & Operibus ad novum
Præceptum pertinentibus.*

Officium circa nostras & proximi facultates
nunc officium circa nostram proximique fa-
mam sequitur, nono mandato præceptum.

Summa ejus est, Ut proximi juxta & nostram
famam illibatam conservemus.

Præceptum negativum | aut existimatio læditur.
est & synechdochicum: *Fal-* | Hinc colligitur præcep-
si enim testimonii nomine | tum affirmativum. *Ut no-*
omne id intelligitur, quo | *stra & proximi fama men-*
nostra aut proximi fama | *da studeamus.*

Virtutes hujus quoque præcepti duplices sunt,
aliæ ad proximum, aliæ ad nos ipsos relatæ.

Ad proximum relatæ præcipuè sunt Veracitas
& Candor.

Veracitas virtus est, quâ ad ea, quæ vera sunt,
cognoscenda, & ad cognita, sicut se habent, pro-
ferenda seu significanda propensi sumus.

Zach 8, 16. Eph. 4, 25. *Loquimini veritatem quisq; cum
proximo suo.*

Opponitur eis in defectu, Veritatis neglectus
(a) & Dissimulatio vitiosa; (b) in excessu verò
Mendacium, (c) & falsum testimonium. (d)

(a) Psal. 58, 5. *Venenum est illis, simile veneno serpentis,
sicuti*

sicuti aspidis surda, obturans perfidia aut perjurium. *Di-*
is autem suam. (b) Non om-
 nis dissimulatio culpabilis
 est; nec enim semper, quæ
 vera sunt profiteri cogi-
 mur, ut in sequentibus ap-
 parebit. Sed ea dissimulatio
 intelligitur, quando quod
 verum est, reticetur, cum
 gloriæ Dei aut proximi in-
 commodum. (c) *Mendacium*
est, quo falsum, animo fal-
lendi, verbis falsis vo signi-
ficatur. Ex hac definitione
 patet: I. Schemata, Me-
 taphoras, Allegorias & si-
 milia, mendacia non esse,
 siquidem illorum veritas,
 non à rerum fictarum ex-
 istentia, sed ab earum cum
 veris similitudine pender.
 Eadem est Ironiarum ra-
 tio, quæ non fallendi sed
 erudiendi propositio usur-
 pantur, qualibus usi sunt
 Elias, 1. Reg. 18. & Micha,
 1. Reg. 22. II. Aliud esse,
 falsum dicere, aliud, men-
 tiri: falsum enim dici po-
 test, aliorum dicta referen-
 do, aut dicendo, quæ quis
 vera esse putat; is verò
 mendacium dicitur, qui fal-
 sum, fallendi animo, pro-
 fert, seu sermone, seu nutu,
 seu alio modo id fiat. III.
 Dissimulationes, dolos &
 stratagemata in bellis non
 esse mendacia, modò absit

perfidia aut perjurium. Di-
 stinctio mendacii in offi-
 ciosum, jocosum & pern-
 ciosum, hoc tantum infert,
 mendacium aliud alio gra-
 vius esse: interea nullum
 mendacium excusandum,
 sed fugiendum omnibus
 modis, tum, quia à Deo,
 qui Veritas est, gravissimè
 interdicitur, Zachar. 8, 16.
 tum, quia est vitium dia-
 bolicum, Joan. 8, 44. Quibus
 & pœna addenda, menda-
 cibus superventura. Psal. 5,
 v. 7. *Perdis loquentes menda-*
cium. (d) *Testimonium fal-*
sum aut extra iudicium
 perhibetur, aut in iudicio,
 à Iudice, à partibus litigan-
 tibus, à causidicis & à re-
 stibus. Quæ de re legem
 severissimam sanxit Deus,
 Deuterono. 19, 16. &c.
Si surrexerit testis injurius
in aliquem, ad testificandum
in eum apostasiam, cum fe-
stunro se duo viri, quorum
fuert controversia ista, co-
ram Jehova, ante Sacerdo-
tes atque Iudices, qui erunt
in diebus illis, cumque in-
quisiverint Iudices bene, si
ecce testis falsus est, testis
ille falsum testatus est con-
tra faciem suam. Omnino
facite ei, quemadmodum mo-
litus fuerit, &c.

Candor virtus est, quæ ingenuè & apertè
 cum

cum proximo agitur, dona Dei in eo agnoscendo (a) dicta & facta dextrè accipiendo (b), malis ambiguis fidem non temere adhibendo (c), comperta verò celando, (d) aut in meliorem partem interpretando (e).

(a) Philip. 2, 3. *Ex animi submissione alii alios sibi præcellere existimantes.* (b) 1. Cor. 13, 7. *Charitas omnia credit, omnia sperat.* (c) 1. Cor. 13, 5. *Charitas non cogitat malum.* (d) Prov. 10, 12. *Odiūm excitat contentiones, omnis verò defectio obtegitur charitas.* (e) Matth. 7, 1. *Nè iudicare, ut nè iudicemini, &c.*

Opponuntur ei varia vitia : Suspiciones nimium pravæ (a), Curiositas in vitiis proximi non emendandi, sed calumniandi studio indagandis (b); Calumniæ ipsæ (c), & Adulatio (d).

(a) 1. Tim 6, 4 *Ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentia, suspensiones, &c.* Exempla in Heli. 1. Sam. 2. in Saule, 1. Sam. 22. in Hanne, ejusque Satrapis. 2. Sam. 10. in Melitensibus, Act. 21 (b) Luc 6, 41. *Quid autem aspicias festucam, quæ est in oculo fratris tui: irabem autem, quæ est in oculo proprio, non animadvertis?* (c) Calumniæ fiunt, aut mædacia de proximo spargendo, Exod. 23, 1. *Nè afferas ruiorem mendacii: nè apponito manum tuam cum improbo, agendo testem injurum;* aut verba facta ve proximi malitiosè inter-

pretando, Matth. 26. 61. *Iste dixit; possum dissolvere templum Dei, & in diebus illius ædificare;* aut vera quidem memorando sed in detrimentum proximi; 1. Sam. 22, 9. *Respondit autem Doeg Edomæus, qui adstrabat cum servis Saulis dicens; Vidi filium Isai venientem Nobum, ad Abimelechum filium Achish, qui consuluit pro eo Jehovim, & viaticum dedit ei, etiam gladium Goliathi Philisthai dedit ei.* Basilii rectè docet calumniatorem tribus personis simul nocere. Nam delatum injuriæ afficit: auditores veritate privat; & con-

conscientiā propriam sa-
 ciat. Et Bernardus in ean-
 dem sententiam ait, De-
 tractor & auditor detractoris
 uterque habent Diabolum: *iste in lingua; hic verò in*
aure. (d) Proverb. 27. 6.
Fidelis sunt vulnere ami-
ci, deprecanda verò oscula
inimici.

Veracitati & Candori tanquam præcipuis vir-
 tutibus subserviunt, Fides, Gravitas, Taciturni-
 tas, Comitas, Urbanitas, & Parrhesia.

Fides seu Fidelitas est dictorum ac factorum
 constantia.

Apellatur etiam *Sin-* *cerè nos gerentes in cha-*
ritate. Ephes. 4, 15. Sin *lruate.*

Opponitur ei *Διπλότης* in sermone, quā ho-
 mo aliud sedendo, aliud stando loquitur; ali-
 ud dicit, aliud agit (a): Simplicitas imprudens
 quum aliquid temere promittitur, re nondum
 satis exploratā (b): & simulata Simplicitas ac
 Fides (c).

(a) *Plal. 12, 2. Defecerunt* *mortuum, non tamen te*
veraces ex filiis hominum. *abnegabo. Similiter & omnes*
Vanum loquuntur alter cum *Discipuli dixerunt (c) Mar.*
altero, labio blanditatum, *2, 8. Exquirite de puerulo,*
duplici corde loquuntur. (b) *postquam autem inveneritis,*
Matth. 26, 35. Dicite ei Pe- *renunciare mihi, ut ego ve-*
niam & adorem eum.

Gravitas est, quæ non nisi probè ponderata &
 Christianam sapientiam redolentia ac ad ædifi-
 cationem facientia profert.

Co. oss 4, 6. Sermo vester (d) *sit, ut sciatis, quomodo oportet*
per eum gratias agere conditis *ut vos unicuique respondere.*

Opponitur ei Garrulitas (a), Stultiloquium
 (b) & Gravitas simulata. (c)

(a) Vide insignē locū de (b) *Eph. 4, 29. Nullus sermo*
lingua frenāda, Jac 3, 2. &c. I puris ex ore vestro egredi-
tor.

107. (c) 1. Cor. 2. *Et ego [non veni cum eminentia sed fratres, cum venirem ad vos,] candidia, &c.*

Taciturnitas est virtus, quæ secreta sibi commissa fideliter regit,

Matth. 18, 15. *Si verò [itq,] & argue eum inter te & peccaverit in te frater tuus, ipsum solum.*

Opponitur ei Perfidia, quâ secreta revelantur (a), Taciturnitas vitiosa, quâ celantur quæ non celanda (b).

(a) Prov. 11, 13. *Ambulans cum detractatione revelat arcanium: ac fidus animo regis rem.* Virtus hæc cum alios, tum imprimis Ministros docet, ne in ipsorum finem effusa remere evulgentur, nisi conjuncta sint cum Ecclesiæ aut Reipublicæ damno; tum enim major habenda ratio unitatis, quam unius. (b) 2. Reg. 7, 7. *Tum dixit unus alter ad alterum, non recte facimus, dies iste dies est boni nunci, & nos taceremus?*

Comitas virtus est, quâ nos affabiles præbemus.

1. Petr. 3, 8. *Estote denique concordēs, mundo molestiarum, sensu affecti, frater-næ charitate præditi, ad in-timam misericordiam proni, comes.*

Opponitur ei Morositas (a) & Comitas simulata (b).

(a) Luc. 18, 3, 4. *Erat autem in urbe illa quedã vidua, quæ venit ad Judicē, dicens Vindica me ab adversario meo: ille autē noluit per multū tēpus* (b) 2. Sam. 15, 3, 4. *Dice et ei Absalom, considera rationes: ias, bonæ sunt & rectæ: sed qui audiat, nemo est tibi à Rege. Et dicebat Absalom, utinā ponerem me Judicem in hac terra, ut ad me veniret, quicumq; lis esset aut causq, & iustitiam pronuntiaret istum.* Erat etiam cum quis appropinquaret: qui incurvando se honorem exhiberet ei, ut ex-tensa manu sua eum apprehensum deosculareretur.

Urbanitas est, quâ sermo liberalibus jocis & salibus conditur, ratione circumstantiarum, decori & honesti, habitâ.

Opponitur ei Rusticitas, quâ quis nec liberales

rales jocos commodè proferre, neque æquo animo audire potest; Scurrilitas item & Dicacitas seu Sermo aculeatus.

Ephes. 5.4. *Et obscenitas, & vilitas, quæ non conveniunt, & stultiloquium, & scurrilitas.*

Parrhesia est virtus, per quam citra periculi metum veritatem loquimur, & peccantes corripiamus.

Lev. 19, 17. *Nè odio habes proximum tuum fratrem tuum in corde tuo; sed, nè ferto in eo peccatum tuum.*

Opponitur ei præpostera Timiditas (a), & nimia alios censendi Cupiditas (b).

(a) 1. Sam. 3, 15. *Samuel timebat indicare Heli istam visionem.* (b) Luc. 6. 41. *Quid autem aspicias festucam quæ est in oculo fratris tui? Vitium hoc in iis cernitur, qui aut officii ratione non exigente, aut ex præpostero affectu, proximum censent ac reprehendunt: ministros quid deceat, patet ex 2. Tim. 4, 1, 2.*

Hæc de virtutibus ad proximum relatis.

Virtutes ad nos relatæ sunt Πειραιπολογία & Vita inculcata.

Πειραιπολογία est, quâ de nobis ipsis modestè loquimur, & laudes proprias non nisi in necessaria existimationis nostræ defensione commemoramus.

Rom. 12. 3. *Enimverò per gratiam, quæ mihi data est, edico cuiusvis versanti inter vos, nè sapiat supra quam oportet sapere, sed sapiat ad sobrietatem, &c.*

Opponitur ei Impudentia, quâ quis de vitiis ac sceleribus suis gloriari non dubitat (a), præfidens ac stulta Gloriatio (b) & Extenuatio hypocritica propriæ virtutis & facultatis, cujus specie aut vanam laudem quis aucupatur, aut beneficium præstare recusat (c).

(a) Esa. 3. 10 *Obfirmatio vultus eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum sicut Sodoma enunciant non celant.* (b) Prov. 27. 1. *Nè glories de die crastino, quia nescis quid parvurus sit dies.* & v. 2. *Laudet te os extranei, non autem os tuum: a-*

lien, non autem labia tua. (c) Taliter agunt, qui ubi proximus juvandus erat indigentiam suam prætendunt, Prov. 24. 11. *Eripe raptos ad mortem, &c. Si dicas, En ignoramus hoc: nonne expendens animos, ipse intelliget?*

Vita inculcata est, quâ homo non tantum bonam conscientiam apud Deum, sed & famam bonam apud proximum servare studet.

Prov. 22. 1. *Operarius est nomen divitiis amplius, argento & auro gratia meli-*

or. Ecclesiast. 7. 1. Melior est homini fama unguento optimo.

Opponitur huic impietas seu Famæ ac Conscientiæ contemptus, (a) & famæ seu popularis auræ Affectatio hypocritica (b), nimiâque in diffamatione ferenda Impatientia (c).

(1) Luc. 18. 2. *Judex quidam erat in quadam civitate, qui nec Deum timebat, nec quenquam reverebatur.* (b) Mat. 23. 5. *Omnia vero opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus.* (c) 2. Sam. 16. 9, 10. *Tum dicenti Abisai,*

Quare malediceret canis iste mortuus Domino meo regi & transeam, quæso, ut auferam caput ejus: Dixit Rex, Quid mihi vobiscum, filii Zervia: si maledicit, atque si Jehova edixit ei, Maledixit Davidi, & equis dicit, Quare sic facis?

CAPUT XIV.

In quo

De Virtutibus & Operibus ad decimum Præceptum spectantibus.

HAËtenus de officii nostri erga Proximum seu cultus Dei mediati partibus actum est: nunc de supremo ejusdem gradu, præcepto decimo.

Summa

Summa ejus est, Ut animus quoque noster alienus sit à pravo appetitu, cogitatione & affectu erga nos aut proximum.

Præceptum negativum est, *Non concupisces*, quod inordinatus appetitus, cogitationes & affectus prohibentur. Reliqua ad declarationem faciunt ex objecto

petitam: quæ membratim fit, expressè nominando domum, uxorem, servum, ancillam, bovem & asinum: summatim verò hac clausula, & quicquid est proximi tui.

CANONES.

I. Ut primum & secundum Præceptum male confunduntur, ita decimum in duo præcepta de domino proximi, & de ejus uxore perperam discernitur.

Rationes. I. Unitatem Præcepti docet communis clausula, *Et quicquid est proximi tui*. II. Substantia præcepti in his verbis consistit, *Non concupisces*, ut citatur à Paulo, Rom. 7. 7. III. Utræque versæ & unâ sententiâ comprehenduntur; cum præcedentia; quantumvis brevia, singulis versibus exprimantur.

IV. Deut. 5. prius de concupiscentia uxoris agitur: si igitur duo præcepta essent, Moyses ex decimo fecisset nonum. V. Qui contrariam sententiam tuentur, hæc conjunctim explicant, & exemplis declarant. David Chytraeus de Regulis Vitæ, & Hondorffius in Promptuario.

II. Præceptum decimum ad secundam Tabulam pertinet.

De interno enim affectu erga Deum agitur primo prioris tabulæ præcepto.

III. *Iustitia originalis non hujus præcepti, sed totius Decalogi objectum existit.*

Iustitia enim originalis conformitas est cum tota Lege; sicut peccatum o-

riginale deformitas est toti Legi repugnans.

IV. *Proprium objectum hujus præcepti, sunt*

appetitus, cogitationes & affectus hominis erga se & proximum.

v. Finis ejus est, ut pateat, mediatum quoque Dei cultum non externis tantum actionibus, sed & intimis affectibus præstandum esse..

vi. Ut igitur primum præceptum primæ tabulæ, ita hoc quoque secundæ tabulæ norma & regula existit.

Ut enim primum Præceptum cor ipsum, reliquæ actiones quoque regunt: ita præceptum quintum, sextum, septimum, octavum,

nonum, actiones: decimum verò cor ipsum quoque dirigit. Unde apparet, præceptum hoc minime supervacaneum esse.

Virtutes ad hoc Præceptum facientes, sunt Concupiscentiæ ordinatio, & Lucta adversus pravas cupiditates.

Concupiscentiæ ordinatio est, quâ appetitus & affectus nostri sic reguntur, ut iis nec in nos ipsos, nec in proximum nostrum peccemus.

i. Thess. 5. 23, Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos, &c.

Opponitur ei Concupiscentia inordinata, quæ Concupiscentia κατ' ἐξοχὴν in Scriptura dicitur.

Rom. 7. 7. Nam etiam i sem, nisi Lex dixisset, Non concupiscetiam non nõs- i concupiscet.

Partes hujus ordinationis duæ sunt, una circa appetitus, altera circa affectus occupatur.

Concupiscentiæ vox apud Theologos latius accipitur quatenus & appetitus & affectus significat, quorum illi homini tribuuntur, quatenus animal est, hi verò,

quatenus homo est. A Philosophis verò strictius usurpatur: sic, ut appetitus inferiores ad concupiscibilem, affectus verò ad irascibilem facultatem referant

Ap-

Appetitus ordinati sunt, quibus homo cibum, potum, quietem, somnum, & similia, moderatè & ad finem à Deo destinatum appetit.

1. Tim. 5. 23. *Nè amplius esto abstemius: sed vino paululo utere, propter stomachum tuum & crabras infirmitates tuas.*

Opponitur ei Appetitus inordinatus, quo plus appetitur, quàm natura aut Dei ordinatio requirit, aut alio fine quàm eo, ad quem Deus res naturales licitas destinavit.

Rom. 13. 13. *Non in concubibus, non in cubilibus & messationibus & ebrietati proutur.*

Affectus præcipui sunt: Amor, Odium, Gaudium, Tristitia, Spes, Metus & Ira.

Amor ordinatus est, quo proximum sincerè diligimus, & quæ bona, pulcra, & boni nominis sunt, desideramus.

Rom. 12. 9. *Dilectio esto minime simulata. Estote alii horrentes à malo, agglutinati bono, Phil. 4. 8. Quaecumque sunt vera, quaecumque vne-* *randa, quaecumque iusta, quaecumque pura, quaecumque amabilia, quaecumque boni nominis si qua virtus, & si qua laus est, hac cogitare.*

Opponitur ei Amor proximi nimius, (a) *ἀσυντία*, (b) Amor impurus, (c) & Amor huius Mundi. (d)

(a) 1. Sam. 2. 29. *Honorasti filios tuos supra me.* (b) 2. Tim. 3. 2. *Erunt homines (ui amantes.)* (c) Prov. 6. 25. *Nè desiderato fulcru tudine ejus, neque te capiat palpebris suis.*

(d) 1. Joan. 2. 5. *Nè diligite mundum, &c. & v. 16. Quicquid est in mundo cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.*

Odium ordinatum est, quo eos tantum odio prosequimur, qui Dei ocores sunt (a); in cæteris hominibus ac nobis ipsis non personam, sed peccatum, omnibus modis odimus & averfamur (b).

(a) Psal. 139. 21. *Annon* ipsum solum, &c. Rom. 7. *eloves tuos, O Jehova, odio* 19. *Non enim facio bonum habeo* &c. (b) Mat. 18. 15. *quod volo: sed malum, quod* Si peccaverit in te frater tuus *nolo, hoc ago.* 19 *ito & argue eum inter te &*

Opponitur ei Odium proximi injustum (a), & odium bonorum (b).

(a) 1. Joan. 3. 15. *Quisquis* 1 (b) Pl. 51. 6. *Inimici mei de* *edit fratri suum, homicidia est* 1 *me dicebat, quando moritur*

Gaudium ordinatum est, quo homo de propriâ incolumitate moderatè (a), & de proximi felicitate ex animo lætatur (b).

(a) Plal. 30. 12. *Converti-* 1 *mhi.* (b) Rom. 12. 15. *Gau-* *si plañctum meum in choris* 1 *dece cum gaudentibus.*

Opponitur ei Gaudium carnale & immoderatum (a). Gaudium item de infortunio proximi, seu *Ἐμψυχία* (b).

(a) Luc. 6. 25. *Va vobis qui* 1 *& flebitis.* (b) Pl. 24. 7. *Cum* *videtis nunc: nam lugebitis* 1 *cadit inimicus tuus, nè lætator*

Tristitia ordinata est, quâ proprias ærumnas moderatè lugemus (a) proximo verò afflicto ex animo condolemus (b).

(a) Jac. 5. 13. *Ager est* 1 *ret.* (b) Rom. 12. 15. *Flete* *animo aliquis inter vos* 1 *cum fletibus.*

Opponitur ei Tristitia immoderata (a). Tristitia item de bonis proximi (b), & Tristitia nimia de improborum pœna (c).

(a) Pro. 17. 22. *Animus la-* *culus tuus malus est, quia ego* *us bene medicinam facit spi-* *bonus sum* (c) 1. Sam. 16. 2. *rius autem fractus exsiccat* *Quousque lugeres de Saule,* *ossa.* (b) Mat. 20. 15. *An o-* *cum ego spreverim eum* &c.

Spes ordinata est, quâ homo de se & proximo ex charitatis lege meliora exspectat.

De

De spe, quatenus virtus | 7. *Charitas omnia suffert, est, suprà actum, 1. Cor. 13. I omnia credit, omnia sperat.*

Opponitur ei Spes inordinata, quâ plus spei in nobis aut proximo collocamus, quam par est.

Jer. 17. 5. *Maledictus vir ille, qui fiduciam habet in homine.*

Metus ordinatus est, quo sollicitè ambulamus nec nobis nec aliis hominibus nimium fidentes.

Prov. 14. 8. *Sapientia astutus est advertere ad viam suam.*

Opponitur ei Metus inordinatus, quo homo sibi ab aliis nimium timet.

Matth. 10. 28. *Nè timeatis vobis ab eis, qui cruciunt corpus, &c.*

Ira ordinata est, quâ homo aut sibi aut aliis iusta de causa, moderatè tamen & cum emendationis proposito, succenset.

Ephes 4. 26. *Ira vobis, & nè peccate.*

Opponitur ei Ira inordinata, quâ homo aut libus de causis, aut plus quàm par est, excandescit, aut vindictam privatam meditatur.

Jac. 1. 20. *Ira viri iustitiam Dei non exsequitur.*

Tantum de Concupiscentiæ ordinatione. Lucta adversus tentationes & pravæ conscientiae insultus est, quâ homo Christianus pravam concupiscentiam abnegat, carnem suam unâ cum cupiditatibus crucifigit, & adversus Carnis, Satanæ, & Mundi impetus strenuè vigilat & militat.

Rationes, quæ nos ad strenuè luctandum incitant, sunt plurimæ. I. Quia Scriptura cupiditates pravas prohibet, Prov. 6. 25.

1. Cor. 6. Gal 5. 6, 26. Coloss. 3. 5. 1. Thess. 4. 5. II. Quia cupiditatibus deditus Deus non amat, 1. Joan. 2. 15, 16. III. Quia

cupiditates in regentis turpes sunt, Gal. 5. 16, 17. IV. Quia accendunt iram Dei, Col. 3. 5, 6. V. Quia adversus eas nos Apostolus Dei *παροδία* instruit, Eph. 6. Vincimur à nobis *invicibiles cupiditates*, Au-

gust. VI. Quia cupiditatum ignis nocentissimus est, & in tristissimos lapsus erumpit. Exemplis Scriptura plena est: Nullum unquam peccatum admissum est, cujus scaturigo non fuerit prava concupiscentia.

Opponitur huic Securitas carnalis, quâ homo carni suæ blanditur, quâ cupiditates sponte invitat, quâ otio & inertia (quæ satanæ pulvinar est) sese dedit, quâ sacra exercitia intermittit, quâ cor intemperantia, avaritia & similibus vitiis gravat.

Luctæ contra cupiditates tres gradus sunt: contra suggestionem, delectationem, & assensum.

Ad hos gradus intelligendos facit illud Jacobi 1. 14. *Unusquisque tentatur, dum à propria concupiscentia abstrahitur, & inescatur: Deinde cupiditas, postquam concepit, parit peccatū, peccatum verò per actum gignit mercedem*. Primum itaque repugnandum suggestioni seu cogitationibus: quæ aut ascendentes sunt, ex concupiscentia fomite, aut descendentes aliunde suggestæ. Priores vitio non carent; posteriores, si maxime à Satana injiciantur, sed prætervolent, & à te

non recipiantur, peccata non sunt. Quod si primum gradum evitare non possumus, secundum declinemus, nè cum delectatione pravas cogitationes fovemus. Imprimis autem cavendum à tertio gradu, nè assensum præbeamus. Nam concupiscentiæ malum tantò augetur magis, quando ei magis obeditur. Quod ut magis magisque vitemus, faxit Deus Pater in Filio suo per Spiritum sanctum, cui trîuno Deo sit laus, honor & gloria in secula seculorum. Amen.

FINIS.

S E R I E S . C A P I T U M L I B R I P R I M I .

I	<i>De Essentia Dei.</i>	Pag.9
II	<i>De Personis Deitatis .</i>	14
III	<i>De Operibus Dei in genere & de Dei De-</i> <i>cretis.</i>	19
IV	<i>De Prædestinatione.</i>	24
V	<i>De Creatione.</i>	29
VI	<i>De Actuali Dei Providentia.</i>	35
VII	<i>De Gubernatione Angelorum.</i>	39
VIII	<i>De Gubernatione Hominis in Statu Inno-</i> <i>centiæ.</i>	42
IX	<i>De Lapsu primorum Parentum.</i>	45
X	<i>De Peccato Originali.</i>	48
XI	<i>De Peccatis Actualibus.</i>	52
XII	<i>De Pœna Peccati.</i>	54
XIII	<i>De Lege Morali.</i>	57
XIV	<i>De Lege Cerimoniali & Forensi.</i>	62
XV	<i>De Evangelio.</i>	70
XVI	<i>De Persona Christi & de Spiritu S.</i>	72
XVII	<i>De Officio Christi Mediatorio.</i>	84
XVIII	<i>De Christi Exinanitione.</i>	87
XIX	<i>De Christi Exaltatione.</i>	103
XX	<i>De vocatione Electis & reprobis com-</i> <i>muni.</i>	108
XXI	<i>De Fœdere Gratiæ.</i>	111
XXII	<i>De Sacramentis in genere.</i>	115
XXIII	<i>De Baptismo.</i>	126
XXIV	<i>De S. Cœna.</i>	130
XXV	<i>De Ecclesiæ visibilis natura.</i>	134
XXVI	<i>De externa Ecclesiæ Administratione.</i>	142
XXVII	<i>De Falsa Ecclesia.</i>	154

XXVIII	<i>De Vocatione speciali Electorum,</i>	167
XXIX	<i>De Fide salvifica.</i>	172
XXX	<i>De Iustificatione.</i>	171
XXXI	<i>De Sanctificatione.</i>	180
XXXII	<i>De Sanctorum Perseverantia.</i>	183
XXXIII	<i>De Libertate Christiana.</i>	186
XXXIV	<i>De Christi reditu, & de Mortuorum Resuscitatione.</i>	188
XXXV	<i>De Iudicio Ultimo.</i>	194
XXXVI	<i>De Consummatione seculi hujus & de Vita æterna.</i>	197

S E R I E S C A P I T U M

L I B R I S E C U N D I.

I	<i>De Bonorum operum Natura.</i>	203
II	<i>De Virtutibus ad totum Decalogum seu Dei cultum spectantibus.</i>	207
III	<i>De Virtutibus primi Præcepti.</i>	210
IV	<i>De secundo, tertio, quarto Præcepto generalitatem.</i>	213
V	<i>De Virtutibus secundi Præcepti.</i>	217
VI	<i>De Virtutibus tertii Præcepti.</i>	232
VII	<i>De Virtutibus quarti Præcepti.</i>	240
VIII	<i>De Virtutibus Tabulæ secundæ generalibus.</i>	244
IX	<i>De Virtutibus quinti Præcepti.</i>	251
X	<i>De Virtutibus sexti Præcepti.</i>	256
XI	<i>De Virtutibus septimi Præcepti.</i>	259
XII	<i>De Virtutibus octavi Præcepti.</i>	269
XIII	<i>De Virtutibus noni Præcepti.</i>	276
XIV	<i>De Virtutibus decimi Præcepti.</i>	282

I N D I X.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

A Bnegatio veritatis. 239	Αὐτοφροσύνη 274
Adami & Evæ lapsus. 46	Αὐτοχρησία 257
Adamus in lapsu non ut priva- ta persona considerandus. 47	B aptismi vox quid significet. 126. à S. Cæna differen- tia. 133
Adjuratio quid. 238	Baptismus an à privato admi- nistrandus. 127 trina an una asperfione peragendus. ibid.
quatenus ei parendum. ibid.	infantibus an conferendus. 128. quomodo ad salutem necessarius. 129. Christi & Joannis an idem. ibid.
Diabolorum. ibid.	Beatitudinis æternæ num gra- dus sint futuri. 202
Adoratio religiosa Idolorum. 228. Hostiæ, Crucis & Reli- quiarum. 229. Sanctorum An- gelorum & Demortuorum ib.	Bellum quatenus licitum. 258
Adulatio. 278	Beneficentia 274
Adulterium quid & num divor- tium pariat. 261	Benevolentia 255
Adventus Christi ultimus. 188	Bona Ecclesiastica. 145
ejus signa. ibid.	C alumniæ. 278
Affectus quoduplices. 208	Calumniarum ferendarum impatientia. 282
Agnitio Dei. 211	Candor. 277
Agnus Dei idololatricus. 219	Castitas quid, & cur ei studen- dum. 261
Amicitia vera & fucata. 250	Censendi libi do. 281
Amor ordinatus & inordinatus. 285	Charitas erga Deum. 213. erga proximum quid & quoru- plex. 250
Αγαθονία 260	Christus æternus Deus. 16. 17. ejus incarnatio. 77. quot mo- dis primogenitus dicatur. 84 in cruce an desperari. 91. quale post resurrectionem corpus habeat. 104. quomodo in S. Cæna præsens. 118
Angeli quando creati 30	Clavius potestas quid. 148
quid 32. quali corpore appa- ruerint. ibid.	quomodo à potestate Magi- stratus differat. 151
Angelorum bonorum caput. 39	Clementia. 257
felicitas. ordo. officium ibid.	Cæna Domini. 130. ejus à Baptismo differentia. 133
adoratio num licita. 229	Comitas. 280
Angelorum malorum Διττα- νία 40. peccati genus. ib.	Communicatio Idiomatum 78
Princeps & qualitates residuæ ibid.	Conceptio Christi. 76
Animæ humanæ origo 33. im- mortalitas. 35. facultates. ib.	Concilium ejusque convocandi ratio 15. 153
Antichristus quid & quis. 155	Concupiscentia origina. 15. 41
& 156 ejus ruina quomodo judicii signum. ibid.	actuali. 265. 266. lecta ad- versus eam. ib.
Apotelesma Christi quid sit. 81	Con-
Appetitus ordinatus & inordi- natus 270	
Arbor scientiæ boni & mali quid. 43	
Arca fœderis. 66	
Ascensio Christi. ejusque fru- ctus. 105	
Ασπείρη 255	
Atheismus. 211	
Avaritia. 275	
Adacia. 258	

INDEX

Confessio veritatis	239	ma 136. Caput ibid. quomo-	
Conjugium quid, qualiter &		do una, sancta, Catholica	
inter quos contrahendum,		137: an errare possit 138,	
quibus de causis dissolven-		ejus notæ 139. administra-	
dum	262	tio.	142
Conscientia	209	Electio, pro vocatione ad of-	
Consecratio vera & superstiti-		ficium 109. pro vocatione	
osa	234	spirit. 163. pro Dei decreto:	
Consilia præter Legis præcep-		quid, quæ ejus causæ notæ 23	
ta à Pontificiis conflictæ	204	Electi an reprobi fiant	184
Constantia	210	Eleemosyna	274
Consummatio seculi	197	Ἐπίκεια	257
Contemptus superiorum	253	Ἐπικραυλία	249
Contractus qualiter institu-		Ἐλεοθεϊκία	224
di.	271	Evangelium quid 70. à Lege	
Corpus Christi post resurrecti-		quomodo differat	71
onem quale 104. num adhuc		Exaltatio Christi	101
sit in terra 106. in S. Cœna		Exinanitio Christi	87
quomodo præsens 118. 133		Ἐμα bona	282
Correctionis impatientia	251	Fœdus gratiæ 111, 112.	
Creatio	29	Novum & Vetus quomodo	
Credulitas	247	differant 113. utriusque sigil-	
Cultus Dei verus	224	la 121. fœdus operum & si-	
spontaneus	209	gilla ejus.	42
Cultus Idolorum	227	Festa	67
Cupedia	260	Fidei præsumptio	211
Cupiditates pravæ	269	Fides, pro cultûs divini parte	
Curiositates	278	ibid pro dictorum & facto-	
D amnatio an sit finis repro-		rum constantia 279. mira-	
bationis	2829	culo um temporaria, histori-	
Damnationum status	55	ca 168. salvifica quid, ibid.	
Dêcalogus: ejus partes: inter-		unde 159. qualis: quis ejus	
pretandi regulæ	60, 61	gradus ibid: quo sensu justi-	
Decretum Dei quid	21, 22	ficare dicatur 173. implicita	
ejus causæ, bjecta: num an		quid	170
multiplex, &c. 23	92, 93	Fiducia pro forma fidei ibid.	
Descensus Christi ad interos		pro effectu fidei & bono o-	
desectio malitiosa an pariat		pere 212. Idololatrica ibid.	
divortium	268	Fortitudo	257
Desperatio	213	Frugalitas	275
Detentio Christi tridua in		Fortum quid quoduplex	269
sepulcro	92	G arrulitas	279
Deus ejusque nomina, essentia,		Generatio Christi du-	
proprietas	9, 10, 11	plex	83
Dissidentia erga Deum	212	Gestus externi in precibus	211
Διπλοτης	279 (208	Gloriatio stulta	281
Dissimulatio licita & illicita		Glorificatio nostri	190
Dolus quando licitus	259	Gratitudo erga Deum	214
Δολωσια	268	erga superiores	253
Dubitatio de bonitate & po-		Gravitas	279
tentia Dei	213, 214	H æreticus quis	15
E bricitas	260	Hominis creatio	35
Ecclesia quid 135, ejus for-			qua 2

INDEX

qua druplex status	ibid.	Irreverentia erga superiores	253
Homo quid	33	Judicium ultimum, quid; quæ ejus circumstantiæ & signa	194
Homo ante lapsum quomodo immortalis 44. ante vocatio- nem qualis	164	Juramentum quid & quotuplex 23 § à quo & quomodo præ- standum. ibid. præstitum cur servandum 236. delati detrac- tatio	ibid.
Homicidium	257	Justificare in Scripturis quid sit	171
Honestas	262	Justificationis causæ, partes	ib.
Hostiæ adoratio	228	Justitia in Scripturis quot mo- dis dicatur 179. Christi quid quotuplex 98. in proximum quid & quotuplex 251. com- mutativa quomodo exercen- da, ibid. superiorum erga in- feriores 240. vindicatrix 157	44
Humanæ naturæ Christi ex- cellentia 80, 81, adoratio ibid. ap. divinæ naturæ exal- tatione sit exæquata	106	L Abor ante lapsum qualis	44
Humanitas	247	Lapsus primorum paren- tum: ejus causæ	45
Hypocrisis	209	Levitarum officium	64
I dololatria quid & quotu- plex	125	Lex quid 57. cur post lapsum reperita 58. an à Christo correcta ibid. ab Evangelio quomodo differat 71. ceri- monialis 62. forensis	64
Idolum quid & quomodo à si- mulacro & imagine differat	ibid.	Liberalitas	274
Jejunium quid, quotuplex, & quomodo celebrandum	221	Libertas, essentialis voluntatis proprietas	35
Ignavia	256	Christiana	186
Imago Dei quid 32. quibus do- niscōstet 43. quid de ea post lapsum reliquum	49	Liberum arbitrium quotuplex	44
Imagines Christi & Sanctorum num sint Idola 226. & pi- cturæ SS. Trinitatis	227	Limbus patrum & infanrum	56
Immisericordia	249	Lux primigenia	31
Impatentia	215	M Agistra:ui quomodo obe- diendum	151
Imprecationes	238	Magistratus Ecclesiæ nutritiis	ib.
Imprudencia	209	Magnificencia	274
Incarinatio Christi	73	Malevolentia	247
Inconstantia	210	Malorum duorum quomodo minus eligendum	208
Indulgentia nimia	257	Manuetudo	258
Induratio quomodo Deo tri- buatur	38	Maria <i>ἡ ἁγία</i> Virgo mansit	82
Infarctum Baptismus & fides	119	Mediator noster Christus	87
Infernus ubi	55	Mendacium ullum num licitum	277
Infidelitas	211	Meriti conditiones	206
Ingratitudo erga Deum	214	Meritum	
Inhumanitas	247		
Injurix propulsatio legitima	257		
Inobedientia erga superiores	255		
Integritas	209		
In emperantia	260		
Intercessio Christi	102		
Intercessores Pontificiorum	ib.		
Invidia	247		
Iracundia	257		

INDEX.

Meritum de congruo & cor- digno 206	Peccatum quid, unde, quotuplex 44, 45 primum originale 48 &c. actuale 52 in Spiritum sanctum ibid.
Ministri Ecclesiæ quotuplices 143. eorum vocatio 145, offi- cium in tacendis secretis 151	Perfidia 280
Miseria nostra quotuplex 45	Περίαισολογία 281
Misericordiæ 248	Perjurium 236
Mors hominis quadruplex 54	Perseverantia Sanctorum 183
Christi qualis 91. an pro o- mnibus hominibus 97	Perseveratio in peccatis 214
Mundi interitus qualis 198	Persona Christi quot modis consideretur 72
N ativitas Christi cum ejus fructu 82	Personæ Deitatis quid & quot 14, &c. illarum Trinitas & Unitas 19
Nazaræi 64 1 (233)	Persona Πατρὸς & υἱοῦ ὡς quomodo differant 14
Nóminis divini sanctificatio Notæ Ecclesiæ 139	Pertinacia in malo 210
O bedientia Christi activa & passiva 88 utriusq; necessi- tas 98. Christi activa quomo- do olim adumbrata 101.	Φιλοπνία 275
Christi passiva quomodo causa sit vitæ æternæ 100	Pignora acceptanda aut resti- tuenda 273
Odium Dei 213. proximi 246	Poculum Domini Laicis non eripiendum 131
Officii Christi functio in statu humiliationis 88, 102. & in statu exaltationis 106	Pœna damnatorum 54
Officium Christi Mediatorum quid 84. secundum quam na- turam Christo tribuatur 85. quotuplex sit 86	Pœnitentia 214
Opera bona quæ 203. an iusti- cent 179. an ab irrogenitis præstentur 206 quatenus ad salutem necessaria ibid, Chri- sti Mediatoria & Θεωδορία 76. Dei quotuplicia 20, 21. supererogationis qualia 204, 205	Πολυθεϊσμός 211
Oratio quid 218. quæ partes ejus 219 causæ impulsivæ ib. perfecta idea in Orat. Do- min. ibid. pro quibus & con- tra quos 221	Polytheismus 211
Orium 275	Prædestinatio quid, quotuplex 25. an absolute facta ib. me- dia ejus exsequenda 26
P anis Eucharisticus qualis 131	Πρόγνωσις, προειρημός & προφῆσις quomodo differant 27
Parthesia 281	Profilio 275
ParSIMONIA 275	Promittitudo Deo serviendi 209
Passio Christi 87. nulla ejus particula à Χριστῷ excluden- da 90. quomodo tribuatur Christo, & quotuplex sit 93	Propitiatorium 66
Patientia 203	Providentia Dei æterna 21, differentia ejus à fato 36 circa peccata ut veisetur ib. Prudentia 208
	Pudicitia conservanda media 259
	Quiritatio in afflictionibus 215
	R edemptionis necessitas ex Lege, Veritas ex Evan- gelio 57
	Redemptor quis 77 cur Deus & homo 75
	Reditus Christi. v. Adventus
	Reformatio Religionis 216
	Reformatorum Religionis vo- catio an legitima fuerit 106 Re-

I N D E X

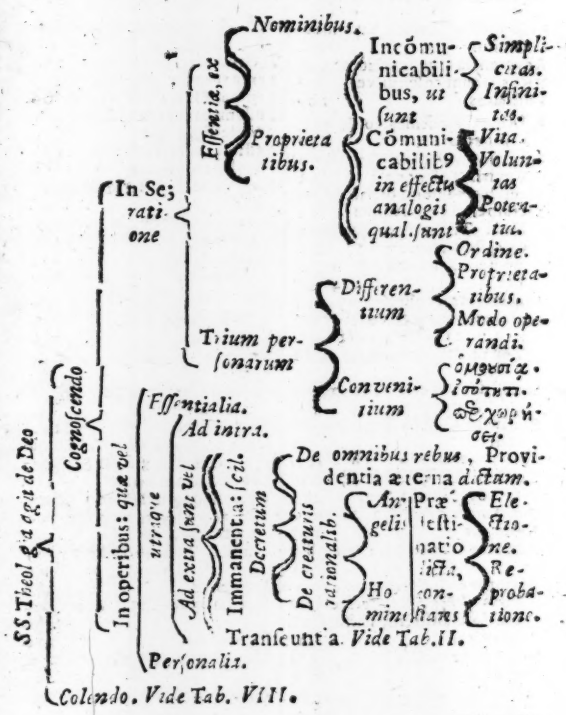
Regenerationis vox variè sum- ta	180	Signorum quatuor species	189
Regnum Christi quotuplex & quomodo Patri tradendum	107	Simplicitas ficta	279
Religio vera quid 216. ejus an- tiquitas ibid. num armis de- fendenda	217 (216)	Simulare quando liceat	277
Religionis vox variè accepta	219	Sobrietas	260
Reliquiarum cultus	229	Sors	238
Reprobatio an sit 28 ejus causæ ibid.		Spes	212
Resurrectio Christi 104. mor- tuorum	192	Stellarum creatio & usus	31
Reverentia erga superiores	252	Stultitia	208
Ritus Deum colendi verus	217	Stupor Dei gloriam non cu- rans	232
Rusticitas	280	Superstitio.	231
S abbati sanctificatio & pro- fanatio	240	T abernaculum ejusque in- strumenta	65
Sacerdotes Papani	96	Taciturnitas	280
Veteris Testamenti	63	Temperantia	259
Sacerdotis summi ornatus	64	Tempora sacra	68
Sacramenta ante lapsum	43	Testamentum Vetus & Novum Vide Fœdus.	
Novi Testamenti quomodo veteribus clariora 122, &c. quinque à Pontificiis confi- cta	124. &c.	Testimonium falsum	276
Sacramentales phrasæ 119, 120		Theologiæ præcognita	1
Sacramentorum & Verbi diffe- rentia 121. Veteris & Novi Testamenti differentia	122	Timor Dei 213. servilis & fili- alis	ibid.
	123	Tropus quomodo in verbis S. Cœnæ	120
Sacrificia Veteris Testamenti quid & quotuplicia 67, &c.		Tyrannis	255
Sacrificio Christi contraria est Missa	96	V eracitas	276
Salutis certitudo 181, &c.		V erbum Dei & ὁ λόγος & ἡ ψαλμός	2
Sanctificatio quid 180, ejus cau- sæ 181, Nomin. Dei	232	Verecundia	261
Sanctorum adoratio 229, 230		Versutia	209
Sapientia	207	Vigilantia	261
Scientia Christi quotuplex 80, 81		Vigiliæ superstitiosæ	ibid.
Scripturæ S. divinitas 3, auro- ritas 6, &c. Libri perfectio 7 lectio, translatio, sensus ibid.		Vindictæ studium	257
Scurrilitas	281	Vita æterna	200
Securitas civilis	213	Unio naturæ divinæ & huma- næ Christi 78 signi & signa- ti in Sacramentis	117
Sedulitas	256	Vocatio quotuplex 109 electis & reprobis communis	110
Sepultura Christi	91	electis propria 161. à com- muni quomodo differt	165
			166
		Voracitas	260
		Votum quid 223, quotuplex	ibid.
		Urbanitas	280
		Usura licita & illicita	272,
			273
		Zelus pro Dei gloria	232

ANATOME

Corporis Theologici

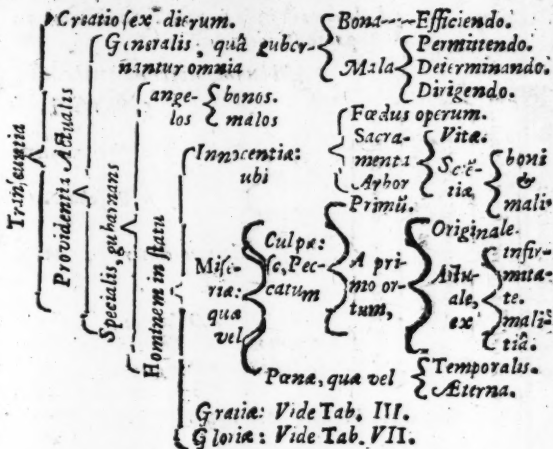
in XI. Tabulas tributa.

TAB. I.

TAB.

TAB. II.

TAB. III.

TAB.

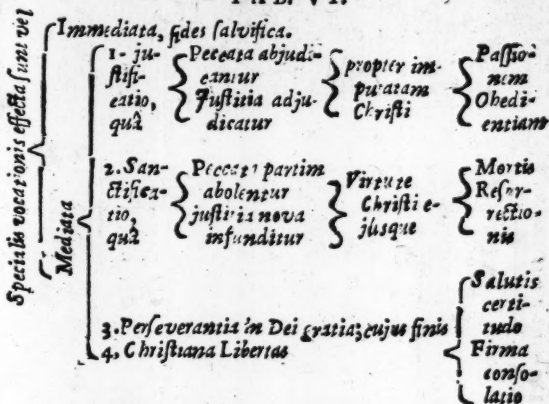
TAB. I V.

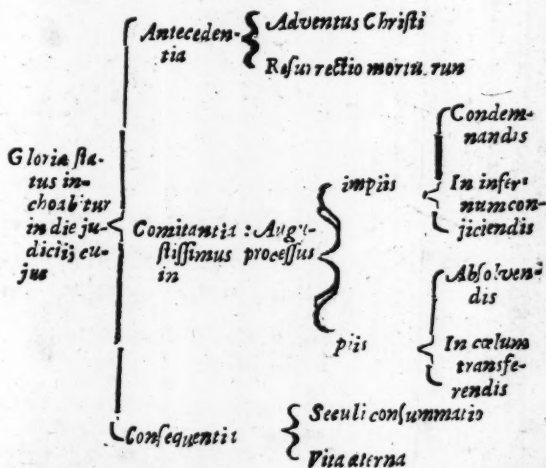
TAB. V.

TAB. VI.

TAB. VII.

TAB.

TAB. VIII.

Colendo: Cultus autem Dei complectitur virtutes

Speciales pertinentes ad Cultum Dei

Immediatum iuxta I Tabulam; cuiusque

Externū interno iunctū, qui Religio dicitur cuius

Partes

Præceptum II. Sanctifica-
tio Nominis Dei qua fit

in Affectu, zelo
pro gloria Dei.
in effectu
verbis; in Deo
usurpa-
tione in
Confessione

tempus: Sabba-
tum, quod ex
Præcepto IV.
sanctificatur
Mediatum, Vid. Tab. IX.

factis; vix pietate
Omittendo opera nostra
faciendo à Cultus re-
ligiosus
Deo præ-
cepta: ut
Opera cha-
ritatis

Generales
Intellectus { Sapiencia
Prudencia
Voluntatis { Sinceritas
Promissio
Constantia

Agnitio Dei

Fide
Fiducia
Spe
Charitate
Timore
Peniten-
tia
Gratitu-
dine
Patien-
tia.

internum tantum, se-
cundum Præceptum
I, quo precipitur

Religi-
osa
erga
eum
offe-
ctus
in

Recla-
ra-
tario

Verbi
Sacr-
mento-
rum

Præceptum II.
Ritus De-
orum colen-
dis solenn-
e, cuius partes

Oratio,
qua
vel

Invoca-
tio
Gratia-
rum

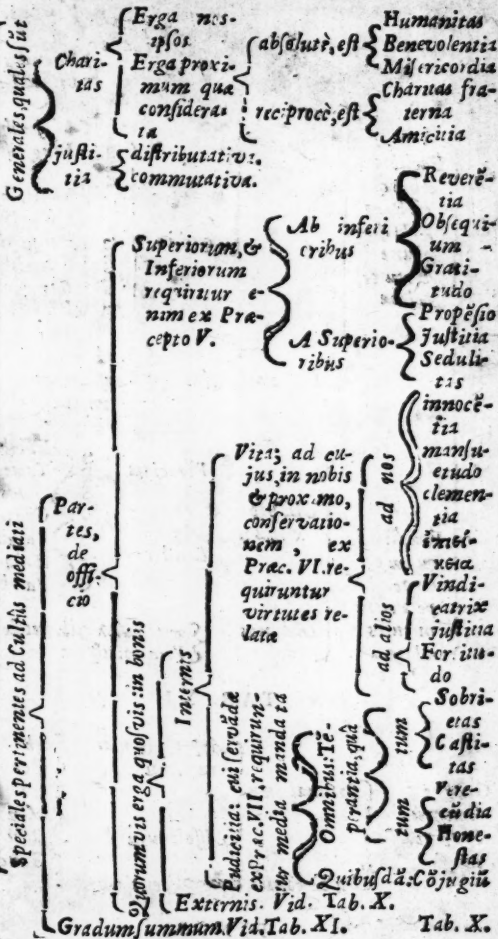
Admi-
nicu-
la

actio
Jejuni-
um
Votum

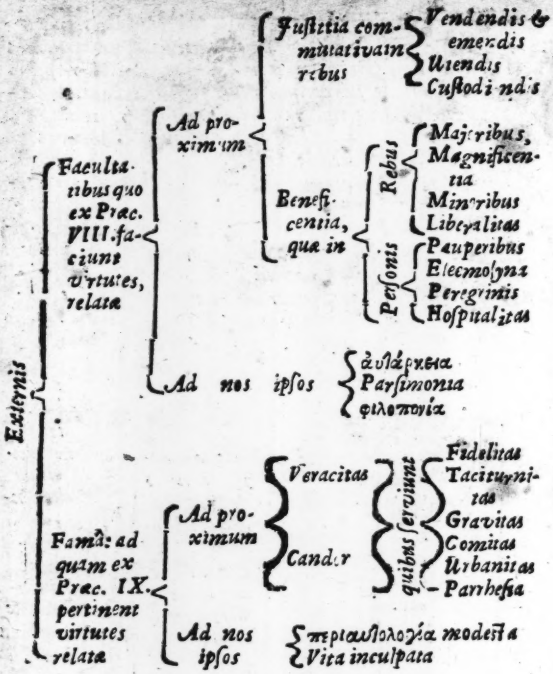
Consecra-
tione
Furi-
mentis
Sorbis

TAB. IX.

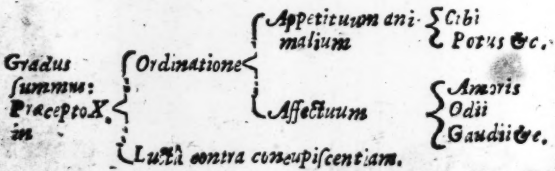
Medius Culex juxta Tab. II. c. moleitur virtutes

TAB. X.

TAB. XI.

FINIS.

